

Master thesis:

A truly Europeanized Arms Export Policy?

A Scrutiny of the Dutch Arms Export Policy

13 July 2009

Erasmus University Rotterdam

Public Administration

Author: Mirjam Lagerwaard

First reader: Prof. Dr. K. Colijn

Second reader: Dr. M. Haverland

Preface

“Before all else, be armed”
Machiavelli (1469-1527)

Proudly I present you my master thesis. This thesis subject is the Europeanization of the conventional arms export policy in the Netherlands. In previous wars arms killed many people and also at this moment people die because of the use of arms. However, arms always will be present, because states have a right to defend them selves. However, arms can fall into the wrong hands, for example in the hands of terrorist groups, rebels or wrong governments. It is important for states to have an effective arms export policy, certainly in an internationalized environment. The European Union has gained more power in the area of arms export policy. That is why I have chosen to analyze the consequences of Europeanization on the arms export policy in the Netherlands.

I want to thank my attendant at the Ministry of Foreign Affairs MR. Limonard for his support and for sharing his knowledge. In addition I would like to thank MR. Colijn for supervising my master thesis. Last but not least I want to thank my mum and my friend Bart for all their support.

Management Summary

The subject of this master thesis is the Europeanization of the Dutch conventional arms export policy. For a long time arms export policy was a purely national matter. The foundation of the European Community led to economic cooperation between a few member states. Later cooperation was broadened to other policy areas like the Common Foreign and Security Policy and Justice and Home Affairs and the name of the European Community was changed into the European Union. Because arms export policy falls under the Common Foreign and Security Policy, arms export became a European policy issue. In 1991 and 1992 eight arms export criteria were established. In 1998 these eight criteria formed the basis of the European Code of Conduct (ECC). Also the European Arms Embargoes (EAE) were established. European Arms Embargoes can be imposed upon a country if, for example, serious human rights violations take place in a country. The European Arms Embargoes first had the form of a politically binding Declaration; later on they became a legally binding Common Position. European Arms Embargoes are imposed upon a case-by-case basis. The EAE cannot be compared with the ECC. While the ECC should be applied in every case of arms export by member states, the European Arms Embargoes prohibit member states to export all arms to a particular country.

In this master thesis I have examined if the ECC and the EAE have had political, legal, social, economic and institutional influence on the Netherlands.

The European Code of Conduct has had certain political and social influence. It is difficult to estimate the economic influence of the ECC on the Netherlands. The ECC did not have any legal or institutional influence. The ECC was politically binding on the member states, thus also on the Netherlands. The ECC was a political commitment made by the member states. The ECC and the other member states had also social influence upon the Netherlands. The Netherlands changed its position a couple of times. It stopped the export ban on India and Pakistan, when it became clear that other countries did not follow the Dutch lead. Furthermore the so called "ninth" criterion itself is now no longer enough for a denial. The ECC certainly has not led to a decline in arms export. Since the foundation of the ECC the Netherlands has exported more arms than before its foundation, but it is hard to say if this is because of the ECC. The ECC was legally not binding, but its successor the EU Common Position regarding Arms Export is legally binding on member states. However, citizens of the EU member states cannot file a complaint to the European Court of Justice about the arms export policy of one of the member states. There have not been any institutional changes. Division of responsibilities between governmental ministries, the role of Parliament, NGOs and civil society have remained the same.

The European Arms Embargoes have had certain political, legal and social influence. It is difficult to estimate the economic influence and it has had no institutional influence. The first EAE had the form of Declaration and were only politically binding. Later, with the adoption of the Maastricht Treaty, EAE received the form of a Common Position. These Common Positions are legally binding. The EAE have also had social influence on the Netherlands. From the very start the Netherlands was against lifting the arms embargo imposed upon China. But if the Netherlands was the only member state against lifting the embargo the Netherlands would not use its veto power. In addition the Netherlands slowly slackened its arms export ban against India and Pakistan when other member states did not follow the Dutch lead. Whether the EAE have had economic influence is difficult to estimate, because in principle the Netherlands does not export to countries on which arms

embargoes are imposed, but if these embargoes would not have been in force the Netherlands probably would not have exported to these countries anyway. In the Netherlands there has not been a change in the division of governmental responsibilities or change in the role that Parliament, NGO's or civil society have.

However, the relationship between Brussels and The Hague is not a one-way street, because the Netherlands has influenced the ECC and EAE as well. The criteria of the ECC, were almost similar to the three criteria that the Netherlands used before the ECC was created. The Netherlands has played a substantial role in creating the ECC and in imposing some arms embargoes. Also when the ECC was established the Netherlands has kept an active role in e.g. COARM. The Netherlands made proposals to improve transparency, to expand the User's Guide with Best Practices and to create a Toolbox. The Netherlands has also tried to influence the other member states with, for example, the export ban imposed upon India and Pakistan.

The Netherlands has adapted its public policy and changed its domestic discourse to the ECC, but has not changed its domestic structure. The ECC has become the basis of the Dutch arms export policy and in debates in the House of Representatives almost always a referral is made to the criteria of the ECC. However, because the Netherlands and other members set up the criteria of the ECC themselves, one might say that the ECC has been adapted to the public policy of the Netherlands and the other member states.

Domestic discourse is adapted because procedures, norms and values have changed in the Netherlands. A reason for this might be that the Netherlands acknowledged the legitimacy of the ECC. Another reason why Dutch domestic discourse was adapted might be that the ECC did not differ significantly from the Dutch practice and norms and values, because the member states set up the criteria of the ECC themselves.

The reason why domestic structure has not changed is because this was not necessary since the ECC only asked the member states to apply the criteria of the code and left a lot of policy discretion as to how to do this.

There has been vertical and horizontal Europeanization. Firstly, there has been limited vertical Europeanization. Even though the ECC and the EAE are defined at the EU-level, member states still have a lot of power in the field of arms export policy. Decisions are made on an intergovernmental basis and this means that decisions are still decided by the member states themselves and by unanimity. The powers of the EU institutions are limited.

Secondly, there has been horizontal Europeanization. The Netherlands has adapted its norms, values and policy a couple of times without the pressure to conform to EU models. Furthermore policy competition has taken place. The Netherlands has adapted its norms, values and policy a couple of times without the pressure to conform to EU models. | The member states themselves decided to create the ECC and EAE.

The presence of the ECC and the EAE has had consequences. One of the consequences is that absorption of the European Unions policy has taken place. The Dutch conventional arms export policy has changed because of the ECC and the EAE, but retained its core. Not only the ECC and the EAE have influenced the Dutch conventional arms export policy, but also the other EU member states. The ECC and the EAE have influenced the Netherlands and the other member states, but at

the same time the twenty-seven member states have tried to influence the ECC, the EAE and each other.

There has been a deepening of cooperation within the EU. Now there is not only economic cooperation, but also cooperation in more sensitive policy areas. The consequence is that the Netherlands has lost some of its autonomy in this policy area. The ECC set minimum standards, but room was left to the member states to have a more restrictive arms export policy than the ECC required. In this way member states had policy discretion. Only a less restrictive arms export policy was not allowed by the ECC.

Because of interaction in the council working group COARM (e.g. tours de table) and because of bilateral consultations through the notification and consultation mechanism of the European Code of Conduct socialization has taken place in the field of arms export between member states. An example of influence by other member states is the lifting of the arms export ban imposed upon India and Pakistan. The Dutch government did not want to differ from other EU member states and was afraid of reputation damage. The Netherlands supported a policy of consensus and did not want to stand alone.

The overall conclusion is that arms export is not purely a national matter anymore. Because of the ECC and the EAE a multilayered arms export policy has emerged, where certain decision-making processes have been taken out of the national context and moved into the intergovernmental level. In principle all member states apply the criteria of the ECC and observe the EAE, but still a lot of policy discretion is present. Implementation of the ECC and the EAE is left to the member states. Member states apply the ECC and interpret the EAE differently, especially where the older arms embargo imposed upon China is concerned. This also leads to differences in policy outcomes. France and the UK still export to China a lot, while the Netherlands has exported arms only once to China in the last four years. The same holds for Taiwan. The criteria of the ECC are seen as a minimum standard, so it is logical that policies differ between the member states. Time will tell whether the contemporary European Common Position regarding Arms Export and European Arms Embargoes are the end station of cooperation in the field of arms export or are just the beginning of a Europeanized arms export policy.

Table of Contents:

1. INTRODUCTION	7
1.1 INTRODUCTION	7
1.2 PROBLEM ANALYSIS	7
1.2.1 <i>What is the problem?</i>	7
1.2.2 <i>Why is it a problem and what is the scope of the problem?</i>	7
1.2.3 <i>Who is responsible for the solution to the problem?</i>	8
1.2.4 <i>What has been done to solve the problem?</i>	8
1.2.5 <i>What is feasible?</i>	8
1.3 RESEARCH QUESTIONS & RESEARCH AIM	9
1.4 THEORETICAL AND SOCIAL RELEVANCE	9
1.5 RESEARCH OUTLINE	10
2. THEORETICAL FRAMEWORK	11
2.1 INTRODUCTION	11
2.2 EUROPEANIZATION	11
2.3 HYPOTHESES	14
2.4 CONCEPTUALIZATION	15
3. RESEARCH APPROACH	19
3.1 INTRODUCTION	19
3.2 OPERATIONALIZATION SUB-QUESTIONS	19
4. RESEARCH DESIGN	22
4.1 INTRODUCTION	22
4.2 RESEARCH DESIGN	22
4.2.1 <i>Unit of analysis</i>	22
4.2.2 <i>Methodology</i>	22
4.2.3 <i>Modes of observation sub-questions</i>	23
4.2.4 <i>Analysis of data</i>	24
4.3 RELIABILITY, VALIDITY AND FEASIBILITY	24
4.3.1 <i>Reliability</i>	25
4.3.2 <i>Validity</i>	25
4.3.3 <i>Feasibility</i>	25
5. DUTCH POLICY CONVENTIONAL ARMS EXPORT	26
5.1 INTRODUCTION	26
5.2 HISTORY LEGISLATION ARMS EXPORT POLICY	26
5.3 IMPLEMENTATION OF THE ARMS EXPORT POLICY	27
5.4 CONTEXT ARMS EXPORT POLICY	28
6. ROLE OF THE EU IN THE CONVENTIONAL ARMS EXPORT	30
6.1 INTRODUCTION	30
6.2 INTERNATIONAL ORGANIZATIONS AND REGIMES DEALING WITH ARMS EXPORT	30
6.2.1 <i>Introduction</i>	30
6.2.2 <i>International organizations: United Nations</i>	30
6.2.3 <i>Multiple regimes</i>	31
6.3 THE EUROPEAN UNION AND ARMS EXPORT	32
6.3.1 <i>Introduction</i>	32
6.3.2 <i>History and functions of the EU</i>	32
6.3.3 <i>Arms export and the EU</i>	33
7. EU CODE OF CONDUCT AND THE EUROPEAN ARMS EMBARGOES	35
7.1 INTRODUCTION	35
7.2 EU CODE OF CONDUCT ON ARMS EXPORT	35

7.3 EU ARMS EMBARGOES.....	38
8. INFLUENCE OF THE EUROPEAN CODE OF CONDUCT ON THE DUTCH CONVENTIONAL ARMS EXPORT	40
8.1 INTRODUCTION	40
8.2 POLITICAL INFLUENCE.....	40
8.2.1 <i>Political Influence ECC</i>	40
8.2.2 <i>Political Influence EAE</i>	42
8.3 LEGAL INFLUENCE.....	43
8.3.1 <i>Legal Influence ECC</i>	43
8.3.2 <i>Legal Influence EAE</i>	44
8.4 SOCIAL INFLUENCE.....	45
8.4.1 <i>Social Influence ECC</i>	45
8.4.2 <i>Social Influence EAE</i>	46
8.5 ECONOMIC INFLUENCE.....	47
8.5.1 <i>Economic Influence ECC</i>	47
8.5.2 <i>Economic Influence EAE</i>	48
8.6 INSTITUTIONAL INFLUENCE	49
8.6.1 <i>Institutional Influence ECC</i>	49
8.6.2 <i>Institutional Influence EAE</i>	50
8.7 CONCLUSION.....	50
9. ADAPTATION DUTCH CONVENTIONAL ARMS EXPORT POLICY	51
9.1 INTRODUCTION	51
9.2 DOMESTIC PUBLIC POLICY.....	51
9.2.1 <i>Adaptation Dutch Public Policy to ECC</i>	51
9.2.2 <i>Adaptation Dutch Public Policy to EAE</i>	52
9.3 DOMESTIC DISCOURSE.....	53
9.3.1 <i>Changing Domestic Discourse to the ECC</i>	53
9.3.2 <i>Changing Domestic Discourse to the EAE</i>	55
9.4 DOMESTIC STRUCTURE.....	55
9.4.1 <i>Adaptation Domestic Structure to the ECC</i>	55
9.4.2 <i>Adaptation Domestic structure to the EAE</i>	56
9.5 CONCLUSION.....	56
10. CONCLUSION & RECOMMENDATIONS	57
10.1 INTRODUCTION.....	57
10.2 HYPOTHESES	57
10.3 RESEARCH QUESTION.....	59
10.4 RECOMMENDATIONS	62
10.4.1 <i>Recommendations to the Netherlands</i>	62
10.4.2 <i>Recommendations to the EU as a whole</i>	63
REFERENCES.....	65
ANNEX 1: INTERVIEW QUESTIONS MINISTRY OF ECONOMIC AFFAIRS AND MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS.....	69
ANNEX 2: INFORMATION ABOUT CONDUCTED INTERVIEWS	71
ANNEX 3: EVALUATION OF DOCUMENTS HOUSE OF REPRESENTATIVES 2004-2009 (DOCUMENT-ANALYSIS)	72

1. Introduction

1.1 Introduction

The subject of this master thesis is the Europeanization of the arms export policies of the Netherlands. In this chapter the problem analysis will be given. Furthermore the research question, the sub-questions and the research aim will be formulated. Next the theoretical and societal relevance of my research will be explained. At the end of this chapter the research outline will be presented to give an overview of my research design.

1.2 Problem analysis

In the problem analysis I will identify the problem, why it is a problem, what the scope of the problem is, who is responsible for the solution to the problem, what has been done to solve the problem and what is feasible. These questions are based on a lecture given by dr. van Nispen during the Professional Development course (2008-2009).

1.2.1 What is the problem?

According to the Stockholm International Peace Research Institute the Netherlands holds the fifth place on the arms export list in 2007. The first place is for the United States, followed by Russia, Germany and France. If we look at this list per capita, then the Netherlands holds the first position (Volkskrant, 2008). Arms export is part of the security policy in the Netherlands and is seen as a vital interest of the states. In the field of arms export many problems can arise. When there are no arms trade policies there might be a chance that arms come into the wrong hands of unwilling rogue states or non-state violent actors who may use arms to fulfill their own agendas.

That is why it is important to have an effective arms export policy and arms export control. The world is becoming smaller and smaller, boundaries are eroding. Arms export is not a national matter any longer. International and regional organizations deal with security matters and also with arms export. The Netherlands has signed multiple agreements concerning arms export and arms control, for example the EU Code of Conduct on Arms Export (1998), the EU Dual-use Regulation (2000) and the UN Resolution International Arms Trade Treaty (2006). The aims of these agreements are that arms will not get into the wrong hands and that it is known what their final destination is. Furthermore policies have been made for arms that are passed through the Netherlands. It is good to analyse a policy area independently from time to time, certainly in a policy area where vital interests are at stake.

1.2.2 Why is it a problem and what is the scope of the problem?

The export of arms is a sensitive issue. The Netherlands thinks it is very important that there is a effective export control policy (combat against the proliferation of weapons of mass destruction and promotion of disarmament) and an effective arms export policy (containment of conventional Arms) (Rijksbegroting, 2009). In this master thesis the influence of the European Code of Conduct (ECC) and the European Arms Embargoes (EAE) will be examined. Internationally many actors are involved, for example the United Nations, the Organization for Security and Cooperation in Europe and multiple regimes like the Wassenaar Arrangement. Also non-governmental actors like the Dutch organization *Campagne tegen de Wapenhandel* are involved in the area of arms export. But the focus of this Master thesis is the EU, because I want to examine if this powerful actor influences the Dutch arms export policy. So far a general study of the effects of Brussels on arms export policies in the

Netherlands has not been done, but it is important to get an insight into how a policy area which first belonged exclusively to the sovereignty of the nation state is now under the influence of an organization with supranational characteristics.

1.2.3 Who is responsible for the solution to the problem?

Arms export policy falls under the responsibility of the national government, as laid down in article 296 EC Treaty. In the Netherlands the Ministry of Economic Affairs deals with arms export policy. This is the case, because the Ministry of Economic Affairs is responsible for the trade of goods and arms are goods. The Ministry of Foreign Affairs (to be more specific the Non-Proliferation, Disarmament, Arms Control and Export Policy Division) is involved when political advice needs to be given about a certain arms export. Arms export to countries that are not member of the NATO, the EU or countries with which arrangements have been made like Australia, New-Zealand, Japan and Switzerland have to be submitted to the Ministry of Foreign Affairs for a political check. In this situation the Ministry of Foreign Affairs gives advice to the Ministry of Economic Affairs whether to allow export to the country in question or not. Furthermore when arms are exported to a developing country, the Minister for Development Cooperation is involved. In addition when arms are exported that are still in use by the Dutch Defence, the Ministry of Defence is asked to investigate if this will lead to security problems.

Every nation state in the world has a responsibility to control the export of arms and to have effective arms export policies. In this way it can be prevented that arms fall into the wrong hands. That is why international agreements have been made. A country can not handle the issue on its own, because of the complexity of arms export. Countries depend on each other and they need to work together to make sure that an effective arms export policy is reached and implemented correctly. That is why more and more agreements are made in regional and international contexts.

1.2.4 What has been done to solve the problem?

After the disastrous World War II the big powers (United States, Soviet-Union, France and the United Kingdom) realized, that international cooperation could help to prevent a third world war. That is why the United Nations was founded in 1945 and in Europe a beginning was made with the European Coal and Steel Community (1951), the European Atomic Energy Agency (1958) and the European Economic Community (1957), which later on became the European Union (European Union, 2009a). Although these international organizations were founded to improve relations, security issues remained in the hands of nation states for a long time. Only with the establishment of the European Union, security matters became an issue of the European Union, through intergovernmental decision-making. The export of arms remained an issue dealt with at the national level for a considerable time. It was only in 1998 that the European Union established the European Code of Conduct on Arms Export. This Code was only politically binding; in 2008 the European Parliament adopted a resolution for a legally binding EU Code of Conduct. Under French Presidency the politically binding ECC was replaced by the legally binding Common Position in December 2008 (European Union, 2008).

1.2.5 What is feasible?

The following can be concluded: in an internationalised world where more and more international organizations are dealing with arms trade, it is important to know what the influence is of these organizations on national arms trade policies and arms control. In this thesis I will only take into

account the influence of the EU on arms export policies of the Netherlands. I have chosen for the EU, because this organization is the most important one for the Netherlands. The EU has far-reaching powers and the influence of the EU has increased more and more in the last decades.

1.3 Research questions & research aim

Followed by the problem analysis the following research questions and research aim can be formulated.

Research questions + research aim

Research question:

“Has the Dutch Conventional Arms Export Policy been Europeanized by the European Code of Conduct and the EU Arms Embargoes and if so what are the Consequences of this Process?”

Sub-questions:

- *What is Europeanization?*
- *What is the Dutch policy regarding Conventional Arms Export?*
- *What is the role of the EU in the Conventional Arms Export field?*
- *What are the contents of the European Code of Conduct and the European Arms Embargoes?*
- *In what ways do the ECC and the EAE influence the Dutch Conventional Arms Export?*
- *Has the Dutch Conventional Arms Export Policy been adapted to the ECC and the EAE?*

Research aim:

“With this research I aim to get an understanding of the influence of the ECC and the EAE on the arms export policies in a sovereign nation state like the Netherlands”.

I will perform an x-orientated research, because I will examine the effects of a phenomenon. I will investigate what effect the EU (independent variable) has on the Dutch arms export policy (dependent variable). I will do this more specifically by looking at the effects of the EU Code of Conduct and the EU Arms Embargoes on the Dutch Policies. I have chosen for an x-orientated research, because I want to know what impact an organization like the EU can have on sovereign nation states like the Netherlands. I think it is especially interesting, because arms export traditionally falls under the responsibility of the nation state alone. Nation states do not want to give up their powers in policy areas where vital interests are at stake. In the past much research was carried out into the causes of the existence of the EU (y-orientated research), so it is more interesting to see which influence the EU has on one of its founding members.

1.4 Theoretical and Social Relevance

A research has only meaning when there is social or theoretical relevance. This research will be of theoretical and of social relevance. First of all the research will be of theoretical relevance, because there has not been done research into the influence of the European Union on Dutch arms export policy. This master thesis can contribute to more knowledge.

Secondly, the study will be of social relevance. Often, we underestimate the role that the European Union plays when legislation in national parliaments is passed. A lot of the legislation that is made in the member states originates from Brussels. In a policy area where vital interests are at stake it is

important to know, what the influence of the EU is and what the consequences for the Netherlands are.

1.5 Research outline

In chapter two the theoretical framework will be presented. The theory of Europeanization will be described and explained, the hypotheses will be formulated and concepts will be defined. Chapter two will answer sub-question one. In chapter three the research approach is discussed. In chapter four the research design will be presented, also the concepts reliability, validity and feasibility will be discussed. In chapter five sub-question two will be answered. The history of the Dutch arms export policy and its context will be described. In chapter six sub-question three will be answered. The role of the EU in the field of arms export policy will be described. In chapter seven sub-question four will be answered. The European Code of Conduct and the European Arms Embargoes will be discussed. In chapter eight and nine sub-question five will be answered. The political, legal, social economic and institutional influence of the ECC and the EAE upon the Netherlands will be described and explained. Furthermore it is described how and why the Netherlands has tried to influence the ECC and the EAE. Sub-question six will be answered in chapter ten. The adaptation of the Dutch domestic public policy, discourse and political structure to the ECC and the EAE will be described and explained in this chapter. In the final chapter, the hypotheses will be adopted or rejected, the research question will be answered and recommendations will be made to the Netherlands and the European Union as a whole.

2. Theoretical Framework

2.1 Introduction

In this chapter the theory will be elucidated. When the used theories are clarified, the hypothesis will be presented. At the end of this chapter some concepts of the research questions and research aim will be clarified.

2.2 Europeanization

Here the theory will be presented. *“A theory is a systematic explanation for the observations that relate to a particular aspect of life (Babbie, 2004: 12)”*. In this master thesis I want to find out if the Dutch arms export policy has been Europeanized by the European Code of Conduct and the EU Arms Embargoes. Europeanization remains a broad concept and can refer to different phenomena. Five possible uses of the word Europeanization are:

- *“Europeanization as changes in external territorial boundaries (via enlargement);*
- *Europeanization as the development of institutions of governance at the European level;*
- *Europeanization as central penetration of national and sub-national systems of governance;*
- *Europeanization as exporting forms of political organization and governance that are typical and distinct for Europe beyond the Europe territory;*
- *Europeanization as a political project aiming at a unified and politically stronger Europe”* (Olsen, 2002: 3-4).

In this master thesis I am interested in Europeanization as central penetration of national systems of governance. Here Europeanization implies adapting national systems of governance to a European political centre and European wide norms.

According to Radaelli Europeanization consists of *“processes of construction, diffusion and institutionalization of formal and informal rules, procedures, policy paradigms, styles, ‘ways of doing things’, and shared beliefs and norms which are first defined and consolidated in the EU policy process and then incorporated in the logic of domestic (national and sub national) discourse, political structures and public policies”* (Featherstone & Radaelli, 2003: 17).

Europeanization starts at the EU level. At the EU level decisions are made, concepts are defined and then incorporated at the national level of the EU member states. Europeanization is here seen in a broad context, the EU does not only influence the public policies, but also the discourse and the political structures. In this master thesis research questions I refer only to policy, but I mean policy in the broad sense. I will not only look if public policies change because of the EU, but also if the political structure and the domestic discourse change because of Europeanization.

Europeanization should be distinguished from European integration:

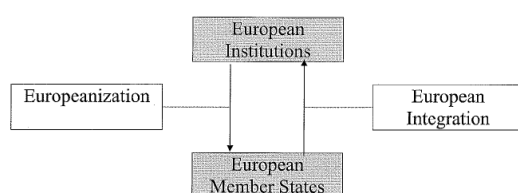

Figure 1: The distinction between Europeanization and European Integration (Course Europeanization, by dr. F. van Nispen).

Whereas European integration can be seen as a bottom-up approach where member states influence the European institutions, Europeanization can be seen as a top-down approach where the European institutions influence the European member states (Schmidt, 2002). This definition of Europeanization as presented by Schmidt is quite narrow. Europeanization and European integration are positioned as opposites. I am of the opinion that the distinction between the two terms is more blurry. Before Europeanization is attained (EU influence on member states) interaction between the EU and the national level takes place. The 27 member states inform the European institutions of their preferences and try to lobby in Brussels to reach their policy goals. In this way Europeanization also has a bottom-up component. The same holds for European integration. In this master thesis I am mainly interested in the top-down component of Europeanization: the influence the EU has on the Dutch arms export policy, but besides that I will also take into account the bottom-up component: the interaction that takes place between the EU and the member states before European policy is made.

In the master thesis I am mainly interested in Europeanization, thus the influence that the European Union has on its member states and in particular the Netherlands. Although Europeanization can be mainly seen as top-down, there will always be bottom-up components present.

Europeanization has two types of mechanisms, namely vertical and horizontal Europeanization. *“Vertical mechanisms demarcate clearly the EU level (where the policy is defined) and the domestic level where policy has to be metabolized (implemented). Horizontal mechanisms instead look at Europeanization as a process where there is no pressure to conform to EU policy models. Horizontal mechanisms involve a different form of adjustment to Europe based on the market or the process of socialization”* (Featherstone & Radaelli, 2004: 41). In this master thesis both mechanisms will be included, I will not only look at which policy changes are required by the vertical mechanism, but I will also examine other forms of adjustment through for example social pressure or policy competition.

Europeanization can have an impact on national policies. Changes in domestic policy can be the product of the degree of ‘mismatch’ or ‘goodness’ of fit between policy models laid down by the EU and existing national preferences. A second approach emphasizes the way in which the process of Europeanization influences the “opportunity structures” at the domestic level by redistribution of power and resources. A third process focuses on the socialization process, assuming that change is a product to the extent to which forums on policy exchange and interaction created by the EU lead to new ways of thinking (SIPRI, 2008: 14).

Europeanization can have four possible outcomes:

- Inertia;
- Absorption;
- Transformation;
- Retrenchment

“Inertia is a situation with a lack of change. This can happen when a country finds that EU political architectures choices, models or policy are too dissimilar to domestic practice. Absorption indicates

change as adaptation. Domestic structure and policy legacy provide a mixture of resiliency and flexibility. The domestic structures accommodate policy requirements but maintain their “core”. Transformation is paradigmatic change. Paradigmatic change occurs when the fundamental logic of political behaviour changes. Europeanization can also lead to retrenchment; this implies that national policy becomes less “European” than it was” (Featherstone & Radaelli, 2004:37-38).

I want to find out if the ECC and the EU Arms Embargoes have led to inertia, absorption, transformation or retrenchment of the Dutch arms export policy.

In its present definition Europeanization is applicable to the European Union as a whole. So it is important to specify more precisely what Europeanization means in the light of the Common Foreign and Security Policy (CFSP) and more specifically the arms export policy. The European Union policies are divided into three main areas called pillars. The first pillar is the European Community, the second pillar is the Common Foreign and Security Policy and the third pillar is Justice and Home Affairs. Decision-making on issues that fall under the first pillar are made on a supranational basis. This means that the Council of Ministers makes decisions by qualified majority voting and has allotted a lot of power away to the institutions of the European Union. Second and third pillar decisions are mainly made on an intergovernmental basis this means decision-making on the basis of unanimity; the powers of the European parliament, the European Commission, the European Court of Justice with respect to the Council of Ministers are limited. In the area of CFSP it can be expected that Europeanization if it takes place, it will probably do so to a lesser extent than policies that fall under the first pillar, because security and safety issues belong to the vital security interests of states. They will be reluctant to give their power away in this policy area. That is also the reason why there is the difference between supranational and intergovernmental decision-making.

Policy issues that belong to the second pillar are foreign policy (human rights, democracy, and foreign aid) and security policy (European security and defence, EU battle groups, Helsinki headline goal force catalogue and Peacekeeping). Europeanization of this policy area means that the EU influences these policy issues (and the member states influence each other and the EU). When Europeanization takes place issues like human rights, democracy and European security and defence are not any longer decided only by member states but influenced by the European Union.

The Arms export policy belongs to the CFSP and this means that decision-making on this issue is made on an intergovernmental basis. It can be expected that states are reluctant to give up sovereignty in this policy area, because security related issues are of vital interest to sovereign nation states. But on the other hand, it can be beneficial for all EU countries when there is an agreement on arms export policy, because the way other countries act might be more predictable and this can lead to a mutual trust.

Europeanization of the arms export policy of the Netherlands takes place when the EU influences the arms export policy (and the Netherlands tries to influence the EU institutions and the other EU member states) and the Netherlands adapts its policy to the EU. “Policy” is again broadly defined; public policies discourse and the political structures are included in this concept. Of course it is possible that only public policies or public discourse have been adapted and that the political structure remains the same.

To give a short summary, this master thesis deals with the question if the Dutch conventional arms policy has been Europeanized and if what its consequences are.

At the EU level policy is constructed, then it is diffused to the EU member states and in the end it is institutionalized by the EU member states. In this thesis I refer to the term policy, but I use this word in a broad sense. It does not only apply about public policies, but also about discourse and political structures. All kinds of aspects of the Dutch Arms Export Policy can be influenced in multiple ways by the European Union, which is why I have chosen for this broad definition. I will take both top-down elements and bottom-up elements of Europeanization into consideration. In addition I will take into account the horizontal and the vertical mechanisms of Europeanization. I will do this because it is possible that the Dutch arms export policy is influenced not only by legislation obligated to implement by the EU, but also via market processes (competition) or socialization. Europeanization can lead to four outcomes: inertia, absorption, retrenchment and transformation. I would like to find out if Europeanization has taken place in the Dutch arms export policy and to which outcome this has led.

2.3 Hypotheses

“A hypothesis is a specified testable expectation about empirical reality that follows from a more general proposition” (Babbie, 2004: 44).

In the past arms export policy was a purely national matter. Nation states were in charge of their own arms export policy. After World War II European integration took place. First there was mainly economic cooperation between a few West-European countries. As years passed by the European Community expanded with more member states. Furthermore there were functional spillovers. With the signing of the Maastricht Treaty in 1992, three pillars were established. The first pillar was the European Community, the second pillar was Foreign and Security Policy and the third pillar was Justice and Home Affairs. There was no longer only economic cooperation, but also in other policy areas. In 1991 and 1992 eight criteria were established (seven in 1991 and one in 1992) for arms export policy of the EU's member states (SIPRI, 2008). In 1998 these eight criteria were the basis of the EU Code of Conduct. Also in this period European Arms Embargoes were established. Within the EU, arms embargoes are imposed on an ad hoc basis. The EU can decide to impose an arms embargo e.g. when gross human right violations take place in a country. With the foundation of the EU Code of Conduct and the EU arms embargoes Europeanization might have appeared in the policy area of arms export. Europeanization manifests itself in the emergence of a multilayered arms export policy, where certain decision-making processes have been taken out of the national context and moved into the intergovernmental or supranational level.

Considering the previous paragraph, the following hypothesis can be formulated:

Hypothesis 1A: “The Dutch Arms Export Policy has been Europeanized because of the EU Code of Conduct and the EU Arms Embargoes”.

Assuming that the process of Europeanization is present in the Dutch Arms Export Policy I expect this will lead to one of the four possible outcomes: inertia, absorption, transformation or retrenchment (see paragraph 2.2.).

Arms export policy falls under the second pillar Common Foreign and Security Policy (CFSP). Decisions made on issues falling under the second pillar are made on an intergovernmental basis.

This means that if decisions are made they are based on unanimity and power is not given away to an EU institution but stays with the member states. The member states keep their sovereignty. Because arms export falls under the security policy of the Netherlands and security issues are of vital interests to states it can be expected that if unanimity is reached about an arms export policy change the policy will be adopted. However, member states will defend their core interests because vital interests are at stake and they find it much too important to change their core values. The end result will be that policy absorption takes place. *“Absorption indicates change as adaptation. Domestic structure and policy legacy provide a mixture of resiliency and flexibility. The domestic structures accommodate policy requirements, but maintain their “core””* (Featherstone & Radaelli, 2004:37-38).

Hypothesis 1B: “The result of the Europeanized Dutch Conventional Arms Export Policy is Absorption”.

As mentioned before there are two mechanisms of Europeanization: vertical and horizontal. Member states may not always be coerced by the supra-national level to adjust their policy, but they also adjust it because of the interaction with other member states or through policy competition. The interaction between member states might take place within council-working groups, committees etc. Member states also want their best practices implemented in all the other EU member countries. So member states try to influence other member states. Member states might learn from each other because of these interactions and adapt their policies. Because of these interactions policy harmonization might occur in the field of arms export policy. Policy harmonization means that EU policies become more the same. All twenty-seven member states have their own arms export policy and harmonization means that these twenty-seven different policies fit altogether (Van Dale, 1976). Harmonization can be downwards or upwards. Sometimes member states will adapt their arms export policy to a lower standard to reach policy harmonization, this can be called downward harmonization. Another possibility is that the standard of arms export policy becomes higher, this can be called upward harmonization. In order to reach policy harmonization it may be necessary for one state to lower its standards and the other member states may need to adopt a higher standard than they had before the involvement of the other EU member states.

Besides policy harmonization, there is also outcome harmonization. Sometimes policies are the same, but outcomes whether to export to a certain country or not may differ. This can happen because of policy discretion, for example.

Hypothesis 1C: “The European Code of Conduct and the European Arms Embargoes have led to policy harmonization between the EU member states”.

2.4 Conceptualization

Conceptualization *“is the mental process whereby fuzzy and imprecise notions (concepts) are made more specific and precise”* (Babbie, 2004:122). Here I will conceptualize some concepts used in this research. This will be done to specify the meaning of the used concepts in this Master thesis. First I will conceptualise the concepts used in the research questions, secondly I will do the same for the formulated research aim.

Has the Dutch Conventional Arms Export Policy been Europeanized by the European Code of Conduct and the EU Arms Embargoes and if so what are the Consequences of this Process?”

Conventional Arms

In this research I will investigate conventional arms. Conventional arms are weapons that do not fall under the category of weapons of mass destruction. Weapons of mass destruction are biological, chemical, radiological and nuclear weapons. Weapons of mass destruction can kill a large number of people at once. The nuclear bombs thrown on Hiroshima and Nagasaki are an example of weapons of mass destruction. Furthermore there are also dual use goods. A dual use good is any product, software or technology that can be used for both civil and military purposes (European Union, 2009b). Dual use goods are goods that have the potential for being used to develop weapons of mass destruction. I will not take into account dual use goods. In this research only conventional arms will be taken into account. Conventional arms are light arms, small weapons and major conventional weapons. There are no universally accepted definitions of light arms and small weapons. A United Nations study (1997) came up with working definitions that are widely supported. Small arms are weapons designed for individual use, such as revolvers, self-loading pistols, rifles, carbines, assault rifles, submachine guns, light machine guns and associated ammunition (UK Foreign and Commonwealth Office, 2009). Light weapons are designed to be deployed by two or more people. They may include heavy machine guns, hand-held under-barrel and mounted grenade launchers, portable anti-aircraft and missile launchers, recoilless rifles, small mortars of less than 100mm calibres, explosives, anti-personnel mines and ammunition for all of these. But there are also major conventional weapons like tanks, attack helicopters, missiles and warships (UN Register, 1991). Whenever I use the term arms in this master thesis I mean conventional arms with the subcategories small arms, light weapons and major conventional weapons.

Arms Export Policy	Disputed cases	Undisputed cases
Conventional Arms	National Decision-making	EU embargoes
	ECC	UN embargoes
Weapons of Mass destruction	X	General prohibition regime

Table 1: Weapon Export Policy (Colijn, 2009).

This table indicates the distinction between policy made for conventional arms and that for weapons of mass destruction. In the case of conventional arms exporting arms can be a disputed case or an undisputed case. Disputed cases are cases where it is not sure whether arms export is allowed or not. If European countries are not sure whether they can export to a country or not, then they do not only look at the national policy, but also at, for example, EU policy by applying the criteria of the ECC. When an arms embargo is imposed upon a country it is not allowed to export any arms to a country, so in that case conventional arms cannot be exported to that particular country either and this is then an undisputed case. Undisputed are cases where arms export is simply not allowed. If a country is on a “black list” then an arms embargo is applied. In the case of weapons of mass destruction there are no disputed cases because it is not allowed to export any weapons of mass destruction. All export concerning WMD belongs to the category of undisputed cases. There are general prohibition regimes such as the Non-Proliferation Treaty, which prevents the export of WMD. The only issue here is to safeguard that countries are in compliance with the prohibition regime and do not export WMD.

So conventional arms can be exported from one country to another, but this is not the case for weapons of mass destruction. I have chosen to focus my research only on conventional arms because

its control system is totally different from that of WMD and it is more interesting, because conventional arms are regularly exported from one country to another.

Arms Export

Arms can be imported, exported and passed through (first imported then exported) a country. Export is sending a product outside a country or region. Export is the opposite of import where a product from another country or region is brought into the country. In this research I will examine arms export and the export side of arms **passed through** the Netherlands.

Dutch Conventional Arms Export Policy

In this research I will take into consideration the Dutch conventional arms export policy. I will look what policy has been made in the Netherlands concerning arms export. As explained in paragraph 2.1 I use policy in the broad sense of the word. Policy here is not limited to public policies, but also applies to discourse, rules and regulations, procedures, policy paradigms, norms and values, ways of doing things, political structures.

Europeanization

In this research Europeanization is seen as the national adaptation to EU policy. Europeanization is explained in more detail in paragraph 2.1.

European Code of Conduct

The European Code of Conduct has set up criteria for EU countries for the export of conventional arms. The European Code of Conduct falls within the “disputed cases” of conventional arms export (see table 1 above). EU countries have to take into account the code for criteria if they can export to a country or can not. The EU Code of Conduct has been replaced by the EU Common Position regarding Arms Export on 8 December 2008. Still I will keep referring to the European Code of Conduct, because within my research period the ECC was in force and the changes compared to the EU Common Position are limited. The precise contents of the European Code of Conduct (and the EU Common Position) will be elaborated on chapter seven.

European Arms Embargoes

An embargo means “*a prohibition by a government on certain or all trade with a foreign nation*” (Dictionary, 2009). An arms embargo is more specific. When an arms embargo is applied to a certain country it is prohibited to export arms to that particular country. An arms embargo is a political decision made on an ad hoc basis. An embargo can be imposed by one country only, or by the European Union countries as a whole or by all members of the United Nations. An arms embargo can be applied because of gross human rights violations. The European Union arms embargo on the People's Republic of China is an embargo which was imposed by the European Union (EU) member states on the People's Republic of China (PRC) in response to its suppression of the Tiananmen Square protests of 1989 (Clingendael, 2007).

Consequences Europeanization

As mentioned before Europeanization means the national adaptation to EU policy. Europeanization can be seen as a process, but if the process of Europeanization is present this carries consequences. Above four possible outcomes have been mentioned: inertia, absorption, transformation and

retrenchment. If Europeanization has taken place in the conventional arms export policy in the Netherlands then there are also consequences for the Netherlands. It is possible that the Netherlands does not change the policy much, even though the process of Europeanization is present. The Netherlands can also change its policy moderately (absorption) or the Netherlands can make a huge change, changing its core values (transformation). Furthermore the Netherlands can make its policy less European (retrenchment). If the process of Europeanization is present it has consequences and can result in one of the four possible outcomes.

“With this research I would like to get an understanding how the ECC and the EAE influences the arms export policy in a sovereign nation state like the Netherlands”

European Union

The European Union is a regional organization, which has twenty-seven member states. More information about the European Union will be presented in chapter six.

Influence

Influence means an effect of something on a person, thing, or event. Here the influence is meant of the ECC and the EAE on the Dutch conventional arms export policy. There are different kinds of influence, for example legal, political, economic, social and institutional (see chapter three).

Sovereign nation state

Sovereign means exercising supreme, permanent authority, especially in a nation or other governmental unit (Free Dictionary, 2009). A sovereign nation state is a state that can exercise power on its own and does not need others for supreme, permanent authority.

3. Research approach

3.1 Introduction

In this chapter the research approach will be discussed. I will do this per sub-question.

3.2 Operationalization sub-questions

“Operationalization is one step beyond conceptualization. Operationalization is the process of developing operational definitions, or specifying the exact operations involved in measuring a variable” (Babbie, 2004:45). In this paragraph this will be done with every sub-question. In principle sub-questions one, two, three and four do not belong to operationalization. However, for the completeness of this research these two questions will be included in this chapter.

Sub-question one: What is Europeanization?

Sub-question one has already been answered in chapter two. For my master thesis I use the theory of Europeanization. I have explained what Europeanization means in the general context, what it means in the context of the CFSP and what it means in the context of the arms export policy. So it is unnecessary to elaborate on Europeanization in this sub-paragraph further.

Sub-question two: What has been the Dutch Policy regarding Arms Export?

In sub-question two I will try to find an answer to the question what the Dutch policy has been regarding Conventional Arms Export. I will do this by taking the following aspects into consideration:

- History: by looking at the history of the Dutch conventional arms export policy, I will try to give a well-organized overview of how legislation in this policy area has developed. Legislation that has emerged will be described shortly in sub-question two. I will also describe shortly some implementation aspects of the Dutch conventional arms export policy.
- Context: by looking at the context a broader picture will be given than only the legislation. Information will be given about the Dutch Defence Industry, which organizations are responsible for the control of arms export and which organizations are allowed to give arms export permits.

Sub-question three: What is the role of the EU in the Conventional Arms Export field?

In order to answer sub-question three I will take the following aspects into consideration:

International playing field: Here a short overview will be given of the international organizations and regimes dealing with the conventional arms export policy.

Finally I will present more detailed information about the European Union. I will take the following aspects into consideration:

- The reason for the foundation of the EU;
- Its tasks ;
- The position of the conventional arms export within the EU;
- Public policy and legislation: an overview will be given of policy documents concerning conventional arms export policy.
-

Sub-question four: What are the contents of the European Code of Conduct and the European Arms Embargoes?

Sub-question four will be answered by giving a summary of the contents of the ECC and the EAE. The following aspects will be dealt with:

- Decision-making procedure;
Aspects of decision-making: which EU body makes the decision (EU-parliament, Commission, European Council, Council of Ministers, EU Court of Justice), how are decisions made (unanimity, qualified majority or simple majority) and what is the status if a decision has been made (legally binding, politically binding or not binding at all) within the field of conventional arms export policy.
- In which years the ECC and the EAE were established;
- What measures are proposed;
- What the goals are;
- And which EU countries participate.

Sub-question five: In what ways do the ECC and the EAE influence the Dutch Conventional Arms Export Policy?

In order to answer sub-question five, the following forms of influence need to be examined:

- Political influence;
The ECC and the EAE might have had political pressure. Sometimes agreements are not legally binding, but can be politically binding. Legally, states do not need to observe an agreement, but they will do this because their political reputation is at stake. Political influence is a sort of informal influence. Furthermore politics and civil society at the national level might have an influence on the Dutch conventional arms export policy.
- Legal influence;
The ECC and the EAE might have been legally binding for the EU member states and thereby also binding for the Netherlands. Because of formal rules the Dutch conventional arms export policy may need to be changed.
- Social influence;
It is possible that the ECC and the EAE have put social pressure upon the Netherlands, whether to export to a certain country or not. The EU is seen as a community and deviant behaviour is not desirable within a community of states. The Netherlands may feel that it is expected to behave in a certain way. Norms and values can change because of social influence.
- Economic influence;
Another possibility is that the ECC and the EAE have had an economic influence on the Dutch arms export policy. It can be that through EU influence the Netherlands has exported more or less arms and this influences the income of the Netherlands.
- Institutional influence;
A last possibility is that because of the ECC and the EAE institutional change has taken place. There might be a change in the division of responsibilities between governmental ministries, the role of the parliament, political parties, civil society and legal structure might have been influenced.

Of course the relationship between Brussels and The Hague is not a one-way street. The Hague tries to influence the contents of the ECC and the other EU member states. This factor will also be taken into account.

Sub-question six: Has the Dutch Conventional Arms Export Policy been adapted to the ECC and the EAE?

In order to answer sub-question six I will take the following aspects into consideration:

- Domestic public policies: to what extent have the public policies (policy documents, debates) concerning conventional arms export in the Netherlands been adapted to the ECC and the EAE;
- Domestic discourse: to what extent has the discourse (norms, values, ways of doing things) of conventional arms export in the Netherlands been changed by the EU;
- Domestic structure: to what extent have the division of responsibilities between governmental ministries, the role of the parliament, pressure groups, civil society and the legal structure been adapted to the ECC and EAE (Featherstone & Radaelli, 2004).

To make the final analytical step I will try to explain what caused the change in public policy, domestic discourse and domestic structure.

4. Research Design

4.1 Introduction

In this chapter I shall first discuss the research design that I have chosen. Furthermore I will explain why I have chosen for this research design. Finally I will discuss the research feasibility, validity and reliability of this research.

4.2 Research Design

In this section the unit of analysis, the modes of observation and analysis of data will be presented.

4.2.1 Unit of analysis

“The unit of analysis is the what or whom being studied. In social science research, the most typical units of analysis are individual people” (Babbie, 2004:94). My unit of analysis is the Dutch conventional arms export policy. Because I have chosen for a single case study, I study only one case. This enables me to perform an in depth research into the possible Europeanization of the Dutch conventional arms policy. Veracity of a causal relationship is easier to reach when there is only one case studied. To find out if Dutch conventional arms policy is Europeanized and if so what the consequences are I will try to show causal relationships between the independent variable X (Europeanization) and the dependent variable Y (Dutch conventional arms policy). I will do this by looking at the European Code of Conduct and the EU Arms Embargoes. Moreover In this way I can show the causal relationship between the independent variable and the dependent variable.

4.2.2 Methodology

I have chosen for a single case-study design. *“A case-study is the in-depth examination of a single instance of some social phenomenon, such as a village, a family or a juvenile gang”* (Babbie, 2004: 293). The reason why I have chosen this design is because I have only one case, namely the influence of the European Union on the Dutch conventional arms policy. I would like to do an in-depth study. According to Gerring (2006) a case study is the best research design when you have only a few cases and if you want to do an in-depth research. That is also the reason why I have not chosen for a Large N Cross Case Analysis. This research type is better for a research with a large number of cases and where the goal is not an in-depth study. The experimental design does not fit my research project. That is why the single case study is for this research the best option.

There are many ways to conduct a research. For example, a researcher can use surveys, experiments, observations, interviews and contents analyses. For this research mainly unobtrusive research has been used. *“Unobtrusive research is a method of studying social behaviour without affecting it”* (Babbie, 2004: 313).

This research is mainly conducted through contents analysis. *“Contents analysis is the study of recorded human communications, such as books, websites, paintings and laws”* (Babbie, 2004: 314). During my internship at the Policy and Operations Evaluation Department of the Ministry of Foreign Affairs (In Dutch: IOB) I will carry out a document analysis for the Arms Export Policy of the Netherlands and the influence of the European Union. A document analysis is part of the above mentioned contents analysis.

Furthermore I will use interviews for this research. During my internship at the Ministry of Foreign Affairs, I will conduct interviews with civil servants of the Dutch ministries of Foreign Affairs and Economic Affairs for my master thesis. Although I am not allowed to present the personal views of the civil servants that are not covered by their political masters, I use the interviews to verify my findings and conclusions.

“An interview is a data-collection encounter in which one person (an interviewer) asks questions of another (a respondent). Interviews may be conducted face-to-face or by telephone” (Babbie, 2004: 263). In this research I will use open-ended questions. *“Open-ended questions are questions for which the respondent is asked to provide his or her own answers” (Babbie, 2004:245).* Because I do an in-depth qualitative case study, open-ended questions fit my research design best. Even though closed-ended questions provided greater uniformity and will be easier to process I have chosen open-ended questions because then I could conduct an in-depth interview.

I will use a semi-structured interview. This means that before the interview questions are formulated preceding the interview, but that during the interview the order of questions can change and that during the interview additional information and explanation can be given to the respondent (Robson, 2007). The order of a semi-structures interview is:

- Introduction: introduce yourself and what you do;
- Warming-up: questions that can be answered easily;
- Core: this part contains the most important questions of the interview;
- Cool-off: making the questions less difficult;
- Closure: thanking the respondent for the given interview (Robson, 2007).

4.2.3 Modes of observation sub-questions

In this sub-paragraph I will explain which research method is used in which sub-question.

Sub-question 1: What is Europeanization?

This sub-question will be answered by non-obtrusive research. I will perform a document-analysis. Different books and websites will be consulted.

Sub-question 2: What is the Dutch policy regarding conventional arms export?

This sub-question will be answered by non-obtrusive research. I will partly do a document-analysis. Different books and websites will be consulted. Furthermore a historical analysis will be carried out. *“A historical analysis is the examination of societies or other social units over time (Babbie, 2004:332)”*.

I have chosen for these two methods, because a lot has been written about the Dutch weapon export policy.

Sub-question 3: What is the role of the EU in the Conventional Arms Export Field?

This sub-question will be answered by non-obtrusive research too. I will perform a document-analysis. Furthermore I will do a comparative analysis. A comparative analysis is *“the examination of societies or other social units in comparison with one another” (Babbie, 2004: 332)*. I will compare the European Union with other organizations dealing with conventional arms export policy. I have chosen for these two methods because this will be the most satisfying way to answer this sub-question.

Sub-question 4: What are the contents of the European Code of Conduct and the European Arms Embargoes?

This sub-question will be answered by non-obtrusive research. I will carry out a document-analysis. I will describe the text of the European Code of Conduct. Furthermore I will investigate the EU's possibility to impose an arms embargo.

Sub-question 5: In what ways do the ECC and the EAE influence the Dutch Conventional Arms Export?

This sub-question will be answered partly by unobtrusive research. I will use document-analysis to get an idea of the ways in which the ECC and the EAE influence the Dutch conventional arms export. In addition I will hold interviews. In this way I can double-check my information. This is important because with this sub-question I start the analysis part of my research.

Sub-question 6: Has the Dutch Conventional Arms Export Policy been adapted to the ECC and the EAE?

This sub-question will be answered in the same way as sub-question four. I will use unobtrusive research and I will conduct interviews. The unobtrusive research is again performed with a document-analysis. Again double-checking is very important, because this part of the research is crucial.

4.2.4 Analysis of data

For the analysis of the data two methods can be used. Qualitative analysis or quantitative analysis can be carried out. *“Qualitative analysis is the nonnumerical examination and interpretation of observations, made through participation observation, contents analysis, in-depth interviews and other qualitative research techniques, for the purpose of discovering underlying meanings and patterns of relationships”* (Babbie, 2004: 369-370). *“Quantitative analysis is the numerical representation and manipulation of observations for the purpose of describing and explaining the phenomena that those observations reflect”* (Babbie, 2004: 396).

My analysis of data will be qualitative. I use two qualitative research techniques, namely in-depth interviews and contents analysis. Logically the analysis of the data will also be qualitative in this research.

4.3 Reliability, validity and feasibility

A research needs to be feasible, reliable and valid. Reliability *“concerns the extent to which experiment, test, or any measuring procedure yields the same results on repeated trials. The more consistent the results given by repeated measures, the higher the reliability of the measuring procedure”* (Johnson & Reynolds, 2008: 94-95). *“Validity is a measure that measures what it is supposed to measure”* (Johnson & Reynolds, 2008:97). Validity can be further defined. Measurement validity *“is the degree to which operational definitions reflect the concept”*. Internal validity *“occurs when it is shown that there is a causal relationship between the variables being studied”*. *“External validity means that the causal relationship that is discovered can be generalized to other people, time and context”* (Johnson & Reynolds, 2008:97). The research design should also be feasible. This means that the research should be set up in a way that it is possible and likely that the research goal will be reached.

4.3.1 Reliability

I hope to reach reliability in my research by using mainly scientific documents. My research design is a case-study. A case study is an in-depth research of a social phenomenon. In order to assure that my research will be reliable I will mostly use unobtrusive research. This means that something can be studied without influencing the behavior of the study-object (Babbie, 2004:313). I will perform a contents-analysis. A contents-analysis is a study of human communications, like books, websites, paintings and laws (Babbie, 2004:314). I also want to conduct interviews. I will be informed by multiple actors in the working field if Europeanization of Dutch conventional arms export policy has taken place and if so what the consequences are of this process.

4.3.2 Validity

I hope to reach measurement validity by using accurate definitions for the concepts that I use in my research. It is very important to have a good conceptualization and operationalization. The conceptualization and the operationalization are the basis of a research. In order to have a good scientific research a proper conceptualization and operationalization are of essential importance. By conceptualizing misunderstandings over the meaning of concepts can be resolved. Besides that it is important to make clear how you want to measure if a concept is present and its quality. To make my research as transparent as possible, I hope to attain that I measure what I want to measure.

Because I use the method of a single-case study it should be easier to reach internal validity than external validity according to Gerring (2006). I hope to get a high internal validity by first making sure that there is high measurement validity. When you know for sure that the operational definitions reflect the concept studied it is easier to show that you measure what you think you measure. Moreover, precise descriptions of the dependent and independent variables and concepts are very important. I will try to be as precise as possible, in order to get a low discretion of interpretation. In this way I hope to reach internal validity.

Because I do a single-case study external validity is hard to establish. In principle this is not my concern, because I am only interested in possible Europeanization of the Dutch conventional export policy. But maybe I can make a more analytical generalization and link this to the theory. There is of course a high chance that if Dutch Arms Export Policy is Europeanized other EU countries are influenced as well in this policy area. I can not judge to what extent Europeanization has taken place in these countries, but if the Dutch arms export policy is influenced, the other twenty-six EU countries should be affected as well.

4.3.3 Feasibility

The research design should also be feasible. This means that the research should be set up in a way that it is possible and likely that the research aim will be reached. I think that I have chosen the best research design possible. I have chosen for a case-study design because I have only one case, namely possible Europeanization of the Dutch conventional arms export policy. This design fits my research the best, because I have only one case and I want to do an in-depth research. Furthermore I know that I can find a lot of policy documents and scientifically developed theories. In addition I will do interviews to double-check. Altogether it is my opinion that my research is reliable, valid and feasible.

5. Dutch Policy Conventional Arms Export

5.1 Introduction

In this chapter I will give a historical overview of the legislation concerning Dutch conventional arms export policy. In addition the implementation side of the Dutch conventional arms export policy will be dealt with. Furthermore the context in which the Dutch arms export policy developed will be described. When I have done this I hope to have answered sub-question two: *What has been the Dutch Policy regarding Arms Export?*

5.2 History Legislation Arms Export Policy

In 1822 the “Algemene wet” was the first legislation concerning Customs. The law dealt with customs formalities for the import, export and transit of goods. The trade in arms was not treated differently from other goods and there was no separate legislation for the trade of arms (Customs, 2008).

It was only on 5 July 1962 that the “Algemene wet” was replaced by the “Algemene Wet inzake de Douane en Accijnzen (AWDA)”. De AWDA contained definitions of the concepts of; import, export and transit, the way imported goods should be notified to customs, inspection powers, legislation of entrepots, regulation of levy of import duties, complaints and objectives, fines and definition of punishment. However, no distinction was made between arms and other goods (Ministry of Economic Affairs, 1962).

Another Act was created in 1962, namely the “In- en Uitvoer Wet”. The Act contained the following definitions of the concepts of: goods, communitarian goods, import of goods and export of goods and the possibility of stopping goods from being imported or exported when national safety was at stake or international agreements called for a ban on exporting or importing a certain good. Again, arms were not specifically mentioned in the Act (Customs, 2008).

On 26 April 1963 the “In- en Uitvoer Besluit Strategische Goederen” was established. This order-in-Council (Algemene Maatregel van Bestuur) dealt with strategic goods that were mentioned in the appendix of the order-in-council and stated that these goods were not allowed to be exported without the permission of the Minister of Economic Affairs and the Minister of Foreign Affairs. The following strategic goods are mentioned in the appendix: light arms and machine guns, small weapons, ammunition for arms, bombs, rockets and torpedo's, vehicles for military use, toxic material, substances used for chemical warfare, military explosive substances, aircrafts, ships and electric equipment especially used for military equipment. For the first time in the Netherlands arms and to be more precise, arms export was mentioned and rules were created for the export of all kind of arms in this order-of-the council (Ministry of Economic Affairs, 1963).

The “Sanctiewet” of 1977 was the foundation of the implementation of (inter)national rules of international economic sanction measures in the Netherlands. To fulfill international agreements orders-in-council could be created. It was also possible that the Netherlands took measures against a legal person or an entity on its own. Various, financial or economic sanctions could be applied but there was also the possibility of an arms embargo against a particular country (Ministry of Foreign Affairs, 1977).

In 1993 the name of the Act “Algemene Wet inzake de Douane en Accijnzen” was changed into “Wet inzake de Douane”. On 1 June 1996 this Act was replaced by the “Douanewet” (Customs, 2008).

On 16 November 1995 the “Wet Wapens en Munitie (Weapons and Ammunition Act)” came into force. The Act was replaced by the “Herziening Wet Wapens en Munitie” on 1 January 1997. The purpose of the Weapons and Ammunition Act is to prevent illegal possession of weapons and ammunition in the Netherlands. The Act prohibits a large number of activities concerning weapons and ammunition: manufacturing trading, importing, exporting, possessing, carrying etc. The Act also deals with legal possession of weapons and ammunition. When you have been given a discretionary permit you may be allowed in some instances to perform acts like importing, exporting or transporting weapons and ammunition. The Customs carry out inspections. The Act covers a wide range of weapons and divides them into four categories. The first category consists of unwished non-firearms (knives, knuckle dusters, toy weapons that look like real ones), the second category consists of military weapons (hand grenades, fully automatic firearms), the third category consists of pistols, rifles and guns and the fourth category consists of air bucks, swords, weapon sticks and objects that are normally not considered to be a weapon but are used as a weapon (Ministry of Justice, 2003).

Recently on 1 August 2008 the “Algemene Douanewet (General Customs Act)” came into force. This Act replaces the “In- en Uitvoer Wet” and the “Douanewet”. The Act offers a time-adapted, consistent and coherent entity of inspection powers and correction possibilities. Now there is one single set of inspection powers Customs may use, regardless of the inspection task carried out at that particular moment The Act is based on European administrative law. The following subjects are addressed in the Act: inspection powers, representation, customs dispatching agent, costs, inspection of goods, levy of duties, complaints and objections, fines and definition of punishment. Major changes have not taken place with regard to existing laws and regulations (Customs, 2009a).

It can be concluded that since 1822 there has been some legislation concerning the trade of goods. It was only in the 1960s that the first legislation (order-in-council) dealing with the trade of arms was introduced. An act only dealing with Weapons and Ammunition was introduced in 1995. In this Act weapons are divided into four categories of weapons which the Dutch government uses for the arms export policy.

5.3 Implementation of the Arms Export Policy

The implementation side of the arms export policy starts with the Ministry of Economic Affairs that decides whether to grant a permit or not for a certain arms export. Furthermore in the Netherlands at the implementation side of the arms export policy Customs have an important role. The core duties of Customs are:

- *“Stopping goods at the border;*
- *Monitoring the correct application of laws and regulations;*
- *Levying and collecting taxes”* (Customs, 2009b).

In the Netherlands there are four customs regions. These regions are: Rotterdam, North, West and South. Rotterdam has its own customs region, because of the main port. Each region has about 1200 custom officers. In each region there are specialist teams. These teams are engaged in:

- *“Declaration processing;*

- *Customer processing;*
- *And physical supervision” (Customs, 2009b).*

The Declaration Processing Team checks whether a declaration is correct and how it should be processed. The Customer Processing Team handles complaints, issues authorization, deals with objections and appeals and administrative audit. The Physical Supervision Team is engaged in inspection of incoming and outgoing goods, checks the levy of taxes on these goods and carries out surveillance activities (Customs, 2009b).

Until 1 September 1999 the Economic Investigation Service (ECD) (Ministry of Economic Affairs) was solely responsible for the investigation of a correct movement of goods. On 1 September 1999 the ECD merged with the Fiscal Information and Investigation Service (FIOD) (Ministry of Finance). Where the main task of the ECD was tracing violations, the main tasks of the FIOD were tracing fraud and the evading of taxes. *“The FIOD-ECD performs supervisory activities in the area of economic planning, financial integrity and goods movements. This involves matters such as bankruptcy fraud and anti-laundering legislation. In addition, the FIOD-ECD contributes to the fight against organized crime and terrorism by mapping out money flows of criminal and terrorist organizations”* (Customs, 2009c).

Permits for the export of military goods are distributed on the basis of the General Customs Act (since 1 Augustus 2008). An application needs to be submitted to the Centrale Dienst voor In- en Uitvoer (CDIU). The CDIU is part of the Belastingdienst / Douane Noord of the Ministry of Finance. The Ministry of Economic Affairs supervises the CDIU in the case of application for arms export permits (Ministry of Economic Affairs, 2008). The FIOD-ECD falls under the responsibility of the Ministry of Finance. The Minister of Economic Affairs is in principle responsible for the arms export in the Netherlands. Arms fall under the category of goods and the Minister of Economic Affairs is responsible for the trade of goods.

Violations of the provisions of article 1:4 and article 3:1 of the General Customs Act (2008) are an economic offence in the Act *“Wet Economische Delicten”*. The maximum sentence of a violation is six years. Since the referral of this act (and before the *In- en Uitvoerbesluit Strategische Goederen*) violation of the arms export policy has become an economic offence (Customs, 2009a).

5.4 Context Arms Export Policy

The Dutch arms export is characterized by a restrictive arms export policy. The Dutch arms export policy is based on the legal principles of international public law (Ministry of Economic Affairs, 1992). Before the eight criteria, which later on would become the basis of the European Code of Conduct, were created in 1991 and 1992, three criteria were used since 1975 by the Dutch government to examine whether an arms export permit should be granted or not.

The first criterion was the *“spanningsgebiedcriterium (area of tension criterion)”*. Arms export permits were judged extra carefully in the case of countries that were involved in armed conflicts. The second criterion was the *“mensenrechtencriterium (human rights criterion)”*. It was decided case-by-case whether there was a chance that the military goods in question would be used against the own population in the country of destination. The third criterion was the arms embargo criterion. Export was not allowed to a country upon which an international arms embargo was in

force. Apart from these criteria agreements were made internationally in the Coordinating Committee for Multilateral Strategic Export Controls (COCOM) of the North Atlantic Treaty Organization (NATO). In 1949 the Western allies formed the Coordination Committee for Multilateral Export Controls (COCOM) to manage an embargo on transfers of arms and related technologies to the Eastern Bloc.

In 1991 COCOM restrictions were still imposed upon Albania, Bulgaria, Hungary, Cambodia, Laos, Mongolia, North-Korea, Poland, Romania, the Soviet-Union, Czechoslovakia, Vietnam and China. Because of political and security changes (fall of the Berlin wall in 1989) COCOM-restrictions became applicable to fewer military goods. In the area of dual-use goods, restrictions were already loosened for Hungary, Poland and Czechoslovakia in 1991 (Ministry of Economic Affairs, 1992). COCOM was disbanded in 1994.

The Dutch Defence industry consists mainly of civil enterprises and research institutes which are specialized in the production of military, specific components. The Dutch arms sector is quite small, but it is known for its technological, high-quality production, frequent innovation and highly skilled personnel. Because the market is quite small, international cooperation is stimulated. The Dutch Defence Industry has now commercial ties with Belgian, British, German, French and American enterprises. The export activities of this sector are seen as necessary to preserve the current knowledge. The Dutch Defence Industry consists of about 250 small and medium enterprises. Military production turnover is on average between 1.5 and 2 milliard Euros. The military production is good for 11.000 jobs in the Netherlands (Ministry of Economic Affairs, 2008).

The Minister of Economic Affairs is in principle responsible for the arms export in the Netherlands. Arms fall under the category goods and the Minister of Economic Affairs is responsible for the trade of goods. Applications for arms export to NATO countries, EU countries and Australia, New-Zealand, Japan and Switzerland are in principle dealt with by the Ministry of Economic Affairs. Applications for arms export to other countries and Bulgaria, Romania, Cyprus and Turkey (in 2007) are submitted for political advice to the Ministry of Foreign Affairs. The advice of the Ministry of Foreign Affairs determines whether or not an export permit will be given. In case of an application for arms export to a developing country mentioned on the OESO-DAC list the Minister of Foreign Affairs will deliberate with the Minister for Development Cooperation. The Ministry of Defence is consulted when there is an application for the export of defence material (that is not any longer needed for the Dutch armed forces) (Ministry of Economic Affairs, 2008).

The government has written a memo about more transparency in the export of military goods in February 1998, after a request of the parliament in the Netherlands. Since that year the annual arms export policy report has been available to the public. The arms export report of 1997 (the report appears a year after the year under review) was the first report that was made public. Since the beginning of the 1990s the Dutch government has used eight criteria to test whether or not arms export is allowed. These criteria are drafted by the European Councils of Luxembourg (1991) and Lissabon (1992). In June 1998 the member states of the European Union accepted the EU Code of Conduct. Since 1998 applications for arms export permits have been tested with regard to the eight criteria of the EU Code of Conduct (Ministry of Economic Affairs, 2008). In December 2008 the EU Code of Conduct has been replaced by the EU Common Position regarding Arms Export.

6. Role of the EU in the Conventional Arms Export

6.1 Introduction

In paragraph 6.2 a short overview will be given of which international organizations and regimes deal with arms export. In paragraph 6.3 I will take the following aspects of the European Union into consideration: the foundation of the EU, the tasks of the EU, the position that conventional arms export and arms embargoes have within the EU, public policy and legislation concerning arms export.

6.2 International organizations and regimes dealing with Arms export

6.2.1 Introduction

In this paragraph a short overview will be given of the international organizations and regimes dealing with arms export in international context.

6.2.2 International organizations: United Nations

Internationally there are many initiatives set up that deal with arms export. The most important international organization described here is the United Nations. The United Nations has 192 member states. The UN has multiple treaties for both dual-use goods and military goods (conventional arms).

Treaties for dual-use goods are the Non-Proliferation Treaty, the Biological Weapons Convention, Chemical Weapon Convention and Security Council resolution 1540. The NPT is a treaty to limit the spread of nuclear weapons and was created in 1968. Only four UN member states have not signed the Treaty: India, Pakistan, North-Korea and Israel (UN, 2000).

The Biological Weapons Convention (BWC) was opened for signature in 1975 and it was the first multilateral disarmament treaty banning an entire category of weapons. It effectively prohibits the development, production, acquisition, transfer, retention, stockpiling and use of biological and toxic weapons. It has 161 parties (which have ratified the treaty) and 14 signatory states (which have not yet ratified the treaty) (Arms Control Association, 2008).

The Chemical Weapons Convention (CWC) is an arms control agreement and opened for signature in 1992 which outlaws the production, stockpiling and use of chemical weapons. 187 countries have ratified the Convention and three countries have signed, but not yet ratified the Convention (UN, 1997). Security Council Resolution 1540 calls upon all states to stop the proliferation of weapons of mass destruction.

Furthermore the UN has multiple treaties for military goods. The United Nations Convention on Certain Conventional Weapons (CCW) entered into force in December 1983 and seeks to prohibit or restrict the use of certain conventional weapons which are considered excessively injurious. 106 states have ratified this Convention (UN, 2006).

The Convention on Cluster Munitions (CCM) was adopted by 107 states on 30 May 2008 and signed on 3 December 2008. The CCM is a legally binding instrument that prohibits the use and stockpiling of cluster munitions that cause unacceptable harm to civilians (UN, 2008).

At the moment there is not an international legally binding agreement on the transfer of conventional arms, this allows weapons to fall into the wrong hands. An internationally agreed Arms Trade Treaty should lead to internationally agreed standards on arms transfers. 153 countries voted

to begin discussions on an ATT in 2006. 147 states voted in favor of the UN resolution on the ATT. This was important, but many important countries abstained (China, India, Pakistan, Israel) or voted against (US). The resolution refers to an “*eventual legally-binding treaty*” and mandates the convening of an open ended working group (Safer World, 2009).

On 1 July 1991 the General Assembly of the United Nations adopted resolution 46/36 “*Transparency in Arms*”. This resolution was brought forward by the Netherlands. The resolution requested the Secretary- General to establish and maintain at the Headquarter in New York a universal and non-discriminatory Register of Conventional Arms, to include data on international arms transfers as well as data from the member states. The register consists of seven categories of weapons. So far, 172 states have reported once or more (UN, 2009).

The Netherlands has submitted to the General Council the UN-resolution “*National legislation on transfer of arms, military equipment and dual-use technology*” since 2002 once every two years. The resolution calls on member states of the UN to give information about national legislation of the area of arms export (Ministry of Economic Affairs, 2008).

6.2.3 Multiple regimes

There are also regimes that deal with arms export. A regime deals only with one specific topic in this case, arms export. An international organization like the UN deals with multiple topics. The regimes are also much smaller than the UN. In almost all regimes all EU countries participate and a also a few non-EU members.

The following regimes deal with dual-use goods: the Wassenaar Arrangement (WA), the Australia Group, the Nuclear Supplier Group, the Missile Technology Control regime and the Zangger Committee. The WA also deals with military goods.

In 1949 the Western allies formed the Coordination Committee for Multilateral Export Controls (COCOM) to manage an embargo on transfers of arms and related technologies to the Eastern Bloc. COCOM was disbanded in 1994. The WA was set up to replicate some of the benefits of COMCOM, but on a broader and non- adversarial basis. The WA has been established in order to contribute to regional and international security and stability, promoting transparency and greater responsibility in transfers of conventional arms and dual-use goods and technologies. “*The Netherlands’ list of military goods subject to control is based on the Wassenaar Arrangement Munitions List. Each revision of the Wassenaar List leads to an adaptation of the Dutch list*” (SIPRI, 2008).

The main goal of participants of the Australia Group is to prevent that arms exported from their territory are contributing to the development of chemical or biological weapons. The countries try to reach harmonization and cooperation in this area. The participants of Nuclear Supplier Group have agreed voluntarily to regulate the transfer of nuclear material and nuclear related technology to countries that do not possess nuclear weapons. This regime tries to prevent that export for commercial goals is used for arms. Also the Zangger Committee and the Missile technology regime (cover export of missiles) are regimes that try to regulate the export of dual-use goods (Ministry of Foreign Affairs: IOB, 2009).

6.3 The European Union and Arms Export

6.3.1 Introduction

In paragraph 6.3.2 a short historical overview will be given of the EU. Also the main tasks of the EU will be discussed. In the following paragraph the EU arms export policy will be elaborated.

6.3.2 History and functions of the EU

World War II had disastrous consequences for Europe and that is why six countries decided to unify Western Europe by the European Coal and Steel Community in 1950. Six member states were involved: France, Belgium, the Netherlands, Luxembourg, Italy and West-Germany. The ECSC was joined in 1957 by two other communities: EURATOM and the European Economic Community. In 1957 the European Parliament was also established. At the beginning the EU was mainly created for economic cooperation. On 1 July 1967 the three communities were merged into one: the European Community. The European Community had only one Council, one Commission and a Parliament. In the years that followed more countries joined the European Community and the cooperation within the European Community was intensified. In 1992 the treaty on the European Union was signed in Maastricht (European Union, 2009c).

It was a major milestone, setting clear boundaries for a future single currency as well as for Foreign and Security Policy and closer cooperation in Justice and Home Affairs (European Union, 2009d).

Also the three pillar structure was introduced. The first pillar is the European Community (also called the Community pillar, consisting of ECSC, EURATOM and the EEC). The second pillar is devoted to Common Foreign and Security Policy. The third pillar is Justice and Home Affairs. The three pillars function on different decision-making procedures. For the first pillar the Community method is used (supranational) and for the second and third pillar the intergovernmental decision-making is used. Under the first pillar only the European Commission can submit proposals to the European Parliament and the European Council and a qualified majority is sufficient for a Council act to be adopted (called the Community Method). In the second and third pillar this is different. The right to submit proposals (right to initiative) is shared by the Commission and the member states and unanimity in the Council is generally necessary (European Union, 2009e). There is a difference between the first pillar and the second and the third pillar, because the first pillar deals with economic issues. Economic issues were from the start part of the EU (in fact: they were the basis), later on the cooperation not only deepened, but also became wider. In more and more policy areas the EU gained influence. But because member states are reluctant to give the EU too much power in policy areas like police, security and safety issues, there is a different decision-making procedure, namely unanimity most of the time.

On 1 January 1993 the single market and its four freedoms were established. The free movement of goods, services, people and capital became formalized in a treaty. On 17 June 1997 the Treaty of Amsterdam was signed. It is based on the achievements of the Treaty of Maastricht, laying down plans to reform the EU institutions, to give Europe a stronger voice in the world and strengthen the protection of rights through the introduction of a citizenship of the Union. On 1 January 2002 the Euro was introduced in ten member states. The European Parliament powers have grown over the years. At the moment the European Union has 27 member states. All 27 member states have one Commissioner in the European Commission. The European Parliament has 785 members. The European Council consists of the 27 heads of states and government leaders of the EU (European Union, 2009f). The European Union has also a European Court of Justice. This Court was established

in 1952. It also has the ultimate say on matters of EU law, to guarantee an equal application of EU law across all member states (European Union, 2009g).

6.3.3 Arms export and the EU

“The principles and objectives of the CFSP are to safeguard the common values, fundamental interests, independence and integrity of the Union, in conformity with the principles of the UN Charter; to strengthen the security of the Union in all ways; to preserve peace and strengthen the international community, in accordance with the principles of the UN Charter; to promote international cooperation; and to develop and consolidate democracy and the rule of law, and respect for human rights and fundamental freedoms (European Union, 2002)”. As was mentioned in chapter two arms export is part of the CFSP, which forms the second pillar of the European Union. Hence the decision-making procedure that is used for arms export is the same as is used in the second pillar as a whole: intergovernmental decision-making. Decisions are made on the basis of unanimity. In the Council of Ministers all twenty-seven member states need to agree before policy is accepted. It will not be easy to reach consensus in this policy area, because vital interests of states are at stake. But policy has been made in the field of arms export.

The General Affairs and External Relations Council (GAERC) deals with both General Affairs and External Relations. *“Meetings bring together the Foreign Ministers of Member States. Ministers responsible for European Affairs, Defence, Development or Trade also participate depending on the items on the agenda (European Union, 2002)”*.

The Ministers of Foreign Affairs, Economic Affairs and the Minister for Development Cooperation have a seat in the sessions on external relations. The second pillar of the EU the Common Foreign and Security Policy is part of the External Relations of the EU. Arms export is part of the CFSP and so the GAERC also deals with arms export policy (European Union , 2002).

“Export control co-operation in the field of military equipment within the EU is conducted in a working group within the field of common foreign and security policy known as Conventional Arms Export (COARM) (ISP, 2008). COARM was established in the Council of the European Union in 1991. In the council working group the Netherlands is represented by delegates of the Ministry of Economic Affairs and the Ministry of Foreign Affairs. In COARM EU member states exchange information about arms export and try to harmonize the arms export policies of the twenty-seven member states. About six COARM meetings are held each year. Until 13 December 2008 the basis of this cooperation was the EU Code of Conduct which has now become the EU Common Position (Ministry of Foreign Affairs, 2009).

In 1998 and 2002 Joint Actions on Small Arms and Light Weapons (SALW) were established. In 2003 the European Council adopted a Common Position on Arms Brokering. Furthermore there were various arms embargoes adopted under the Common Foreign and Security Policy.

In the European Councils of 1991 (Luxembourg) and 1992 (Lisbon) eight criteria were set up concerning conventional arms export. Seven criteria were agreed upon in 1991, an eighth criterion, relating to economic development was added in 1992 (SIPRI, 2008). The criteria applied to human rights violations, regional stability, the final destination and the end-user. In 1998 the EU countries

accepted the EU code of Conduct. The Code of Conduct was based on the eight criteria that were set up in the council meetings of 1991 and 1992. The Code of Conduct was politically binding. In December 2008 a Common Position was reached and this replaced the Code of Conduct. The Common Position is legally binding, but can not be legally enforced yet (Ministry of Economic Affairs, 2009). This means that citizens of the EU can not file a complaint to the European Court of Justice in this policy area.

EU Dual-use

An EU Council resolution was adopted for setting up a Community regime for the control of exports of dual-use items and technology on 22 June 2000. One of the reasons that this regime was set up was that this formed a necessary condition to establish the free movement of dual-use goods.

In the first chapter of the resolution relevant concepts are defined. In the second chapter the authorisation for the export of the dual-use items listed in Annex I is arranged. In chapter three export authorisation is organized. Chapter four sets a framework for updating the list of dual-use items and chapter five deals with Customs procedures. Chapter six deals with administrative cooperation, chapter seven with control measures and, finally, chapter eight with general and final provisions (European Council, 2002).

EU arms Embargoes

EU Arms Embargoes are meant to prohibit the export of conventional arms to certain actors (governments, non-state entities, non-governmental parties etc). EU Arms Embargoes are part of the so called smart sanctions system. An EU Arms embargo is most of the time imposed to improve the human rights situation in the sanctioned state by targeting the perpetrators of human rights abuses, who may be individuals, non-state actors, governments, elites or the military. EU embargos are implied on an ad hoc basis. For example, in each case of a human rights violation it is considered whether or not to impose an arms embargo. Also in UN context an arms embargo can be imposed. The Netherlands can not individually impose an arms embargo on non-state actors, governments, elites or the military. The Netherlands can only impose an arms embargo in UN-, OESO- or EU-context. Sometimes there will be an autonomous EU arms embargo, despite lack of consensus in UN. In this case the EU members hold the belief that an arms embargo is necessary, but in UN context (in which almost all the countries in the world are represented) this opinion is not shared. In this situation an EU member will not export arms to the actor(s) involved, while other countries of the UN might do so. In the next chapter more will be explained about the EU Code of Conduct (Common Position) and the EU Arms Embargoes.

7. EU Code of Conduct and the European Arms Embargoes

7.1 Introduction

In this chapter two elements of the EU arms export policy will be examined. Firstly the EU Code of Conduct will be elaborated. Secondly the European Arms Embargoes will be discussed. Subsequently, the analytical part of this master thesis can take place.

7.2 EU Code of Conduct on Arms Export

“According to SIPRI data, 32 of the 100 largest arms-producing companies in the world in 2005 had their head-quarters in the EU, while between 2003 and 2007 EU member states accounted for 34 per cent of global exports of major conventional weapons” (SIPRI, 2008: 5).

“The drive to harmonize European arms export policies was largely motivated by three factors. First there has been the development of the European Defence Industry; there has been a creation of a number of large companies with holdings and productions in several countries. Second, a growing emphasis on conflict prevention after the end of the cold war led to calls for foreign policies to be more ethical. Third, a series of scandals were uncovered during the 1980s and 1990s that implicated almost all arms-producing countries in Europe” (SIPRI, 2008: 5 & 9). Revelations of bad practices, with some member states arming both protagonists in the Iran-Iraq war and Iraq in the first Gulf War, prompted public outcry and a review of the arms export policies of the EU member states” (Safer World, 2008).

In the European Councils of 1991 (Luxembourg) and 1992 (Lisbon) eight criteria concerning conventional arms export were set up and politically accepted. These eight criteria were related to human rights violations, regional stability, the final destination and the end-user. In June 1998 the EU countries accepted the EU code of Conduct. The Code of Conduct was based on the eight criteria that were set up in the council meetings of 1991 and 1992.

The preamble of the EU Code of Conduct states that the Council is:

“Determined to set high common standards which should be regarded as the minimum for the management of, and restraint in, conventional arms transfers by all EU member states, and to strengthen the exchange of relevant information with a view to achieving greater transparency’, and ‘Determined to prevent the export of equipment which might be used for internal repression or international aggression, or contribute to regional instability” (Council of the European Union, Code of Conduct on Arms Export, 1998).

The eight criteria were:

1. *“Respect for the international commitments of EU member states, in particular the sanctions decreed by the UN Security Council and those decreed by the Community, agreements on non-proliferation and other subjects, as well as other international obligations;*
2. *The respect of human rights in the country of final destination;*
3. *The internal situation in the country of final destination, as a function of the existence of tensions or armed conflicts;*

4. *Preservation of regional peace, security and stability;*
5. *National security of the member states and of territories whose external relations are the responsibility of a Member State, as well as that of friendly and allied countries;*
6. *The behaviour of the buyer country with regard to the international community, as regards in particular to its attitude to terrorism, the nature of its alliances and respect for international law;*
7. *The existence of a risk that the equipment will be diverted within the buyer country or re-exported under undesirable conditions;*
8. *The compatibility of the arms exports with the technical and economic capacity of the recipient country, taking into account the desirability that states should achieve their legitimate needs of security and defence with the least diversion for armaments of human and economic resources” (Council of the European Union, Code of Conduct on Arms Export, 1998).*

The EU member states agreed to a common interpretation of the criteria of the arms export policy. Under the EU Code of Conduct governments agreed to exchange, in confidence, information on any applications for an export license that was denied, including the reasons for the denial (notification and consultation mechanism). If another member state was considering granting an export license for a transaction which might be essentially identical to one that had previously been denied by another member state, then it was obliged to consult the member state that had previously issued the denial (consultation mechanism). In this way the situation was clarified (SIPRI, 2008). *“Member states exchanged also information on positive license decisions, including licenses granted and actual exports” (SIPRI, 2008: 8).* This information was compiled in the EU annual report on arms export. With the newly adopted Common Position regarding Arms Export the exchange of information still takes place. Also the consultation mechanism is still used by the member states with the adopted Common Position.

The Code consisted of minimum standards. The Code acknowledged the explicit authority of member states to employ nationally a more restrictive arms export policy than the Code demanded. The states’ only obligation was to apply the criteria of the EU Code of Conduct when making decisions on export licenses. How states did this, including whether or not they included a reference to the criteria of the EU Code of Conduct in their national legislation and what form that reference took, was up to the member states to decide (SIPRI, 2008).

Member states developed a regularly updated, publicly assessable, User’s Guide to assist with the implementation of the Code. The User’s Guide of the Code included guidelines for the implementation of each criterion. The User’s Guide included a text committing states to apply the criteria of the Code when a request for an arms export permit was received. The EU Code of Conduct was only politically binding (SIPRI, 2008). Developments in the workings of the ECC were primarily initiated by the Presidency of the Council. The state holding the presidency was the one taking the lead on proposing changes. Each government had its own perspective on the ECC.

The European Parliament had no formal powers in this policy area, although this did not mean that it did not play a role in its creation. Since July 2000 the European Parliament’s Committee on Foreign Affairs has published responses to the EU’s annual report. These responses include

recommendations. The interaction between the EU Parliament and the Council has become more formalized lately. The EU Annual Report nowadays mentions dialogue with the European Parliament as an objective. The European Commission played no role in the development of the European Code of Conduct. A representative of the Commission however, does attend COARMS meetings. The Commission made a proposal for a directive aimed at streamlining export control regulations for intra-EU transfers of military equipment and services. But the member states reacted lukewarm to this initiative, because they were afraid of bureaucracy and of losing nation control (SIPRI, 2008).

“The Code makes no reference to which government departments should be engaged in export license decision-making, the relative distribution of powers between the involved departments or the level of parliamentary involvement. The Code had a significant impact on levels of public transparency in the field of arms export policies. The development of the EU Code of Conduct has also contributed to the production of more national reports” (SIPRI, 2008: 12).

In the last ten years much discussion has taken place within the EU about the EU Code of Conduct. For example, there was a discussion about whether the eight criteria of the EU Code of Conduct should be made legally binding. The Netherlands has been a supporter of this proposition. The discussion of the changing status of the Code coincided with the possible lifting of the EU arms embargo against the People’s Republic of China. The European Union arms embargo on the People’s Republic of China is an embargo which was imposed by the European Community (EU) member states on the People’s Republic of China (PRC) in response to its suppression of the Tiananmen Square protests of 1989. On 12 and 13 December 2003 the European Council discussed whether to lift the EU Arms embargo imposed on China, because of changes in the political situation and improvements with regard to human rights. For a long time the EU could not agree whether to lift the embargo or not.

On 30 June 2005 the General Affairs and External Relations Council (GAERC) reached agreement over the revision of the contents of the EU Code of Conduct. The main changes of the Code were:

- *Transformation to a Common Position;*
- *Expansion of the scope to brokering, transit, and non-tangible forms of transfer of technologies and permits for product licenses;*
- *Strengthening of criterion 2 (human rights) and reference to international humanitarian law;*
- *Explicit reference to the risk of “reverse engineering” (Ministry of Foreign Affairs, 2006).*

Decisions could not be reached in the Council since France blocked the transposition of the politically binding EU Code of Conduct to a judicially binding Common Position, because the EU refused to lift the arms embargo against China.

On the initiative of the Netherlands a “Toolbox” was created. The Toolbox became part of the User’s Guide of the Code of Conduct. The Toolbox consisted of a set of measures that in addition to the EU Code of Conduct could be administered to the export of military material to a post-embargo country. The implementation of the Toolbox was also blocked for a long time, because of the arms embargo against China (Ministry of Economic Affairs, 2005).

Furthermore the Council working group COARM completed the guidelines (also called the Best Practices) for the application of the human rights criterion and administrated the guidelines in the EU User’s Guide in 2006. This means that the persons that deal with permit applications have a practical guide, in which an overview is given of the most relevant human rights instruments, the concepts of

the second criterion are defined and a list of information sources is included. Before the human rights criterion guidelines were completed, guidelines were set up for criterion eight.

It was only on 8 December 2008 that GAERC decided to replace the EU Code of Conduct by a legally binding Common Position. The Common position is legally binding, but can not be legally enforced. This means that citizens of the EU member states can not file a complaint to the European Court of Justice (Ministry of Foreign Affairs, 2009). France did not any longer link the case of China to changing the EU Code of Conduct into a Common Position. According to a SIPRI report (2008) this was the case because the crackdown on demonstrators in Tibet in early 2008 made it harder for a state to argue in favour of lifting the arms embargo on China. The eight criteria of the Common Position are in principle the same as the eight criteria of the EU Code of Conduct. Only the second criterion has been changed with respect to contents. It now states:

2. The respect of human rights in the country of final destination as well as respect by that country of international humanitarian law (Eurlex, 2008).

7.3 EU Arms Embargoes

“The EU Code of Conduct does not include a black list of countries to which arms export are excluded. But EU member states are politically bound to adhere to all EU arms embargoes. An EU arms embargo takes the form of a Council Common Position” (SIPRI, 2008: 12).

There are different reasons why sanctions may be adopted against a state. One of the most common is to improve the human right situation, but also to change the behavior of a state that is undermining democracy or the rule of law. By imposing sanctions an attempt is made to target the perpetrators of human rights abuses, who may be individuals, non-state actors, governments, elites or the military.

Sanctions are coercive measures undertaken by a group of nations in an effort to influence another nation into following international law. In the beginning of the 1990s sanctions have broadened to arms embargoes, travel bans and financial freezes. These more comprehensive sanctions are called smart sanctions. Arms embargoes are the most frequently applied UN sanction and are a punitive tool in diplomatic relations (Vertic, 2005).

Within the EU, arms embargoes are imposed on a case-by case basis. *“Each embargo is first drafted by the Foreign Relations Counselors Working Party (RELEX) with input from the relevant “geographical” working parties and the Permanent Representatives Committee. The embargo is then unanimously adopted by the Council as “Common Position” as part of the Common Foreign and Security Policy under Article 15 of the Treaty of the European Union” (Vertic, 2005: 5).* The embargo is politically binding once published in the Official Journal of the European Union. As of 16 May 2009, fifteen EU arms embargoes have been in force. (See table 2).

Embargoed Country / Group:	Year imposed by EU / UN:	EU / UN Arms Embargo:	Common Position / Declaration
Al-Qaeda and the Taliban	2002 / 1999	EU + UN	Common Position
Burma / Myanmar	2006	Only EU	Common Position
China	1989	Only EU	Declaration
Congo	2008 / 2008	EU + UN (Both non-governmental actors)	Common Position
Iran	2007/ 2007	EU + VN	Common Position
Iraq	2003/ 2003	EU + UN	Common Position
Ivory Coast	2008 / 2004	EU + UN	Common Position
Lebanon	2006	Only EU	Common Position
Liberia	2008/2003	EU + VN	Common Position
North-Korea	2006 / 2006	EU + VN	Common Position
Sierra Leone	1998 / 1998	EU + UN (UN only non state entities)	Common Position
Somalia	2009/ 2002	EU + UN	Common Position
Sudan	2005 / 2005	EU + UN (UN only non-governmental actors)	Common Position
Uzbekistan	2007	Only EU	Common Position
Zimbabwe	2004	Only EU	Common Position

Table 2: EU and UN Arms embargoes in force. (European Union, Sanctions or restrictive Measures in force 2009h and UN, Security Council Sanction Committee, 2009).

The EU has duplicated certain UN arms embargoes into community law by means of Common Positions. Sometimes when the UN can and will not act, the EU has adopted autonomous arms embargoes. For example this was the case in the EU arms Embargoes against China and Zimbabwe. In these cases the EU embargo was not implemented and maintained to mirror a UN action, but instead to promote an EU initiative of securing “arms control reduction to the lowest level”. The scope of EU arms embargoes can be wider than UN arms embargoes and sometimes the EU reacts to a crisis before the UN does. Unlike Common Positions which establish arms embargoes, “Regulations establish prohibitions on providing ancillary services (including financial services) relating to embargoes and are legally binding. In contrast to embargoed military equipment, the implementation and enforcement of ancillary services, bans on technical assistance related to arms, denials of export credit and bans on equipment that could be used for internal repression” (Vertic, 2005).

The EU does not have any monitoring or verification provisions. UN arms embargoes usually contain provisions for monitoring their implementation. Since 1996 the UN has had special committees to monitor the implementation of sanctions. Also an expert panel model was instigated. These panels have been charged with the investigation of alleged serious violations.

The EU regards efforts to harmonize methods for monitoring arms embargoes as outside the scope of community jurisdiction because these relate to member states’ internal security and defence. In order to obtain comprehensive information EU member states need to be contacted directly. The only guidance for EU member states on implementation of autonomous EU arms embargoes are the Common Positions establishing the arms embargo and the EU Code of Conduct (now the EU Common Position regarding Arms Export). The ECC does not refer to monitoring provisions (Vertic, 2005).

8. Influence of the European Code of Conduct on the Dutch Conventional Arms Export

8.1 Introduction

In this chapter the influence that the European Code of Conduct and the European Arms Embargoes have had on the Dutch conventional arms export will be investigated. During my internship at the IOB I performed a document-analysis and I conducted interviews. These two sources will be used in the following chapters. While I mention the influence of the ECC and EAE on the Dutch conventional arms export, I will also look at the influence that the Netherlands has had on the European level and on other member states. In this chapter I will take different types of influence into consideration, namely political, legal, social, economic and institutional influence. I will use examples to support the types of influence that are seemingly present. The European Arms Embargoes can not be compared with the European Code of Conduct. While the ECC should be applied in every case of arms export by member states, the EAE prohibit member states to export all arms to a particular country. An arms embargo is most of the time imposed because of humanitarian reasons. The EAE take the form of a Common Position or a Declaration and the decision to impose an arms embargo on a country is decided case by case. For arms embargoes that have been in force as of 16 May 2009, see table 2 (page 40).

8.2 Political Influence

The first question is whether the European Code of Conduct and the European Arms Embargoes have had political influence on the Dutch arms export policy. It is possible that the ECC and EAE have had political pressure on the Netherlands. Not following the ECC and the EAE might have caused reputation damage.

8.2.1 Political Influence ECC

In the European Councils of 1991 (Luxembourg) and 1992 (Lisbon) eight criteria concerning conventional arms export were defined and politically accepted. In June 1998 the EU countries accepted the EU Code of Conduct. The Code of Conduct was based on the eight criteria that were set up in the council meetings of 1991 and 1992. Member states made the commitment that they would apply the Code in their judgements whether or not to allow the export of a certain military good to a certain country. Member states committed themselves to apply the code, but not *how* to apply the code. In this way there remained a lot of policy discretion. An example of this is that while there is an EU arms embargo (only politically binding) imposed on China and multiple criteria of the ECC could be applied to stop the arms export to China (for example the human rights criterion), EU member states' arms export policies towards China differ. The Netherlands has exported only once to China in the last five years (for an amount of 20.000 Euros of military electronics in 2005) (Ministry of Economic Affairs, 2004-2008). France has exported in the category "major conventional weapons": Diesel engines, different types of helicopters, naval guns and minimal one SAM system to China in the last five years (SIPRI, 2009). Data of small conventional arms are not available for France. But the Dutch attitude towards the transfer of arms to China is quite different from that of France.

The Dutch government used the eight criteria of the ECC from the start, even though the ECC was only politically binding. Even before 1998 the Dutch government mentioned the criteria in the annual report of the Dutch arms export policy. In the Netherlands the EU Code of Conduct was seen as the basic tool to judge whether or not to export a certain military good to a certain country. Even though it was only a political commitment that the Netherlands made, it took the ECC very seriously and made it the basis of the Dutch arms export policy.

In each annual report of the Dutch arms export policy a table presents the denials in the report year. Furthermore the table shows the reasons why the permit applications have been denied. In 2004 there were 7 denials, in 2005 15 denials and in both 2006 and 2007 20 denials. The number of denials has grown the last years.

Below one finds the figure that shows, on the basis of which criteria the permit applications were denied. The denials can be based upon more than one criterion. The criterion that has been used the most is criterion 2, followed by criteria 4 and 3. Criteria 6 & 8 have not been used often in this respect.

Denials, based on:	2004	2005	2006	2007	Total:
Criteria 1	1x	2x	6x	8x	17x
Criteria 2	4x	11x	12x	6x	33x
Criteria 3	5x	8x	8x	6x	27x
Criteria 4	4x	8x	8x	12x	32x
Criteria 5	/	1x	3x	7x	11x
Criteria 6	/	2x	/	/	2x
Criteria 7	4x	2x	6x	4x	16x
Criteria 8	/	1x	/	1x	2x
Total:	18x	35x	43x	44x	140x

Table 3: The number of times that each of the eight criteria was used for the denial of an application for an arms export permit.

In the Netherlands when Dutch politicians asked questions about a certain arms export to the responsible minister(s), they almost always referred to the criteria mentioned in the EU Code of Conduct. A controversial export of the Netherlands was the export of newly built corvettes to the Indonesian marine (for more information see annex 3, chapter eight). Many questions were asked in the House of Representatives by members of Parliament about the human rights situation in Indonesia (criterion 2) and the compatibility of the arms exports with the technical and economic capacity of the recipient country (criterion 8). Also in the cases of arms export to Egypt and Israel the Members of Parliament referred to the criteria of the EU Code of Conduct (House of Representatives, 2004) (Ministry of Foreign Affairs, 2007). The Dutch government sometimes blocked export of arms to Israel and sometimes did not, while the criteria of the EU Code of Conduct remained the same. This shows that whether to export arms to a particular destination was partly a political judgement and not just a matter of applying the criteria of the ECC to cases of arms export. It depends for example on the government in place.

The Dutch arms export policy was not only influenced by the EU Code of Conduct but also by political pressure from Parliament and the Dutch civil society. It was Parliament which demanded more transparency in the Dutch arms export policy, not the European Code of Conduct. The Netherlands is now one of the frontrunners when it comes to transparency. The Dutch civil society is also involved.

Since 2004 the organisation “*Campagne tegen de Wapenhandel*” publishes alternative annual reports of the Dutch arms export policy.

The relationship between Brussels and The Hague is not a one-way street. The Netherlands has also tried to influence the ECC and the other member states. Before the ECC was established, the Netherlands had lobbied for cooperation in arms export policy in Brussels for a long time. In addition the ECC was seen as setting minimum standards, if countries wanted to, they could apply “*a more restrictive arms export policy*”. The former Dutch Minister of Foreign Affairs Bot stated in an Algemeen Overleg in 2006 that the Netherlands had a more restrictive arms export policy than the EU Code of Conduct required and also in comparison to other EU member states. The Netherlands tried to make the arms export policy of the European Union more “*restrictive and transparent*”. According to minister Bot there was no “shopping around”, where the country with the least restrictive arms export policy was seen as the norm. According to former minister Bot there have been multiple denials of permits, based on the criteria of the EU Code of Conduct (Begrotingsoverleg Ministerie van Buitenlandse Zaken, 2004). Harmonization of the criteria of the EU Code of Conduct was one of the most important objectives for the Dutch government at that time.

The Dutch government was in favour of expansion of guidelines in the User’s Guide. In the last couple of years more and more guidelines have been added to the User’s Guide. The Dutch were also advocates of the creation and the expansion of the “Toolbox”. The Toolbox was part of the User’s Guide of the Code of Conduct. The Toolbox consisted of a set of measures that in addition to the EU Code of Conduct could be administered to the export of military material to a post-embargo country. The creation of the Toolbox became a fact when the ECC was replaced by the EU Common Position regarding Arms Export.

8.2.2 Political Influence EAE

According to Vertic (2005:5) “*Each embargo is first drafted ...by the Foreign Relations Counselors Working Party (RELEX) with input from the relevant “geographical” working parties and the Permanent Representatives Committee. The embargo is then unanimously adopted by the Council as “Common Position” as part of the Common Foreign and Security Policy under Article 15 of the Treaty of the European Union. The embargo is politically binding once published in the Official Journal of the European Union*” .

The EAE is a commitment made by member states and thus has political influence on the Netherlands. “*The EU regards efforts to harmonize methods for monitoring arms embargoes as outside the scope of community jurisdiction because these relate to member states* (Vertic, 2005:8)”. The forms of national measures to implement embargoes vary greatly between the member states. There is a difference between states with common law and civil law. A common law state must transform its national legislation for international law obligations in order to apply it in its territory. In civil law systems international law obligations are automatically incorporated. EU arms embargoes do not have any monitoring provisions.

Because EU arms embargoes are binding any verification process is intended to determine whether states are adhering to the arms embargo. There are no verification provisions for EU embargoes. However, UN arms embargoes usually contain provisions for monitoring their implementation. Since

1996 the UN has special committees to monitor the implementation of sanctions. Also an expert panel model was instigated. These panels have been charged with the investigation of alleged serious violations.

EU arms embargoes are politically binding, but whether states adhere to the arms embargoes is not monitored or verified. The Ministry of Economic Affairs of the Netherlands stated that it “observes all EU, OSCE and UN arms embargoes” in its arms export report of 2006 (Vertic, 2005:32)”.

A clear distinction can be made between old and new arms embargoes imposed upon states (Interviews Ministries of Economic Affairs and Foreign Affairs, 2009). The old arms embargoes (e.g. on China) are less specified than the new ones. In this way member states interpret the arms embargo differently. Because the new arms embargoes are more specified than the old ones, less policy discretion is left for different interpretations. (Interviews Ministries of Economic Affairs & Foreign Affairs, 2009).

The Netherlands has tried to influence the European Arms Embargoes as well. When both India and Pakistan carried out nuclear tests in 1998, the Netherlands imposed an arms export ban upon both countries. But because other countries did not follow the Dutch lead, the Dutch gradually slackened the export ban (SIPRI, 2008:32). The Netherlands has also tried to influence the arms embargo on China. There were discussions taken place within the EU to lift the arms embargo on China. From the very start the Dutch were against lifting the embargo, but they stated that they would not block the decision-making process if no other country supported its stand. Later on also Germany and the United Kingdom stated that they were against lifting the arms embargo. In 2008 only one country was still in favour of lifting the arms embargo, namely France. Because of the pressure of the other EU member states and because of the crackdown on demonstrators in Tibet, France gave up its resistance. The arms embargo on China was upheld and the ECC was changed into a legally binding Common position.

8.3 Legal Influence

It is possible that the European Code of Conduct and the European Arms Embargoes have had legal influence upon the Netherlands. If the ECC was legally binding member states would be obliged to follow the eight criteria of the Code.

8.3.1 Legal Influence ECC

The ECC of Conduct was politically binding, which meant that the only commitment of member states was to apply the criteria of the EU Code of Conduct when making decisions on export licenses. How states did this, including whether or not they included a reference to the criteria of the EU Code of Conduct in their national legislation and what form that reference took, was up to the member states themselves (SIPRI, 2008). Legally speaking, no rights could be derived from this political commitment.

For a long time various member states (including the Netherlands) tried to change the politically binding ECC into a legally binding ECC. The discussion of changing the status of the Code coincided with the possible lifting of the EU arms embargo on the People’s Republic of China. On 12 and 13 December 2003 the European Council discussed whether to lift the EU Arms embargo imposed upon

China, because of changes in the political situation and improvements with regard to human rights. For a long time the EU could not agree whether to lift the embargo or not. On 30 June 2005 the General Affairs and External Relations Council reached agreement about the revision of the contents of the EU Code of Conduct. It was only on 8 December 2008 that RAZEB decided to replace the EU Code of Conduct by a legally binding Common Position regarding Arms Export. Because arms export falls within the second pillar Common Foreign and Security Policy, unanimity was required. The Common position is legally binding, but can not be legally enforced. This means that citizens of the EU member states can not file a complaint to the European Court of Justice (Ministry of Foreign Affairs, 2009). The eight criteria of the Common Position are in principle the same as the eight criteria of the EU Code of Conduct. Only the second criterion has been changed with respect to contents. The EU Common Position commits member states in their internal legal order and foreign policy to observe the agreements. The Netherlands did this already in the period of the ECC, by making the ECC the basis of the Dutch arms export policy. The replacement of the ECC by the EU Common Position did not lead to adjustment of the Dutch legislation and regulation. But there might be the possibility that some other member states of the EU changed their legislation and regulation.

8.3.2 Legal Influence EAE

It has proved to be difficult to find out what exactly the legal status of the EAE is. In interviews with civil servants from the Ministries of Economic Affairs and Foreign Affairs it became clear that they did know that the EAE were legally binding on the Netherlands, but they did not know for sure whether the EAE were legally binding on all member states (interviews Ministries of Foreign Affairs and Economic Affairs, 2009). In April 2005 Vertic (see previous paragraph) was of the opinion that the EU arms embargoes were only politically binding.

After a phone call with the legal department of the Ministry of Foreign Affairs it became clear that if an EU arms embargo takes the form of a Common Position it is legally binding on member states, but citizens can not file a complaint to the European Court of Justice. If the embargo takes the form of a Declaration, it is only politically binding on member states. The first EC arms embargo in history was imposed upon China. This arms embargo was and still is only politically binding, because it takes the form of a Declaration. Later on arms embargoes were imposed that received the status of a Common Position (e.g Burma), which means that those embargoes are legally binding on member states. In other words there has been a development from a politically (form of a Declaration) into a legally binding arms embargo (form of a Common Position).

It is possible that Vertic (see 9.2.1) is of the opinion that the European Arms Embargoes are only politically binding, because citizens of the member states of the EU can not file their complaints to the European Court of Justice (ECJ). It might be difficult to see a difference between a politically and a legally binding arms embargo, when citizens have no additional rights in the case of a legally binding arms embargo. The legally binding EU Common Position enables member states to file a complaint against another member state to the ECJ, something that was not possible under the political binding ECC. All countries have policy discretion in how to implement the EU arms embargoes, as long as they respect the Common Position or Declaration.

The European Union sometimes uses autonomous arms embargoes on certain nation states. Because the European Union is much smaller than the United Nations it is easier to reach agreement whether to impose an arms embargo or not.

The Netherlands observes both EU and UN embargoes and does not make a distinction between binding UN embargoes or EU embargoes. Despite the fact that embargoes were in place, the Netherlands exported €60.000 to Iraq (UN embargo), € 20.000 to China (EU arms embargo) and €170.000 to Rwanda (UN arms embargo) in the last five years (Ministry of Economic Affairs, arms export policy 2004-2008). After the interviews it became clear that the export to Iraq was meant for the international community operating in Iraq. The goods exported to Rwanda were relief supplies. The goods to China had the aim of security and could not be used to violate human rights (Interview Ministry of Economic Affairs, 2009). The Netherlands also exported arms to Sudan with a value of €170.000 (UN arms embargo), but the end-user was the UNCHR: the refugees' organization of the United Nations.

8.4 Social Influence

It is possible that the European Code of Conduct and the European Arms Embargoes have had social influence upon the Netherlands whether to export to a certain country or not. Through the ECC and the EAE other member states might have put social pressure upon the Netherlands, whether to export to a certain country or not. The EU is seen as a community and deviant behaviour is not desirable within a community of states.

8.4.1 Social Influence ECC

Because of the foundation of the Code member states needed to interact on a regular basis, for example in the EU working group Conventional Arms Export (COARM). It is assumed that the more the member states communicate with each other the more they will get the feeling that they belong to a community. At first the European Union started with economic cooperation with a limited number of countries. Nowadays the European Union has twenty-seven member states and cooperation has expanded to many different policy areas. Because of interaction in for example COARM, member states see what other states' policies are in the area of arms export. Member states have exchanged best practices; it can be seen as a natural reflection of the fact that states with a transparent or responsible system want other member states to have similar standards and will use the EU Code of Conduct to achieve this goal.

Also the denial notification and consultation mechanism has had a social influence on member states. Peer pressure occurs when the notification and consultation mechanism is used (Interview Ministry of Economic Affairs, 2009). Peer pressure refers to the influence exerted by a peer group in encouraging a person to change his or her attitudes, values, or behaviour in order to conform to group norms (Website Merriams-Websters, 2009). Harmonization of the arms export policy of the EU member states has taken place (Interview Ministry of Economic Affairs, 2009). When member states denied a permit for arms export they needed to notify all the other EU-member states of this. In addition if another member state was considering granting an export license for a transaction which might be essentially identical to one that had previously been denied by another member state, then it was obliged to consult the member state that previously issued the denial (consultation mechanism). In this way the EU member states had an idea what was and what was not allowed.

The Netherlands has also been influenced by other member states. An example of this is *“the so-called ninth criterion of Dutch export law, under which the recipient state's record of engagement with the UN Register on Conventional Arms could be taken as grounds for denying an export licence.*

The Dutch Government has sought to have this criterion adopted at the EU level. However, while the User's Guide now includes a reference to UNROCA in its guidelines for the interpretation of criterion 6, the Dutch Government has not convinced the other EU member states to add a ninth criterion to the Code. In response the Netherlands has altered its own policy (SIPRI, 2008: 31)" Now participation in UNROCA is in the Netherlands one element of the analysis but no sole ground for denial anymore. According to Provo Kluit (cited in SIPRI, 2008:31-32) of the Arms Control and Arms Export Policy Division of the Ministry of Foreign Affairs the Netherlands was out of line with the rest of Europe and because of that it changed its policy. This is a good example of how social pressure can lead to policy change. The Netherlands had a different policy than the other member states and did not want to be deviant so it changed its policy.

The same holds for the unilateral Dutch ban on arms export to India and Pakistan after nuclear testing by both countries. Other countries did not follow the Dutch example and so the Dutch government decided to change its policy, according to the policy of the other member states (SIPRI, 2008). These two examples show that the Netherlands is prepared to adjust its policy to the European level.

The Netherlands also influenced the European Code of Conduct. In the beginning of the 1990s the Netherlands helped setting up the eight criteria, which later on formed the basis of the ECC. In the development of guidelines for the denial notification and consultation mechanism in the User's Guide and the creation of the Toolbox the Netherlands has had a leading role. Furthermore the call for more transparency of the arms export in the European Union was also coming from the Netherlands. *"The motives for the Netherlands' promotion of increased transparency were twofold. First, it wanted to bring other member states up to Dutch standards of practice. Second, the Netherlands wanted to use the consequent increased volume of information provided via the EU Code of Conduct to better inform Dutch export licensing decisions (SIPRI, 2008: 31)"*. Also the request for a European Parliament Representative in COARM was initiated under Dutch Presidency in June 2004 (SIPRI, 2008).

The following can be concluded: The Netherlands was socially influenced by the ECC and the other EU member states. But at the same time the Netherlands influenced the ECC and the other member states. The Dutch objective was a harmonized ECC, where deviant behaviour was found not desirable.

8.4.2 Social Influence EAE

The embargo on China is a good example of how a European arms embargo has social influence on member states. From the very start the Netherlands was against lifting the arms embargo imposed upon China. But if the Netherlands was the only member state against lifting the embargo the Netherlands would not use its veto power. The Dutch Parliament did not understand this position of the Dutch government and questioned the Minister of Foreign Affairs Bot. The majority of the Dutch Parliament demanded that the Dutch government would decide its position on its own and not let the position depend on the position of other member states. This is an example of how the Dutch government felt the social pressure and did not want to stand alone against other member states. After a while it became clear that more member states had the same opinion as the Netherlands and the arms embargo on China was not lifted.

The EAE show that the European Union can be seen as not only an economic community but also a social community. When EU member states are of the opinion that an UN-arms embargo is not far reaching enough or that against a certain country an arms embargo should be imposed, the EU can impose an arms embargo itself. Five adopted autonomous EU arms embargoes have been in force as of 16 May 2009 (see table 2).

The Netherlands has also tried to influence the other member states by upholding an arms export ban on India and Pakistan after nuclear tests. But when the Netherlands saw that other member states did not follow its example it gradually slackened its ban. This is again an example of how the Netherlands changed its behaviour.

The Netherlands has also contacted European countries that were accused by Amnesty International UK of exporting arms via India to Burma, whereas there is an arms embargo imposed upon Burma. However, the member states had already undertaken action, because of the report. The member states informed the Netherlands that India denied passing through helicopters to Burma (Ministry of Foreign Affairs, 2007). Member states address these issues not only multilaterally, but also bilaterally. This can be called social control where states are afraid of reputation costs.

8.5 Economic Influence

It is possible that the European Code of Conduct and the European Arms Embargoes have had economic influence on the Netherlands. Through the ECC the Netherlands might have exported more or fewer arms and this influenced the income of the Netherlands. Through the EAE the Netherlands might have exported fewer arms to embargoed countries.

8.5.1 Economic Influence ECC

When we look at the statistics since the beginning of the ECC we can see that the total value of exported arms has not declined.

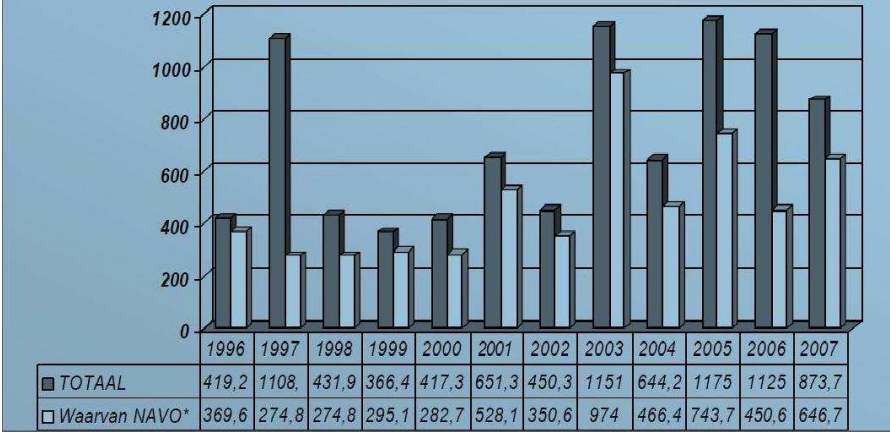

Figure 2: Development Dutch Arms export 1996 – 2007 (Total value of granted permits in millions) (Ministry of Economic Affairs, 2008).

Rather, the opposite is the case. While in 1998 the total value of exported arms was €431,9 million, in the years 2003, 2005 and 2006 the total value was more than two times higher than in 1998. Only in 1999 and 2000 the total value was slightly lower than in 1998. In 2003, 2005 and 2006 the Dutch government itself contributed to the high export values of these years, because defence material

that was not any longer needed by the Dutch armed forces was exported to multiple countries. To conclude that the ECC has led to an increase in exported arms is tricky. But it can be concluded that it certainly has not led to a decline in the total value of arms being exported (Ministry of Economic Affairs, arms export policy 2003-2007).

In the previous paragraph it became clear that the Netherlands has changed its policy a couple of times. The Netherlands “dropped” the so called ninth criterion and it stopped the imposed ban on arms export to India and Pakistan. The Dutch government gradually slackened the export ban in the period of 2000-2003. Since 2004 the value of arms exported to India has increased. In 2004 the total value was €0,39 million, in 2005 €5 million, in 2006 €5,3 million and in 2007 €21,89 million (Ministry of Economic Affairs, arms export policy 2004-2007). The reason why the Netherlands slackened the export ban, was reputation damage, economic loss and political pressure (Interviews Ministries of Economic Affairs and Foreign Affairs, 2009). The export ban harmed the Dutch Defence Industry and gave the competition carte blanche. The Ministry realised this and after an improvement in the situation the Netherlands gave up the export ban imposed on India and Pakistan.

Furthermore the denial notification and consultation mechanism might also have had an influence on the value of exported Dutch arms. In most cases the Netherlands consulted other member states about a denial by the country in question. But the Dutch government has also been consulted by other member states. In 2004 and 2005 six bilateral consultations were initiated by another member state, five times it was decided to grant the permit and once it was unknown. It is also not known whether the Netherlands has ever decided not to give a permit after consultation with another member state.

It is difficult to determine whether the Netherlands has had an economic influence on the other member states and the ECC as a whole. A couple of times the Netherlands has been consulted by other member states about denials, but in most years the outcomes of these consultations are unknown. If the Netherlands has influenced other member states through the notification and consultation mechanism is unknown.

Furthermore the Netherlands has encouraged a more restrictive arms export policy in the European Union, but if this has had any effect is the question. The ECC was only politically binding, so there were not any legal consequences of not following the ECC.

8.5.2 Economic Influence EAE

It is possible that the EAE have had economic influence on the Netherlands. Through the EAE the Netherlands might have exported fewer arms to embargoed countries.

In principle the Netherlands observes all EU arms embargoes. The Netherlands is of the opinion that it is more restrictive than sometimes demanded by the EAE. The Netherlands has exported arms only once to the embargoed China in the last five years. France for example, has repeatedly exported arms to China the last five years. However, both countries say that they observe the EAE. Countries interpret the China embargo differently, because there is no agreement as to which military goods the embargo applies to and which not.

Because no European Arms Embargoes were imposed upon India and Pakistan, the Netherlands gradually resumed exporting to these countries (mainly India). The total value of exported arms to

India has been more than €30 million in the last five years. The total value of exported arms to Pakistan has been more than €6 million in the same period.

Even though there was an arms embargo imposed upon Rwanda, China and Iraq, the Netherlands exported for 260.000 Euros to these countries. In five years this is only a very small amount. The total value of granted permits for the export of arms was €4439,2 million from 2004 till mid 2008 (Ministry of Economic Affairs, Arms export policy 2004-2008). It is difficult to tell whether the EAE have had economic influence on the Netherlands. In principle The Netherlands does not export to countries on which arms embargoes are imposed and if these embargoes would not have been in force the Netherlands probably would not have exported to these countries anyway. The Netherlands claims to have a restrictive arms export policy and even to countries like India and Pakistan the Netherlands prohibited export for a while after nuclear testing by both countries. The Netherlands did this while there were no UN- or EU embargoes imposed upon these two countries.

It is possible that EAE harm the Dutch economic interests, because the Netherlands observes these embargoes and does not export to embargoed countries. But if there were not any arms embargoes imposed in EU context, the Dutch probably would not have exported to destinations where human rights are violated, external threats are present or where the rule of law is undermined.

8.6 Institutional Influence

It is possible that the European Code of Conduct and the European Arms Embargoes have had institutional influence on the Netherlands. Division of responsibilities of governmental ministries might have changed, or the role of the Dutch Parliament, pressure groups and civil society.

8.6.1 Institutional Influence ECC

In the Netherlands no evidence could be found of any impact on the division of responsibilities between governmental ministries. Also the power of the Dutch Parliament, pressure groups and civil society in general has not been influenced because of the ECC. However, the ECC offers a frame of reference to the Parliament and NGO's. Because of the ECC members of Parliament and NGO's can discuss with the Minister of Foreign Affairs and the State Secretary of Economic Affairs whether arms export in a particular case is in accordance with the principles and criteria of the ECC.

In the Netherlands pressure groups have a lot of influence, but this is not because of the ECC, but more because of the Dutch political system. The Netherlands is known for its 'poldermodel'. Civil society is very important in the Netherlands and their opinion is taken seriously most of the time. Evidence of influence of the ECC on the legal structure of the Netherlands can not be found. Interviews with the ministries of Economic Affairs and Foreign Affairs confirm that there has not been any institutional influence on the Netherlands.

The Netherlands has influenced one component of the institutional setting of the ECC. During its presidency the Netherlands has initiated a place in COARM for a European Parliament Representative. The goal was to improve the involvement of the European Parliament. Since 1999, following pressure from the European Parliament, the EU annual report on the EU Code of Conduct has been made public. Although the European Parliament had no formal role in the development of the EU Code of Conduct, the relationship became more formalized. *"For example, the EU Annual Report now mentions dialogue with the European Parliament as an objective, a representative of the*

Parliament addresses COARM once during each six month presidency, and the chair of COARM addresses the Parliament's subcommittee on security and defence" (SIPRI, 2008: 10).

8.6.2 Institutional Influence EAE

In the Netherlands no evidence could be found of any impact on the division of responsibilities between governmental ministries. When a European Arms Embargo is imposed the Netherlands does not need to change its legislature, because it's a civil law system. International obligations are automatically incorporated (Vertic, 2005: 8).

8.7 Conclusion

The following can be concluded. The ECC has had a certain political and social influence. It is difficult to estimate the economic influence of the ECC on the Netherlands. However, it is certain that the Netherlands did not export fewer arms because of the ECC. The ECC did not have any legal influence, but its successor the EU Common Position has. The ECC did not have institutional influence, the division of tasks between the governments ministries in the Netherlands remained the same.

The Netherlands has influenced the ECC as well. The Netherlands has had a certain political and social influence on the ECC. To a lesser extent the Netherlands has had economic and institutional influence. Evidence that the Netherlands has had legal influence on the ECC could not be found.

The EAE have had certain political, legal and social influence on the Netherlands. It is difficult to estimate the economic influence on the Netherlands and it has had no institutional influence on the Netherlands. The Netherlands has had political and social influence on the other member states and it adheres to the European Arms Embargoes. The Netherlands has not had not much economic influence, nor does it have legal influence or institutional influence.

9. Adaptation Dutch Conventional Arms Export Policy

9.1 Introduction

In this chapter the adaptation of the Dutch conventional arms export policy will be discussed. In the title of this chapter I refer only to policy, but I mean policy in the broad sense of the word. I will not only examine if public policy has been adapted because of the European Code of Conduct and the EU Arms Embargoes, but also if domestic discourse and domestic structure have changed.

9.2 Domestic Public Policy

In this paragraph I will try to find out to what extent the domestic public policy has been adapted because of the European Code of Conduct and the European Arms Embargoes. First the ECC will be discussed and subsequently the EAE will be discussed.

9.2.1 Adaptation Dutch Public Policy to ECC

For a long time in the Netherlands arms export policy was a purely national matter. The European Union started with economic cooperation and did not interfere in policy areas where vital security interests were at stake. Because of the expansion of the European Union with more member states and intensified economic cooperation, it was decided to cooperate in more policy areas.

The Dutch public policy has been adapted because of the European Code of Conduct. From the very beginning the Dutch government used the first seven criteria (1991) and later on eight criteria (1992) in policy documents, such as the annual arms export report. The Netherlands stated that the basis of its arms export policy was the ECC. In every annual report the criteria of the ECC and developments of the ECC in that particular year were mentioned. For export to non EU- / NATO+ countries the Netherlands used the Code to decide whether to export a certain good to a certain country. Since 1998 when an arms export permit was denied, it has been explained by the Dutch government which criteria of the ECC caused the denial. In most cases the denial was based on criteria 2 (human rights) and 3 (internal situation in country of destination) of the ECC. Criteria 6 (respect of international Law) and 8 (the compatibility of the arms export with the technical and economic capacity) of the ECC were only used twice in the period 2004-2007 (see table 2, page 42).

The ECC was an important factor in debates between Members of Parliaments and the Minister of Foreign Affairs and the State Secretary of Economic Affairs. When Members of Parliament had questions about a permit for a certain arms export, they often referred to the criteria of the ECC. Arms export permits to countries such as Indonesia, Egypt and Israel were all questioned by Members of Parliament because they were considered to be incompatible with the demands set by the ECC. Some Members of Parliament were of the opinion that the export of corvettes should be denied on the basis of criteria 2, 3 and 8. Arms export to Egypt should be denied according to the political party GroenLinks because of criteria 1, 3, 4 & 6 of the ECC. Export of components for an air defence system to Israel could be denied because of criteria 2, 3 & 4 according to the Minister of Foreign Affairs Verhagen (2007). But the permit was issued, because the equipment could not be used to violate human rights (criterion 2). Furthermore it was not plausible that the systems would be used in the conflict between Israel and Palestine (criterion 3) or that the government of Israel would use the systems against the civil Palestine population living in Israel (criterion 4). In all controversial cases of arms export permits the ECC thus plays a large role. MR van Bommel (SP), a

Member of Parliament, stated that he *“wants to begin at home, the Netherlands has its own arms export criteria that are legally binding and much stricter than the ECC”*. The former Dutch Minister of Foreign Affairs Bot reacted with the following statement: *“... Permits have been denied on the basis of the ECC and there is no shopping around, in which the country with the least restrictive policy is the norm”*. The Minister did not even take the Dutch arms export criteria into consideration. The ECC had become the basis of the Dutch arms export policy even though it was then only politically binding (Annex 3: Evaluation of Documents House of Representatives, 2004-2009).

However, not in all cases the Dutch government was enthusiastic to change practices.

“One aspect where the Netherlands has followed rather than led its European partners is in the provision of data on actual exports of military equipment. Until 2006, the Netherlands did not provide data on actual exports to the EU Annual Report”. In the national annual report the Netherlands still has not provided data on actual exports, only data on granted permits (SIPRI, 2008:39).

A reason for the adaptation of the Dutch public policy to the ECC might be that the Dutch government and the Dutch politicians acknowledged the legitimacy and the importance of the ECC. The Netherlands even made the ECC the centre of the Dutch arms export policy. This indicated that the Netherlands respected the ECC and adapted its public policy to the criteria of the ECC. The Netherlands considered the ECC to be important because its own defence industry was too small and cooperation was needed. Furthermore the Netherlands supports a European way of thinking (Interview Economic Affairs, 2009).

Another reason for the adaptation of the Dutch public policy to the ECC might be that it did not differ that much from the Dutch principles. In the past the basis of the Dutch arms export policy consisted of three main criteria: no violation of human rights, no international arms embargo (should be imposed) on country of end-destination, and (there should be) no tensions in the area of end destination. These three criteria were almost the same as criteria 1,2,3 & 4 of the ECC. The Netherlands helped setting up the criteria of the ECC. From this point of view one might say that the ECC was adapted to the Dutch arms export policy and not vice versa.

The Dutch government influenced the ECC in order to let other EU member states adapt their arms export policy through the ECC. The Netherlands was and still is one of the frontrunners in the area of transparency and wanted to make the arms export policy within the EU more transparent, with more detailed annual reports. Furthermore the Dutch government launched the initiative of the Toolbox (measures against post-embargo countries) at the same time that the discussion of lifting the EU arms embargo on China took place. The Netherlands was in favour of expanding the User's Guide of the ECC and Best Practices have been added for criteria 2, 7 and 8 in the User's Guide in 2005. In June 2007 for all 8 criteria Best Practices were reached. The Netherlands set the subject of brokering of small arms on the European agenda together with (Non EU-country) Norway. The Netherlands also proposed referral to the United Nations Register of Conventional Arms in the ECC. The Netherlands was also in favour of replacing the politically binding ECC into a legally binding Common Position.

9.2.2 Adaptation Dutch Public Policy to EAE

In some of the policy documents of the Dutch government a referral is made to the European Arms Embargoes. From 2002 to 2005 in the annex of the annual arms export report, an overview was given of embargoes in force. Information was given about the type of embargo (UN, EU or OVSE or multiple) and its duration. The embargoes were also mentioned in the annual report itself. When a

new embargo is imposed or an old embargo is lifted the Dutch annual report mentions this. The EAE is an ad hoc tool and it is not a coherent system of rules and regulations, like the European Code of Conduct. The Dutch government says it respects all UN-, EU- and OVSE-embargoes, but it is hard to say if they do so, because there are no verification or monitoring tools to check the implementation of the EAE. *“The only guidance for EU member states on their implementation of autonomous EU arms embargoes is contained in two texts: the Common Position establishing the arms embargo and the Code of Conduct on Arms Export. The Code does not refer to monitoring provisions (such as information exchange about national implementing measures adopted, violations of the embargo or decisions handed down by national courts”* (Vertic, 2005:13).

Some EU arms embargoes have been debated many times (e.g. China), but general adaptation of the Dutch public policy to the European Arms Embargoes is not the case. This is not strange, because the European Arms Embargoes are an ad hoc tool. The Netherlands respects the embargoes, but adaptation of a general public policy to the EAE is not necessary.

9.3 Domestic Discourse

This section will analyse whether the European Code of Conduct and the European Arms Embargoes have led to a change in domestic discourse. This means that ways of doing things, norms and values changed. The ECC and the EAE might have led to a process of socialization.

9.3.1 Changing Domestic Discourse to the ECC

The ECC has changed the Dutch “domestic discourse”. First of all ways of doing things have changed in the Netherlands. The Netherlands first had its own arms export criteria, but these were replaced by the criteria of the European Code of Conduct. Dutch Members of Parliament referred since the establishment of the ECC to the criteria of the Code and not to the own three criteria of the Netherlands.

Furthermore regular deliberation takes place between member states within COARM. Member states exchange information and talked about the ECC. In the past when a country was set on the agenda, other countries remained silent. There was input, but no feedback. Nowadays there is a “tour de table”, when a country is set on the agenda, all twenty-seven member states give their opinion (Interview Ministry of Economic Affairs, 2009).

Also the notification and consultation mechanism of the ECC increased interaction between member states. If one member country denied an export to a certain country, another country should have had a very good reason to still export to the country in question.

Also norms changed. Whereas the Netherlands first used the “ninth criterion” and would deny an arms export even if a country met all the eight criteria of the ECC, but did not pass this ninth criterion, the Netherlands now applies this ninth criterion less strictly because the other EU member states did not follow the Dutch example and the Netherlands did not want to be an outsider (SIPRI, 2008). This is an example of downward harmonization. The Netherlands did not want to differ and because of that it changed its norms. The Netherlands has become less strict.

Another example is the ban on export to India and Pakistan. The Netherlands has gradually slackened the ban on arms export to India and Pakistan, because other member states again did not follow the Dutch example. The Netherlands realised that being all alone was not very useful and arms were still

being exported. Again harmonization took place and once more the trend for the Netherlands was downwards. The Netherlands saw itself traditionally as having a strict arms export policy, but these examples seem to indicate that the Dutch arms export policy has become less strict (SIPRI, 2008). An interesting question is if the Dutch government would have given up the so called ninth criterion and stopped the export ban that was imposed upon India and Pakistan, when the EU was not involved in arms export policy. Not only do norms matter to the Dutch government, but also the economic motivation counts. If the Netherlands is the only country that does not export to a certain country, another European country will export anyway and will receive the profits.

Values also changed; in the past the Netherlands did not want export arms to countries (like India and Pakistan) which conduct nuclear tests. Now the Netherlands does export to these countries and this indicates a change in the value system of the Netherlands. Harmonization led to a decrease in the values of the Netherlands.

Another value that changed is that the Netherlands accepts and favours cooperation in a policy field where vital security interests are at stake. The European Code of Conduct had only political power, but it indicated a commitment by all the European member states. In such a case a sense of belonging between members should be present, or else member states would not give up a part of their sovereignty in a policy area where vital interests are at stake.

A reason why Dutch ways of doing things, norms and values were adapted to the ECC might be the process of socialisation. Because of the ECC member states interacted more with each other for example in COARM. Furthermore because of the notification and consultation mechanism states interact first bilaterally about whether or not to export arms to a certain country or end user. Later they notify all other EU member states of the outcome of the consultations. The examples above show that the Netherlands has changed its ways of doing things, norms and values, not only because of the ECC itself, but also because the practices and pressure of the other member states. A process of socialisation has taken place, in which norms and values of the member states become more and more the same.

Another reason why Dutch domestic discourse was adapted might be that the ECC did not differ significantly from the Dutch practice and norms and values. As said before the Netherlands contributed in establishing the principles and the criteria of the ECC.

Changes that have occurred in the norms and values of the Netherlands can be seen as deliberate choices made by the Dutch government itself. Nobody has forced the Netherlands to drop the so called 'ninth criterion' or to lift the export ban imposed upon India and Pakistan, the Netherlands did this of its own accord. According to the ECC the member states are allowed to have a more restrictive policy. Also the other member states did not demand from the Dutch government to change its policy in these aspects. The Dutch government was of the opinion that it should change its norms and values because its policy was deviant: it harmed the reputation of the Dutch arms export industry and the economic interests of the Netherlands.

Member states will always have an economic incentive. And when economic interests are at stake, (shared) norms and values might be forgotten for a while, even when there is a lot of criticism. An example of this is the Dutch export of corvettes to the Indonesian marine, while claiming to have a restrictive arms export policy.

9.3.2 Changing Domestic Discourse to the EAE

Because of the EAE there are arms embargoes in force, which otherwise would not have been in force. Within the United Nations agreement could not be reached to impose arms embargoes on for example China and Zimbabwe. But the EU member states reached agreement about this and arms embargoes were imposed upon these two countries. An explanation why agreement was reached within the EU and not within the UN is that the European Union consists of democratic states. This differs from the United Nations in which all kinds of nation states are represented, also non-democratic nation states.

But even between democratic European member states disagreement can occur. China was a difficult case within the European Union for a long time. From the beginning the Dutch government was against lifting the arms embargo imposed upon China, but it did not want to vote against the lifting of the arms embargo if it would be the only country that opposed. The Netherlands apparently did not want to use its veto power in the European Council (Interview Ministry of Economic Affairs). The Netherlands thought this contradicted the European mental legacy. This can be called a change in both the norms and values of the Netherlands. However, the majority of the House of Representatives were of the opinion that the Netherlands should vote against the lifting of the embargo no matter what the opinion of the other member states was. As time passed by it became clear that more member states were opposed to lifting the European Arms Embargo. France still wanted to lift the embargo and blocked further decision-making on the European Code of Conduct (Annex 3: Evaluation Documents Arms Export House of Representatives 2004-2009).

Because arms embargoes are decided upon case-by-case it is hard to speak of a change of the Dutch domestic discourse. In the case of China the Dutch government would have changed its position, if all member states had opinions that differed from the Netherlands. This indicates that the Netherlands does feel the heat, coming from Brussels. But the Netherlands is not the only country under this kind of social pressure; France gave up its resistance finally and the embargo imposed upon China was not lifted. If the European arms embargoes would not have existed it is possible that the Netherlands imposed export bans on certain countries.

9.4 Domestic structure

Because of the European Code of Conduct and the European Arms Embargoes domestic structure might have changed. This means that the ECC and the EAE might have had an impact on the division of responsibilities between governmental ministries.

9.4.1 Adaptation Domestic Structure to the ECC

Although the public policy and the discourse in the Netherlands have been adapted to the ECC, evidence of adaptation of the domestic structure can not be found.

The division of tasks between governmental ministries has remained the same in the Netherlands. Furthermore the legal structure has not been changed. For examples the ECC did not demand for harmonized sentences when violations of the ECC occurred. The powers of Parliament, pressure groups and civil society have remained unchanged.

The arms export policy of the Netherlands has become more transparent and Parliament receives more information, this is not due to the ECC but because the end of the Cold War and the adoption Wet Openbaarheid van Bestuur (Act that demands more transparency) in the Netherlands.

(Interview Ministry of Economic Affairs, 2009). However, the ECC has led to a frame of reference, which parliament and non governmental organizations can use in the discussion with the responsible members of government. Still adaptation of the Dutch domestic structure is not the case.

A reason why domestic structure has not changed might be that the adaptation of a domestic structure requires a lot from a sovereign nation state. The domestic structure is most of the time seen as the foundation of the nation state. Changing the domestic political structure or structures of representation is difficult in the field of arms export, because it is seen as a policy area where vital security interests are at stake. Adaptation of the domestic structure requires a change in the fundamental logics of political behaviour. In principle states will be reluctant to do this, certainly in the policy area of arms export.

The ECC did not lead to adaptation of the Dutch domestic structure to the ECC, because this was not necessary since the ECC only asked the member states to apply the criteria of the code and left a lot of policy discretion how to do this. The text of the ECC for example does not contain a provision of how the responsibilities should be divided in the field of arms export policy. The Netherlands thus applied the criteria of the ECC, but did not need to change its domestic structure. And because there was no need, the Netherlands did not do it. Because the Netherlands and the other member states have set up the criteria for the ECC together, it can be concluded that they were not in favour of creating an ECC with far reaching consequences for their domestic structures. Otherwise they would have chosen a different instrument. Also the new EU Common Position regarding Arms Export has not led to changes in the domestic structure of the Netherlands.

9.4.2 Adaptation Domestic structure to the EAE

Because the EU arms embargoes are decided on a case-by-case basis, no structural adjustment of the Dutch domestic structure is required. Changes in the division of governmental ministries have not taken place. Also the roles of the parliament, political parties or pressure groups have not changed. When a European Arms Embargo is imposed, the Netherlands does not need to change its legislature because it's a civil law system. International obligations are automatically incorporated in domestic law (Vertic, 2005: 8).

9.5 Conclusion

Overall it can be concluded the European Code of Conduct has led to adaptation of the public policy and a change in the Dutch domestic discourse. Adaptation of the Dutch domestic structure has not taken place, because the ECC did not demand such a fundamental change from the Netherlands. On the other hand, it can also be concluded that the ECC has been adapted to the Dutch public policy and to the public policy of other EU member states. Dutch norms and values seem to have decreased. The European Arms Embargoes have not led to adaptation of the public policy and domestic structure of the Netherlands. Some norms and values have changed, but of a general change in Dutch Domestic discourse because of the EAE can not be spoken of, because EAE are decided on case-by-case.

10. Conclusion & Recommendations

10.1 Introduction

In this chapter the hypotheses formulated in chapter two will be adopted or rejected. In the next paragraph the research question will be answered. At the end of this chapter some recommendations will be made to improve the Dutch arms export policy and the arms export policy of the EU member states more general.

10.2 Hypotheses

Three hypotheses have been formulated. Here will be explained whether they are adopted or rejected.

Hypothesis 1A: "The Dutch Arms Export Policy has been Europeanized, because of the EU Code of Conduct and the EU Arms Embargoes".

Hypothesis 1A can be partly adopted. The Dutch government applied the criteria of the ECC to its arms export policy and even made them the basis of its arms export policy. EU member states decided unanimously that the arms export policy should become part of the European Union. The Netherlands is no longer the only actor involved in this policy area: it exchanges information with other member states via the notification and consultation mechanism and through deliberation in the EU Council working group COARM. Also Best Practices have been developed and these should lead to convergence in applying the ECC by the member states. The ECC has had certain political and social influence on the Netherlands. Furthermore the Netherlands adapted its policy even though this led to less strict norms and values in some cases.

However, the criteria of the ECC were set up by the Netherlands and the other member states of the EU. In this way the ECC did not differ significantly from the previous criteria which the Netherlands used when deciding about an arms export permit. In addition arms export policy has developed at the intergovernmental level. This means that the powers of the European Parliament, the European Commission, the European Court of Justice with respect to the European Council (where the heads of states are represented) are limited. The member states still have the most power and decisions have to be made unanimously. The ECC and EAE offer a Common Framework, but leave policy discretion to the member states as to how to implement them. The arms export policy of the Netherlands has been Europeanized, but there is still policy discretion for individual member states. Because member states implement the criteria differently there are a lot of differences between the member states in allowing exports to certain countries. All countries apply the same criteria, but they come to different conclusions whether or not to export arms to a destination.

The Dutch government states that if EU arms embargoes are imposed the Netherlands will observe them. The European Union thus plays a role. The EU arms embargoes have certain political and social influence on the Dutch arms export policy. Adaptation of the domestic public policy, domestic discourse or domestic structure has not been necessary because EAE are decided upon on a case-by-case basis. Arms embargoes take the form of an EU Common Position and adopted by consensus. Arms embargoes can be lifted only when all EU member states agree.

It can be concluded that the Dutch arms export has partly been Europeanized because of the ECC and the EAE. Because of the ECC and the EAE a multilayered arms export policy has emerged, where certain decision-making processes have been taken out of the national context and moved into the intergovernmental level. Even though all member states agreed to apply the criteria of the ECC, the implementation of the ECC remained in the hands of the member states themselves and this policy discretion leads to different outcomes.

Hypothesis 1B: "The result of the Europeanized Dutch Conventional Arms Export Policy is Absorption". Hypothesis 1B can be adopted. I will first explain why inertia, retrenchment and transformation are not the result of the Europeanized Dutch conventional arms export policy. After this has been done, I will explain why policy absorption is the result of a Europeanized arms export policy.

Inertia is a situation with a lack of change. Inertia is not the case, because the Dutch arms export policy has changed because of the European Code of Conduct and the European Arms Embargoes. There has been political, social and economic influence and domestic public policy and domestic discourse have changed.

Retrenchment means that national policy becomes less European than it was. Retrenchment is also not the case because, because the Dutch conventional arms export has been Europeanized. It has not become less European but more European.

Transformation means that the fundamental logic of political behaviour changes. This is also not the case, because although the European Union has now influence in this policy area, fundamental changes have not been made. The domestic structure is still the same, responsibilities between governmental ministries have not changed and also the roles of Parliament, pressure groups and civil society have not changed because of the ECC and the EAE. Furthermore there is intergovernmental decision-making in this policy area, which means that the powers of the European Commission and the European Parliament are limited with respect to the European Council. Decisions made in the policy area of arms export still need to be based on unanimity.

The conclusion is that absorption is the result of the Europeanized arms export policy of the Netherlands. Absorption indicates change as adaptation. The Netherlands has changed its public policy. The ECC is the point of departure for the Dutch government and the EAE are observed. But the domestic structure itself has not changed. The division of tasks between the actors involved remained the same. Furthermore no institutional changes have been made. Institutional change is most of the time seen as a fundamental change, but that has not occurred here. That is why the hypothesis can be adopted. Change has occurred, but not a fundamental change. The Netherlands had its own arms export criteria before the ECC, which looked a lot like the criteria of the ECC. Change has occurred with a mixture of resiliency and flexibility. In some cases the Netherlands refused to change its policy (e.g. transparency actual arms export) and sometimes it was one of the frontrunners to change things (e.g. converting legally binding ECC into a legally binding Common Position regarding Arms Export).

Hypothesis 1C: "The European Code of Conduct and the European Arms Embargoes have led to policy harmonization between the EU member states".

Hypothesis 1C can be partly adopted. Because of the ECC member states interacted regularly in COARM (e.g. tours de table) and consult each other because of the notification and consultation mechanism. Because of consultations peer pressure takes place. In the EU annual report it is stated that policy harmonization is one of the objectives of the EU member states (EU annual report, 2006). Harmonization is reached for example by adding best practices to the EU user's guide. The EU user's guide is used by officers who deal with the arms export permits. In the last five years best practices have been adopted in the User's Guide for all eight criteria (the first was criterion 8, followed by criteria 2 & 7, criteria 3 & 4, and criteria 1, 5 & 6). In the interviews with the Ministries of Economic Affairs and Foreign Affairs it was stated that the ECC has led to policy harmonization.

Harmonization can only occur when member states agree about the ways of doing things, norms and values. A process of socialization has to be present. The Netherlands adapted its policy a couple of times when it was not in line with the other EU member states (e.g. arms export to India and Pakistan) and this has led to downward harmonization.

The Netherlands also tried to influence the other member states for example in the area of transparency. The Dutch government tried to reach a higher transparency of the arms export policy of the EU member states. During the last five years the arms export of the EU has become more transparent. This can be called upward harmonization. However, transparency in arms export differs between the twenty-seven EU-countries.

Because of the EAE arms export policy has also been harmonized. For a long time there was a discussion between the EU member states whether to lift the arms embargo that was imposed upon China. The Netherlands made it clear that it did not want to block the lifting of the embargo on its own. Furthermore because of social pressure by the other member states France gave up the linking of the conversion of the ECC into the Common Position with the lifting of the arms embargo against China.

Policy harmonization has taken place, but that does not mean that harmonization has been completed. Member states still have the opportunity to interpret the principles of the EAE and the criteria of the ECC differently and this has led to differences in policy outcomes. Member states sometimes differ in whether to export to a certain destination or not. *"The Netherlands occasionally applies policies towards particular destinations that are more restrictive than certain other European states. For example, the Dutch Government maintains stricter controls on arms exports to Taiwan than certain other member states (e.g. France) (SIPRI, 2008:32).* Another example is the arms export to China on which an EU arms embargo is imposed. The Netherlands interprets the embargo much stricter than certain other countries (France and the United Kingdom). Overall it can be concluded that policy harmonization has occurred, but that it is far from being completed. Member states can be stricter and there is room left for interpretation and because of this, policy outcomes whether to export to a country or not differ.

10.3 Research Question

In this paragraph the research question of this master thesis will be answered.

The research question is:

Has the Dutch Conventional Arms Export Policy been Europeanized by the European Code of Conduct and the EU Arms Embargoes and if so what are the Consequences of this Process?

Because of the ECC the Netherlands has been politically and socially influenced. There has been no institutional influence and legal influence. But the successor of the ECC, the EU Common Position regarding Arms Export, is legally binding. The Netherlands has adapted its public policy and the domestic discourse has changed.

The Netherlands observes EU Arms Embargoes. There has been political and social influence and sometimes legal influence (depending on the form of the imposed EU arms embargo), but public policy has not been adapted and domestic discourse has not really changed. This is because arms embargoes in the European Union are imposed upon a country or group within a country on a case-by-case basis, while the ECC was an agreement in which criteria needed to be applied in cases of arms export in general. Domestic structure has been adapted neither to the ECC nor the EAE.

It would have been a fundamental change if the domestic structure of the Netherlands had been adapted to the ECC and the EAE, certainly in a policy area like arms export. The ECC did not demand such changes from the Netherlands, the same holds for the EAE. Changing the domestic structure to the EAE or the ECC was thus not even possible. If it had been possible the question remains if the Netherlands would have wanted to do this, because changing domestic structure requires changes in core values.

However, the Netherlands has influenced the ECC and EAE as well. The criteria of the ECC, were almost similar to the three criteria that the Netherlands used before the ECC was created. The Netherlands has played an important role in creating the ECC and to impose some arms embargoes. Also when the ECC was established the Netherlands kept an active role in e.g. COARM. The Netherlands made proposals to improve transparency, to expand the User's Guide with Best Practices and to create a Toolbox.

It is not hard to change public policy, when European practice is very similar to national practice. Also the change in norms and values was not a major one. The Dutch arms export policy has become less strict in some cases and the Dutch government can hide behind the ECC for this. The Dutch government often states that the Netherlands has a restrictive arms export policy in comparison with other EU member states. That might be the case, but that does not change the fact that sometimes the Netherlands adapted its policy and discourse to the lower EU level and downwards harmonization took place. It was the Netherlands' own deliberate choice to do this, the Netherlands was definitely not forced by the ECC or by the other member states.

In principle all member states apply the criteria of the ECC and observe the EAE, but still a lot of policy discretion is present. Implementation of the ECC and the EAE is left to the member states. Member states apply the ECC and interpret the EAE differently, especially in the case of the older arms embargo imposed upon China, this also leads to differences in policy outcomes. France and the UK still export to China a lot, while the Netherlands has exported arms only once to China in the last four years. The same holds for Taiwan. The criteria of the ECC are seen as a minimum standard, so it is logical that between twenty-seven member states policies differ.

There has been limited vertical Europeanization. Even though the ECC and the EAE are defined at the EU-level, member states still have a lot of power in the field of arms export policy. Decisions are

made on an intergovernmental basis and this means that decisions are still decided by the member states themselves and by unanimity. The powers of the EU institutions are limited. As a representative of the Dutch government said: “Brussels is not influencing us, we are Brussels ourselves”. The ECC and the EAE have been commitments made by the member states themselves.

Secondly, there has been horizontal Europeanization. The Netherlands has adapted its norms, values and policy a couple of times without the pressure to conform to EU models. The member states themselves decided to create the ECC and EAE. As shown in examples the Netherlands felt political pressure from other member states (e.g. arms export ban India and Pakistan and the decision not to use the veto-right powers in the Council in the case of China). Furthermore policy competition has taken place, the Netherlands adapted its policy because other member states did not follow the export ban on India and Pakistan and the Netherlands missed revenue in this way. The Netherlands made the choice to change its public policy and domestic discourse, it was not forced by the ECC or by other member states. This shows that horizontal Europeanization has at least been present. Where Europeanization of the Dutch arms export occurred, it was mainly because of horizontal Europeanization.

Mainly the policy instruments of the ECC have been harmonized. Agreement has been reached by the member states about the expansion of the User’s Guide with Best Practices, the use of the denial notification consultation mechanism and the creation of the Toolbox. As long as these tools are not used in the same way by all member states and the criteria of the ECC are interpreted differently, genuine harmonization will not take place, certainly no harmonization in policy outcomes. Harmonization as it is at present can be seen as the lowest common denominator.

The presence of the ECC and the EAE has had consequences. One of the consequences is that absorption of the European Unions policy has taken place. The Dutch conventional arms export policy has changed because of the ECC and the EAE, but remained its core. Not only the ECC and the EAE have influenced the Dutch conventional arms export policy, but also the other EU member states. Member states have helped creating the ECC and all need to agree when an EAE is imposed upon a member state. Furthermore policy competition takes place, member states want to keep up with the Joneses. Member States exchange Best Practices and try to persuade other member states to follow what they think is the best procedure. The Netherlands has also tried to influence the ECC and the EAE. In this way it is a two-way street. The ECC and the EAE have influenced the Netherlands and the other member states, but at the same time the twenty-seven member states have influenced the ECC, the EAE and each other.

There has been a deepening of cooperation within the EU. Not any longer is there only economic cooperation, but also cooperation in more sensitive policy areas has developed. The ECC set minimum standards, but room was left to the member states to have a more restrictive arms export policy than the ECC required. In this way member states had policy discretion. Only a less restrictive arms export policy was not allowed by the ECC. The same holds for its successor, the Common Position Regarding Arms Export. Consultations take place within the different EU institutions and with twenty-six other member states. However, because of the intergovernmental decision-making processes, the powers of the European Commission and the European Parliament are limited and unanimity is required.

Because of interaction in the council working group COARM (e.g. tours de table) and because of bilateral consultations through the notification and consultation mechanism of the European Code of Conduct socialization has occurred in the field of arms export between member states. An example of influence by other member states is the lifting of the arms export ban imposed upon India and Pakistan. The Dutch government did not want to differ from other EU member states and was afraid of reputation damage. The Netherlands supports a policy of consensus and does not want to stand alone. But even though social pressure is felt, states still have an economic incentive. The Netherlands does not want arms to fall into the wrong hands, but at the same time arms export is important to the Dutch economy (keeping knowledge in the country as well as the high technology arms industry). When the Netherlands turned out to be the only EU country not willing to export to India and Pakistan after their nuclear testing, the Netherlands adapted its policy not only to fit into the group, but also because other EU member states made money on exporting arms while the Netherlands did not want to miss this income.

The Netherlands has been an advocate of a legally binding ECC, of increasing transparency within the arms export policy of the member states and of expanding the User's Guide. The Netherlands is one of the countries that is not reluctant to give more power to the European level. As said before it is not a one-way street, but a two-way street. The Netherlands has been influenced by the ECC and the EAE, but at the same time it has influenced the contents of the ECC and decides whether an EAE is imposed or not.

The overall conclusion is that arms export is not purely a national matter anymore. Some decisions are now made on the intergovernmental level, but implementation of those decisions take place at the domestic level and a lot of policy discretion for the member states remains. Member state apply the same eight criteria and observe the same EU arms embargoes, but still policy outcomes differ. It depends on the goodwill of all twenty-seven member states whether or not cooperation is deepened further. Theoretically the Netherlands might be the right candidate to lobby for a legally enforceable EU Common Position regarding Arms Export in Brussels. This would mean that also EU citizens get a vote in a sensitive policy area, which is now closed for the EU citizens. But the Dutch government is not enthusiastic about this idea, because they fear that NGOs will file one complaint after another to the ECJ. Furthermore the Dutch government is of the opinion that the ECC has no direct affect upon citizens (Interview Ministries of Foreign Affairs and Economic Affairs, 2009). Time will tell whether the contemporary European Common Position regarding Arms Export and European Arms Embargoes are the end station of cooperation in the field of arms export or just the beginning of a truly Europeanized arms export policy.

10.4 Recommendations

First of all recommendations will be given to the Dutch government. After this some recommendations will be made to the European Unions member states as a whole. The recommendations are based on the received insights during the writing of the master thesis and have a normative point of view.

10.4.1 Recommendations to the Netherlands

The Netherlands promotes transparency in arms export. However, the Netherlands has followed rather than led its European partners in the provision of data on actual exports of military

equipment. Until 2006, the Netherlands did not provide data on actual exports to the EU Annual Report. In its national reports the Netherlands still has not provided data on actual exports, only data on granted permits. The Netherlands should also provide data on actual export in the national annual reports. Furthermore the Netherlands should continue to encourage other member states to be more transparent in their arms export policy.

The Netherlands should retain its own restrictive arms export policy and hold on to its norms and values. The Netherlands has always stated that it has a restrictive arms export policy and should keep it that way. The Netherlands does not need to follow the other EU member states which export arms to India and Pakistan, because it would lose its credibility then. The Dutch government should lobby in Brussels for a more restrictive arms export policy of the European Union member states. The Dutch government and certainly the Dutch Industrial Defence industry have an economic incentive to export arms, but should be aware that this might conflict with a restrictive arms export policy. The Netherlands has exported more arms (originating from the government itself and the industry) during the last years than it has ever done before. Of all twenty-seven EU member states the Netherlands belonged to the top three of arms exporting countries in 2007. In view of this it is not very convincing to claim to have a restrictive arms export policy.

Last but not least, the Netherlands should lobby not only for a Common Position that is legally binding but one that can also be legally enforced. In December 2008 the Dutch Minister Verhagen stated that the objective of creating a legally binding EU Common Position was reached, but a legally binding Common Position that can not be legally enforced by citizens through the European Court of Justice has only additional value for member states. Only member states can file a complaint against each other to the European Court of Justice. The final step has to be taken. It will be difficult to reach a legally enforceable Common Position regarding Arms Export because the ministries of Economic Affairs and Foreign Affairs do not support this idea. Both ministries are afraid of the influence that non-governmental organizations (like *Campagne tegen de Wapenhandel*) will get in this policy area when the Common Position becomes legally enforceable. Representatives of the government were of the opinion that the EU Common Position does not directly affect the citizens of the EU and consequently no rights should be given to them in this policy area. It is a matter that only concerns governments and companies.

10.4.2 Recommendations to the EU as a whole

In general EU member states should be more open about their arms export policy. This will be difficult because states are reluctant to give information away in this sensitive policy area. When countries are more open about their arms export policy information can be exchanged. Furthermore the EU Common Position should be made legally enforceable. EU citizens should have a right to complain to the European Court of Justice when they have a complaint.

In addition the EU Common Position regarding Arms Export should be harmonized further. When violations occur punishment should be the same in every country, or else arms smugglers operate from those EU member states with the lowest punishment. Furthermore the User's Guide should be expanded further. The Common Position needs to explain how the criteria should be applied and not only that they should be applied.

There should be clear verification and monitoring mechanisms for the EU arms embargoes, modelled on the UN arms embargoes. Sometimes autonomous EU arms embargoes are imposed upon a country that can not be decided on in UN-context. It is important to have mechanisms that control whether the arms embargoes are obeyed by the twenty-seven EU member states.

Also the legal status of the EU arms embargoes and also their impact on the member states should be made clear. Again harmonization is the key word.

All in all, the EU is making a real effort. Arms export is a sensitive policy area and cooperation in this policy area is still in development. The EU member states are on the right track and what they need to do now is not only decide on a minimum speed and a maximum speed, but also agree on a completely harmonized set of rules that leads to an acceptable, average speed shared by all twenty-seven member states.

References

Interviews*:

- Ministry of Economic Affairs. *Interview about the European Code of Conduct and the European Arms Embargoes*. 29 May 2009.
- Ministry of Foreign Affairs. *Interview about the European Code of Conduct and the European Arms Embargoes*. 5 June 2009.
- Ministry of Foreign Affairs. *Interview about the European Code of Conduct and the European Arms Embargoes*. 8 June 2009.

**The contents of the interviews have been authorized by my supervisor Mr. B. Limonard. Firstly, he conducted interviews for the evaluation research of the Ministry of Foreign Affairs. Later on he accompanied me when I conducted the interviews with the civil servants of the Ministries of Economic Affairs and Foreign Affairs. In this way the received information during the interviews has been double-checked. The names of the interviewees are known by the first reader and the second reader of this master thesis.*

Lectures:

- Course Professional development. *Lecture 1 problem analysis*. 5 November 2008. Erasmus University Rotterdam.
- Course Professional Development. *Lecture 2: Research Questions and Hypotheses*. 12 November 2008. Erasmus University Rotterdam
- Europeanization of Public Policy. *Lecture 1: European Integration*. 7 November 2008. Erasmus University Rotterdam.

Literature:

- Babbie, E. (2004). *The Practice of Social Research*. Belmont USA, Thomson Wadsworth.
- Bromley, M. (2008). *The Impact on Domestic Policy of the EU Code of Conduct on Arms Export: The Czech Republic, the Netherlands and Spain*. Stockholm International Peace Research Institute.
- Clingendael institute for International Relations (2007). *The EU arms embargo, Taiwan, and security interdependence between China, Europe and the United States*. The Hague.
- Council of the European Union (1998). *Code of Conduct on Arms Export*. Brussels.
- EU annual report (2005). *Seventh annual report according to operative provision 8 of the European Union code of conduct on arms exports*. Brussels.
- EU annual report (2006). *Eighth annual report according to operative provision 8 of the European Union Code of Conduct on Arms Exports*. Brussels.
- Eurlex (2008). *Council Common Position of 8 December 2008 defining common rules governing control of exports of military technology and equipment*. Brussels.

- European Council (2000). *Council Regulation nr. 1334/2000: Setting up a community regime for the control of exports of dual-use items and technology*. Luxembourg.
- Gerring (2006). *What is a case study good for? Case Study versus Large N Cross-Case Analysis*.
- Featherstone, K. & C.M. Radaelli (2003). *The Politics of Europeanization*. Oxford University Press.
- House of Representatives (2004). *Vragen mogelijke levering van YPR-Pantservoertuigen aan Egypte*. The Hague.
- Johnson, J.B. & H.T. Reynolds (2008). *Political Science Research Methods*. Washington D.C. CQ Press.
- Ministry of Economic Affairs (1992). *Het Nederlandse Wapenexportbeleid 1991*. The Hague.
- Ministry of Economic Affairs (1998). *Het Nederlandse Wapenexportbeleid 1998*. The Hague.
- Ministry of Economic Affairs (2005). *Het Nederlandse Wapenexportbeleid 2004*. The Hague.
- Ministry of Economic Affairs (2006). *Het Nederlandse Wapenexportbeleid 2005*. The Hague.
- Ministry of Economic Affairs (2007). *Het Nederlandse Wapenexportbeleid 2006*. The Hague.
- Ministry of Economic Affairs (2008). *Het Nederlandse Wapenexportbeleid 2007*. The Hague.
- Ministry of Economic Affairs (2009). *Half jaarrapportage van het Nederlandse Wapenexportbeleid 2008*. The Hague.
- Ministry of Economic Affairs (1962). *Wet- en regelgeving: In- en Uitvoerwet*. The Hague.
- Ministry of Economic Affairs (1963). *Wet- en regelgeving: In- en Uitvoerbesluit Strategische Goederen*. The Hague.
- Ministry of Finance (2008). *Rijksbegroting 2009: Ministry of Foreign Affairs policy article 3 & 4*. The Hague.
- Ministry of Foreign Affairs (2007). *Beantwoording vragen leden Van Bommel en Van Velzen wapenleveranties door India aan China*. The Hague.
- Ministry of Foreign Affairs (2007). *Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken, verkoop HAWK PIP II aan Israël*. The Hague.
- Ministry of Foreign Affairs; IOB (2009). *Beleidsdoorlichting Exportcontrole- en Wapenexportbeleid*. The Hague.
- Ministry of Foreign Affairs (2006). *Agenda Raad van Algemene Zaken en Externe Betrekkingen*. The Hague.
- Ministry of Foreign Affairs (1977). *Wet- en regelgeving: Sanctiewet 1977*. The Hague.
- Ministry of Foreign Affairs (2009). *Kamerbrief over de aanvaarding van de EU-Gedragcode tot het EU-Gemeenschappelijk Standpunt m.b.t. het Wapenexportbeleid*. The Hague.
- Ministry of Justice (2003). *Brochure Weapons and Ammunition*. The Hague.

- Olsen, J.P. (2002). *The many faces of Europeanization*. Arena.
- Robson, C. (2002). *Real World Research: A resource for social scientists and practitioner-researchers*. Malden: Blackwell Publishing.
- Safer World (2008), *Good Conduct? Ten years of the EU Code of Conduct on Arms Export*.
- Schmidt, V. A. (2002). *Europeanization and the mechanics of economic policy adjustment*. Routledge, London.
- Stockholm International Peace Research Institute (2009). *Transfers of major conventional weapons: sorted by supplier. Deals with deliveries or orders made for year range 2004 to 2008*.
- Verification Research, Training and Information Centre (2005). *Verifying European Union Arms Embargoes*. Submitted to the United Nations Institute for Disarmament Research.

Websites:

- Arms Control Association. 2008. *The Biological Weapons Convention (BWC) at a Glance*. [<http://www.armscontrol.org/factsheets/bwc>]. 8 April 2009.
- Customs. 2009c. *FIOD-ECD*. [http://www.belastingdienst.nl/organisatie/en/tax/tax-09.html#P100_10474]. 11 May 2009.
- Customs. 2009b. *Core Duties*. [http://www.douane.nl/organisatie/en/customs/customs-02.html#P13_793]. 11 May 2009.
- Customs. 2008. *Handbook Customs*. [http://www.douane.nl/bibliotheek/handboeken/andbook_douane/hd_1-00-00.html]. 9 April 2009.
- Customs. 2009a. *What is the General Customs Act?* [http://www.douane.nl/zakelijk/veranderingen_wet_regelgeving/en/veranderingen_wet_regelgeving-02.html#P30_3376]. 7 April 2009.
- European Union. 2009f. *2000-today: A decade of further Expansion*. [http://europa.eu/abc/history/2000_today/index_en.htm]. 8 April 2009.
- European Union. 2009d. *1990-1999: A Europe without Frontiers*. [http://europa.eu/abc/history/1990-1999/index_en.htm]. 8 April 2009.
- European Union. 2009b. *Dual-use items and Technology*. [<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l11029.htm>]. 2 April 2009.
- European Union. 2008. *EU-parliament wants a Binding Code of Conduct Arms Export*. [http://www.europa-nu.nl/9353000/1/j9vvh6nf08temv0/vi0kou8hbkvt?ctx=vhu4eb6eg0y3&start_tab0=20]. 1 March 2009.
- European Union. 2002. *General Affairs and External Relations Council (GAERC)*. [<http://www.europa-nu.nl/9353000/1/j9vvh6nf08temv0/vi1qbckgn3yb?ctx=vh6ukzb3nnt0&tab=1>]. 14 April 2009.
- European Union. 2009g. *Glossary: European Court of Justice*. [http://europa.eu/scadplus/glossary/eu_court_justice_en.htm]. 9 April 2009.

- European Union. 2009e. *Glossary: Pillars of the EU*. [http://europa.eu/scadplus/glossary/eu_pillars_en.htm]. 9 April 2009.
- European Union. 2009c. *Glossary: Treaties*. [http://europa.eu/scadplus/glossary/treaties_en.htm]. 9 April 2009.
- European Union. 2009h. *Sanctions or restrictive Measures in force*. [http://ec.europa.eu/external_relations/cfsp/sanctions/measures.htm]. 14 April 2009.
- European Union. 2009a. *Treaties and the Law*. [http://europa.eu/abc/treaties/index_nl.htm]. 3 March 2009.
- ISP. 2008. *EU exports control*. [<http://www.isp.se/sa/node.asp?node=549>]. 9 April 2009.
- Merriam-Webster. 2009. *Learners dictionary: peer pressure*. [<http://www.learnersdictionary.com/search/peer+pressure>]. 5 June 2009.
- Safer World. 2009. *International Arms Trade Treaty*. [http://www.saferworld.org.uk/pages/international_arms_trade_treaty_att_.html]. 8 April 2009.
- UN. 1997. *Chemical Weapon Convention*. [<http://www.un.org/Depts/dda/WMD/cwc/>]. 8 April 2009.
- UN. 2006. *Convention on Certain Conventional Weapons*. [[http://www.unog.ch/80256EE600585943/\(httpPages\)/4F0DEF093B4860B4C1257180004B1B30?OpenDocument](http://www.unog.ch/80256EE600585943/(httpPages)/4F0DEF093B4860B4C1257180004B1B30?OpenDocument)]. 8 April 2009.
- UN. 2008. *Convention on Cluster Munitions*. [<http://www.clusterconvention.org/>]. 8 April 2008.
- UN Security Council Sanctions Committee. 2009. *Security Council Sanctions Committee: an overview*. [<http://www.un.org/sc/committees/>]. 16 May 2009.
- UN. 2009. *Transparency in Armaments*. [<http://disarmament.un.org/cab/register.html>]. 8 April 2009.
- UN. 2000. *Treaty on the Non-proliferation Nuclear Weapons*. [<http://www.un.org/Depts/dda/WMD/treaty/>]. 8 April 2009.
- UN. 1991. *United Nations Register of Conventional Arms*. [<http://disarmament.un.org/cab/register.html>]. 9 March 2009.
- UK Foreign and Commonwealth Office. 2009. *Small Arms and Light Weapons*. [<http://ukunarmscontrol.fco.gov.uk/en/the-uk-disarmament/small-arms-light-weapons>]. 2 April 2009.
- Volkskrant. 2008. *The Netherlands in top-5 Arms export*. [http://www.volkskrant.nl/binnenland/article1107910.ece/Nederland_in_top-5_wapenexporteurs]. 5 March 2009.

Annex 1: Interview questions Ministry of Economic Affairs and Ministry of Foreign Affairs

My name is Mirjam Lagerwaard. I am master student at the Erasmus University in Rotterdam. At the moment I am writing my master thesis. The subject of the Masterthesis is Europeanization of the Dutch arms export policy. The Dutch Ministry of Economic Affairs is primary responsible for the arms export policy in the Netherlands. The Dutch Ministry of Foreign Affairs is asked for advice when arms are exported to non EU- /NATO+ countries. I want to thank you for your time; this interview will help me to improve the quality of my Masterthesis.

My thesis is about the Europeanization of the Dutch arms export policy. Europeanization manifests itself in the emergence of a multilayered arms export policy, where certain decision-making processes have been taken out of the national context and moved into the intergovernmental or supranational level. I use five forms of influence: political, legal, social, economic and institutional.

Introduction questions:

- What is your name?
- What is your function?
- How and when was the EU Code of Conduct created?

Political / Legal influence EU Code of Conduct and EU Arms Embargoes

The Netherlands was an advocate of a judicial binding EU Code of Conduct. In December 2008 when the legally binding EU Common Position was adopted.

- In which way does the EU Common Position regarding Arms export with respect to content differ from its predecessor the EU Code of Conduct?

The EU Common Position is legally binding, but can not be legally enforced by the citizens of the EU member states.

- What is your opinion about this? Should the EU Common Position also be legally enforceable?

The Netherlands states that it observes all EU arms embargoes. These arms embargoes are only political binding.

- Why are the EU arms embargoes not legally binding, like the UN arms embargoes?
- Does the Netherlands supports a judicial binding EU arms embargoes?

The Netherlands states that it observes all arms embargoes.

- Why has it delivered arms to China (20.000 euro in 2005, EU-embargo, Category B4 Military electronics), Rwanda (170.000 euro in 2005, UN-embargo, Category B1 remaining military goods) and Iraq (60.000 euro in 2004, UN-embargo, Category B8 Military aid and production goods)?

Social influence EU Code of Conduct and EU arms embargoes

Because of the EU Code of Conduct there are regularly meetings in the Council working-group COARM. In COARM information is exchanged, the same holds for the notification and consultation mechanism.

- Had this led (to further) to socialisation between the member states in this policy area? Have the norms and values between the member states become closer? Do you have examples?
- Are you of the opinion that the notification and consultation mechanism a harmonising effect has?

For a long time there has been a discussion about whether to lift the arms embargo imposed upon China. Former minister Bot stated that the Netherlands would not veto against lifting the arms embargo when the Netherlands was the only country within the European Union. This while a majority of the parliament was against lifting the EU arms embargoes imposed upon China.

- Are you of the opinion that the Dutch norms and values are slackened because of the “lower European norms”?

Economic influence EU Code of Conduct and EU Arms Embargoes

The statistics show that Dutch arms export has risen since 1998.

- Can you explain this? Does this relate to the EU Code of Conduct?

In the SIPRI report of May 2008 is reported that the Netherlands had an export ban against India and Pakistan. Because other countries did not follow the Dutch example, the Netherlands gave up its own policy and adjusted its policy to the other EU member states.

- Was this primarily for economic reasons or because of social pressure?

Institutional influence EU Code of Conduct and EU Arms Embargoes

- Have there been institutional changes in the contemporary Dutch institutional system because of the EU Code of Conduct (more influence certain actors, change in the division of tasks between involved ministries)?

Remaining questions

The Netherlands has made the EU Code of Conduct the basis of its arms export policy from the beginning on.

- Why has the Netherlands done this?
- Has the national policy become stricter, less strict or the same since the application of the European Code of Conduct?

The Netherlands claims to have a restrictive arms export policy.

- Still the Netherlands belongs to the larger arms exporters of the European Union. How can this be explained?
- Why is the Netherlands of the opinion that the European Union should be involved in this policy area, where vital interests are at stake?

Concluding questions

- Looking back at the developments of the last years, where Brussels has gained more influence concerning arms export policy, what is your main feeling?
- What objectives do you want to have reached in ten years from now?

Thank you very much for your time and cooperation!

Annex 2: Information about conducted interviews

During my internship it became clear that I could interview three people. The first interviewee was an employee of the Ministry of Economic Affairs. The second and third interviewees were employees of the Ministry of Foreign Affairs.

Because of the sensitivity of the subject, I was not allowed to quote them or to publish the report of the interview. I have only published the interview questions (see annex 1). I have used the interview questions to double-check my information. I have performed a document-analysis, but in order to reach validity it is good to double-check information. My attendant Mister Limonard was present when I conducted the interviews. This was done to prevent miscommunication about what was said and what was allowed to write in my Masterthesis and what not. In the text you will see a couple of times a reference to the interviews, but more content will not be published. It just indicates where the information comes from to ensure validity.

Annex 3: Evaluation of Documents House of Representatives 2004-2009 (Document-analysis)

1. TRANSPARANTIE	73
2. "BROKERING"	74
3. EINDGEBRUIKERKLARING	75
4. DOORVOER	76
5. CATCH ALL (DUAL USE)	82
6. NOTIFICATIEMECHANISMEN	83
7. COMPONENTEN	84
8. CASES EXPORT	85
8.1 KORVETTEN INDONESIË	85
8.2 EU-EMBARGO CHINA	87
8.3 NUCLEAIRE DUAL-USE GOEDEREN ISRAEL / LUCHTVERDEDIGINGSSYSTEMEN / DE SITUATIE IN HET MIDDEN-OOSTEN	91
8.4 PANTSERRUPSVOERTUIGEN EGYPTE	92
8.5 VERKOOP ORIONS	93
8.6 DEBAT AFFAIRE RONDOM DE PAKISTANSE ATOOMGELEERDE KHAN	93
8.7 VRAGEN GROENLINKS, PVDA, SP EN CHRISTENUNIE BEPAALDE TYPEN CLUSTERMUNITIE	95
8.8 VRAGEN AAN DE MINISTER VAN BUZA EN DE STAATSSECRETARIS VAN EZ OVER WAPENDOORVOER NAAR ERITREA	95
9. EU-GEDRAGSCODE (MOGELIJKE HERZIENING)	97
10. INTERNATIONAAL WAPENHANDELSVERDRAG (ATT)	101
11. EKV, SONDAGES EN WAPENEXPORTVERGUNNINGEN	105
12. MEER ALGEMEEN WAPENEXPORT	110

1. Transparantie

Brief Minister van BuZa Motie (9 februari 2004)

Motie ingediend door de heer van Baalen (VVD). Na de late reactie van de regering op de motie van de Kamer (tegen opheffing EU-wapen embargo) heeft de heer van Baalen een motie ingediend die is aangenomen door de Kamer, waarin wordt gesteld in voorkomende gevallen onverwijld informeren over de uitvoering van moties betreffende Europese besluitvorming waarover nader kabinetsberaad noodzakelijk is (Artikel 3: TK 21501-02, nr. 525, 2004).

Brief Minister van EZ Wapenexport beleid (10 februari 2004)

De Nederlandse staat biedt de mogelijkheid tot een exportkredietverzekering van betalingsrisico's van export. Op deze manier wil de Staat bijdragen aan een goed functionerende en complete markt voor het verzekeren van risico's verbonden aan export. Aan verschillende randvoorwaarden en criteria moet worden voldaan. De Staat heeft in 2002 besloten tot meer openbaarheid door per individuele in herverzekering geaccepteerde exporttransacties een aantal gegevens te publiceren op de website van Atradius. Bij de definitieve totstandkoming van de export worden deze polisgegevens op de website gepubliceerd (artikel 4, 22054, nr. 81, 2004).

Motie Van Velzen & Van Dam Informatie maandrapportages

De Kamer roept de regering op, de informatie te actualiseren van de maandrapportages die het ministerie van EZ publiceert over de export van militaire goederen, dual use goederen en de doorvoer van militaire goederen en vervolgens bij te houden waarbij de achterstand niet groter mag worden dan een half jaar en gaat over tot de orde van de dag (Artikel 88, TK 46-3476, 2008). De motie wordt na stemming verworpen (Artikel 89, TK: 52-3783, 2008).

Zie artikel 7, 25,28,33, 35, 41,51,62 &93

2. “Brokering”

Brief Ministers BuZa en Ontwikkelingsamenwerking Algemene vergadering der Verenigde Naties (12 juli 2004)

Tijdens de 59^e Algemene Vergadering van de Verenigde Naties zal Nederland optreden als voorzitter van de EU. Geurende de 59ste zitting van de AVVN zal de EU haar samenwerking met de VN verder ontwikkelen en uitbouwen en zich met VN en regionale partners inzetten op de terreinen van conflictpreventie, crisisbeheersing, vredeshandhaving, vredesopbouw, gerechtigheid en rechtstaat, terrorismebestrijding, **non-proliferatie van massavernietigingswapens**, milieu en duurzame ontwikkeling, HIV/AIDS en seksuele en reproductieve gezondheidszorg, humanitaire hulp en mensenrechten.

Ontwapening en non-proliferatie (EU prioritaire doelstellingen)

De Unie zal actief en betrokken optreden ten aanzien van resoluties die zich richten op de problematiek van de massavernietigingswapens (WMD). Zij gaat daarbij uit van haar “*Strategy on the Non-Proliferation of Weapons of Mass Destruction*”, waarin een multilaterale benadering van ontwapening en non-proliferatie centraal staat. Unie zal de mogelijkheid onderzoeken van het kweken van een band tussen de Haagse gedragscode over de verspreiding ballistische raketten en de VN. Unie zal zich actief inzetten om het werk van de Eerste Commissie relevanter te maken en de werkmethode te verbeteren. De EC dient een gebalanceerde agenda te hebben met zowel ruimte voor langlopende ontwapening en non-proliferatie dossiers alsook voor nieuwe initiatieven die adequaat in kunnen spelen op de meest actuele problemen en dreigingen. Nederland en haar partners zullen samen moeten bezinnen of de jaarlijks ingediende resoluties wellicht in een lagere frequentie moeten worden ingediend.

Additionele prioriteiten Nederland

- Nederland is van oudsher indiener van de *Transfer of Arms-resolutie*, waarin landen worden opgeroepen hun wet en regelgeving op het gebied van **export en doorvoer** van wapens bij de SG bekend te maken. Idee achter deze resolutie is dat landen zonder wapenexport- en **doorvoernetgeving of landen die wetgeving terzake willen verbeteren** de door de VN-ontwapeningafdeling (UNDDA) aangelegde database van de wetgeving daarvoor kunnen raadplegen. Wellicht co-sponsors betrekken, mits evenwichtige regionale spreiding. Nederland zal proberen deze resolutie met unanimitieit van stemmen aangenomen te krijgen.
- In de Eerste Commissie van de 59^e AVVN zal een besluit moeten worden genomen over het voorzitterschap van de VN-conferentie over kleine en lichte wapens in 2005. Nederland zal steun proberen te werven voor een EU-kandidaat. Voortgang ten aanzien van de versterking van de controle op de **tussenhandel (brokering)** in kleine en lichte wapens zal voor NL prioriteit blijven. SGVN zal hierover tijdens de 59^e zitting van de AVVN een rapport uitbrengen. Onderdeel van de problematiek vormen de Man Portable Air Defense Systems (MANPADS). Dit zijn wapens die met name voor de burgerluchtvaart een groot gevaar vormen. NL zal de aandacht vragen om de controle op deze wapens te vergroten, om zo te voorkomen dat ze in handen komen van terroristische groeperingen (Artikel 11 TK, 26150 nr.13 2004).

Motie Karimi en Van Velzen, Positie van tussenhandelaren (16 maart 2006)

De Kamer verzoekt de regering, de mogelijkheden van een extraterritoriale toepassing van de Wet in- en uitvoer op in het buitenland verblijvende Nederlandse onderdanen te onderzoeken en de Kamer voor 15 juni hierover te informeren (Artikel 56, TK 69, 2006).

Staatssecretaris van Gennip (EZ) geeft aan er geen moeite mee te hebben om het een en ander te onderzoeken. Daarnaast zal ik kort schetsen wat de huidige situatie op hoofdlijnen is. Als er een financiële transactie plaatsvindt voor een wapenleverantie tussen twee personen die in Nederland wonen (zij hoeven geen Nederlander te zijn) er een vergunning vereist is. Alsof zij op dat moment in Nederland zijn. Dat is een beperkte extraterritoriale werking. Als er sprake is op een inbreuk op het wapenembargo gaat de werking van de Nederlandse wet veel verder. De motie wordt uiteindelijk verworpen (Artikel 75, TK: 72-4539, 2006).

Zie artikel 5,29,30, 41,42,46, 51, 62,63, 76, 79

3. Eindgebruikerklaring

Vragen Kamerlid Van Velzen Leverantie door Philips van onderdelen Apachehelikopters en F-16 straaljagers (SP) (5 april 2004)

1. Het kamerlid vraagt aan minister Bot of hij het bericht kent dat Philips en Stork Special products, Thales Nederland en SP Aerospace & Vehicle Systems in het kader van compensatiebeleid onderdelen voor Apachehelikopters levert aan Israël.
2. Herinnert u zich de uitspraken van BuZa op 20 november 2003 wapenexportvergunning met eindbestemming Israël automatisch leidt tot een negatief advies aan EZ?
3. Op welke wijze heeft BuZa aanvragen behandeld voor wapenexportvergunning van bedrijven m.b.t. leveranties van onderdelen van wapensystemen aan Israël?
4. Op welke wijze houdt een eventueel positief advies zich met de woorden uit 2003?
5. Indien minister van BuZa negatief advies heeft gegeven, wat heeft de staatsecretaris van EZ met dat advies gedaan?
6. Deelt u de mening dat afgifte in strijd is met de EU-gedragscode?
7. Bent u bereid bij levering van onderdelen voor wapensystemen aan de VS een **eindbestemming verklaring** te eisen?

Antwoord minister Bot vragen 1 t/m 6. Het betreft hier leveranties aan de VS. Het bedrijf levert onderdelen aan de Amerikaanse producent van de Apache-helikopter in het kader van compensatieafspraken. Er is in het onderhavige geval dan ook geen sprake van Nederlandse uitvoer van militair materieel naar Israël.

Antwoord minister Bot vraag 7. Het komt bij toelevering van onderdelen aan buitenlandse systeembouwers veelvuldig voor dat van te voren niet bekend is voor welke **eindgebruikers** de systemen bestemd zijn. Soms weet de systeembouwer dit zelf nog niet of wil hij dit niet delen i.v.m. commerciële overwegingen. In beide gevallen zou de eis van een exacte eindgebruikersverklaring toelevering van onderdelen door buitenlandse partijen onmogelijk maken. Bij de beoordeling van de aanvraag wordt daarom tevens een oordeel geveld over de export controle in het land waar de systeembouwer gevestigd is. Wordt die adequaat geacht (zoals bij de VS), dan moet de Nederlandse exporteur een internationaal import certificaat overleggen, afgegeven in het land waarnaar de uitvoer zal plaatsvinden. Door dit certificaat verplicht de importeur zich voor eventuele re-export van de op het certificaat vermelde goederen een uitvoer vergunning aan te vragen bij zijn exportcontrole autoriteiten. De regering hecht aan deze procedure te kunnen blijven toepassen, mede uit het oogpunt van internationale samenwerking bij de ontwikkeling en productie van defensiematerieel (Artikel 8, TK 1592, 2004).

Motie Blom Eindbestemmingsverklaring (11 april 2006)

De Kamer verzoekt de regering, bij elke leverantie van componenten van wapens een eindbestemmingsverklaring van het importerende bedrijf te eisen zodat de regering altijd zich heeft op de eindbestemming van de uit Nederland afkomstige **componenten** en hiervoor de nodige wetgeving op te stellen.

Staatssecretaris van Gennip geeft aan dat als niet bekend is in welke systemen en bij welke klant systemen terecht komen, werken wij met de zogenoemde IIC procedure. Dat is een garantie dat een component bij herexport uit bijvoorbeeld de VS of Duitsland onder de Amerikaanse of Duitse exportregels valt. Met name bij de leverantie van componenten is dat van belang. De IIC-procedure hanteren wij niet met alles en iedereen, maar alleen met bondgenoten waarvan wij van oordeel zijn dat zij zelf een degelijk exportcontrole instrumentarium hebben (Artikel 56, TK: 69-4394, 2006). De motie wordt dan ook ontraden (Artikel 56, TK: 69-4394, 2006). De motie wordt uiteindelijk verworpen (Artikel 75, TK: 72-4539, 2006).

Artikel 8, 12, 16, 19, 30, 32, 50, 51, 76

4. Doorvoer

Brief van de Ministers van BuZa & OS Ondernemen in conflictgebieden: gedurende conflict situatie (17 februari 2004)

Nederland steunt internationale activiteiten die erop gericht zijn illegale handel en ongecontroleerde verspreiding van kleine- en lichte wapens tegen te gaan. Het Nederlandse wapenexportbeleid, dat mede voorziet in het verhinderen van ongewenste doorvoertransacties, levert daaraan een bijdrage. Voor doorvoer van kleine wapens geldt een meldplicht aan de Centrale Dienst voor In- en Uitvoer (CDIU). De regering is voornemens deze meldplicht bij doorvoer uit te breiden tot alle militaire goederen. Naast het internationaal bevorderen van strenge maatregelen op het gebied van wapenexport werkt Nederland samen met Noorwegen aan de instelling van regionale instrumenten voor de controle op de **tussenhandel** in kleine wapens in o.a. West-Afrika (ECOWAS), Zuidelijk-Afrika (SADC) en de OVSE. Nederland is eveneens betrokken bij het Nairobi proces, waar met de betrokken regeringen wordt gewerkt aan de bestrijding van illegale handel in klein- en lichte wapens in Oost Afrika en de Hoorn van Afrika. Nederland speelt een vooraanstaande rol bij de naleving van het Ottawa Verdrag inzake het verbod op het gebruik en de handel in anti-personeelsmijnen. Ook op het gebied van ontminning verricht Nederland een grote hoeveelheid taken. Een aanpak in VN-, EU- of OVSE-verband verdient over het algemeen de voorkeur op het gebied van wapenexport, omdat afspraken slechts effect hebben wanneer een zo groot mogelijk aantal landen zich aansluit. In EU-verband is de inzet dat de Europese gedragscode voor wapenuitvoer een bindend element wordt (Artikel 5 TK: 29439 nr.1 2004).

Motie Blom Doorvoer (11 april 2006)

De Kamer verzoekt de regering, de regeling wederuitvoer strategische goederen zodanig aan te passen dat een algemene vergunningsplicht voor alle wapendoorvoer wordt ingesteld zodat alle wapenzendingen getoetst zullen worden aan de Nederlandse wapenexport criteria.

Staatssecretaris van Gennip: In de motie wordt een aantal landen genoemd, namelijk Spanje, Oostenrijk, Finland, Griekenland, Denemarken, Luxemburg en Frankrijk die een vergunningsplicht hanteren voor alle doorvoer ongeacht van herkomst van de wapens. Ik wil graag laten onderzoeken hoe hun uitzonderingen op de vergunningsplicht hebben geregeld. Ik ben er vrij zeker van dat die landen in dezelfde situatie verkeren als Nederland, namelijk dat zij snelle doorvoer niet standaard als vergunningsplichtig zien. Er is nu sprake van een melding, het vergunningsplichtig maken van alle snelle doorvoer betekent dat wij elke schip dat de Rotterdamse haven aandoet aan de ketting moeten leggen om de vergunningsprocedure in te gaan. Vergunningsplicht betekent dat mensen daadwerkelijk afwegingen moeten maken dat kan weken duren (Artikel 56, TK: 69-4394, 2006).

De meldplicht snelle doorvoer is tot stand gekomen in 2005, dit geldt voor alle landen. Langzame doorvoer is vergunningsplichtig voor alle landen behalve EU- en NAVO-landen en Japan, Nieuw-Zeeland, Australië en Zwitserland, voor deze landen geldt bij langzame doorvoer een meldplicht, omdat deze in staat worden geacht zelf over een voldoende wapenexportbeleid te beschikken. De motie wordt door Kamer verworpen (Artikel 75, TK: 72-4539, 2006).

Motie Van Velzen (SP) Doorvoer Clusterwapens (5 juli 2007)

De Kamer verzoekt de regering, een verbod op de doorvoer van clusterwapens af te kondigen, bijvoorbeeld door een algemene vergunningsplicht voor clusterwapens af te kondigen, gekoppeld aan een stop op de verstrekking van vergunningen voor de doorvoer van clusterwapens, tenzij het strikt en aantoonbaar gaat om de doorvoer van clusterwapens die vernietigd worden in het land van eindbestemming (Artikel 77, TK: 90-5081, 2007). Na stemming wordt de motie verworpen (Artikel 78, TK: 90-5158, 2007).

Begrotingsstaten 2008, ministerie van BuZa

In afwachting van de uitkomst van het mondiale onderhandelingsproces over het gebruik van clustermunities, heeft het kabinet eind juni 2007 het gebruik van clustermunities door de Nederlandse krijgsmacht opgeschort. In voorkomende gevallen dat de inzet van clustermunities toch noodzakelijk wordt geacht, zal het parlement hiervan tijdig op de hoogte worden gesteld (Artikel 99, TK:31200 nr. 2, 2007).

Motie Van Velzen (SP) Doorvoer wapenleveranties aan repressieve regimes (5 juli 2007)

De Kamer verzoekt de regering, doorvoer van wapenleveranties aan repressieve regimes zoals Kazachstan niet toe te staan (Artikel 77, TK: 90-5058, 2007). Na stemming wordt de motie verworpen (Artikel 78, TK: 90-5158, 2007).

Motie Van Dam (PvdA) Vergunningsplicht doorvoer van alle wapens (5 juli 2007)

De Kamer verzoekt de regering, de vergunningsplicht voor de doorvoer van alle wapens te laten gelden, ongeacht het land van herkomst van de wapens (Artikel 77, TK: 90-5058, 2007). Na stemming wordt de motie verworpen (Artikel 78, TK: 90-5158, 2007).

Motie Van Velzen (SP) & Van Dam (PvdA) ad hoc vergunning doorvoer (29 januari 2008)

De Kamer roept de regering op, standaard gebruik te maken van de mogelijkheid om een ad-hoc vergunningsplicht op te leggen op doorvoer naar alle landen die geen deel uitmaken van de NAVO of de Europese Unie met uitzondering van Japan,

Australië, Nieuw-Zeeland en Zwitserland en gaat over tot de orde van de dag (Artikel 88, TK: 46-3476, 2008). De motie wordt verworpen (Artikel 89, TL-52-3783).

Brief van de staatssecretaris van EZ Doorvoerregelingen in een aantal EU-landen (11 februari 2008)

Tijdens het AO van 20 december jl. heb ik toegezegd de Kamer te informeren over de doorvoerregelingen in een aantal landen. De oorspronkelijke aanleiding was een motie ingediend op 11 april 2006 van het lid Blom over het wapenexport beleid waarin de regering wordt opgeroepen een algemene vergunningsplicht in te stellen voor alle doorvoer van militairen goederen ongeacht het land van herkomst. De uiteindelijk verworpen motie bevatte de constatering dat zeven Europese landen wel een algemene vergunningsplicht hebben voor alle doorvoer. Uit de vergelijking van de doorvoercontrole blijkt zeker niet dat zij allen een algemene vergunningsplicht hebben voor alle typen doorvoer. Sommige landen kennen net als Nederland geen vergunningsplicht van doorvoer van/ naar bondgenoten terwijl andere landen bepaalde typen doorvoer uitzonderen van vergunningsplicht.

De Nederlandse controle op doorvoer is gedifferentieerd van opzet. Dit is een regime waar de overheid altijd de mogelijkheid heeft om in te grijpen. Er is nu een vergunningsplicht voor de zogenoemde langzame doorvoer. Bij langzame doorvoer worden goederen enige tijd in NL opgeslagen of wordt een bewerking ondergaan. De vergunningsplicht voor langzame doorvoer is niet van toepassing op zendingen van bondgenoten. Bondgenoten zijn: EU-lidstaten, NAVO-lidstaten, Australië, Japan, Nieuw-Zeeland en Zwitserland. NL erkent dat zij zelf adequate exportcontrole verrichten. Naast langzame doorvoer is er ook snelle doorvoer. Snelle doorvoer vindt plaats wanneer wederuitvoer plaatsvindt binnen 45 dagen in geval van aanvoer per schip en in andere gevallen binnen 20 dagen. Voor alle niet-vergunningsplichtige doorvoer (dus ook voor snelle doorvoer) geldt een meldingsplicht. De melding kan aanleiding geven tot een ad hoc vergunningsplicht. Deze meldplicht gold tot 2004 alleen voor vuurwapens maar is in 2004 uitgebreid naar alle militaire goederen zoals vermeld in de bijlage van het In- en uitvoer besluit strategische goederen.

Om een duidelijker systeem te creëren binnen de regelgeving op het gebied van doorvoer van militaire goederen heb ik de op handen zijnde vervanging van de douanewet benut om een algemene vergunningsplicht van militaire goederen in te stellen. Met de aanscherping van de doorvoercontrole in de nieuwe Algemene Douanewet wordt in Nederland juist geen onderscheid meer gemaakt tussen typen doorvoer (snel of langzaam). Daarmee ontstaat een eenduidige en transparant regime voor doorvoer tussen twee niet bondgenoten: deze is altijd vergunningsplichtig. Voor alle typen doorvoer vanaf, naar of tussen bondgenoten geldt een meldplicht zo nodig kan een ad hoc vergunning worden opgelegd. Als naar het jaar 2006 wordt gekeken geldt dat van de ruim 200 meldingen van doorvoer in Nederland er ongeveer 60 zendingen waren geweest waarbij zowel het land van herkomst als het land van bestemming niet behoren tot de groep van bondgenoten.

De constatering in de eerder genoemde motie dat maar liefst zeven andere EU-lidstaten (Spanje, Oostenrijk, Finland, Griekenland, Denemarken, Luxemburg en Frankrijk) een algemene vergunningsplicht voor alle wapendoorvoer hanteren was voor mij aanleiding om uit te zoeken welke modaliteiten de regelingen van die landen bevatten. Ter vergelijking met de Nederlandse situatie waarin het jaar 2005 maar liefst 1688 meldingen zijn ontvangen en 12 vergunningen voor langzame doorvoer zijn verwerkt geef ik u het onderstaande overzicht.

Luxemburg en Frankrijk

Er is geen internationale norm, maar veel landen hanteren in hun controle een onderscheid tussen doorvoer met en doorvoer zonder overlading. Van de in de motie genoemde landen rekenen Luxemburg en Frankrijk alleen goederenstromen waarbij overlading plaatsvindt tot de te controleren doorvoer. Dat betekent in de praktijk dat alleen een vergunning vereist is voor doorvoer waarbij overlading plaatsvindt. De Luxemburgers hadden 232 doorvoertransacties de Franse autoriteiten geven geen informatie over aantallen.

Finland

Finland hanteert voor militaire goederen dezelfde lijsten als Nederland. De Wassenaar Arrangement Munitions List en de European Common Military List. Voor Finland geldt een vereenvoudigde procedure (geen politieke check via een interdepartementale procedure) voor doorvoer van en naar EU-lidstaten en landen die behoren tot de OESO (lijst bevat dezelfde landen als Nederland). Finland had in 2005 4 doorvoorzendingen van militaire goederen.

Oostenrijk

Oostenrijk maakt bij de controle op doorvoer onderscheid tussen "Kriegswaffen" en overige militaire goederen. Dit is vooral van belang voor de rechtsgrondslag voor de controle, in beide gevallen geldt een vergunningsplicht. Een uitzondering geldt voor andere EU-lidstaten. Oostenrijk had in 2005 te maken met 181 niet-vrijgestelde doorvoorzendingen.

Spanje, Denemarken en Griekenland

In alle drie de landen hanteert met een volledige lijst van militaire goederen zoals wij dat in Nederland doen. In Denemarken en Griekenland geldt een uitzondering van de vergunningsplicht van doorvoertransacties tussen EU lidstaten als het gaat om vuurwapens vallende onder de Europese Wapenrichtlijn. Voor zulke wapens geldt een meldplicht. Spanje had in 2005 te maken met 234 gecontroleerde doorvoorzendingen, Denemarken 30 en Griekenland 78.

De motie van Van Velzen en Van Dam (29 januari jl.) roept de regering op standaard gebruik te maken van de mogelijkheid om een ad hoc vergunning op te leggen op doorvoer van alle landen die geen deel uitmaken van de EU of de NAVO. Uitvoering van de motie zou betekenen dat de vrijheidsbepaling voor goederen afkomstig uit EU/NAVO landen komt te vervallen. Het Kabinet staat op het standpunt dat dergelijke bondgenoten zelf over een volwaardig exportcontrole instrumentarium beschikken en dat Nederland deze controles niet over hoeft te doen. Dit los gezien van de schadelijke gevolgen voor Schiphol en de Rotterdamse haven.

De constatering dat alle in de motie Blom genoemde EU lidstaten een algemene vergunningsplicht kennen voor alle typen wapendoorvoer kan ik niet bevestigen. De Nederlandse situatie is een bijzondere door de aanwezigheid van twee mainports. Dat komt ook tot uiting in de opsomming van de totaal verstrekte vergunningen. In dit licht en zeker met de aangescherpte algemene vergunningsplicht op doorvoer zoals we die met de invoering van de AD wet zullen kennen, een adequate controle op de doorvoer van militaire goederen toepast, die zowel effectief, uitvoerbaar als eenduidig van opzet is. Om die reden wil ik de motie van Van Velzen en Van Dam met klem ontraden (Artikel 86, TK:22054, nr. 138, 2008))

Wapenexportbeleid Lijst van vragen en antwoorden doorvoer (13 mei 2008)

Bent u bereid te onderzoeken welke lidstaten van de Europese Unie (EU) in welke vorm rapporteren over doorvoertransacties? Zou u in Europees verband willen aandringen op een doorvoerrapportage bij andere lidstaten die hier nog niet in voorzien? Zo ja, waarom blijft de situatie in het gros van de andere EU lidstaten achterwege?

Over een deel van de doorvoer wordt door België in het openbaar gerapporteerd. Bij de meeste andere lidstaten die in het onderzoek betrokken werden, moest via het diplomatieke kanaal gericht gevraagd worden naar het aantal doorvoervergunningen en/of –meldingen, dat op 2005 op enigerlei verwerkt werd. Vertegenwoordigers van de Nederlandse overheid benadrukken in hun externe optredens op het terrein van de exportcontrole altijd het belang van transparantie.

Bestaat er een overzicht van het doorvoerbeleid van NAVO-bondgenoten? Zo neen, zou dit gezien de onderlinge samenwerking tussen NAVO en EU-lidstaten niet wenselijk zijn?

De regering is niet op de hoogte van het bestaan van een overzicht specifiek gericht op het doorvoerbeleid van NAVO-bondgenoten; net zo min als van het bestaan van een overzicht specifiek gericht op het doorvoerbeleid van EU-lidstaten. In de Peer Review in 2004 zijn wel questionnaires verspreid met vragen over allerlei aspecten van het exportcontrole beleid van de toen oude en nieuwe lidstaten. De uitkomsten zijn vertrouwelijk, maar in het algemeen bleek dat de controles tot de doorvoer van militaire goederen sterk uiteenloopt. Daar waar de onderlinge samenwerking tussen NAVO-partners en EU-lidstaten een rol speelt in het Nederlandse wapenexportbeleid, betreft dit ten aanzien van de doorvoer met name de vraag of bij een bondgenoot al toetsing heeft plaatsgevonden.

Wordt bij de beoordeling van doorvoer nog steeds een uitzondering gemaakt voor EU- lidstaten die na 1 april 2004 zijn toegetreden, en die gezien hun gebrekkige wapenexportbeleid niet onder de vrijstelling van de vergunningsplicht vallen, zoals bepaald in de Algemene Douanewet?

Het huidige militaire doorvoerbeleid is geregeld in het In- en uitvoerbesluit strategische goederen, die gebaseerd is op de In- en uitvoerwet. Er zal in de Algemene Douanewet, welke naar verwachting in juli 2008 inwerking zal treden, bij de beoordeling van doorvoer geen uitzondering worden gemaakt voor «nieuwe» EU-lidstaten als groep, hetgeen betekent dat bij een doorvoering van militaire goederen afkomstig uit een andere EU-lidstaat, NAVO-bondgenoot, of Zwitserland, Australië, Nieuw- Zeeland of Japan, wordt nagegaan of het land een uitvoervergunning voor de betreffende zending heeft afgegeven. Is dat het geval, dan doet Nederland de toets niet nog eens over en zal alleen een meldplicht gelden bij doorvoer van de militaire goederen.

Hoe wordt voorkomen dat daar waar verschillende interpretaties bestaan van het wapenexportbeleid tussen EU- en NAVO-landen, ongewenste wapentypen worden geëxporteerd? Of dat wapens worden geëxporteerd naar landen die als ongewenste bestemming, voor bepaalde typen wapens, worden gezien?

Er is geen definitie van «ongewenste» wapentypen. Er zijn wapens die verboden zijn, zoals bijvoorbeeld anti-personeelsmijnen, waarbij de uitvoer eveneens verboden is. De uitvoer van militaire goederen naar bestemmingen waarop een wapenembargo rust, is eveneens verboden, tenzij in het betreffende embargo uitzonderingen vermeld zijn. Voor alle overige uitvoer van militaire goederen geldt dat per transactie een oordeel dient te worden geveld over de wenselijkheid, gebaseerd op de aard van de te exporteren goederen, de eindgebruiker en het eindgebruik van deze goederen. Alle EU-partners doen dit op basis van de EU Gedragscode inzake wapenexport. In COARM wisselen de lidstaten in het kader van het GBVB informatie uit over hun wapenexportbeleid en trachten zij deze beter op elkaar af te stemmen.

Wat zijn precies de eisen die worden gesteld aan de meldplicht? Is doorvoer van bepaalde typen wapens, bijvoorbeeld AP-landmijnen of clustermunitie, c.q. delen daarvoor, toegestaan? Volstaat het op basis van de meldplicht om, in het geval van dit voorbeeld, respectievelijk op te geven dat het gaat om AP-landmijnen en clustermunitie (of onderdelen daarvoor) of kan worden volstaan met munitie of explosieven?

Bij de meldplicht is het van belang dat een adequate omschrijving van de betrokken militaire goederen wordt verstrekt. De vermelding «munitie» is daarbij onvoldoende onderscheidend en zal derhalve bijvoorbeeld gepaard moeten gaan met vermelding van het kaliber en – indien afwijkend van de gangbare kogelpatronen – het type en/of de functionaliteit.

De doorvoer van AP-mijnen via Nederlands grondgebied is ingevolge het Ottawa Verdrag, waarbij Nederland partij is, niet toegestaan. Voor andere typen landmijnen alsmede clustermunities geldt voornamelijk geen verbod, maar de regering heeft geen aanwijzingen dat dit type militaire goederen door commerciële partijen via Nederlands grondgebied vervoerd wordt.

Bij wie komen de meldingen binnen, de Koninklijke Marechaussee, politie, Douane, CDIU of een andere partij? Meldingen worden centraal geregistreerd bij Douane Noord/CDIU, dezelfde instantie waar ook alle vergunningaanvragen voor strategische goederen worden ingediend.

Hoe groot zijn de administratieve lasten voor respectievelijk de overheid en het bedrijfsleven? Mocht dit niet bekend zijn, bent u dan bereid dit te onderzoeken? Zijn deze lasten (veel) groter of gelijk aan de lasten zoals op 29 september 2004 door de toenmalig Staatssecretaris gemeld in een brief aan de Kamer over de doorvoerwetgeving?

De toenmalige Staatssecretaris van Economische Zaken heeft zich in de toelichting bij de Regeling voorzieningen strategische goederen van 29 september 2004 gebaseerd op een inschatting van de administratieve lasten verbonden aan het aanvragen van een vergunning of het verrichten van een melding. De kosten per aanvraag of melding zijn vervolgens vermenigvuldigd met het aantal verwachte aanvragen, respectievelijk meldingen. Uit de praktijk is naderhand gebleken dat in elk geval het aantal verwachte doorvoermeldingen per jaar (200) in werkelijkheid ongeveer een factor 10 hoger uitvalt (ruim 2000 in 2006). Het totaal aan administratieve lasten dat toegeschreven wordt aan de meldplicht komt dus ook aanzienlijk hoger uit dan destijds werd voorzien.

Betekent de erkenning dat NAVO- en EU-landen een adequate exportcontrole verrichten op de betrokken goederen, dat Nederland het in alle gevallen met het beleid van de betreffende landen eens is? Zo ja, is dit een eerste stap naar een gezamenlijk Europees wapenexportbeleid op de laagste gezamenlijk overeen te komen standaard? De NAVO-bondgenoten en EU-partners hanteren volwaardige en effectieve exportcontroles, vergelijkbaar met de onze, ook al zal de uitkomst van de toetsing in een enkel geval wel eens anders uitvallen dan in Nederland.

Welke uitzonderingen op de controle van doorvoer, anders dan de twee genoemde, zijn nog meer opgenomen in de Algemene Douane Wet?

De twee niet expliciet in de brief van 11 februari vermelde uitzonderingen betreffen de uitvoer van militaire goederen, bedoeld in artikel 3, eerste lid, van de Uitvoeringswet verdrag chemische wapens en de uitvoer van militaire goederen naar België en Luxemburg. De invoer, uitvoer en doorvoer van de zogenaamde lijst 1 stoffen van het verdrag chemische wapens is al onder de genoemde Uitvoeringswet aan stringente controles onderhevig en ingevolge de Overeenkomst tot eenmaking van het Benelux-douanegebied van 29 april 1969, Trb.1969,125, zijn er geen nationale uitzonderingen op het vrije onderlinge goederenverkeer toegestaan. De doorvoorzendingen met eindbestemming België en Luxemburg valt onder in de brief wel expliciet vermelde uitzondering voor zendingen van en naar bondgenoten.

Wat is de definitie van «aanlanding»? Wat is het verband met doorvoer met en zonder overlading?

Aanlanding impliceert het aandoen van een Nederlandse haven of luchthaven. Goederen, die het douanegebied van de gemeenschap worden binnengebracht, al dan niet in doorvoer en al dan niet met overlading, dienen bij de Douane te worden aangebracht en aangegeven. Deze verplichting is echter niet van toepassing op goederen die zich bevinden aan boord van schepen of luchtvaartuigen die de territoriale zee respectievelijk het luchtruim van de lidstaten doorkruisen zonder een in deze lidstaten gelegen haven of luchthaven aan te doen. Anders gezegd: geen aanlanding, dan ook geen douaneformaliteiten. Er is geen direct verband tussen aanlanding en het al dan niet plaatsvinden van overlading. Immers, in veel gevallen zal bij schepen maar ook bij vliegtuigen bij aanlanding een deel van de vracht aan boord blijven en een ander deel uitgeladen worden. Daar staat tegenover dat doorvoer met overlading bij vliegtuigen en schepen die geen land aandoen een zeldzaamheid zijn.

In het jaar 2006 zijn er 60 zendingen geweest in Nederland waarbij zowel het land van herkomst als het land van bestemming niet behoren tot de groep van bondgenoten. Om wat voor zendingen gaat het, welke landen zijn er bij betrokken, wat is er met deze zendingen gebeurd en is het bekend of hier sprake is van end-use of dual-use?

Deze zendingen zijn opgenomen in de maandoverzichten die worden gepubliceerd op de website www.exportcontrole.ez.nl. In 45 van die 60 gevallen betrof het doorvoorzendingen van 1 à 2 kogelgeweren, soms met bijbehorende munitie. Bij 13 zendingen gaat het om de doorvoer van patronen, magazijnen, traangasgranaten, signaalpatronen, pistolen, onderdelen van anti-tank-wapens, defecte en gerepareerde vliegtuigmotoren naar bestemmingen waarvoor overleg tussen de Minister van Economische Zaken en Buitenlandse Zaken niet tot het opleggen van een ad hoc vergunningsplicht leidde. In 2 gevallen (traangasgranaten naar Oeganda en nachtzichtkijkers naar Rwanda) was dat wel het geval en werd vervolgens afgezien van doorvoer via Nederland. In alle gevallen betrof het goederen die voorkomen op de lijst militaire goederen.

Wat is de reden dat Luxemburg zo'n relatief hoog aantal militaire doorvoertransacties meldt?

Een specifieke reden voor het aantal militaire doorvoertransacties konden Luxemburgse autoriteiten niet geven. Wel lieten ze weten dat de herkomst en bestemming van de goederen veelal een EU- of NAVO-bondgenoot is.

Gaat het bij het niet controleren van doorvoer zonder overlading om alle doorvoer ongeacht de termijn dat de goederen in Luxemburg, Frankrijk en België zijn? Zo ja, bent u bekend met het «Overzicht doorvoerwetgeving EU lidstaten, Noorwegen en Canada», waar gesproken wordt over controle op alle doorvoer in Frankrijk die langer dan zes uur op een haven of vliegveld in Frankrijk verblijven? Is dit beleid sindsdien gewijzigd? Zo ja wanneer en met welke redenen? Klopt het dat in geval van het Verenigd Koninkrijk goederen wel gecontroleerd worden als ze langer dan 30 dagen op het grondgebied van het Verenigd Koninkrijk verblijven, ook als het gaat om vervoer zonder overlading?

De minister is bekend met het overzicht. Het mag duidelijk zijn dat er meerdere verschillen zijn tussen de in dat overzicht van 2003 vermelde werkwijze ten aanzien van de doorvoer en de werkwijze zoals die voor een aantal landen beschreven wordt in de brief van 11 februari 2008. Het is niet uit te sluiten dat in één of meer van die landen gedurende dat tijdsbestek, net zoals in Nederland bijvoorbeeld op het gebied van de meldplicht is gebeurd, een aanpassing van de werkwijze heeft plaatsgevonden. Zeker zo aannemelijk is het echter dat een aantal van de verschillen te verklaren is doordat ten behoeve van de recente brief meerdere bronnen in de betrokken landen zelf geraadpleegd zijn, waardoor meer inzicht in de nuances verkregen werd. Uit de informatie die aldus werd verkregen is het in elk geval duidelijk geworden dat in België geen termijn verbonden is aan de vrijstelling van controle voor doorvoer zonder overlading. Luxemburg en Frankrijk hebben geen termijnen genoemd, maar niet met zoveel woorden gesteld dat er dus ook geen termijnen van toepassing zijn. Een termijn van 30 dagen, aangevuld met de zinsnede «or such longer period as the Commissioners of Customs and Excise may permit» is in het Verenigd Koninkrijk als maximum doorlooptijd opgenomen in de «Open General Transshipment Licence» van 28 september 2005. Dat is een algemene vergunning die in beginsel voor een ieder beschikbaar is en die de doorvoer toestaat van bij uitvoer gecontroleerde goederen anders dan bepaalde goederen vermeld in een bijlage (schedule 1) naar bestemmingen anders dan bepaalde bestemmingen vermeld in een bijlage (schedule 2). De algemene vergunning biedt bovendien voor de uitgezonderde doorvoer (schedule 1 goederen naar schedule 2 bestemmingen) een aantal voorwaarden (bijvoorbeeld indien bestemd voor missies van internationale organisaties zoals de NAVO, de VN of de OVSE) waaronder die doorvoer weer wel is toegestaan.

Kunt u de Kamer informeren over de formele positie van de EU en NAVO met betrekking tot landen die geen onderscheid maken tussen doorvoer van NAVO en niet-NAVO-lidstaten?

Het Verdrag van Londen dat op 19 juni 1951 door de NAVO-partners werd afgesloten kent een bepaling waarmee de invoer, uitvoer en doorvoer van «eigen» materieel over het grondgebied van een andere NAVO-partner in beginsel wordt vrijgesteld.

In artikel 4, eerste lid, van de ontwerprichtlijn wordt een vergunningsplicht voor de doorvoer van intracommunautaire zendingen ronduit verboden en uit overweging 8 is op te maken dat de Europese Commissie ook niets ziet in een vergunningsplicht voor doorvoer uit derde landen, zolang er met de betreffende defensiegerelateerde goederen in de Gemeenschap verder niets gebeurt.

Kunt u zich vinden in het uitgangspunt van de motie van de leden Van Velzen en Van Dam dat de wapenexportcontrole zich dient te richten op de export van goederen naar gebieden waar we de betreffende wapens liever niet zien? Bent u ervan op de hoogte dat vrijwel alle landen hun eigen uitleg geven aan de wapenexportcontrole en dat dit vaak leidt tot situaties die Nederland onwenselijk vindt? Zo ja, is het dan niet beter de uitgaande doorvoer sterker te controleren om het Nederlandse beleid kracht bij te zetten?

Uit het feit dat het Minister van Buitenlandse Zaken het Minister van Economische Zaken niet adviseert omtrent uitvoer naar NAVO-bondgenoten, EU-partners en daaraan gelijkgestelde landen, blijkt dat de regering gedifferentieerde procedures hanteert.

Is de aanwezigheid van de mainports de reden dat Nederland op het gebied van doorvoer niet de strengste controlewetgeving van de EU hanteert? Of zijn er nog andere redenen?

Nederland blijkt niet minder streng dan andere EU landen kijkend naar het aantal doorvoertransacties dat in andere EU lidstaten aan een meld- of vergunningsplicht is onderworpen. Wel is het zo dat regering, mede met het oog op het volume van de goederenstromen die het Nederlandse grondgebied aandoen, zeer zorgvuldig de effectiviteit en de belasting van controlemechanismen meeweegt bij de door haar nodig geachte regelgeving.

Is de grote omvang van doorvoer van goederen via de Nederlandse mainports naast een hindernis niet ook een kans om een groot deel van de globale goederenstromen effectief te controleren?

Nederland loopt wereldwijd absoluut op kop met transparantie van het wapenexport- en wapendoorvoerbeleid. Nederland geeft dan ook uniek inzicht in de militaire goederen die via ons land worden doorgevoerd.

Bent u bereid er bij de EU-landen op aan te dringen om een overzicht te verstrekken van doorvoer van militaire goederen (zoals Nederland doet in de maandoverzichten), doch minimaal te rapporteren hoeveel doorvoer zendingen via hun grondgebied plaatsvonden? Zo nee, waarom niet?

De regering is bereid dit onderwerp in de al eerder genoemde Brusselse werkgroep COARM aan de orde te stellen.

Bent u bereid om binnen de EU een studie op te zetten naar doorvoerbeleid van wapens en dual use goederen met het oog op het zoveel mogelijk harmoniseren van de regelgeving in de verschillende

EU-lidstaten uitgaande van best practices? Zo neen, waarom niet?

Onderscheid moet worden gemaakt tussen militaire goederen en dual use goederen. Doorvoer van dual use goederen is niet vergunningsplichtig of meldplichtig. Ten aanzien van transacties van militaire goederen streeft de regering er naar dat wereldwijd dezelfde hoge normen worden toegepast als in de EU alvorens een uitvoervergunning wordt afgegeven.

Bent u bereid om er bij alle niet bij de EU aangesloten NAVO-landen op aan te dringen de gedragscode wapenuitvoer als gedragscode bij wapenexport te accepteren en juridisch bindend te verklaren aangezien de controle in deze landen voor Nederland afdoende is om controle niet over te doen?

Canada, Noorwegen en IJsland (alsook Kroatië) hebben zich officieel aangesloten bij de criteria en beginselen van de EU-gedragscode. Dat de genoemde landen de Gedragscode ook juridisch bindend verklaren acht de regering onnodig. Aandrang daartoe zou ook minimaal verwondering bij de partners wekken, aangezien de Gedragscode voor de EU zelf nog altijd niet juridisch bindend is (Artikel 93, TK: 22054, nr. 139, 2008).

Zie artikel 11, 27, 29, 32, 33, 51, 62

5. Catch all (dual use)

Vaststelling van de begrotingsstaat van het ministerie van BuZa voor het jaar 2004 (1 juli 2004).

Verschillende vragen en opmerkingen worden gemaakt vanuit de vaste commissies. De meeste leden zijn bezorgd over de verspreiding van de massavernietigingswapens. Voor een aantal landen is het NPT reden geweest om kernwapens te ontmantelen. Toch onttrekken zich sommige landen aan de regels door het NPT niet te tekenen en hun kernwapen status te vergroten. Dit heeft gevolgen voor de Toetsingsconferentie. Iran verleent volgens de IAEA geen volledige medewerking. Ook Noord-Korea, Libië, Pakistan India en Israël worden genoemd als landen waar men zich zorgen om maakt. De vrees is er dat terroristen over niet al te lange tijd over nucleaire wapens zullen beschikken (rapport El-Baradei). Verder zouden westerse bedrijven betrokken zijn bij de aankoop en bouw van nucleaire centrifuges door Iran.

Daarnaast heeft spion Khan nucleaire informatie overgebracht aan Pakistan en is zo verspreid naar ander landen zoals Iran, Libië en Noord-Korea. Daarnaast is er de **kwestie van dual-use goederen en catch-all beschikkingen**. Voor risicovolle landen zou m.b.t. dual-use goederen een versterkt regime moeten gelden. Verder zou het exportcontrole regime moeten worden vergoed door: uitbreiding lijst van dual-use goederen met alle voor het productieproces van kernwapens relevante goederen, invoering van de meldingsplicht ten aanzien van de goederen op die lijst, invoering van een vergunningsplicht voor alle goederen die worden geëxporteerd naar landen die zich niet hebben geëxporteerd aan het NPT en betere rapportage aan de Kamer ten behoeve van een goede controle.

Reactie Minister BuZa: Dreiging verspreiding massavernietigingswapens reëel. Problemen naleven NPT, gebrekkige universaliteit (niet alle landen geëxporteerd aan NPT) en tekortschietende implementatie en naleving. EU-landen binden de krachten op het gebied van non-proliferatie. Nauwe samenwerking implementatie exportcontroles door onder andere peer review en naming and shaming, bij gebrek aan internationale sancties meest doeltreffend. Ontwikkelingen Libië zijn positief en kan worden gebruikt om andere landen onder druk te zetten. Met een aantal landen uit het Midden-Oosten wordt gewerkt aan vergaande non-proliferatie bepalingen. Bij de Toetsingsconferentie moeten kernwapen staten die zich hebben geëxporteerd aan de NPT vergaande afspraken maken m.b.t. nucleaire ontwapening. Nederland heeft samen met België en Noorwegen voor de Toetsingsconferentie voorstellen ingediend over het kernstoffen verdrag, negatieve veiligheids garanties en **transparantie** aan de kant van kernwapenstaten. Nederland blijft inzetten op toetreding van Israël en Pakistan tot de NPT als niet-kernwapenstaat. Het onderhandelingsproces met Noord-Korea is recentelijk zonder veel resultaat afgebroken. Iran heeft aangegeven dat het de activiteiten op het gebied van uraniumverrijking hervat tot groot ongenoegen van de EU. Het Nederlands standpunt is dat sancties pas aan het einde van het traject aan de orde zijn. Iran werkt niet in alle opzichten mee met de IAEA.

Staatssecretaris EZ geeft aan dat de taak van het ministerie van EZ bij de non-proliferatie toespitst op het Nederlandse exportcontrole wetgeving. Gevoelige goederen en technologie zijn in de multilaterale exportcontrole regimes geïdentificeerd en in controle lijsten beschreven. Voor deze dual-use goederen is bij uitvoer altijd een vergunning nodig, ook als deze bestemd is voor civiel gebruik. Voor de export van militaire goederen moet altijd een vergunning worden aangevraagd. Beoordeling vergunningaanvragen dual-use goederen: Land van bestemming, te exporteren product en de eind gebruiker. Wanneer civiele doeleinde onvoldoende bewezen is, dan geen vergunning.

Sinds 1996 Catch-all. Het exporteren van goederen die niet op de dual-use lijst komen, kan met de catch-all bepaling alsnog vergunningsplichtig worden gemaakt. Dit zijn goederen die normaliter vrij verhandelbaar zijn (dus geen dual-use goederen of militaire goederen). Met catch all is de exporteur verplicht een vergunning aan te vragen. Tot catch all kan worden besloten aan de hand van informatie van toezichthouders zoals de FIOD/ECD en de AID. Een **catch all wordt** alleen ingetrokken als zorgen over een land, product of **eindgebruiker** weerlegd zijn of als keiharde waarborgen omtrent het civiele gebruik gegeven zijn. Momenteel wordt er gewerkt aan een meldingsplicht voor catch all. Het is nu mogelijk om een product dat met een catch all vergunningsplichtig is gemaakt vrij te handelen binnen de EU. Een product kan vervolgens vanuit een ander EU-land naar een risicovolle bestemming worden geëxporteerd. Met een meldingsplicht voor de producent wordt het eenvoudiger om ook aan de nieuwe eigenaar een catch all op te leggen. Wetgeving daartoe zal slechts de praktijk in Nederland betreffen; andere EU-landen kunnen dezelfde wetgeving op het nationaal niveau ontwerpen. EU-verband wordt ingezet op uitbreiding lijst dual-use goederen. Catch all speelt hierbij een belangrijke rol. Internationale samenwerking wordt versterkt. Controle lijst voor dual-use goederen is de lijst van de Nuclear Suppliers Group. Niet alleen goederen die gebruikt kunnen worden voor nucleaire doeleinden, maar ook producten die kunnen worden gebruikt voor de vervaardiging van nucleaire wapens. De reikwijdte van de In- en uitvoerwet moet zodanig worden uitgebreid dat het de facto verboden wordt om relevante diensten te verlenen in relatie tot projecten en programma's op het terrein van WMD. Jaarlijks wordt de kamer een vertrouwelijk overzicht gestuurd van alle afgegeven militaire vergunningen. In november 2003 is gesproken over het bewerken van die informatie die onder de **Wet Openbaarheid van bestuur** valt zodat het overzicht toegankelijk wordt. Wellicht kan hetzelfde traject met betrekking tot de lijst van dual use vergunningen gevolgd worden (Artikel 12 TK: 29200, nr.100, 2004).

Zie artikel 32, 50

6. Notificatiemechanismen

Zie artikel 15, 25, 29, 30, & 51

7. Componenten

Vragen Kamerlid Van Velzen Leverantie door Philips van onderdelen Apachehelikopters en F-16 straaljagers (SP) (5 april 2004).

8. Het kamerlid vraagt aan minister Bot of hij het bericht kent dat Philips en Stork Special products, Thales Nederland en SP Aerospace & Vehicle Systems in het kader van compensatiebeleid onderdelen voor Apachehelikopters levert aan Israël.
9. Herinnert u zich de uitspraken van BuZa op 20 november 2003 wapenexportvergunning met eindbestemming Israël automatisch leidt tot een negatief advies aan EZ?
10. Op welke wijze heeft BuZa aanvragen behandeld voor wapenexportvergunning van bedrijven m.b.t. leveranties van onderdelen van wapensystemen aan Israël?
11. Op welke wijze houdt een eventueel positief advies zich met de woorden uit 2003?
12. Indien minister van BuZa negatief advies heeft gegeven, wat heeft de staatsecretaris van EZ met dat advies gedaan?
13. Deelt u de mening dat afgifte in strijd is met de EU-gedragscode?
14. Bent u bereid bij levering van onderdelen voor wapensystemen aan de VS een eindbestemming verklaring te eisen?

Antwoord minister Bot vragen 1 t/m 6. Het betreft hier leveranties aan de VS. **Het bedrijf levert onderdelen en componenten aan de Amerikaanse producent van de Apache-helikopter in het kader van compensatieafspraken. Er is in het onderhavige geval dan ook geen sprake van Nederlandse uitvoer van militair materieel naar Israël.**

Antwoord minister Bot vraag 7. Het komt bij toelevering van onderdelen aan buitenlandse systeembouwers veelvuldig voor dat van te voren niet bekend is voor welke eindgebruikers de systemen bestemd zijn. Soms weet de systeembouwer dit zelf nog niet of wil hij dit niet delen i.v.m. commerciële overwegingen. In beide gevallen zou de eis van een exacte eindgebruikersverklaring toelevering van onderdelen door buitenlandse partijen onmogelijk maken. Bij de beoordeling van de aanvraag wordt daarom tevens een oordeel geveld over de export controle in het land waar de systeembouwer gevestigd is. Wordt die adequaat geacht (zoals bij de VS), dan moet de Nederlandse exporteur een internationaal import certificaat overleggen, afgegeven in het land waarnaar de uitvoer zal plaatsvinden. Door dit certificaat verplicht de importeur zich voor eventuele re-export van de op het certificaat vermelde goederen een uitvoer vergunning aan te vragen bij zijn exportcontrole autoriteiten. De regering hecht aan deze procedure te kunnen blijven toepassen, mede uit het oogpunt van internationale samenwerking bij de ontwikkeling en productie van defensiematerieel (Artikel 8, 1592, 2004).

Wapenexportbeleid Motie van de leden Karimi en van Velzen (11 april 2006)

De Kamer verzoekt de regering bij elke leverantie van onderdelen een eindbestemmingsverklaring van het importerende bedrijf te eisen en gaat over tot de orde van de dag (Artikel 54, TK:22054, nr. 99, 2006).

Staatssecretaris van Gennip geeft aan dat als niet bekend is in welke systemen en bij welke klant systemen terecht komen, werken wij met de zogenoemde IIC procedure. Dat is een garantie dat een component bij herexport uit bijvoorbeeld de VS of Duitsland onder de Amerikaanse of Duitse exportregels valt. Met name bij de leverantie van componenten is dat van belang. De IIC-procedure hanteren wij niet met alles en iedereen, maar alleen met bondgenoten waarvan wij van oordeel zijn dat zij zelf een degelijk exportcontrole instrumentarium hebben (Artikel 56, TK: 69-4394, 2006). De motie wordt dan ook ontraden. De motie wordt uiteindelijk verworpen (Artikel 75, TK: 72-4539, 2006).

Wapenexportbeleid Motie Van Dam (PvdA) (5 juli 2007)

De Kamer verzoekt de regering te onderzoeken wat de voor- en nadelen zijn van het invoeren van wetgeving, waarin wordt geregeld dat importerende bedrijven bij elke leverantie van **componenten** van wapens een **eindbestemmingsverklaring** moet worden afgegeven en daarbij het Amerikaanse beleid als uitgangspunt te nemen (Artikel 72, TK:22054, nr. 123, 2007). De motie wordt verworpen (Artikel 74, TK:90-5158, 2007).

Motie Van Dam (PvdA), Eindbestemmingsverklaring leverantie van componenten (5 juli 2007)

De Kamer verzoekt de regering, te onderzoeken wat de voor- en nadelen zijn van het invoeren van wetgeving waarin wordt geregeld dat importerende bedrijven bij elke leverantie van componenten van wapens een eindbestemmingsverklaring dienen af te geven, en daarbij het Amerikaanse beleid als uitgangspunt te nemen (Artikel 77, TK: 90-5058, 2007). De motie wordt na stemming verworpen (Artikel 78, TK:905158, 2007).

Zie artikel 41,56 &79.

8. Cases Export

8.1 Korvetten Indonesië

Brief Minister Levering korvetten Indonesië (16 januari 2004)

Er is sprake van een mogelijk contract van het bedrijf de Schelde met de Indonesische marine. Tot op heden alleen een sondage (proefaanvraag) ingediend. Rol van de Indonesische marine in Atjeh. Iedere aanvraag wordt getoetst aan de ECC, daarbij wordt gekeken naar het eindgebruik, aard van het materieel en gebruikersdoel. Alleen marinevaartuigen ter bescherming van de vaarwateren worden aan Indonesië geëxporteerd. Goederen die direct inzetbaar zijn bij het optreden in Atjeh worden in beginsel afgewezen op basis van criteria 2 (mensenrechten) & 3 (interne spanningen) van de ECC (Artikel 1, TK: 22054, nr. 80 2004).

Kamervragen (van Bommel en Van Velzen) mogelijke inzet van de Indonesische marine (9 februari 2004)

Kamervragen over de mogelijke inzet van de Indonesië marine. Allereerst wordt gevraagd of de Todak is ingezet bij een bombardement op het eiland Nasi op 22 en / of 23 mei 2003. De Minister geeft aan dat de Indonesische marine slechts eenmaal direct is ingezet en dat ter ondersteuning van een landing en dat op een reactie van beschietingen van de GAM. Het wapenexportbeleid heeft volgens de Minister niet gefaald, omdat de export van de Todak en de Lemadang van tevoren is getoetst aan de EU gedragscode en op basis van het genoemde wapenexport beleid kwam men tot een positief oordeel. Voor zover bekend bij de Minister is de Indonesische marine niet betrokken geweest bij gevechtshandelingen, daarom is dit niet strijdig met de EU gedragscode (artikel 6, 940, 2004).

Vragen van de leden Koenders en Blom (PvdA) aan de Ministers van BuZa, Financiën en staatssecretaris van EZ. Mogelijke leverantie van twee korvetten voor de Indonesische marine (Ingezonden 15 juli 2004).

1. Hebt u kennis genomen van het artikel over de leverantie van twee korvetten voor de Ind. Marine door scheepswerf de Schelde waarin gemeld wordt dat "alles nu rond is".
2. Is de export kredietverzekering voor deze leverantie reeds verstrekt?
3. Is een formele aanvraag voor een exportvergunning ingediend?
4. Wanneer bent u voornemens een beslissing te nemen over deze exportvergunning?
5. In hoeverre wordt een exportkredietverzekering formeel onder het voorbehoud verstrekt van een nog te verlenen exportvergunning? Is daarvan ook in dit geval sprake.
6. Welke status heeft een "sondering" in het kader van de EU-gedragscode Wapenexport?

Antwoord staatssecretaris van Gennip (EZ)

1. Ja
2. Ja op 29 juni 2004 (zie Atradius).
3. Nee dit is nog niet gedaan door de Schelde.
4. Besluitvorming is nog niet aan de orde. Omdat de bouw van korvetten enkele jaren in beslag neemt en de geldigheidsduur van een uitvoervergunning beperkt is tot 1 jaar. De regering zal de kamer informeren over de (mensenrechten) situatie in Indonesië.
5. De exporteur kan geen aanspraak maken op een schadevergoeding als de benodigde exportvergunning niet wordt afgegeven. Het afsluiten van een exportkredietverzekering biedt geen rechten met betrekking tot het verkrijgen van een export vergunning. Hier is sprake van financiering door banken, daardoor wordt ook een verzekeringspolis aan de financierende bank uitgereikt. Voor de financierende banken geldt dat een eventuele kredietschade ontstaan door het niet doorgaan van de transactie in beginsel wel gedekt is. Zonder een dergelijke dekking zijn banken niet bereid om Nederlandse exporten naar opkomende markten te financieren.
6. Een middels het zogenaamde Sondage-formulier bij de Centrale Dienst voor In- en Uitvoer ingediende proefaanvraag doorloopt de zelfde procedure als een reguliere vergunningsaanvraag. Getoetst aan de criteria van de EU Gedragscode. Een positief antwoord op een sondage betekent niet dat vervolgens automatisch een vergunning zal worden verstrekt. Aanvraag zal opnieuw worden getoetst, gewijzigde omstandigheden kunnen leiden tot een andersluidend besluit (Artikel 10, TK2290, 2004).

Vragen van het lid Van der Laan (D66) aan de minister van BuZa, de staatssecretaris van EZ en de minister van Financiën. Mogelijke leveranties van twee korvetten voor de Indonesische marine.

1. Hebt u met de door u gedane uitspraak op 25 augustus 2005 in Jakarta: "In 2007, two state of the art Dutch-built ships will reinforce the Indonesian navy's capacity" bedoeld op de levering door Nederland van de zogenaamde korvetten aan de Indonesische marine?
2. Bent u nog steeds van mening (naar verwijzing algemeen overleg gemaakte afspraken op 11 februari 2004) dat voor een dergelijke toezegging overleg met de Kamer noodzakelijk is. Zo ja, hoe verklaart u de publieke toezegging tot levering? Heeft de regering de levering getoetst aan de EU gedragscode?

3. Is het waar dat de Rabobank en de ING in mei van dit jaar de financiering van de korvetten rond hebben gekregen?
4. Kunt u bevestigen dat er geen 'fact on the ground' worden gecreëerd door bovengenoemde gang van zaken en dat de levering van de korvetten slechts doorgang mag vinden indien aan de EU gedragscode is voldaan en overleg met de Tweede Kamer heeft plaatsgevonden?
5. Hebt u kennis genomen van het Duitse radioprogramma "Monitor" waarin wordt gesteld dat Duitse schepen door de Indonesische marine gebruikt zou zijn voor transporten, ondanks contractuele afspraken? Welke stappen zou u ondernemen als Indonesië de korvetten gaat gebruiken voor andere zaken dan piraterijbestrijding?

Antwoord van minister Bot (BuZa)

1. Ja
- 2/4. Tot op heden geen exportvergunning, besluitvorming is nog niet ter zake. Een aanvraag wordt getoetst aan de EU gedragscode in het licht van de dan geldende omstandigheden. Kamer zal worden geïnformeerd over situatie in Indonesië.
3. De ING en Rabobank hebben gezamenlijk een lening verstrekt. Deze lening is onder de exportkredietverzekeringsfaciliteit verzekerd door Atradius Dutch State Business. De verzekeringspolis is uitgereikt op 29 juni 2004.
4. Nee. De korvetten zijn niet geschikt voor troepentransport. Relatief kleine schepen waar maximaal 80 personen kunnen verblijven. Niet alleen ingezet voor piraterij, maar meer algemeen voor de bescherming van de Indonesische territoriale wateren en het bestrijden van activiteiten die schadelijk zijn voor zowel Indonesië als de internationale gemeenschap (piraterij, terrorisme en smokkel) (Artikel 14, TK185, 2004).

Vragen van het lid Koenders (PvdA) aan de Minister van BuZa over het ongedaan maken van de veroordeling door het adhoc-tribunaal voor Oost-Timor door het Indonesische Hof van Beroep (16 augustus 2004). (vraag 1 t/m 8 niet relevant)

Vraag 9: welke maatregelen neemt u als voorzitter van de EU als het gaat om de situatie in Papua en het Europese Wapenexportbeleid (*deze vraag volgt op de vraag of minister Bot kennis heeft genomen van het Rapport van de Indonesische mensenrechtenorganisatie Komnas HAM over de ernstige mensenrechtenschendingen in Papua*).

Minister Bot: De situatie in Papua wordt door de ambassade van Jakarta nauwlettend in de gaten gehouden. Vergunningaanvragen voor de uitvoer van militair materieel naar Indonesië worden door Nederland en andere EU-landen op een case-by-case basis kritisch getoetst aan de criteria van de EU-gedragscode met inachtneming van de aard van de eindgebruiker en het mogelijke eindgebruik van het goed (Artikel 19, TK:4, 2004)

Brief van de staatssecretaris van EZ en de minister van BuZa, Indonesië wapenexportbeleid (17 oktober 2006)

De Kamer is omtrent de situatie in Indonesië uitgebreid geïnformeerd door middel van de Beleidsnotitie Indonesië (13 juni 2006). Nederland en Indonesië zijn overeengekomen de steun aan de hervormingsagenda van president Yudhoyono en aan de randvoorwaarden van die democratisering, economische groei en armoedebestrijding verder verankeren leidend zal zijn voor een bilaterale samenwerkingsrelatie de komende vijf jaar. De laatste jaren hebben er hervormingen plaatsgevonden, waardoor een begin is gemaakt met het terugdringen van de politieke en economische rol die de strijdkrachten spelen in Indonesië. Bij toetsing van aanvragen voor de uitvoer van militair materiaal aan de criteria van het Nederlandse wapenexportbeleid en de EU-gedragscode speelt de mensenrechtensituatie een belangrijke rol (criteria 2 EU-gedragscode). In grote lijnen is geconstateerd dat de situatie in Atjeh inmiddels aanmerkelijk is verbeterd. Het beeld is niet eenduidig positief (in andere delen Indonesië nog steeds voortdurende aandacht mensenrechten), maar is in vergelijking met de periode waarin de proefaanvraag werd getoetst verbeterd. Daarnaast speelt de eindgebruiker een rol. Voor zover bekend, is de Indonesische marine niet betrokken bij mensenrechtenschendingen. In het geval van levering van korvetten aan Indonesië is geen relatie te leggen tussen mensenrechtenschendingen en het gebruiksdoel en de capaciteiten van de kortvetten.

De financiering van de transactie is een andere kwestie. De defensie-uitgaven van Indonesië zijn minder transparant dan wenselijk volgens de Wereldbank en het IMF. Volgens de laatst bekende cijfers afkomstig uit het UNDP Human Development Report 2005, bedroegen defensie-uitgaven in 2003 1,5 % van het BNP. Uitgaven voor onderwijs en gezondheidszorg waren vormden samen 2,4 % van het BNP (criterium 8 EU-gedragscode).

Andere overwegingen spelen een rol. De straat van Malakka is een belangrijke zeepassage, maar tegelijkertijd één van de gevaarlijkste, die wordt geteisterd door piraterij. Daarnaast is de smokkel van wapens door de territoriale wateren van de Archipel eveneens een probleem. Uitbreiding en modernisering van de vloot is derhalve een legitiem doel. Bovendien is de regionale situatie redelijk stabiel. Het is derhalve niet waarschijnlijk dat levering van de korvetten zal leiden tot een toename van instabiliteit in de regio (criterium 4 EU-gedragscode). Indonesië is partij bij het biologische Wapenverdrag, het Chemisch Wapenverdrag, het Non-proliferatie verdrag en neemt deel aan het VN Wapenregister. Het gedrag van Indonesië ten aanzien van de internationale gemeenschap, met name de houding tegen terrorisme, de aard van de bondgenootschappen en de eerbieding van het internationaal recht is dus positief (criteria 6 EU-gedragscode).

Eind mei 2006 diende de schelde een officiële vergunningsaanvraag in. Deze aanvraag is voor politiek advies aan de minister van BuZa voorgelegd. Het ministerie is alles overwegende tot een positief advies gekomen met inachtneming van

het bijzondere belang dat de Schelde en de als partners en toeleveranciers bij dit project betrokken andere Nederlandse bedrijven hebben bij het realiseren van deze opdracht, is de staatssecretaris van EZ is tot het besluit gekomen dat de uitvoervergunning niet langer op zich hoeft te laten wachten en zij zal de uitvoerende dienst instrueren deze af te geven (Artikel 64, TK: 22054, nr. 54, 2006).

Motie van de leden van Velzen en van Bommel, Indonesië Wapenexportbeleid

De Kamer verzoekt de regering een wapenexportvergunning voor twee korvetten aan Indonesië te clausuleren met bepaling dat de schepen niet ingezet mogen worden ten behoeve van militaire operaties tegen de eigen bevolking, en bij gebleken schending van deze clausule geen wapenexportvergunning voor de volgende leverantie van strategische goederen aan Indonesië te verstrekken voor de duur van vijf jaar (Artikel 65, TK: 26049, nr. 56, 2006). De motie wordt na stemming in de Kamer verworpen (Artikel 76, TK: 19-1461, 2006)

Wapenexportbeleid verslag van een algemeen overleg, 20 november 2006

Mevrouw Karimi (GroenLinks) had en heeft grote twijfels over het afgeven van een exportvergunning voor de levering van twee korvetten aan Indonesië, maar staat open voor argumenten van bewindslieden. Waarop baseert de regering haar oordeel dat de situatie is verbeterd? De uitgaven van het leger zijn totaal niet transparant. De heer Blom (PvdA) complimenteert de bewindslieden met de wijze waarop zij dit dossier hebben behandeld. De minister heeft in zijn brief terecht betoogd dat de situatie de afgelopen 2,5 jaar duidelijk is verbeterd waardoor een aantal bezwaren zijn weggenomen. In de vakbladen wordt gemeld dat de situatie in de Straat van Malakka sterk is verbeterd en dat zich in het eerste kwartaal van 2006 geen enkel geval van piraterij heeft plaatsgevonden. Zijn de schepen nog wel nodig voor dit doel? Wordt de kans nu niet groter dat de schepen worden ingezet bij acties tegen de eigen bevolking? De heer Haverkamp (CDA) vindt dat bij het verlenen van de exportvergunning een zorgvuldige procedure is doorlopen. De heer van Bommel (SP) vraagt of de vergunning al concreet is verleend. Nederland heeft geen zekerheid dat de marine niet is betrokken bij de mensenrechtenschendingen. Mensenrechtenorganisaties die actief zijn in de regio, stellen duidelijk dat de marine betrokken is bij de schending van mensenrechten. De situatie in West-Papoea is nog steeds zorgwekkend. Formeel besteed Indonesië 1,5 % van het BNP aan Defensie, maar in de praktijk zijn de uitgaven veel hoger. Erkent de regering dit?

Mevrouw Hamming (VVD) steunt het besluit van de regering tot het verlenen van een exportvergunning voor de twee korvetten. De criteria zijn zorgvuldig toegepast, zoals de bewindslieden in hun brief hebben onderbouwd.

De staatssecretaris van EZ meldt dat de exportvergunning voor de korvetten nog niet is afgegeven. Als de Kamer daar positief tegenover staat, is zij wel van plan om die enkele dagen na dit overleg te verlenen. Het bedrag waarvoor de Nederlandse overheid zich garant stelt is tijdelijk verhoogd van 1,5 miljard naar 1,8 miljard in verband met de levering van de korvetten. Het is positief dat de piraterij in de Straat van Malakka lijkt af te nemen, die afname lijkt echter het resultaat te zijn van betere patrouilles onder andere door de Indonesische marine. De minister van BuZa geeft aan dat Nederland een dubbel spoor heeft gevolgd in de gesprekken met Indonesië over de rechtstaat en mensenrechten: zowel kritisch als terughoudend. Er valt nog steeds veel op te merken aan deze zaken, maar er is een duidelijke verbetering zichtbaar onder het presidentschap van Yudhoyono. Voor zover de minister bekend is, dateert de betrokkenheid van de Indonesische marine bij mensenrechtenschendingen van voor 2004. De regering probeert de positieve ontwikkelingen in Indonesië te ondersteunen en tegelijkertijd kritisch te blijven. Het tempo van de hervormingen laat nog wel te wensen over. Officieel geeft Indonesië 1,5% van zijn BNP uit aan Defensie. Het leger heeft ook inkomsten die niet transparant zijn. In dat licht is het aannemelijk dat de uitgaven van defensie een derde tot de helft hoger liggen dan het officiële cijfer. De heer Blom betoogt dat het in morele zin niet goed is als arme landen veel geld uitgeven aan dure wapens. De heer van Bommel geeft aan dat het voorstel van de heer Blom om in contracten op te nemen dat wapens niet worden ingezet voor mensenrechtenschendingen of om op dit punt een extra criterium te formuleren steun verdient. In zijn contacten met de Indonesische overheid zal de minister blijven wijzen op de noodzaak van hervorming van de strijdkrachten, het transparant maken van hun financiering en het voorkomen van mensenrechtenschendingen. Het is echter onverstandig om een nieuw criterium voor wapenexport te introduceren. Nederland kan dit niet alleen doen, omdat het daarmee zichzelf en zijn industrie buitenspel plaatst. Het zou dus in Europees verband moeten worden geaccordeerd, wat een zeer moeizaam proces zou worden (Artikel 66, TK 22054, nr. 114, 2006).

8.2 EU-embargo China

Behandeling brief Minister EU-Embargo China (5 februari 2004)

Vergadering over het opheffen van het wapenembargo tegen China. Een kamerbrede motie is aangenomen tegen de opheffing van het EU wapenembargo tegen China. De regering legt de Motie naast zich neer, omdat de ECC criteria kunnen volstaan en in verband met het Nederlands voorzitterschap. De Kamer is kritisch, omdat de regering een bindend wapenembargo wil inleveren voor een vrijblijvende EU-export gedragscode. De Kamer acht de mensenrechtensituatie in China nog steeds zorgelijk. Wapenuitvoer naar China blijft volgens de minister uiterst restrictief, omdat China aan minstens drie criteria niet zal voldoen (criteria 2 mensenrechten, criteria 3 interne spanningen en criteria 4 regionale spanningen en conflicten). Minister wil inzetten op een stevigere gedragscode. Het Europees Parlement is eveneens tegen het opheffen van het EU wapenembargo, maar het parlement heeft niet veel zeggenschap over buitenlandse politiek (alleen adviserende rol). Eveneens wordt afgevraagd wat Nederland dient te doen als het als enige van de huidige 15 EU-landen is die tegen de opheffing is van het EU wapenembargo tegen China, dient Nederland dan een veto uit te spreken in de Raad? De meningen

in de Kamer zijn hierover verdeeld. De Minister geeft aan laat op de motie te hebben gereageerd, omdat hij tegen de motie was en eerste de Europese discussie wilde laten plaatsvinden. Daarom heeft de minister nog geen positie ingenomen op dat moment. Daarnaast heeft hij duidelijk de mening van de Kamer verwoord in Raad Algemene Zaken Externe Betrekkingen (RAZEB). Minister Bot: wapenembargo China ingesteld 1989 na de gebeurtenissen op het Tiananmenplein in Peking, politieke reactie om de betrokken militairen te straffen en het straffen van de politiek verantwoordelijken. In de loop van de jaren politieke mensenrechtensituatie gestaag verbeterd. In de huidige regering geen politici die verantwoordelijkheid hebben gedragen in die tijd. Toch situatie verre van ideaal: slechts één communistische partij en geen "checks and balances". Verbetering van de mensenrechten door middel van een dialoog is de beste oplossing, volgens de minister. De regering acht het niet wijs te blijven hameren op het handhaven van het wapenembargo. Een betere oplossing is proberen gezamenlijk met 25 landen maatregelen te treffen om het embargo op te heffen. Daarbij zal het wapenembargo alleen worden opgeheven als er genoegdoening is inzake als mensenrechten en de gedragscode. Nederland zal blijven hameren op een goede mensenrechtensituatie in China, doormiddel van ambassadeurs en de EU China-top. Nederland dient in verband het EU-voorzitterschap zo veel mogelijk één lijn volgen met de andere EU-landen. M.b.t. wapenembargo EU zijn er vier categorieën van militaire goederen te onderscheiden:

1. Arms designed to kill;
1. Weapon platforms;
2. Non-weapon platforms;
3. And ancillary equipment.

In het geval van het wapenembargo tegen China kon geen overeenstemming worden bereikt over de toepassing van deze matrix. Nederland past het embargo volledig toe. Categorie 1 en 2 goederen worden nooit naar China geëxporteerd. Bij categorie 3 & 4 wordt case by case een zorgvuldige afweging gemaakt. Opgemerkt wordt dat de ECC een bot instrument is, elk land mag zijn eigen afweging maken of er een vergunning zal worden verstrekt of niet. De minister wil dan ook dat er een betere onderlinge afstemming zal komen. Een betere harmonisatie van het wapenexport beleid van de lidstaten is van belang, zodat druk kan worden uitgeoefend op lidstaten die aan de criteria een enigszins ander interpretatie willen geven. Krampachtig vasthouden aan het embargo geeft volgens de regering niet het juiste signaal, het zou erop wijzen dat Nederland blind is voor de ontwikkelingen en bedoelingen van de Chinezen. Daarnaast behoort Nederland tot de eerste drie Europese handel partners van China, deze factor mag best worden meegewogen. Nederland dient voorlopig af te wachten en wacht met spanning de discussie af in de werkgroepen en Coreper. Het aanscherpen van de gedragscode wordt als gewenst ervaren door de minister. Of de aangescherpte gedragscode een voorwaarde is voor het opheffen van de gedragscode laat minister Bot nog in het midden (Artikel 2 TK 48-3237 2004).

Vragen van het lid Van Bommel (SP aan de minister van BuZa over Europees Wapenembargo tegen China (26 juli 2004)

1. Kent u het artikel "Trans-Atlantic dispute over arming China"?
2. Indien het Verenigd Koninkrijk bezwaar maakt tegen beëindiging van het EU wapenembargo tegen China, bent u dan bereid u hierbij aan te sluiten?
3. Bent u bekend met wettelijk maatregelen van het Amerikaanse congres in voorbereiding zouden zijn teneinde minder Amerikaanse technologie aan Europese landen te verkopen in geval van beëindiging van het EU-wapenembargo tegen China? Zo ja welke maatregelen zijn het en wat is uw oordeel?
4. Is de mensenrechtensituatie in China volgens u recentelijk verbeterd?
5. Wat is de stand van zaken m.b.t. aanscherping van de Europese Gedragscode?
6. Kent u berichten over de grote marineoefening Operatie Summer Pulse 04, waarbij de Amerikaanse marine inde zomer van 2004 een grootschalige oefening houdt in de wateren tussen Taiwan en China? Deelt u de mening dat spanningen kunnen oplopen tussen China en de VS? Zo ja bent u bereid bezwaar kenbaar te maken bij de Amerikaanse autoriteiten?

1. Ja
2. De Europese Raad heeft in december 2003 het EU-wapenembargo tegen China op de Europese agenda gezet. Belangrijke uitgangspunten eventuele opheffing zijn: deze niet mag leiden tot een toename van de wapenexport en dat de verdere ontwikkeling van de EU-China relatie ten goede moet komen aan de naleving van de mensenrechten in China. De voorzitter van de EU heeft de taak het proces van besluitvorming te laten uitmonden in een resultaat dat door alle betrokken in de Unie kan worden gedragen en bijdraagt tot een effectief en verantwoord internationaal optreden van EU. Vooruitlopen op posities van lidstaten of van de Nederlandse regering zou niet bijdragen aan de vervulling van deze taak.
3. In het kader van de besluitvorming over de Amerikaanse Defensiebegroting voor 2005 is door het Huis van Afgevaardigden voorgesteld om beperkingen te stellen aan de uitvoer van strategische goederen uit de VS naar landen die soortgelijke goederen aan China leveren. In de Senaat voorstellen is een dergelijke bepaling niet opgenomen. De relevante passage vormt onderdeel van de beraadslagingen tussen het Huis van Afgevaardigden en de Senaat die vanaf september zullen plaatsvinden. De Nederlandse regering houdt de ontwikkelingen nauwlettend in de gaten.
4. De mensenrechtensituatie is in China de laatste decennia op verschillende terreinen verbeterd. Vooruitgang op het gebied van rechtsstaat, rechterlijke macht, vrijheden voor de burger, democratisering op lokaal niveau en een grotere openheid Chinese autoriteiten m.b.t. het in gesprek gaan met de internationale gemeenschap over mensenrechtenkwesties. Daarnaast National people's Congress ingestemd met twee grondwet wijzigingen: 1)

mensen rechten eerbiedigt en waarborgt, 2) wettige particuliere bezit China onschendbaar. Verdergaande verbeteringen blijven noodzakelijk, toch positieve tendens die ondersteuning verdient. Bilateraal dialoog, maar ook in EU- en VN verband overleg gevoerd.

5. Onder het lers voorzitterschap is een groot aantal voorstellen van de lidstaten besproken m.b.t. de Gedragscode. Tijdens het NL voorzitterschap dienen deze verder te worden uitgewerkt en eventuele nieuwe voorstellen te worden besproken. Daarnaast bijeenkomst over herziening in het najaar met NGO's. Nog voor einde Nederlands voorzitterschap herziening afronden.
6. Het artikel waar naar verwezen worden, gaat in op een omvangrijke oefening van de Amerikaanse marine. Volgens woordvoering van de Amerikaanse marine heeft bij de operatie geen grootschalige oefening plaatsgevonden in de wateren tussen Taiwan en China. Daarnaast ging het om een reguliere oefening. De Minister ziet geen reden hierover contact op te nemen met zijn Amerikaanse collega. Nederlands fregat heeft ook deelgenomen als onderdeel van de NAVO-taakgroep (Artikel 13, TK 2191, 2004).

Vragen van het lid Koenders (PvdA) aan de minister van BuZa over het Wapenembargo tegen China (ingezonden 29 november 2004)

1. Acht u de mensenrechtensituatie in China zodanig gunstig dat u het opheffen van het wapenembargo het juiste signaal acht?
2. In hoeverre is er op dit moment sprake van een aanscherping van de EU-gedragscode voor wapenexport?
3. Zal u uw standpunt aan de Kamer voorleggen voordat een definitief besluit wordt genomen?

Antwoord minister Bot.

1. Bij de beoordeling van de wenselijkheid van opheffing van het wapenembargo is de totale relatie met China aan de orde, de mensenrechtensituatie is hier een belangrijk onderdeel van. Besluitvorming over opheffing is op het moment nog niet aan de orde (RAZEB van 22 november jl.).
2. De herziening van de gedragscode is nog niet afgerond. Doel is de code aan te scherpen. Daarnaast wordt gewerkt aan een set van maatregelen die naast de gedragscode tijdelijk kunnen worden toegepast op export van militair materieel naar landen waartegen wapenembargo ontstond (**Toolbox**). Doel hiervan is maximale **transparantie** omtrent verleende vergunningen.
3. Het standpunt van de regering is bekend. Nederland wil aanscherping van de gedragscode en verdere stappen inzake de mensenrechten. Nederland zal zich echter niet als enige verzetten tegen opheffing van het embargo (Artikel 25, TK 544, 2004).

Europese Raad brief van de minister en de staatssecretaris van BuZa. Bijeenkomst Europese Raad die op 16 en 17 december 2004 plaatsvond.

De Europese Raad bevestigde de politieke wil om toe te werken naar opheffing van het wapenembargo tegen China en nodigde het volgende Voorzitterschap uit de werkzaamheden af te ronden om besluitvorming mogelijk te maken. Hierbij heeft het voorzitterschap de druk vanuit met name één lidstaat weerstaan om een tijdsindicatie voor besluitvorming te geven. Voorts onderstreepte de Raad dat een eventuele opheffing niet zou mogen leiden tot een kwantitatieve of kwalitatieve toename van wapenexport naar China. Nogmaals is gewezen op het belang van de criteria van de EU-gedragscode betreffende Wapenuitvoer, in het bijzonder inzake mensenrechten, stabiliteit en veiligheid in de regio en de nationale veiligheid van bevriende geallieerde landen. Tenslotte is het nog eens het belang van spoedige aanvaarding van een herziene gedragscode en van de zogenoemde **toolbox** voor post-embargo landen onderstreept (Artikel 26 TK, 21501-20 nr. 268, p.5 2004).

Brief van de minister van Buitenlandse Zaken. Motie Koenders van der Laan inzake de EU Gedragscode betreffende wapenuitvoer (10 februari 2005) Reactie vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken.

Ten aanzien van de afgegeven vergunningen voor wapenexporten vanuit de EU naar China is een sterke stijging in 2003 (416 miljoen) ten opzichte van 2004 (210 miljoen). Hierbij zij aangetekend dat bovenstaande cijfers betrekking hebben op de Non-weapon platforms en Ancillary Equipment.

Onder het Luxemburgse voorzitterschap zal ook de discussie over het opheffen van het wapenembargo tegen China voortzetten. De EU heeft een positief signaal afgegeven aan China door de verder ontwikkelde relatie en daarom verdient het de voorkeur het wapenexportbeleid van de EU niet vorm te geven van een embargo ten opzichte van China. De Europese Raad heeft deze context nogmaals bevestigd, daarnaast mag eventuele opheffing niet leiden tot een toename aan exporten. Nog niet bekend wanneer vervolgoverleg plaatsvindt. Bekende aspecten zullen in het vervolg rol spelen: 1) noodzaak van aanscherping EU-gedragscode, 2) de mensenrechtensituatie in China, het belang van regionale stabiliteit en 4) de relaties met bondgenoten buiten de EU (VS en Japan) (Artikel 27, TK: 29800, nr. 76 2005).

RAZEB, Brief van de Minister van BuZa China strategische relatie

Het buitenlands beleid van China is de afgelopen tijd veranderd en meer gericht op bilaterale samenwerking en actieve participatie in multilaterale instituties. Dan voorheen. Peking lijkt in te zien dat het via engagement en een multilaterale weg zijn handels- en veiligheidsbelangen kan behartigen. Deze ontwikkeling vereist een meer strategische benadering van China door de EU. Op veiligheidsgebied zou de EU moeten bezien op welke terreinen zij een rol kan spelen. Ten aanzien van het wapenembargo is Nederland van mening dat een eventuele opheffing van het embargo in elk geval niet mag leiden tot

een toename van wapenexporten uit EU-lidstaten naar China, kwalitatief noch kwantitatief. Stabiliteit in de regio is van groot belang (Artikel 34, TK: 21501:02, nr. 618, 2005).

25ste vergadering Behandeling Begrotingsstaten 2006 (23 november 2005)

Op welke wijze kunnen Nederland en de EU rechtdoen aan de zorgen van de mensenrechtensituatie, met name van de Tibetanen, de Oeigoeren en de religieuze minderheden ook de voortdurende Chinese dreiging richting Taiwan is reden tot zorg. De CDA-fractie deelt de mening van de EU dat het opheffen van het wapenembargo thans niet aan de orde is. Uit de enorme militaire bestedingen kan worden geconcludeerd dat China ook een niet te onderschatten geo-politieke grootmacht wordt. De VS beschouwen de snelle groei van het Chinese leger, anders dan de EU als een strategisch gevaar. Ik hoor graag de visie van de minister hierop (Artikel 47, TK: 25-1615 2005).

RAZEB, China (11 & 12 december 2006)

Het onderwerp EU-embargo tegen China is op verzoek van een lidstaat geagendeerd, gekoppeld aan de reeds geagendeerde EU-gedragscode. Ten aanzien van het EU-wapenembargo zijn er het afgelopen jaar geen ontwikkelingen geweest. Het Nederlandse standpunt is niet gewijzigd en de regering acht de tijd niet rijp voor bijstelling van het EU-beleid. De belangrijkste overwegingen hierbij zijn de mensenrechtensituatie in China, stabiliteit en veiligheid in de regio, de relaties met bondgenoten, de afronding van de herziening van de EU-gedragscode betreffende wapenexport en besluitvorming met betrekking tot de «tool box» waarin aanvullende maatregelen zijn opgenomen die na een eventuele opheffing van een embargo van kracht zouden worden. Deze beoordeling staat los van de algemene EU-gedragscode betreffende wapenexport, die gemeenschappelijke richtlijnen voor export van militair materiaal voorschrijft (Artikel 67, TK: 21501-02, nr. 715).

Adviesraad Internationale Vraagstukken. Met het oog op China, Op weg naar een volwassen relatie nr. 55 (april 2007)

China is één van de vijf kernwapenstaten die in het NPV als zodanig wordt erkend. Nucleaire afschrikkin is één van de belangrijkste pijlers van de Chinese veiligheidsstrategie. China heeft overigens een no-first-use-verklaring afgegeven. Het nucleaire beleid van China wordt gekenmerkt door een nog hogere mate van geheimhouding dan bij andere kernmachten. China zou ongeveer 130 kernwapens operationeel hebben. Deze aantallen liggen ver onder die van de VS en Rusland. Het Chinese nucleaire beleid en de omvang van zijn arsenaal worden vooral bepaald door de verhouding tot de VS. Het uitgangspunt is minimaal verzekerde afschrikking. Door de modernisering en de uitbreiding van het kernwapenarsenaal vergoot China zijn tweedeslag vermogen. Het komt er ruwweg op meer dat de Chinese positie inzake wapenbeheersing en non-proliferatie vooral actief is op het gebied van nucleaire non-proliferatie, minder op het gebied van biologische en chemische wapens en vrijwel niet op het gebied van conventionele wapens. Naarmate economisch opkomt wordt ook steeds meer een beroep op China gedaan om zijn verantwoordelijkheid te nemen. Peking hecht daarbij aan een multilaterale aanpak. Bij China moet in internationaal verband voortdurend worden aangedrongen op ondertekening, ratificatie, en naleving van relevante multilaterale non-proliferatie en wapenbeheersingsverdragen. Verder is China geen lid van bijvoorbeeld de Australia Group en de The Hague code of conduct against Ballistic Missile Proliferation. Deelname aan bovengenoemde overleggroepen is voor China voorlopig nog niet aan de orde.

Een specifieke kwestie vormt het na Tiananmen ingestelde wapenembargo, dat nog steeds van kracht is. Ten tijde van Nederlands voorzitterschap speelde een discussie over opheffing. Vooruitblikkend op het voorzitterschap schreef de regering begin 2004 in een Kamerbrief dat “een afwijzende reactie op het Chinese verzoek tot herziening van het wapenembargo niet op zijn plaats is en dat Nederland met de overige EU-lidstaten de discussie aan moet gaan over modaliteiten waaronder en het moment waarop opheffing van het wapenembargo aanvaardbaar is”. Zij baseerde deze uitspraak onder andere op de constatering dat China “in de afgelopen vijftien jaar ingrijpende ontwikkelingen [heeft] doorgemaakt op economisch, politiek, sociaal en mensenrechten terrein”. Deze discussie verstomde begin 2005 tijdelijk toen het Chinese Volkscongres in maart 2005 een wet aannam, volgens welke Taiwan desnoods met geweld zou worden geannexeerd indien het eiland zich formeel onafhankelijk van het vasteland zou verklaren.

In december 2006 stond opheffing van het wapenembargo wederom op de agenda van de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen (RAZEB), maar een meerderheid van de lidstaten was tegen opheffing. De belangrijkste overwegingen van de regering tegen opheffing in december 2006 waren ‘de mensenrechtensituatie in China, stabiliteit en veiligheid in de regio, de relaties met bondgenoten [met name de VS], de afronding van de herziening van de EU-gedragscode betreffende wapenexport.’ Ook speelde voor haar mee ‘besluitvorming met betrekking tot de *tool box* waarin aanvullende maatregelen zijn opgenomen die na een eventuele opheffing van een embargo van kracht zouden worden.’ Van de optimistische houding van de regering in 2004 is thans weinig meer over. De discussie hierover in de EU is geblokkeerd; sommige lidstaten zijn, in het voetspoor van de VS (en Japan en Australië), hoe dan ook tegen opheffing. De AIV acht de tijd gekomen dat de EU het tegen China gerichte wapenembargo intrekt, na de inwerkingtreding van een nieuwe – aangescherpte – EU Gedragscode voor wapenexport en na afronding van de besluitvorming over de zogenaamde *tool box*. De Raad gaat er daarbij van uit dat China de spanningen met Taiwan niet opvoert en dat zich geen ernstige terugval in de mensenrechtensituatie voordoet. De Raad adviseert dat Nederland de intrekking van het embargo actief bevordert. De AIV ondersteunt zijn standpunt met de volgende argumenten:

1. Eindeloze handhaving van het embargo is een vorm van conditionaliteit die geen recht doet aan de in bijna 20 jaar gegroeide geest van partnerschap tussen betrokken partijen;

2. De effectiviteit van het verbod kan worden betwist,¹⁴⁵ zodanig dat het lijkt te zijn verworpen tot symboolpolitiek, die op geen enkele wijze bijdraagt aan meer respect voor de rechten van de mens;
3. De mensenrechtensituatie in China laat de laatste tijd een geleidelijke verbetering zien (zie hoofdstuk III, paragraaf 3); en
4. De politieke situatie met betrekking tot Taiwan lijkt thans te zijn gestabiliseerd (zie hoofdstuk IV, paragraaf 6).

De AIV ziet als groot voordeel van een EU Gedragscode inzake wapenexport dat deze, juridisch gezien, een *erga omnes* (gelijk voor allen) werking heeft en door China dus niet als discriminerend kan worden beschouwd. Met de opheffing van het wapenembargo, komt bovendien de deelneming van China aan de van oorsprong westerse overleggroepen van leverancierlanden van militair gevoelige (dual-use) producten en technologieën een stap dichterbij.

De hier bepleite benadering zal in Washington stellig op felle weerstand stuiten. Waarschijnlijk zal opnieuw de opvatting in stelling worden gebracht dat de VS niet tegenover moderne Europese wapens wensen te staan, mocht de kwestie-Taiwan tot een gewapend conflict leiden. Meer in het algemeen zou de Amerikaanse regering een beëindiging van het wapenembargo als onderdeel van een EU-beleid dat is gericht op versterking en verbreding van de samenwerking met China, kunnen uitleggen als een stap in de richting van een multipolaire wereldorde. In dit laatste concept lijken de meeste Europese landen echter niets anders dan een feitelijke ontwikkeling te zien. Het betekent in Europese ogen immers – niet minder, maar ook niet meer – dan dat de verantwoordelijkheid voor het bereiken van een aantal internationale doelen (naar de mate van hun effectieve bijdrage) over verscheidene daartoe toegeruste machtscentra in de wereld wordt gespreid, waarbij de voortzetting van de transatlantische samenwerking niet ondergraven mag worden. De AIV kwalificeert in dit licht de vrees voor een *ganging-up* van de EU met China tegen de VS, zoals deze bestaat in bepaalde Amerikaanse conservatieve kringen, als irreeël Artikel 71, AIV, nr. 55, 2007).

8.3 Nucleaire dual-use goederen Israel / Luchtverdedigingssystemen / De situatie in het Midden-Oosten

Vragen van het lid Karimi (GroenLinks) aan de minster van EZ over mogelijke exportvergunning voor nucleaire dual-use goederen Israel (10 september 2004)

- 1) Is er sprake van een uitzonderingspositie van Israel?
 - 2) Is de Israëliëse vliegtuigindustrie op enige wijze verbonden met de defensie-industrie?
 - 3) Hebt u alleen gebruik gemaakt van het Internationale Import Certificaat?
 - 4) Voor welke nucleaire dual use goederen aan Israel zijn de afgelopen 10 jaar exportvergunningen verstrekt? Kunt u overzicht aan de Kamer hierover sturen?
 - 5) Waarom hebt u alleen gebruik gemaakt van de IIC gezien het feit dat Israel illegaal kernwapens heeft en geen verdragslid de NPT is?
 - 6) Wanneer heeft de levering aan Israël plaatsgevonden? Hoe lang en wanneer was de eerste vergunning verlopen?
 - 7) Bent u bereid voor de export van dual-use goederen verantwoording af te leggen in de jaarlijkse export rapportage?
-
- 1) Nee
 - 2) **Ja, uit de eindgebruikers verklaringen** van de afnemers in de vliegtuigindustrie in Israel blijkt dat het koolstofgaren gebruikt zou gaan worden voor onderhoud- en reparatiedoeleinden t.b.v. onder meer vliegtuigen van de Israëliëse luchtmacht, alsook voor werkzaamheden in het kader van internationale tenders van de overheid van de VS of de overheid van andere NAVO-partners. Ten tijde van afgifte bestond er van de Nederlandse overheid geen bezwaar tegen dat eindgebruik.
 - 3) Nee, bij individuele vergunningen wordt standaard om een eindgebruikersverklaring gevraagd, tenzij aan de betreffende uitvoer geen proliferatierisico is verbonden. In het geval van Israel is een eindgebruikersverklaring gevraagd en verkregen (in tegenstelling tot berichten van Twee Vandaag). Niet door Israëliëse overheid gewaarmerkt, daarom naar Nederlandse maatstaven geen volwaardige eindgebruikersverklaring. Daarom daarnaast ook IIC's moest overleggen.
 - 4/5) Ja, bijlage geeft een overzicht van de afgelopen 10 jaar van goederen die gecontroleerd worden op basis van afspraken in de NSG naar alle landen buiten de EU, die geen lid zijn van de NSG. Bij de afgifte voor vergunningen voor kleine grafiet cilinders is afgezien van de eis tot het overleggen van de eindgebruikersverklaring, vanwege de vorm en de volume van het grafiet.
 - 6) Het lijkt erop dat er gerefereerd wordt aan Iran en niet Israël. Daarbij was sprake van een vervanging van de vergunning.
 - 7) **De regering wil de Kamer en de Nederlandse burger een goed inzicht geven in de wijze waarop de regering het non-proliferatie beleid aanpakt.** Over de procedure rond exportcontrole bestaat reeds sinds 1985 een handboek dat enige jaren geleden op de EZ-website is gezet (www.exportcontrole.ez.nl). Tijdens het overleg van 1 juli heb ik aangegeven dat ik zal bestuderen of informatie over afgegeven dual use vergunningen op vergelijkbare wijze openbaar gemaakt kan worden als thans is voorzien voor militaire vergunningen, om inzicht te geven in de effecten van het beleid (Artikel 16, TK 312, 2004).

Brief minister BuZa Verkoop onderdelen van het HAWK PIP II luchtverdedigingssysteem aan Israël (23 oktober 2007)

In verband met de omstandigheden in het Midden-Oosten (Israëliisch- Palestijns conflict) voert Nederland een zeer restrictief wapenexportbeleid jegens Israël. De Nederlandse regering heeft zorgen omtrent de regionale situatie (criteria 4 EU-gedragscode), interne spanningen (criteria 3) en de mensenrechtensituatie (criteria 2), maar Israël heeft tegelijkertijd het recht op zelfverdediging conform het VN-handvest. Er is geen wapenembargo ten opzichte van Israël.

Nederland voert in beginsel geen wapens uit naar conflictgebieden. In beginsel – want conform de Europese afspraken met betrekking tot wapenexport, dient elke transactie op individuele basis te worden getoetst, waarbij de eindgebruiker en het eindgebruik van de goederen moet worden betrokken, alsmede de aard van het te exporteren goed. Zoals uit de aan uw Kamer aangeboden Jaarrapportages Wapenexportbeleid blijkt, zijn er transacties met bestemming Israël, waarvan de regering na een zorgvuldige beoordeling heeft geconcludeerd dat afgifte van een uitvoervergunning verantwoord was.

De door de staatssecretaris van Defensie gemelde transactie is in een vroeg stadium aan mijn ministerie voorgelegd voor een buitenlandpolitiek advies. De transactie is zorgvuldig getoetst aan alle criteria van

het wapenexportbeleid, met de nadruk op criteria twee, drie en vier. Over deze criteria wil ik opmerken dat het HAWK luchtafweersysteem naar zijn aard niet geschikt is voor inzet bij mensenrechtenschendingen. Het is ook niet aannemelijk dat deze systemen zullen worden gebruikt in het Israëliisch-Palestijnse conflict, noch dat de systemen worden ingezet tegen de Palestijnse burgerbevolking. onderhavige systemen zouden kunnen worden gebruikt: vliegtuigen, UAVs en raketten. Bovendien past levering van deze goederen, gelet op de dreigingsanalyse voor Israël, binnen de legitieme veiligheidsbehoefte van dat land, zonder dat de levering een negatieve invloed op de regionale stabiliteit zal hebben (Artikel 83, TK: 22054, nr. 130, 2007).

Algemeen Overleg, vaste commissie van BuZa, De situatie in het Midden-Oosten (16 oktober 2007)

De heer van Bommel (SP) is van mening dat Nederland moet stoppen met het dubbelhartige beleid ten aanzien van de wapenhandel naar Israël. Het voert zelf geen wapenhandel met het land, maar treedt wel op als doorvoerland van wapens die naar Israël gaan. Mevrouw Peters (GroenLinks) vraagt of Nederland bereid is om het wapenexportbeleid uit te breiden met de intentie doorvoer van wapens van de VS naar Israël tegen te gaan?

De minister van BuZa geeft aan dat het Nederlandse doorvoerbeleid evenwichtig en effectief is. Hij ziet dan ook geen aanleiding om dat te wijzigen. In beginsel zal er geen Nederlandse wapenexport naar Israël plaatsvinden. Doorvoer van militaire goederen, afkomstig van partners – de NAVO, de EU, Australië, Nieuw-Zeeland, Japan en Zwitserland – met bestemming Israël wordt niet opnieuw getoetst door Nederland. Het wapenexportregime kent acht criteria aan de hand waarvan wordt getoetst. Op basis van die toets wordt beoordeeld of levering is toegestaan. Dat geldt ten aanzien van elk land. Eén van die criteria is dat in principe niet wordt geleverd aan conflictgebieden. Als echter Israël dringend wapens nodig heeft om zich te verdedigen, zal Nederland levering niet uitsluiten (Artikel 84, TK: 22432, nr. 245, 2007).

8.4 Pantserrupsvoertuigen Egypte

Vragen van het lid Karimi (GroenLinks) aan de ministers van BuZa en van Defensie over mogelijke levering van YPR-pantserrupsvoertuigen aan Egypte (7 september 2004).

1. Op grond waarvan wil de Nederlandse regering thans strategische goederen leveren aan Egypte? Op welke gronden zijn eerdere verzoeken geweigerd?
2. Aan welk Egyptisch krijgsmacht onderdeel worden de YPR-pantservoertuigen geleverd?
3. Zijn de circa 600 in 1994 pantserrupsvoertuigen in Egypte ooit ingezet tegen burgers in demonstraties, rellen en binnenlandse onlusten? Bent u bereid dit na te gaan, Zo nee waarom niet?
4. Deelt u de mening dat Egypte niet voldoet aan criteria 1,3,4, 6 en deelname aan het wapenregister, zo nee waarom niet?
5. Deelt u de mening dat Egypte met een bovenmatige Defensie-inspanning het Ministerie van defensie terughoudend dient te zijn als het gaat om leveren van materieel?

Antwoord Minister Bot:

Het ministerie van Defensie heeft zoals gewoonlijk politiek advies gevraagd aan het Ministerie van BuZa. Dit advies luidde positief op basis van een kritische toetsing van de voorgenomen verkoop aan de criteria van het Nederlandse Wapenexport beleid. Daarbij is ten aanzien van criterium 1 en 6 overwogen dat Egypte partij is bij het NPT en het Chemische Wapenverdrag en dat het land het Biologische Wapenverdrag heeft ondertekend, maar sinds 1992 niet meer deelneemt aan het VN-Wapenregister. Dit staat positief oordeel criteria 6 niet in de weg. Ten aanzien van criteria 3 er zijn in Egypte geen interne spanningen of conflicten die door onderhavige leverantie zouden worden verlengd of verergerd. Criteria 4 gespannen situatie in regio (Israel en Palestijnen) is zorgelijk, maar dit heeft niet geleid tot hoge mate van instabiliteit. Leverantie zal de regionale stabiliteit niet in negatieve zin beïnvloeden. Egyptische defensie uitgaven (3,6 % BNP in 2003) zijn niet bovenmatig vergeleken met buurlanden. Criterium 8 is daarom ook positief. Sinds de invoering van de gedragscode zeven vergunningverzoeken tot levering van militair materieel geweigerd. Op basis van criteria 1, 4 & 6. Weigeringen komen uit 1999, 2000, 2001 en 2003. In het kader van de algemene heroverweging van de nationale

die dit jaar door EU-lidstaten voor het eerst is ingevoerd zijn vijf van de bovengenoemde zeven weigeringen ingetrokken. De intrekking heeft plaatsgevonden op grond van een wijziging in het wapenexport beleid t.a.v. Egypte op grond van de bovengenoemde overwegingen (**Notificatiemechanisme**) (Artikel 15, TK 185, 2004).

8.5 Verkoop Orions

Vragen lid Herben tegenvallende opbrengst Orion vliegtuigen (Ingezonden 23 Februari 2005)

De heer Herben is van mening dat de Nederlandse regering te weinig heeft ontvangen met de verkoop van de Nederlandse Orion vliegtuigen aan Duitsland en Portugal. Verder vraagt hij zich af waarom Nederland deze niet heeft geleverd aan India en Pakistan terwijl de VS dit wel doet.

De staatssecretaris geeft aan dat de VS verantwoordelijk zijn voor het eigen uitvoerbeleid. In de brief van 7 juli 2003 stond vermeld dat Nederland het terughoudende beleid ten opzichte van India en Pakistan handhaaft. Uiteindelijk zijn acht Orions verkocht aan Duitsland en vijf aan Portugal. In totaal ontvangt Nederland 381 miljoen euro waarvan 201 miljoen euro voor CUP-gerelateerde kosten. De bewering dat Nederland 205 miljoen euro te weinig heeft ontvangen is onvoldoende onderbouwd. De vergelijking met de verkoop van Amerikaanse Orions aan Pakistan is mank, aangezien deze te veel inhoudelijk verschilt van de transacties die met Duitsland en Portugal zijn gesloten. Tevens is aan de wens van de Kamer tegemoet gekomen om de Orions te behouden voor het bondgenootschap (Artikel 48, TK:1302, 2005).

Vaste commissie van Defensie overleg verkoop Orion vliegtuigen (27 april 2005).

De heer Blom (PvdA) gaat er vanuit, dat als het gaat om de verkoop van de Orions het voor een groot deel goed zit. Bij de verkoop van vliegtuigen geldt dat Nederland wapenexportcriteria heeft, waardoor een aantal potentiële kopers afvalt. Gelet op deze factoren vindt hij het nog niet zo slecht gegaan. De heer Herben (LPF) is niet enthousiast over de gang van zaken rond de Orions. Dit overleg was niet nodig geweest als de bewindslieden de Kamer uitgebreider hadden geïnformeerd en de Kamer serieus hadden genomen. Op vragen van hem over Pakistan en India in geen duidelijk antwoord gegeven. De Nederlandse Orions zijn volgens de heer Herben voor een te lage prijs verkocht, gezien het tekort wereldwijd van deze toestellen de levensduur. Volgens de heer Herben zijn de Nederlandse Orions bewust niet aan India en Pakistan aangeboden wegens terughoudend beleid, wat door de bewindslieden is geïnterpreteerd als niet leveren. De heer van Beek (VVD) wil graag uitleg waarom India en Pakistan zijn afgefallen.

De staatssecretaris van defensie geeft aan dat Nederland heeft geprobeerd een reële deal te maken op basis in de brief uiteengezette rekenmethodiek. Daarbij komt dat deze Orions een beperkte levensduur van 17 jaar hebben. Voor de Duitsers was dit geen goedkope deal. De verantwoordelijkheid van de rest van het traject ligt nu bij Duitsland en Portugal. Het aanbod aan India en Pakistan door de VS is veel uitgebreider en completer. Daarbij gaat het uiteindelijk om zo goed als nieuwe Orions met een veel langere levensduur. Het precieze aanbod van de VS is Nederland niet bekend. De les die hieruit kan worden getrokken is dat de Kamer voortaan tijdig de benodigde, gedetailleerde informatie krijgt.

De heer Herben (LPF) herhaalt dat de indruk bestond dat Nederland vanwege een strikt wapenexportbeleid klanten liet lopen. Blijkbaar is in 2003, al dan niet in overleg met BuZa besloten om India en Pakistan niet op de shortlist te zetten. Had die beslissing niet aan de Tweede Kamer moeten worden voorgelegd?

Volgens de staatssecretaris was er inderdaad sprake van een beperking als gevolg van het wapenexportbeleid. De inspanningen waren erop gericht om deze capaciteit voor de NAVO te behouden. Het zal dus altijd diffuus blijven of de verkoop meer had kunnen opleveren (Artikel 39, TK: 29800 X, nr.104, 2005).

8.6 Debat affaire rondom de Pakistanse atoomgeleerde Khan (25 januari 2006)

De heer van Baalen (VVD) geeft aan dat de affaire-Khan al langer bekend is. Het feit dat hij atoomgeheimen heeft gesmokkeld, dat hij is veroordeeld maar in hoger beroep op vormfouten (dagvaarding gestuurd naar een verkeerd adres) is vrijgesproken. Mevrouw Karimi (Groenlinks) vraagt zich af waar de krampachtigheid vandaan komt. Eerst is geweigerd om zelfs na dertig jaar de Kamer volledig te informeren over de affaire en de nasleep ervan. Mijn fractie heeft het gevoel dat het nog steeds niet adequaat kan worden gehandeld. Wat zijn de feiten? Het feit is dat Pakistan over een atoombom beschikt dankzij de spionage van de heer Khan. Het is

een feit dat de heer Khan dankzij de samenwerking met een aantal zakenvrienden van wie een aantal in Nederland woont, onder wie de zeer prominente heer Slebos, kennis en technologie in de rest van de wereld heeft verspreid. Wij weten dat Noord-Korea, Iran en Libië daardoor verder konden bouwen. Het is ook een feit ook dat de heer Slebos, de beste vriend van de heer Khan, zoals hij zelf in de Zembla-uitzending van 7 november jongstleden zei, in de afgelopen dertig jaar gewoon kon doorgaan met het exporteren van zaken die Khan en zijn vrienden in de rest van de wereld nodig hadden voor de bouw van atoombommen. Via honderden Nederlandse en Europese bedrijven heeft hij alles geleverd wat er nodig was voor verdere proliferatie van atoombommen.

Hoe is het mogelijk dat het strafdossier van de heer Khan is verdwenen? Een andere vraag is die over de vervolging van de heer Slebos. Hij is nu vervolgd en is veroordeeld tot één jaar met acht maanden voorwaardelijk en 100.000 euro boete. Het is van groot belang dat er een parlementair onderzoek plaatsvindt. Mevrouw van Velzen geeft aan dat vandaag wordt gesproken over twee cruciale vragen. Heeft de overheid geblunderd of op verzoek van de Amerikanen Khan zijn gang heeft laten gaan en de tweede is of Nederland zijn lessen heeft geleerd. Hoe kan het dat de heer Khan in 1975 uit zijn functie is gezet, maar niet juridisch is vervolgd? Een andere vraag is waarom er nooit naar de klokkenluider de heer Veerman is

geluisterd. Ik heb gehoord dat veel Nederlandse bedrijven hebben geleverd. Mij is gemeld dat Philips voor 800.000 gulden zou hebben geleverd. Ik ontvang graag een schriftelijk overzicht welke bedrijven hebben geleverd.

De heer Blom (PvdA) geeft aan dat de Kamer nog steeds niet weet of na die veroordeling van de heer Khan de leveranties van nucleaire wapens of dual-usewapens zijn verbeterd. Wat doen wij met studenten uit Noord-Korea, Iran of andere landen waartegen wij onze bedenkingen hebben? Zij komen nu gezellig nucleaire technologie studeren, stappen terug op het vliegtuig en knutselen een atoombom in elkaar. Mevrouw De Pater-van der Meer (CDA) vraagt zich af waarom niet opnieuw tot vervolging van de heer Khan is overgegaan. De uiteindelijke conclusie is een nieuwe vervolging zou dezelfde uitkomst gehad hebben, wellicht wederom een veroordeling bij verstek dus weinig zinvol.

Wat betreft de heer Brinkhorst (EZ) was er geen sprake van krampachtigheid. Er is moeilijk gedaan met de openbaarmaking omdat dit rapport veel informatie bevat over de toeleveranciers van UCN en over belangrijke onderdelen van de ultracentrifuge installatie. Samen levert die informatie een soort boodschappenlijstje op. Na zoveel jaren weten wij nog steeds niet wat Khan precies uit Nederland heeft meegenomen, waarschijnlijk geen blauwdrukken, wel contacten met en wetenschap over toeleveranciers van Urenco. De suggestie dat Nederland als enige verantwoordelijk is voor de ontwikkeling van kernwapens in Pakistan wil ik verwerpen. Khan heeft veel contacten gehad, zoals in Engeland en de VS. Het lijkt mij goed een onderscheid te maken. De zaak Khan betreft proliferatie- het wegvloeiën van kennis over kernenergie: dat wil zeggen kennis die elders gebruikt is voor een kernwapenprogramma- en het betreft de verwerving van **dual-use goederen** ten behoeve van zo'n programma. Dat raakt weliswaar het wapenexportbeleid, maar is niet hetzelfde. Dual-use technologie en dual-use goederen worden normaliter voor civiele doeleinden gebruikt. Dat is het grote verschil met kernwapens en dat vergt ook een ander verschil in benadering. Inmiddels is er veel veranderd.

Ik zal een vijftal punten noemen: wat is er gebeurd en welke lessen zijn geleerd? Ten eerste is het evident dat met name de beveiliging bij Urenco sterk is verbeterd. Men mag niet vergeten dat de UC-technologie, de uraniumverrijking via ultracentrifugetechnologie, tot begin jaren zeventig niet geheim was. Sinds 1979 is dat fundamenteel veranderd. In de tweede plaats is er op het terrein van de wapenexport en dual-use dimensie het nodige veranderd. De internationale samenwerking op het terrein van non-proliferatie is aanzienlijk versterkt, zowel aan de kant van de EU maar ook binnen het IAEA, het Internationaal Atoomenergieagentschap. Ten derde is het exportcontrole-instrumentarium veel verder uitgewerkt, opgetuigd en toegepast, zowel nationaal als internationaal. Multilateraal zijn er nu exportcontroleregimes, zoals de Nuclear Suppliers Group en de Missile Technology Control Regimes. Internationale regimes werken aan de controlelijsten van de relevante dual-use goederen. In Europees verband bestaat sinds 1994 de zogenaamde dual-useverordening: een Europese verordening die in detail ingaat op deze problematiek, die mede het gevolg is van de Europese interne markt. Juist ter wille van de dual-useproblematiek is een buitengewoon sterk regime ontstaan met een belangrijke communautaire competentie. Daarnaast bestaat een nationale uitwerking van de bredere afspraken in Europees verband. Naast de lijstgoederen, een zeer uitgebreide lijst van vergunningsplichtige goederen, bestaat ook het **catch-allbeginsel**. Dat laatste houdt in dat ook een ad hoc vergunning kan worden geweigerd wanneer aanwijzingen voor ongerechtigheden bestaan, ook voor goederen die niet op die lijst staan. Verder is er sindsdien internationaal, zowel binnen de EU als daarbuiten, een veel stringenter overleg. Daarbij gaat het over verwervingspogingen, over de wijze waarop daarbij betrokken actoren moeten worden gezien, de front companies en de gezochte goederen. Ten vijfde is er nog, los van de exportcontrole, in sommige sectoren een specifiek inspectieregime. Denk daarbij aan het chemische-industrieregime bij de OPCW in Den Haag en, op nucleair gebied, het IAEA. Concluderend, op dit ogenblik kunnen wij zeggen dat men nauwelijks nog probeert om hoogwaardige dual-usegoederen uit het Westen te betrekken. Er zijn wel pogingen om minder geavanceerde goederen aan te schaffen die niet voorkomen op de controlelijsten. Maar ik noemde niet voor niets "**catch all**"; het beginsel van de ad-hocvergunning. Dat laatste is een heel goed bestrijdingsmiddel. Het Nederlandse beleid is erop gericht om zeer zorgvuldig met het catch-allbeginsel om te gaan. Kortom, er is wel sprake van een secundaire proliferatie: niet zozeer rechtstreekse kennisoverdracht uit het Westen, maar via andere landen.

Philips ging er vanuit dat het chemisch bedrijf de **eindgebruiker** zou zijn, Leveringen aan de chemische industrie kwamen veelvuldig voor. De vraag of het bedrijf in Islamabad als front werd gebruikt, is pas veel later aan de orde gekomen. Het antwoord op de vraag waarom wij kennisoverdracht in relatie tot massavernietigingswapens niet verbieden is het volgende: een dergelijk algemeen verbod is moeilijk op een verantwoorde manier te realiseren of in juridisch houdbare termen te gieten. De heer Blom wil verder alle studenten uit landen die het non-proliferatie verdrag niet hebben getekend niet meer toe laten. Dit zou een grote wijziging van het bestaande regime betekenen. Wij wijzen mensen niet af omdat zij een rode neus hebben of uit een bepaald land komen, zonder dat er andere aanwijzingen zijn.

Minister Donner (Justitie) geeft aan dat als je dertig jaar na dato terugkijkt op de zaak Khan, kan je zeggen dat er sprake is van een scenario waarin zaken fout zijn gegaan. Er is pas in 1979 strafvervolging ingezet tegen de heer Khan, omdat er pas toen harde aanwijzingen waren voor strafrechtelijke overtreding, dus niet het enkele vermoeden. Pakistan was toen bezig met het uraniumverrijkingproject. In 1983 is de zaak bij het hof vernietigd. De zaak is in 1986 gesloten, nadat van verschillende zijden nog een keer bekeken was of het zinvol was om er verder mee te gaan. In 1986 had de heer Khan Nederland ongeveer tien jaar verlaten. Inmiddels zijn de feiten verjaard. Het dossier is vermoedelijk op enig moment in de jaren negentig vernietigd, volgens de regels die op dat moment van toepassing waren. Dat betekent niet dat het hele Khan dossier is verdwenen.

Het kamerlid Karimi (Groenlinks) dient twee moties in.

"De Kamer spreekt als haar mening uit dat een Parlementair onderzoek gewenst is naar de affaire-Khan en Slebos met als doel waarheidsvinding en het trekken van conclusies ten aanzien van betere wet- en regelgeving, controle en toezicht, teneinde verdere proliferatie van massavernietigingswapens vanuit Nederland, in welke vorm dan ook te voorkomen". De indiending van de motie wordt voldoende gesteund.

“De Kamer verzoekt de regering, te komen met voorstellen om deze strafrechtelijke vervolging van personen die medewerking verlenen aan de verspreiding van massavernietigingwapens mogelijk te maken en de Tweede Kamer daarover te informeren”. De indiening van de motie wordt voldoende ondersteund.

De heer Brinkhorst geeft aan dat de affaire ruim vijftig jaar geleden afspeelde. Voor wat de toekomst betreft is duidelijk dat dit kabinet, evenals voorgaande kabinetten, er alles aan heeft gedaan om het regime van non-proliferatie door het IAEA en het systeem van exportvergunningen van dual-use goederen te versterken. Dat in de toekomst verbetering mogelijk is evident. Tegen die achtergrond beoordeel ik de eerste motie als niet-aanvaardbaar.

De heer Donner reageert op de tweede motie. Met het aannemen van deze motie zou de Kamer uitspreken dat er geen adequate wetgeving is voor de strafrechtelijke vervolgen van personen die medewerking verlenen aan de verspreiding van massavernietigingwapens. Nederland is zelfs niet meer geheel vrij in de wetgeving op dit punt door de verordeningen van de EU. Ik ontraad dan ook het aannemen van deze motie (Artikel 50, TK: 41, 2006). Beide moties worden na stemming in de kamer verworpen.

8.7 Vragen GroenLinks, PvdA, SP en ChristenUnie Bepaalde typen clustermunities

1. Bent u op de hoogte van het besluit van de Britse regering om 28 miljoen stuks zogenoemde «domme» clustermunities, dat wil zeggen types zonder target discrimination, of types die niet zelf vernietigend, niet zelf neutraliserend of zelf deactiverend zijn, met onmiddellijke ingang uit haar wapenarsenaal te verwijderen?
2. Beschikt Nederland over deze clustermunities?

1. Ja

2. Het Verenigd Koninkrijk heeft aangekondigd afstand te doen van twee typen clustermunities. Het betreft de MLRS M-26 raket en de RBL-755 vliegtuigbom. Nederland had al eerder besloten de M-26 raket en de met de RBL-755 vergelijkbare vliegtuigbom BL-755 buiten gebruik te stellen. Deze typen clustermunities worden thans vernietigd. Met de uitfasering van het artilleriekanon M-109 wordt ook de voorraad van de artilleriegranaat DPICM M483 vernietigd. Nederland zal blijven beschikken over twee typen clustermunities, namelijk de M-261 raket voor de Apache en de CBU-87 vliegtuigbom. Defensie acht het gebruik van deze typen in bepaalde omstandigheden en na zeer zorgvuldige afweging verantwoord en streeft naar verdere technische verbetering (Artikel 68, TK: 2565, 2007).

8.8 Vragen lid van Velzen (SP)aan de minister van BuZa en de staatssecretaris van EZ over wapendoorvoer naar Eritrea (ingezonden 15 februari 2007)

1. Deelt u de mening dat het aannemelijk is dat het schip met daarop 91 containers met onder andere tankonderdelen in Eritrea haar lading gelost heeft? Deelt u de mening dat er, omdat de kapitein de lading niet in de Benelux heeft gelost, sprake is van een schending van de afspraak zoals die gemaakt was met het land van vertrek (België) om deze lading in Nederland te lossen? Deelt u voorts de mening dat de kapitein van het schip een overtreding heeft begaan door de bestemming op de vrachtbrief te wijzigen zonder dat voldaan werd aan de verplichting om een dergelijke wijziging aan de (Nederlandse) douane te melden? Hebt u de kapitein van het schip een sanctie ex post opgelegd?
2. Was Nederland op de hoogte van de afspraak tussen België en Charlesworth dat pas nadat de douane van de Europese lidstaat van bestemming, in casu Nederland, gemeld heeft dat de goederen zijn aangekomen op het overeengekomen adres, de transactie als uitgevoerd zou worden beschouwd? Kent u Wat was de reden dat het transport niet onder douanetoezicht heeft plaatsgevonden en waarom heeft de FIOD-ECD in het weekend van 26 januari 2006 geen onderzoek ingesteld naar de lading van dit schip?
3. Op welke wijze is de FIOD-ECD op de hoogte gebracht door de Belgische autoriteiten?
4. Kunt u de Kamer de rapportage van het resultaat van de Egyptische controle van de papieren, al dan niet vertrouwelijk, opsturen? Acht u het mogelijk dat de kapitein valsheid in geschrifte heeft gepleegd?
5. Wat is uw mening over het gegeven dat klaarblijkelijk deze overtreding conform het Belgische douanestrafrecht «in der minne» is geschikt? Acht u dit in gevallen van wapenhandel in overeenstemming met de Europese gedragscode inzake wapenhandel?
6. Waarom hebt u de Kamer niet ingelicht over het onderzoek naar de feiten, terwijl de Kamer eerder al om informatie over doorvoer naar Eritrea heeft verzocht?
7. Waarom zijn de details van het feitenonderzoek vertrouwelijk? Bent u alsnog bereid om dit feitenonderzoek aan de Kamer te zenden?
8. Waarom is het opnieuw instellen van een wapenembargo in EU-kader, nu de spanningen in de Hoorn van Afrika oplopen, niet aan de orde?
9. Wat is het verschil tussen een «uiterste terughoudendheid bij wapenleveranties aan de regio» en het instellen van een wapenembargo?

1. De regering neemt aan dat het schip met daarop de containers met tankonderdelen haar lading in Eritrea heeft gelost. Voorts blijkt dat het niet lossen van de goederen in de Benelux een schending vormt van de gemaakte afspraken tussen de Belgische autoriteiten en het betrokken bedrijf. Door de bestemming op de vrachtbrief te wijzigen zonder dat werd voldaan aan de verplichting om

een dergelijke wijziging aan de Nederlandse douane te melden heeft de kapitein van het schip mogelijk een overtreding begaan. Onder meer gelet op het feit dat het zwaartepunt van deze zaak in België lag zoals in de beantwoording van uw eerdere vragen van 13 december 2006 uitvoerig is toegelicht, heeft het Openbaar Ministerie inmiddels besloten dat vervolging van de kapitein ter zake van dit feit niet opportuun is.

2 & 3. De FIOD-ECD en de douane waren destijds niet op de hoogte van de bepalingen uit de schikkingsovereenkomst d.d. 20 december 2002 tussen de Belgische douane en de eigenaar van de goederen. Ook waren deze diensten niet op de hoogte van het bestaan van de brief van het Belgische ministerie van Financiën, dienst Invordering en Geschillen aan de gewestelijke directeur der Douane en Accijnzen in Antwerpen van 6 december 2002. De FIOD-ECD heeft alleen op 18 december 2002 van de Belgische autoriteiten een fax ontvangen met een verzoek om informatie over de integriteit van E.P.Shipping. Daarin werd melding gemaakt van het feit dat «Deze firma fungeert als bestemming voor de terugzending van een partij Russische tankmotoren welke in Antwerpen onder beslag stonden wegens vergunningproblemen». In deze fax wordt verder geen mededeling gedaan over de wijze waarop de Belgische douane de zaak verder zou afhandelen of het tijdstip waarop dit zou gaan plaatsvinden. In deze fax werd ook geen verband gelegd met de uit Duitsland afkomstige goederen met bestemming Eritrea die door de Belgische autoriteiten in 1998 in beslag waren genomen». Vervolgens werd op vrijdagmiddag 24 januari 2003 zowel bij de FIOD-ECD als bij de douane een fax ontvangen van de Belgische douane met gegevens over de verscheping en het verzoek de zending te monitoren. De faxen aan beide diensten werden die middag voorafgegaan door een telefonische vooraankondiging. Binnen de FIOD-ECD is de fax dezelfde vrijdagmiddag doorgezonden naar het ter zake verantwoordelijke team. Aldaar is de fax door een waarnemer onjuist afgehandeld en werd bijgevolg pas na het weekend actie ondernomen. Bij de douane is men er van uitgegaan dat de FIOD-ECD voor verdere afhandeling zou zorg dragen.

4. Ieder jaar passeren naar verluidt circa 15.000 schepen het Suezkanaal. Volgens de vaste procedures van de Egyptische autoriteiten wordt bij transport door het Suezkanaal gecontroleerd op scheeps- en ladingpapieren, maar niet op exportvergunningen. Rapportage van de Egyptische controle in 2003 van het schip is niet beschikbaar. Of valsheid in geschrifte is gepleegd volgens Belgische dan wel Egyptische wetgeving is aan de autoriteiten van deze beide landen om te beoordelen. Feit is dat Egyptische autoriteiten op grond van Egyptische regelgeving geen onregelmatigheden konden ontdekken aan het transport.

5. De door de Belgische autoriteiten met de eigenaar van de goederen getroffen schikkingsovereenkomst maakte het mogelijk, na betaling van de opslagkosten en een boete, om de goederen te lossen op een Nederlandse bestemming. Nederland heeft geen oordeel over de toepassing van het Belgische douanestrafrecht noch over de relatie tussen de Europese gedragscode voor wapenexport en het Belgische douanestrafrecht.

6 & 7. Lange tijd werden de goederen in België vastgehouden, maar waren er geen berichten over de afwikkeling, zodat geen concrete resultaten te melden waren. Over het feitenonderzoek dat door de FIOD-ECD en het OM is gedaan, worden geen mededelingen in het openbaar gedaan.

8. Binnen EU kader is op dit moment geen meerderheid aanwezig voor het instellen van een wapenembargo ten aanzien van Ethiopië en Eritrea.

9. Een wapenembargo brengt mee dat, behoudens uitzonderingen die in het embargo zelf voorzien zijn, geen wapenleveranties zijn toegestaan. Het betrachten van uiterste terughoudendheid betekent dat de EU-lidstaten de regionale situatie na het opheffen van het embargo nadrukkelijk in ogenschouw nemen bij het overwegen van uitvoer van strategische middelen. Het sluit de uitvoer van dit materieel echter niet uit indien na zorgvuldige toetsing door de exporterende lidstaat zou zijn gebleken dat de export verantwoord is. Enkele EU-lidstaten voeren strategisch materieel uit naar deze regio (Artikel 70, TK:2651, 2007)

9. EU-gedragscode (Mogelijke herziening)

Stenografisch verslag van een begrotingsoverleg van de vaste commissie voor BuZa (maandag 1 november 2004)

De heer Koenders (PvdA) vraagt zich af welke ideeën de Nederlandse regering heeft om het Non-proliferatie verdrag te redden, nu de toetsingsconferentie mei van volgend jaar dreigt te mislukken? Wil Nederland de totstandkoming van een wapenhandelsverdrag en de versterking van de EU-gedragscode alsnog als beleidsdoelstelling voor 2005 vastleggen?

De heer Van Baalen geeft aan dat de verbetering van de relaties met de Volksrepubliek China mede afhankelijk is van de ontwikkelingen op het gebied van de rechten van de mens, de situatie in Tibet en de vermindering van de spanning in de Straat van Taiwan. Ook de eventuele opheffing van het EU-wapenembargo tegen China is daarvan afhankelijk. De heer van Bommel geeft aan dat om effectief druk uit te oefenen op landen zoals Noord-Korea en Iran het nodig is dat bestaande kernwapenstaten stappen tot kernontwapening nemen. Nederland dient zich meer in te spannen. In China is de mensenrechtensituatie verslechterd. Daarom is de nog steeds voorgenomen opheffing van het wapenembargo tegen China een verkeerd signaal. De order voor de bouw van twee korvetten voor Indonesië past niet in een coherent Nederlands buitenlands beleid. Ontwikkelingsamenwerking steunt onderwijsprojecten in Indonesië, terwijl aan de andere kant grote bedragen worden verdiend met wapenverkopen aan Jakarta.

Mevrouw van der Laan is het eens dat geen kortvetten moeten worden geleverd aan Indonesië, maar wel vanuit het oogpunt van de EU-gedragscode.

De heer van Bommel begint thuis. Nederland heeft zelf criteria voor wapenexport. Deze zijn bindend en veel scherper dan de EU-gedragscode. Ik ben ervoor om gewoon de Nederlandse criteria van toepassingen te verklaren op deze mogelijke deal met Indonesië en dat betekent dat er niet geleverd wordt.

Mevrouw van der Laan mede door druk van de Tweede Kamer is ook de regering voor handhaven van het wapenembargo tegen China, mits zij in Europa niet alleen komt te staan. Met andere woorden het Nederlandse standpunt is afhankelijk van andere buitenlandse ministers. Tegelijkertijd wil de Nederlandse regering wel vast houden aan haar Europese veto op het buitenlandse beleid, maar maakt zij er in deze kwestie geen gebruik van.

Mevrouw Karimi geeft aan dat de proliferatie van massavernietigingswapens een groot gevaar vormt. Landen beschikken illegaal over kernwapens: India, Pakistan, Israël en Noord-Korea. Iran, Egypte en Brazilië proberen ze te maken. GroenLinks wil landen die weigeren toe te treden tot het NPV in de Veiligheidsraad aan de orde komen. Er moet een strenger exportregime komen richting deze landen en er moet serieus gewerkt worden aan nucleaire ontwapening. Ik krijg graag een reactie van de minister.

Minister Bot: De verspreiding van nucleaire, chemische, biologische en radiologische wapens aan mogelijke niet statelijke actoren is een dreiging, traditionele verdragen zoals het NPV, het Chemische Wapenverdrag en het Biologisch Wapenverdrag zijn nog steeds belangrijke instrumentarium. De heer Koenders vroeg welke ideeën de regering heeft om het non-proliferatieverdrag te redden. Het non-proliferatie verdrag heeft aan de vooravond van de toetsingconferentie vaker onder druk gestaan. De consultaties over de voorbereiding van de conferentie zijn inmiddels begonnen. Nederland probeert een positief en constructief resultaat te bereiken, een herbevestiging van het NPV als normatieve en juridische basis voor nucleaire ontwapening. Spoedige inwerkingtreding CBTB en stopzetting productie splijtstoffen voor explosiedoeleinden zouden de conferentie tot een succes kunnen maken. Nederland zet zich als voorzitter in voor de bevordering van universaliteit van de verdragen. Gezien de soms beperkte effectiviteit van de verdragen is een tweede verdedigingslinie tegen de verspreiding van massavernietigingswapens opgetrokken, in de vorm van verschillende exportcontrole regimes. Daarnaast is er het derde instrumentarium namelijk het **Proliferation Security Initiative**, gericht op onderschepping van verdachte ladingen met verdachte bestemmingen. Nederland is betrokken geweest bij dit initiatief en steunt VN-Veiligheidsraad resolutie 1540, die landen verplicht hun eigen verantwoording te nemen bij het tegengaan van de proliferatie van deze wapens. Nederland is groot voorstander van een wereldwijd IAEA-inspectie regime. De Nederlandse regering gaat de zaak van landen met kernwapens die het NPV niet hebben ondertekend niet in de VN Veiligheidsraad aan de orde stellen, maar in de toetsingconferentie. Het antwoord in de VN Veiligheidsraad zou namelijk al bij voorbaat vast staan, want daar zitten een aantal kernwapenstaten die geen lid zijn van het NPV.

Verder zijn er een aantal instrumenten waarmee wordt geprobeerd dual use te voorkomen en te controleren. NSG, en de Australische groep. Ook het terugdringen van de illegale handel onconventionele wapens staat hoog op de agenda, Nederland steunt de totstandkoming van internationaal bindende afspraken over wapenhandel actief. Het moet niet leiden tot een instrument dat alleen door landen met een strikt exportbeleid wordt ondersteund, maar ook door grote wapenexportlanden met een minder strikt beleid, zoals China en Rusland. Nederland geeft tot dusver de voorkeur aan een politiek bindend instrument.

Mevrouw van der Laan had het over China en de mensenrechten. De afgelopen jaren is geleidelijk de mensenrechtensituatie in China verbeterd. Onderwerpen die tien jaar geleden niet bespreekbaar waren zijn dat nu wel. Wij hopen dat via de dialoog met de Chinezen zij er echt van doordrongen worden dat wij ons echt zorgen maken en dat het in ieders belang is de situatie te verbeteren. Over de opheffing van het wapenembargo tegen China ben ik in antwoord op eerdere schriftelijke vragen duidelijk genoeg geweest.

Over Indonesië, de minister heeft het gevoel dat het land een nieuwe weg is ingeslagen die leidt naar een sterkere democratie, waar corruptie en terrorisme effectief worden bestreden. Daar wij als Nederland en EU aan bijdragen. Dit wil overigens niet zeggen dat wij geen kritiek meer zullen uitoefenen op de mensenrechtensituatie in Indonesië.

Volgens de minster worden er weldegelijk vele malen vergunningen geweigerd op basis van de EU-gedragscode. Er is geen sprake van 'shopping around', waarbij het land met het minst restrictieve beleid de maat bepaalt. Harmonisatie van de interpretatie van de criteria is een van de belangrijkste Nederlandse doelstellingen. Daarbij hopen wij overeenstemming te kunnen bereiken over gemeenschappelijke richtlijnen over criteria 8 betreffende relatie tussen ontwapening en ontwikkeling. Een motie wordt ingediend door de Kamerleden Koenders en van der Laan over de EU-gedragscode (zie hieronder) (Artikel 23 TK29800, nr.53, 2004).

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Buitenlandse Zaken voor het jaar 2005. Motie van de leden Koenders en van der Laan (voorgesteld 1 november 2004).

De Kamer verzoekt de regering zich in te spannen voor aanpassing van de EU-gedragscode Wapenexport in die zin dat niet langer formele weigeringen van concrete vergunningaanvragen als uitgangspunt gelden maar de harmonisatie van het concrete beleid terzake van de lidstaten.

Dit om te voorkomen dat de lidstaten met de meest laagdrempelige wapenexportwetgeving maatstafgevend zijn voor het gehele EU-wapenexportbeleid (Artikel 21, TK 29800, nr. 22, 2004).

De motie wordt aangenomen op 9 november 2004 (Artikel 24, TK: 20-1192)

Vragen en opmerkingen vaste commissie BuZa 10 februari 2005

De heer van Baalen (VVD) wil weten wat de positie van Nederland in de EU is ten aanzien van het wapenembargo tegen China. Zijn er nog steeds voldoende landen die net als Nederland het wapenembargo niet willen opheffen? Nederland is immers tegen opheffing zolang men niet alleen staat. Harmonisatie van het EU-beleid is van belang, zodat voorkomen wordt dat andere EU-lidstaten een ruimhartiger wapenexport beleid kunnen voeren. Er staat in de brief dat de code is aangescherpt, wat behelst die aanscherping precies? Sommige landen willen de EU-code juridisch bindend maken, maar Nederland staat daar terughoudend tegenover waarom. Opheffen wapenembargo mag niet leiden tot toename wapenexport. De heer Koenders wijst er op dat de brief van de minister over de motie waarin gevraagd wordt over de motie waarin wordt gevraagd om harmonisatie van het concrete beleid ter zake van de wapenexport in China, geheel voorbij gaat aan het gestelde dictum. Zolang Nederland geen veto hoeft uit te spreken behoort het zich in te zetten voor het behoud van het wapenembargo.

De minister merkt op dat de motie over het wapenembargo tegen China wordt uitgevoerd. Nederland kiest daarbij weer voor de diplomatie die uiteindelijk het gewenste resultaat moet opleveren. Men kan proberen de Gedragscode juridisch bindend te maken, maar de kans is groot dat de lidstaten de criteria willen afzwakken. Bovendien kunnen de landen nu elkaar al aanspreken op de Gedragscode. Bovendien is de **Toolbox** ontwikkeld dat de mogelijkheid verstrekt tot peer pressure (Artikel 31, TK:29800, nr. 26, 2005).

Brief van de minister van Buitenlandse Zaken. Motie Koenders van der Laan inzake de EU Gedragscode betreffende wapenuitvoer (10 februari 2005) Reactie vaste commissie voor Buitenlandse Zaken.

Onder Nederlands EU-voorzitterschap is de herziening van de Gedragscode vrijwel voltooid. De belangrijkste nieuwe elementen van de code zullen zijn:

- Uitbreiding van de reikwijdte tot **tussenhandel**, doorvoer, niet tastbare vormen van overdracht van technologie en vergunningen voor productielicenties;
- Aanscherping criterium 2 (mensenrechten) door opname van een verwijzing naar de naleving van het internationaal humanitair recht;
- Expliciete verwijzing naar het risico van reverse engineering.

De tekst zal op korte termijn worden gefinaliseerd. De status van de gedragscode is nog onderwerp van gesprek. Sommige EU lidstaten willen de code bindend maken. Nederland is terughoudend, omdat consensus welhaast niet mogelijk zal zijn en het materieel verschil met het huidige politieke bindende karakter zeer gering is. Op Nederlands initiatief is een **Toolbox** ontwikkeld die zal worden opgenomen in de gebruikershandleiding van de Gedragscode. De **toolbox** is eveneens als de Gedragscode ook van toepassing op dual use goederen. De belangrijkste vragen rond de **toolbox** zijn de duur van toepassing en de wijze van verlenging (Artikel 27, TK: 29800, nr. 76 2005).

Brief van de Minister van Buitenlandse Zaken 25 februari 2005

De regering probeert harmonisering van het wapenexportbeleid op de volgende wijze te realiseren. Allereerst door verbetering van het consultatiesysteem over afwijzingen van vergunningen. Eerst puur bilateraal, andere lidstaten waren niet op de hoogte. Mede onder Nederlandse druk is besloten de consultatie voor alle lidstaten inzichtelijk maken. Daarnaast hecht de regering aan regelmatige uitwisseling van informatie over het exportbeleid ten aanzien van bepaalde bestemmingslanden en/ of bepaalde situaties. Dit gebeurt in de raads werkgroep COARM. In toenemende mate vinden ook buiten COARM om bilaterale consultaties plaats over bepaalde bestemmingen. Op gezamenlijk initiatief van het VK en NL wordt thans gewerkt aan nadere richtlijnen voor de toepassing van criteria acht van de gedragscode. Dit criterium beziet de verenigbaarheid van de technische en de economische capaciteit van het bestemmingsland en de aard en de omvang van de voorgenomen export. Het gaat om het ontwikkelen van objectieve indicatoren, en een gezamenlijke interpretatie van relevante termen. Na voltooiing is de Nederlandse regering voornemens te proberen nadere afspraken te maken over andere criteria. De nader overeengekomen richtlijnen dienen deel uit te gaan maken van de gedragscode, via opname in de

gebruikerhandleiding. De lidstaten van de EU zijn steeds meer bereid **transparantie** toe te laten en beleid af te stemmen, ondanks gevoeligheden op dit terrein (Artikel 28, TK: 29800 V, nr.79, 2005).

Brief Minister van Buitenlandse Zaken, 9 maart 2005

Aan de belangrijkste nieuwe elementen van de EU gedragscode is toegevoegd:

- Opname in de preambule van het belang van het VN-wapenregister als een element in de beoordeling van vergunningaanvragen

De herziening is grotendeels onder Nederlands voorzitterschap tot stand gekomen. De EU-lidstaten hebben sinds 1998 (oprichting gedragscode) overeenstemming bereikt over een aantal belangrijke onderwerpen zoals **tussenhandel** eindgebruikersverklaringen, de EU militaire lijst, harmonisatie van de jaarlijkse nationale- en EU-rapportage en een gebruikershandleiding. Nederland heeft diverse voorstellen gedaan ten aanzien van de verscherping van de gedragscode. Zo heeft Nederland de verwijzing naar het VN-wapenregister voorgesteld en de aanscherping van criteria 2. Niet overgenomen is het voorstel voor opname van een committering kleine en lichte wapens slechts aan overheden te leveren. Over verandering van de status bestaat tot op heden nog geen consensus. Nederland heeft vooral ingezet op sterke inhoud van de code. (Artikel 30, TK:29800 V nr. 84, 2005). Controle en naleving van de code vindt plaats door peer pressure in de Raad en door bilaterale consultaties. De verplichte consultatieprocedure in geval van eerdere weigering van een soortgelijke vergunning door een andere lidstaat dwingt individuele lidstaten rekening te houden met het beleid van anderen (**Notificatiemechanisme**). Nederland is redelijk tevreden over het resultaat van de onderhandelingen. De herziene code is een duidelijke stap voorwaarts. Begin 2004 op Nederlands initiatief onderzoeken naar de mogelijkheid van specifieke aanvullende maatregelen ten aanzien van de export van militair materieel naar landen die uit een wapenembargo situatie komen (Artikel 30, TK:29800, nr.84, 2005).

Wapenexport beleid verslag van een algemeen overleg (10 maart 2005)

Mevrouw van Velzen (SP) vraagt zich af waarom zo weinig bekendheid wordt gegeven aan de website over het wapenexportbeleid. Hoe beoordeelt de regering het dreigende conflict tussen Maleisië en Indonesië gelet op de criteria van de wapenexport? De heer van Baalen (VVD) steunt in algemene zin het Nederlandse Wapenexportbeleid. Wapenexport naar landen buiten de EU en de NAVO moeten niet nodeloos worden belemmerd. De nieuwe EU-gedragscode is zo lek als een mandje, elk land mag zelf weten of het aan de regels voldoet of niet. Er zou een bindende code moeten komen gelet op de militaire opbouw van China tegen Taiwan, de mensenrechtensituatie en de situatie in Tibet.

De heer Blom (PvdA) is van mening dat vanuit Nederlands oogpunt met de EU-gedragscode weinig vooruitgang is geboekt, de gedragscode blijft een minimale lijn. Ook de PvdA is tegen opheffing van het wapenembargo tegen China. Hoe groot is de druk van de VS? Hoe oordeelt u over de situatie India / Pakistan?

Mevrouw Karimi (GroenLinks) stelt dat de in de Nederlandse wapenexport beleid gehanteerde voorwaarden ook zouden moeten gelden voor doorvoer, de dual-use goederen en de verspreiding van kennis en technologie. De heer Kortenhorst (CDA): bij opheffing van het wapenembargo bestaat de mogelijkheid dat Nederland toch geen vergunning wil geven voor wapenexport aan China, andere lidstaten streven er echter naar om de wapenuitvoer naar China te vergroten. De heer Kortenhorst wil graag een overzicht van de punten waarop Nederland de bestaande EU-gedragsregels anders behandelt dan andere EU-landen, welke economische effecten dat heeft en waarom Nederland dat doet.

De staatssecretaris van EZ: de basis van het wapenexportbeleid is dat erop wordt toegezien dat de Nederlandse export van militaire goederen niet bijdraagt aan het ontstaan van spanningen en conflicten en aan mensenrechtenschendingen. Het advies van het ministerie van BuZa bepaalt dus of er moet worden opgetreden. Vanwege de internationale rechtsorde wordt in het kader van het Nederlandse wapenexport beleid streng getoetst aan de EU-gedragscode. De regering zou een grotere harmonisatie van de gedragscode toejuichen, mits dat niet leidt tot versoepeling van de normen. Om te bepalen of andere landen een soepeler beleid voeren, wordt momenteel geanalyseerd hoe zij de Europese normen in de praktijk uitleggen, welke motivatie ten grondslag aan eventuele afwijkingen en welke effecten eventuele afwijkingen hebben voor de Nederlandse industrie. De **transparantie** over de uitvoering van de normen is afgelopen jaren toegenomen. Er zal meer bekendheid worden gegeven over de website, die door NGO's als voorbeeld is gesteld aan andere landen. De staatssecretaris al nadenken over de wijze waarop meer bekendheid kan worden gegeven aan de website over het wapenexportbeleid.

Er geldt al een vergunningsplicht voor langzame doorvoer via landen die geen lid zijn van de NAVO of EU. In overige gevallen geldt een meldingsplicht (waarna alsnog een vergunningsplicht kan worden opgelegd). Het primaire doel van de vergunningprocedure in het kader van de exportcontrole op dual-use goederen is: waarborgen dat de goederen een civiel gebruik zullen krijgen en dus niet zullen worden gebruikt bij de ontwikkeling van massavernietigingswapens. Het eindgebruik van dual-use goederen kan worden vastgesteld via de eindgebruikersverklaring, maar er zijn ook andere manieren zoals contact met inlichtingendiensten en profielen van landen.

Over een paar weken zal de staatssecretaris de ministeriële regeling ondertekenen waarmee een meldplicht ontstaat voor de overdracht van goederen die via de **catch-all** bepaling onder vergunningsplicht zijn gebracht, zodat deze ook bij verkoop aan een ander EU-land zijn te volgen.

De minister van BuZa benadrukt dat Nederland zich zorgvuldig houdt aan de EU-gedragscode. Vanuit de VS wordt grote druk uitgeoefend om het wapenembargo tegen China te handhaven, maar die druk is gebaseerd op emoties en niet op feitenkennis. Zo is men onvoldoende op de hoogte van de aanscherping van de gedragscode en de bijbehorende tool-box

en de op de EU-top gemaakte afspraak dat export naar China kwalitatief en kwantitatief niet zal worden verhoogd. Zoals afgesproken zal de Kamer eerst worden geïnformeerd voor opheffing van het wapenembargo. Ook het wapenembargo is niet juridisch bindend en belet een EU-land niet om wapens naar China te exporteren. Nederland wil de code zo bindend mogelijk maken, maar de meeste EU-lidstaten zijn niet bereid om deze bepalingen in de nationale wetgeving op te nemen. Vergunningaanvragen voor export naar India en Pakistan worden elk op zich beoordeeld. Gekeken wordt naar de eindgebruiker en de mogelijke inzet in het kader van het conflict in Kashmir. Niet alleen door Nederland maar ook door andere EU-landen wordt zeer scherp getoetst en er vindt hierover overleg plaats.

De Indonesische luchtmacht is niet betrokken bij gevechtshandelingen, maar soms wel op andere wijze betrokken bij het conflict in Atjeh. Er wordt echter altijd scherp getoetst op mogelijke inzet in Atjeh (Artikel 32, TK: 22054, nr.87, 2005).

RAZEB, Verslag van een algemeen overleg (10 maart 2005)

Volgens de heer Van Dijk (CDA) gaat de gedragscode voor de wapenexport niet ver genoeg. Kan de tekst daarvan in de komende periode nader worden aangescherpt, zodat in elk geval de toezichthoudende rol van de Commissie bij het naleven van de gedragscode wordt versterkt? Ook mevrouw van der Laan (D66) vindt dat de gedragscode niet ver genoeg gaat. In de eerste plaats moet de code **transparant** zijn. Een tweede eis is afdwingbaarheid. Totdat er een goede gedragscode is vastgesteld kan het wapenembargo tegen China niet worden opgeheven. Volgens de heer Koenders gaat het naast **transparantie** en afdwingbaarheid ook om feitelijke harmonisatie.

Minister Bot is voorstander van een zo scherp mogelijk geformuleerde gedragscode voor wapenexport, maar wijst erop dat wapenexportbeleid geen communautair beleid, maar nationaal beleid is. Juridische afdwingbaarheid is alleen mogelijk indien de gedragscode wordt opgenomen in het nationaal recht, waar de meeste landen geen voorstander van lijken te zijn. Het stemt tot voldoening mede onder Nederlands voorzitterschap is gekomen tot de gedragscode en de **toolbox** die nu zijn gerealiseerd (Artikel 35, TL:21501-02, nr. 619, 2005).

RAZEB, Gemeenschappelijk Standpunt (4 december 2006)

Op 30 juni 2005 werd in Raadskader overeenstemming bereikt over de inhoud van de herziening van de EU-gedragscode wapenexport uit 1998. Ook werd overeenstemming bereikt over de omzetting van de Gedragscode in een -juridisch bindend Gemeenschappelijk Standpunt (GS). De belangrijkste wijzigingen van de EU Gedragscode inzake wapenexport zijn:

- omzetting in een Gemeenschappelijk Standpunt;
- uitbreiding van de reikwijdte tot **tussenhandel**, doorvoer, niet-tastbare vormen van overdracht van technologie en vergunningen voor productielicenties;
- criterium 2 (mensenrechten) is aangescherpt en aangevuld met een verwijzing naar internationaal humanitair recht;
- expliciete verwijzing naar het risico van «reverse engineering».

Het is echter uiteindelijk niet tot besluitvorming in de Raad gekomen vanwege de eis van een lidstaat (Frankrijk) om tegelijkertijd over te gaan tot opheffing van het wapenembargo tegen China. Nederland is van mening dat het Gemeenschappelijk Standpunt nu zo spoedig mogelijk dient te worden vastgesteld met het oog op implementatie van de uitbreiding van de reikwijdte en aanscherping van de criteria. Besluitvorming hierover dient los te staan van het wapenembargo tegen China (Artikel 67, TK: 21501-02, nr. 715, 2006).

10. Internationaal Wapenhandelsverdrag (ATT)

Wapenexportbeleid, Brief van de minister van BuZa, Reactie Motie Blom en Karimi internationaal wapenhandelsverdrag (25 april 2005)

In 2003 internationale campagne van NGO's gestart voor een betere regulering van en controle op internationale wapenexporten. Het wapenhandelsverdrag zou beperkende regels moeten stellen aan de uitvoer van wapens naar landen waar het risico bestaat dat deze zullen worden gebruikt voor grove schendingen van mensenrechten en het internationale humanitaire recht. Tot op heden weinig steun voor een verdrag, nog een brug te ver om op dit gebied nationale beleidsvrijheid in te perken. Nederland is voorstander van internationale bindende afspraken, internationaal zal aan bepaalde minimumnormen moeten worden getoetst. De EU-gedragscode zou als voorbeeld kunnen dienen, maar in breder internationaal verband zullen minder verstrekkende normen worden overeengekomen. Voor Nederland is het van belang dat een wapenhandelinstrument inclusief is: niet alleen leiden tot afspraken van landen met strikt export beleid, maar ook voor landen als China en Rusland. Een tussenstap in een internationaal verdrag zou een politiek bindend instrument zijn. Vervolgens zou dit kunnen uitmonden in een juridisch bindend verdrag. Nederland heeft tot nu toe actief deelgenomen aan diverse voorbereidende besprekingen met NGO's. De inzet is juist in multilaterale verbanden dit onderwerp te bespreken. De regering ziet de motie van Blom en Karimi als ondersteuning van haar beleid. Nederland zal actief blijven bij de internationale bijeenkomsten en de Kamer hierover informeren (Artikel 36, TK: 22054, nr. 93, 2005).

Vaststelling van de begrotingsstaten van het ministerie van BuZa voor het jaar 2006. Aanvullend verslag van vragen en antwoorden (22 november 2005)

Hoe beoogt de Nederlandse regering derde landen en regio's te ondersteunen bij de verbetering van hun wapenexportbeleid en hoe wil de Nederlandse regering betrokken blijven bij initiatieven voor internationale afspraken over wapenexport?

Het doel van de regering is dat ook landen buiten de EU een verantwoord wapenexportbeleid hanteren. Dit kan het beste door in EU-verband actie te ondernemen. In EU-verband worden halfjaarlijks bijeenkomsten gehouden met verschillende landen (Canada, Noorwegen, Oekraïne, Rusland en VS) over het wederzijdse wapenexport beleid. Daarnaast hebben verschillende landen belangstelling geuit voor overleg met de EU over de praktische implementatie van de EU-gedragscode. Ten aanzien van een internationaal wapenhandelsverdrag zijn diverse internationale bijeenkomsten georganiseerd. Nederland heeft hier actief aan bijgedragen. De totstandkoming van een ATT kan een kwestie van lange adem zijn, al groeit internationaal de steun voor het initiatief. Nederland zal gelet op het belang dat de regering hecht aan de participatie van de grote wapenexporterende landen aan het ATT met name deze landen benaderen.

Op het gebied van kleine en lichte wapens steunt Nederland het Britse initiatief om te komen tot internationale criteria voor controle op overdrachten van deze wapens. Nederland zet zich samen met Noorwegen en Duitsland in om landen ertoe te bewegen wetgeving te ontwikkelen op het gebied van de **tussenhandel** in kleine wapens. Hiertoe worden met Nederlandse steun symposia georganiseerd.

Kunt u aangeven op welke fora in 2006 u precies aandacht voor het ATT zult vragen?

De EU heeft in oktober jl. in een Raadsverklaring haar steun uitgesproken voor het ATT. Onder leiding van het VK is het onderwerp tevens geagendeerd in uiteenlopende regionale fora, alsmede de G8. Gezien de terughoudendheid van enkele grote wapenexporterende landen is het wenselijk agendering van het ATT in internationale fora te complementeren door bilaterale activiteiten. Het is de Nederlandse inzate de principes van het ATT te agenderen voor de Herzieningsconferentie van het VN-actieprogramma inzake kleine en lichte wapens. Zo zal worden getracht de criteria voor de controle op overdrachten van kleine wapens, waarnaar het actie programma verwijst, nader uit te werken tijdens de conferentie in lijn met de voorstellen voor het ATT.

Kunt u garanderen dat u zich in onderhandelingen over het verdrag zal inzetten voor een juridisch bindend verdrag, aangezien politieke afspraken niet voldoende zijn om wapenhandel te controleren?

De regering zet zich in op een juridisch bindend verdrag als einddoel, maar realiseert zich dat een politiek bindend instrument als tussenstap nodig kan zijn. De regering streeft ernaar dat de criteria of principes van het ATT, waaronder die m.b.t. mensenrechten en het internationaal humanitair recht, niet onderdoen voor die van de EU-gedragscode.

Hoe verklaart u de bevindingen van verschillende internationale onderzoeksinstellingen dat Nederland tot een van de grotere exporteurs voor kleine en lichte wapens behoort? Waardoor komt dit en naar welke regio's gaan deze wapens? Nederland wordt niet genoemd in de lijst van de 31 landen die de "most important known exporters" zijn van kleine wapens. Nederland produceert geen kleine en lichte wapens en vernietigt overtollige voorraden kleine en lichte wapens (Artikel 46, TK: 30300 V, nr. 27, 2005).

Vaststelling van de begrotingsstaten van het ministerie van BuZa 2006. Begrotingsonderzoek van de Begroting BuZa van het jaar 2006

De heer Koenders heeft een vraag die betrekking heeft op de wapenexport en het wapenhandelsverdrag (ATT). Nederland heeft als doel dat verdrag naderbij te brengen, maar ik zie in de instrumenten die worden gekozen niet nieuws. Het is al

bestaand beleid dat Nederland in verschillende fora aangeeft voor zo'n wapenhandels verdrag te zijn. Wat de PvdA betreft wordt met behulp van seminars en activiteiten actief een prioriteit gemaakt van het wapenhandelsverdrag. Ziet de minister het als meer ondersteunen van lopend beleid zonder dat er nieuwe initiatieven worden genomen?

Dan kom ik bij het onderwerp wapenexport en -handel. Nederland heeft het initiatief voor een internationaal wapenhandelsverdrag genomen. Het is niet de eerste keer dat wij daarover spreken. Begin oktober jongstleden heeft de Europese Unie een verklaring aangenomen

waarin steun voor het wapenhandelsverdrag wordt uitgesproken. Wij brengen keer op keer, ook in bilateraal overleg, dit onderwerp aan de orde.

Inhoudelijk bestaat er overeenstemming over de gedragscode. Het verdrag wordt een juridisch bindend instrument in de vorm van een gemeenschappelijk standpunt. De definitieve vaststelling is echter afhankelijk geworden van andere politieke onderwerpen, waardoor het op dit moment niet helemaal duidelijk is wanneer de herziene gedragscode een feit wordt (Artikel 49, TK:30300 V, nr. 83).

Wapenexportbeleid Motie van het lid Blom (11 april 2006)

De Kamer verzoekt de regering de totstandkoming van een wapenhandelsverdrag alsnog als een beleidsdoelstelling voor 2006 vast te leggen, zich hierover publiekelijk uit te spreken, zich in te spannen om dit onderwerp te promoten en te agenderen in verschillende internationale fora, daartoe concrete voorstellen te doen en de Kamer over de voortgang te rapporteren (Artikel 53, 22054, nr. 102, 2006). (zie Algemeen Overleg wapenexport 16 maart 2006).

Minister Bot beschouwt de motie van de heer Blom als ondersteuning van het Nederlandse beleid. Ik ben voorstander van een dergelijk internationaal beleid wapenhandel. Nederland vervult daarin een voortrekkersrol. In een aantal organisaties wordt dit probleem steeds naar voren gebracht. Dit heeft ertoe geleid dat de EU in oktober vorig jaar in een Raadsverklaring heeft uitgesproken alles in het werk te zullen stellen om tot zo'n verdrag te komen. Ik ondersteun dus deze motie en zal gaarne uitvoering geven aan hetgeen wordt gevraagd (Artikel 56, TK 69-4394, 2006). De motie wordt door de Kamer verworpen (Artikel 75, TK: 72-4539, 2006).

Brief minister BuZa Herzieningsconferentie actieprogramma VN (28 april 2006)

Van 26 juni tot 7 juli a.s. zal te New York gedurende twee weken de Herzieningsconferentie van het actieprogramma inzake kleine en lichte wapens plaatsvinden. De Herzieningsconferentie is bedoeld om de implementatie van het inmiddels gezaghebbende actieprogramma onder de loep te nemen dat in juli 2001 tot stand is gekomen. In een non-paper (paper met geen officiële status) wordt opgeroepen om aan de verplichtingen uit het in 2005 overeengekomen politiek verbindende instrument inzake het identificeren en markeren van kleine en lichte wapens te voldoen. Ook worden thema's behandeld als de **tussenhandel** in kleine en lichte wapens, de relatie kleine wapens en ontwikkeling, munitie, eindgebruikersverklaringen (EUC), man-portable Air Defence Systems (MANPADS), verantwoorde wapenopslag- en vernietiging en internationale assistentie en samenwerking. In beginsel staat de EU positief ten aanzien van dit eerste concept-uitkomstdocument. Nadere standpuntbepaling (in EU-verband) zal nog plaatsvinden.

De EU is voorstander van het concretiseren van bepaalde onderwerpen in het actieprogramma, hetgeen de implementatie zal bevorderen. De internationale gemeenschap dient eerst de bestaande afspraken beter na te komen en te concretiseren. Transfer controls, marking and tracing, **brokering**, en de relatie tussen kleine wapens en ontwikkeling gelden als prioritaire onderwerpen voor de EU die nadere invulling en concretisering in het actieprogramma behoeven.

Nederland steunt uiteraard de EU-agenda en zal zich tijdens de Herzieningsconferentie actief inzetten voor de onderwerpen «kleine wapens en ontwikkeling» en «**tussenhandel** in kleine en lichte wapens» (**brokering**). Nederland heeft hier de afgelopen jaren een voortrekkersrol gespeeld.

De samenhang tussen kleine wapens en ontwikkeling staat hoog op de internationale kleine wapens agenda. Het onderwerp kreeg hernieuwde aandacht vanwege de op Nederlands initiatief ingediende VN-resolutie over veiligheid en ontwikkeling (A/RES/60/68). De resolutie noemt drie noodzakelijke maatregelen, te weten de noodzaak om kleine wapens te integreren in nationale ontwikkelingsprogramma's en strategieën, in vredeshandhavingmissies en in wederopbouwstrategieën.

Ook op het onderwerp **tussenhandel** in kleine en lichte wapens (**brokering**) heeft Nederland een non-paper opgesteld. Dit non-paper zal ter voorbereiding op de Herzieningsconferentie verder in EU-kader worden afgestemd en uitgewerkt. De **tussenhandel** in kleine en lichte wapens is een onderwerp waarvoor Nederland zich, samen met Noorwegen, door de jaren heen in verschillende regionale en internationale fora actief heeft ingezet. Nederland is voorstander van een internationaal juridisch bindend instrument inzake **tussenhandel**.

Nederland ondersteunt ook het initiatief om nadere afspraken te maken over de internationale handel in kleine en lichte wapens als zodanig, de zogenaamde transfer controls. Controle op de handel in kleine en lichte wapens is één van de onderwerpen van het actieprogramma waarvan vele landen menen dat nadere uitwerking noodzakelijk is.

Naar verwachting zal er inhoudelijk veel overlap zijn tussen de afspraken over de handel in kleine en lichte wapens en elementen van een nog uit te werken internationaal wapenhandelsverdrag (Arms Trade Treaty, ATT) dat gaat over alle conventionele wapens. Een ATT zal op zich geen onderwerp van discussie zijn tijdens de Herzieningsconferentie, omdat het actieprogramma slechts betrekking heeft op kleine en lichte wapens. Daarom beoogt de EU binnen het kader van het actieprogramma momentum te creëren voor de lancering van een ATT-proces. Het streven van de EU is dit najaar een resolutie in te dienen in de VN, die dit proces moet inluiden (Artikel 76, TK: 22054. nr. 107, 2006).

Verslag van een algemeen overleg Nederlandse inzet herzieningsconferentie over kleine en lichte wapens (7 juni 2006)

De heer Blom (PvdA) prijs de minister voor zijn inzet op het terrein van de wapenexport, wapenhandelsverdragen en alles wat daarmee te maken heeft. Hij pleit voor een wereldwijd wapenhandelsverdrag. Het probleem van de export van en de handel in wapens wordt steeds groter. Nederland zou binnen de EU het initiatief kunnen nemen om lidstaten bewust te maken dat het beter is om tot een uniform beleid te komen.

De minister erkent de inspanningen om de handel in kleine en lichte wapens te verminderen. In de afgelopen periode heeft Nederland op dat terrein een initiërende rol gespeeld. De regering is van plan in oktober 2006 in de eerste commissie een resolutie in te dienen tot instelling van gouvernementele experts. De regering zal tijdens de komende conferentie met het VK een event organiseren en bereidt met het VK een non-paper voor dat daar zal worden ingediend om te stimuleren dat er aandacht wordt besteed aan het probleem van export van en de handel in kleine en lichte wapens. De regering streeft ernaar om te komen tot een juridisch bindend internationaal instrument over de **tussenhandel** en heeft daarvoor voorstellen gedaan. Het grote probleem is extraterritorialiteit. Het ideaalbeeld zou zijn dat de VN-expertgroep een conceptinstrument ontwikkelt op basis waarvan de volgende VN-onderhandelingen kunnen plaatsvinden. Tijdens de komende conferentie zal worden bepaald welke landen in de expertgroep zitting zullen nemen. Sinds 2001 is bekend waarvan moet worden gewerkt om illegale verspreiding van wapens tegen te gaan. Intussen hebben veel landen wet- en regelgeving aangepast. De EU heeft opnieuw aangedrongen dat in het conceptslotdocument is vermeld dat het wenselijk is om internationale criteria te hanteren om de handel in kleine wapens te controleren met als doel illegale transacties te voorkomen. De criteria zijn ontleend aan de EU-gedragscode. Het zou een grote stap voorwaarts zijn als er overeenstemming over die criteria werd bereikt, het zal lastig zijn om China en de Arabische wereld daarvan te overtuigen (Artikel 60, TK: 22054, nr. 110, 2006).

Criteria 2 EU-gedragscode n.a.v. AO 4 juli 2007 (september 2007)

Hier zal nader in worden gegaan op de toepassing van het mensenrechten criterium zoals toegezegd tijdens het AO op 4 juli jl. Bij de beoordeling van een vergunningaanvraag dient een beoordeling te worden gemaakt per afzonderlijk geval, gebaseerd op het te exporteren goed, de eindgebruiker en het eindgebruik van het materieel. Het tweede criterium 2 van de EU Gedragscode luidt:

«Eerbiediging van de rechten van de mens in het land van eindbestemming. De lidstaten evalueren de houding van het ontvangende land ten opzichte van belangrijke, in internationale mensenrechteninstrumenten vastgelegde beginselen en

A) verlenen geen uitvoervergunning wanneer er een duidelijk risico bestaat dat de beoogde uitvoer gebruikt wordt voor binnenlandse onderdrukking;

B) gaan zeer zorgvuldig te werk wanneer zij per geval en rekening houdend met de aard van het materieel, vergunningen afgeven voor landen waar door de terzake bevoegde instanties van de VN, de Raad van Europa of de EU ernstige schendingen van de mensenrechten zijn geconstateerd».

De Gedragscode licht deze tekst toe met de aanvulling *«Met materieel dat voor binnenlandse onderdrukking gebruikt kan worden, wordt hier onder meer bedoeld materieel waarvan bewezen is dat zulk of soortgelijk materieel, voor binnenlandse onderdrukking is gebruikt door de beoogde eindgebruiker, of dat naar mag worden aangenomen een andere bestemming zal krijgen dan officieel verklaard is en gebruikt zal worden voor binnenlandse onderdrukking. Overeenkomstig de eerste uitvoeringsbepaling van deze Gedragscode, wordt de aard van het materieel zorgvuldig onderzocht, in het bijzonder indien het bedoeld is voor binnenlandse veiligheidsdoeleinden. Binnenlandse onderdrukking omvat onder meer foltering en andere wrede, onmenselijke en ontterende behandeling of bestraffing, standrechtelijke of willekeurige executies, verdwijningen, willekeurige gevangen-neming en andere ernstige schending van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden die staan omschreven in de betreffende internationale mensenrechteninstrumenten, waaronder de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten».*

Dit betekent dat de EU lidstaten geen vergunning verlenen wanneer er een duidelijk risico bestaat dat het uit te voeren materieel gebruikt zal worden voor binnenlandse onderdrukking. In het geval van een voorgestelde export naar landen waar de VN, de Raad van Europa of de EU ernstige schendingen van de mensenrechten hebben geconstateerd, dient een zeer zorgvuldige analyse te worden gemaakt. Het criterium geeft hierbij expliciet aan dat onderzocht moet worden of er een verband bestaat tussen de uit te voeren goederen en geconstateerde mensenrechtenschendingen. De Brusselse Raadswerkgroep COARM heeft in 2006 richtlijnen voor de toepassing van het mensenrechten criterium voltooid en opgenomen in de Gebruikershandleiding bij de EU Gedragscode wapenexport. Dit houdt in dat degenen die vergunningaanvragen voor uitvoer van militair materieel beoordelen, nu een praktische handleiding hebben waarin een overzicht wordt gegeven van de meest relevante mensenrechteninstrumenten, de diverse begrippen uit dit tweede criterium worden toegelicht – zoals het begrip *«ernstige mensenrechtenschendingen»* en waarin een lijst is opgenomen met informatiebronnen. De richtlijnen noemen enkele indicatoren die behulpzaam zijn bij het vaststellen van «de houding van

het ontvangende land ten aanzien van mensenrechten». Ook geven de richtlijnen aan welke vragen kunnen worden gesteld, teneinde te voorkomen dat materieel wordt geëxporteerd dat wordt misbruikt bij mensenrechtenschendingen of ingezet wordt bij interne repressie. Deze vragen liggen op het gebied van rapportages (van EU, internationale en regionale organisaties, NGO's en media), de huidige situatie in het land van bestemming en trends, de specifieke eindgebruiker, en het risico van omleiding. Ten aanzien van de aard van het te exporteren materieel, stellen de richtlijnen dat de beoordeling realistisch moet zijn – is het materieel daadwerkelijk inzetbaar als repressiemiddel? Mochten EU Lidstaten van mening zijn dat vanwege de mensenrechtensituatie in een specifiek land, de uitvoer van militair materieel naar dat land in alle gevallen onwenselijk is, dan wordt gesproken over een wapenembargo. De discussie is dan van een andere orde en betreft niet meer het wapenexportbeleid, maar EU sancties (Artikel 80, TK: 22054, nr. 126, 2007).

11. EKV, Sondages en wapenexportvergunningen

Brief staatssecretaris van EZ, nadere schriftelijke informatie over de relatie tussen de EKV, de sondages en wapenexportvergunningen (17 juni 2005)

Onder de exportkredietverzekering worden risico's verbonden aan export herverzekerd door de Nederlandse staat. Het gaat om risico's die niet in de markt kunnen worden verzekerd vanwege de grootte van de transactie, de lengte van de krediettermijn of de politieke en financiële situatie in het importerende land. In Nederland is gekozen voor een verzekeringssysteem om de expertise van commerciële banken te benutten. In Nederland vindt de uitvoering plaats door Atradius, in een aparte juridische entiteit waar alleen transacties voor rekening van de staat worden verzekerd. De minister van Financiën en de staatssecretaris van EZ zijn gezamenlijk beleidsverantwoordelijk en de minister van Financiën heeft ook budgettaire verantwoordelijkheid. Er worden voorwaarden aan transacties gesteld. Een voorwaarde voor bijvoorbeeld een schadevergoeding is dat de exporteur zijn contractuele verplichtingen moet zijn nagekomen en dat alle financiële zekerheden op de juiste manier gesteld zijn. Een andere voorwaarde is dat schade niet mag zijn veroorzaakt door het ontbreken van een vergunning. De exporteur is verantwoordelijk voor het aanvragen van deze vergunningen. Is er geen vergunning dan is de schade ook niet verzekerd. Voordat een vergunning wordt aangevraagd kan een exporteur een sondage aanvragen.

Sondages

Een exporteur kan alvorens met de commerciële besprekingen te starten een sondage aanvragen voor de te exporteren militaire goederen. Hiermee verkrijgt de exporteur een indicatie van het besluit dat de overheid zou nemen als er op het moment van de sondage een aanvraag zou worden gedaan. Een positieve sondage biedt geen garantie dat uiteindelijk een vergunning zal worden afgegeven, omdat dit afhangt van de omstandigheden op dat moment. Een positieve sondage betekent voor de exporteur op dat moment wel een positief startpunt om de commerciële onderhandelingen met zijn afnemer aan te gaan.

Exportvergunning

Een exporteur kan alleen militaire goederen exporteren als hij in het bezit is van een exportvergunning. Deze heeft een geldigheidsduur van een jaar. Verlenging is mogelijk, maar er vindt wel nieuwe toetsing plaats. Het kan voorkomen dat een exportvergunning of andere vergunning niet wordt verstrekt. De exporteur heeft dan veelal al wel kosten gemaakt, maar deze schade wordt niet gedekt omdat deze tot zijn eigen verantwoordelijkheid wordt gerekend.

Ondernemers financieren hun exporttransacties vaak door middel van een lening bij een commerciële bank aan de buitenlandse afnemer. Deze lening wordt dikwijls ook verzekerd onder de EKV. Indien de exporteur niet voor de juiste vergunning heeft gezorgd, ontstaat vaak schade. Indien hij geen toestemming krijgt om te exporteren kan hij zijn goederen immers niet leveren aan de buitenlandse afnemer. Deze afnemer wordt hierdoor gedupeerd en zal wellicht met een beroep op wanprestatie door de exporteur de lening aan de bank niet willen terugbetalen. De bank lijdt hierdoor schade maar is hiervoor verzekerd onder de EKV (door de staat). Omdat de exporteur verantwoordelijk is voor het ontstaan van de schade, zal de Staat de schade verhalen op de exporteur. Zo wordt voorkomen dat de staat schade betaald die is ontstaan doordat een exporteur een vergunning niet heeft verkregen. Deze constructie geeft geen absolute garantie dat de Staat de schade kan verhalen. De exporteur kan in financiële problemen verkeren, door middel van een uitgebreide analyse van de risico's en een gefundeerde acceptatiebeslissing wordt dit probleem zo veel mogelijk voorkomen.

Er is een zuivere scheiding tussen de verantwoordelijkheid van de staat en de wapenexporteurs. Daarbij is de exporteur verantwoordelijk voor het verkrijgen van vergunningen, indien hij er niet in slaagt om deze te krijgen dan is dat een ondernemersrisico waarvan hij de gevolgen zelf moet dragen (Artikel 40, TK: 22054, nr. 94, 2005).

Behandelingwetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het ministerie van Defensie (21 maart 2006)

De heer Platvoet (Groenlinks) Hayo Cijfer, de vice-president Internationale Handelsfinanciering van ABN AMBRO verklaarde dat de grote militaire exportkredietverzekeringen de Nederlandse export naar ontwikkelingslanden belemmeren. De twee grootste exportkredietverzekeringen van de afgelopen jaren zijn afgegeven voor twee Indonesiër orders voor in totaal vier korvetten met een waarde van 1 mld. Door deze verzekeringen is het landenplafond voor Indonesië bereikt. En kunnen andere exporten, zoals die van medische apparatuur, vrijwel niet meer verzekerd worden. Dit wapenexportbeleid valt moeilijk te rijmen met het Nederlandse ontwikkelingsbeleid. Nederlands besteed jaarlijks voor ongeveer 60 miljoen aan ontwikkelingshulp in Indonesië. De verstrekte exportkredieten belopen echter een veelvoud daarvan, waardoor Indonesië in het komend decennium meer besteedt aan het aflossen van zijn militaire schuld aan Nederland dan dat het aan Nederlandse hulp ontvangt. Dit is slechts één voorbeeld van hoe het defensiebeleid in tegenstelling is met het Nederlands ontwikkelingsbeleid. Het verzet tegen kernwapens was vijftig jaar geleden intens. Nu hoor je er eigenlijk heel weinig over, behalve misschien over Noord-Korea en Iran. Dat is vreemd want volgens experts is de kans dat kernwapens nu worden gebruikt veel groter dan vijftig jaar geleden (Artikel 52, EK 22-1020, 2006).

Vragen gesteld door het lid Van Velzen (SP) Exportkredietverzekering voor wapenhandel (21 maart 2006)

1. Is het u bekend dat exportkredietverzekeraar Atradius de export van vier korvetten heeft verzekerd voor een bedrag dat het dubbele is van wat u de Kamer meldde in het algemeen overleg van 16 maart jl. te weten 1 miljard euro?
2. Is het waar dat onder andere door deze verzekering het totaal bedrag dat Atradius mag verzekeren voor exporten naar Indonesië te weten 1,5 miljard euro overschreden is en dat Nederlandse investeerders daardoor geen gebruik kunnen maken van de verzekering?
3. Is het waar dat het budget zelfs zou zijn overschreden?
4. In hoeverre wordt er bij het afgeven van exportkredietvergunningen een weging gemaakt tussen verschillende aanvragen?
5. Acht u het wenselijk dat een groot gedeelte van de exportkredietverzekeringen uitgetrokken is voor wapenhandel?
6. Is het waar dat onderdelen aan de korvetten die door buitenlandse leveranties worden geleverd ook bij de exportkredietverzekering van Atradius zijn inbegrepen?
7. Deelt u de mening dat de export van wapensystemen in de komende jaren een grote belemmering vormt voor de mogelijkheden van andere exporteurs om hun orders te verzekeren?
8. Is het u bekend dat een groot gedeelte van de mondiale schuld is opgebouwd door openstaande afbetaling aan exportkredietmaatschappijen? Deelt u de mening dat het wenselijk is dat armere landen geen grote schulden opbouwen door grote militaire aankopen wanneer twijfel bestaat of landen de schuld kunnen betalen?
9. Is het u bekend dat Nederland een bedrag van ongeveer 60 miljoen euro uittrekt voor ontwikkelingshulp aan Indonesië. Deelt u de mening dat er sprake is van incoherent beleid dat een land dat hulp nodig heeft om zorg en onderwijs op peil te houden, tegelijkertijd zulke bedragen uitgeeft aan haar marine?

Antwoord staatssecretaris van Gennip:

1. In het AO van 16 maart jl. werd gesproken over de verwachte waarde van de vergunningen. Dat is de waarde van de fysieke uitvoer. Bij het door u genoemde bedrag gaat het niet alleen om de waarde van de fysieke uitvoer van Nederland. Het betreft de ten hoogste uit te keren schadevergoedingen onder de exportkredietverzekeringspolissen voor zowel de exporteur als de financier die Indonesië in het licht van deze opdrachten heeft afgesloten.
2. Ja, het in herverzekering nemen van een grote scheepsbouwleverantie heeft ervoor gezorgd dat het landenplafond is overschreden. De resterende obligoruimte onder het plafond was ook zonder deze transactie nagenoeg gebruikt.
3. Er is geen sprake van budgetoverschrijding. De exportkredietverzekering financiert in principe zichzelf, door kostendekkende premies in rekening te brengen. De Staat heeft de mogelijkheid Atradius toe te staan het landenplafond te overschrijden, hierover bestaan geen internationale afspraken.
4. Nee de aanvragen voor exportkredietverzekering worden behandeld op volgorde van binnenkomst. Er wordt gelet op de risico's niet op de aard van het goed.
5. Bij de EKV wordt gelet op risico's. Het landenbeleid bij de EKV is gebaseerd op inschattingen van de landenrisico's. Tevens vindt er een toetsing plaats of de transactie voldoet aan nationale en internationale regelgeving op het gebied van exportkredietverzekeringen.
6. De Nederlandse economie is een open economie en die valt en staat bij export. Onder de EKV wordt zoveel mogelijk aangesloten bij dit gegeven. Daardoor kan een buitenlands bestandsdeel tot 50% worden meeverzekerd. Waar mogelijk wordt dit buitenlandsbestandsdeel vervolgens weer herverzekerd bij buitenlandse exportkredietverzekeraars.
7. Alle transacties tezamen hebben het plafond van Indonesië gevuld. Het heroverwegen van de exportkredietverzekering is niet aan de orde.
8. In het algemeen kan gesteld worden dat schuldposities in verhouding moeten staan tot de betalingscapaciteit van een land. De toets of de militaire uitgaven van een land in verhouding staat tot de inzet en beschikbaarheid van middelen voor de sociale en economische ontwikkeling van dat land vormt als achtste criterium van de EU-gedragscode onderdeel van het Nederlands beleid.
9. In 2006 is in totaal 93,5 miljoen beschikbaar. In overeenstemming met Artikel 51 van het VN-Handvest heeft iedere soevereine staat, dus ook Indonesië het recht op zelfverdediging, hetgeen uitgaven voor nationale defensie legitimeert. Beleidscoherentie wordt gewaarborgd door middel van het wapenexportbeleid, waarbij alle aanvragen voor exportvergunningen die betrekking hebben op ontwikkelingslanden worden getoetst op ontwikkelingsaspecten aan de hand van het achtste criterium van de EU-gedragscode (Artikel 55. TK:1230, 2006).

Motie Kamerlid van Velzen, exportkredietverzekering

De Kamer roept de regering op, geen exportkredietverzekeringen af te geven voor militaire goederen.

Mevrouw van Velzen vindt het een vreemd fenomeen dat de Nederlandse Staat het risico op wanbetaling bij specifieke landen herverzekert, zeker waar het gaat om militaire exporten. De Staat stelt daarmee bedrijven in staat om risicovolle exporten te bevorderen naar in de regel armlastige landen. Inmiddels heb ik uit onverwacht hoek steun gekregen voor mijn commentaar op het huidige stelsel. De ABN AMBRO heeft de dag na het debat in de Kamer de publiciteit gezocht, omdat men boos is omdat het plafond is bereikt voor exportkredietverzekeringen voor Indonesië. Door de exportkredietverzekering die is afgegeven aan de Schelde kunnen ander bedrijven niet meer aankloppen.

Staatssecretaris van Gennip: Wij hebben te maken met twee verschillende systemen naast elkaar. Het systeem van vergunningverlening voor wapenexport en het financiële instrument in de vorm van de verzekering of, beter gezegd, de

herverzekering. De verzekeringstechnische faciliteit van de herverzekering bestaat om de uitvoer van kapitaalgoederen of de uitvoering van grote projecten naar opkomende markten in ontwikkelingslanden mogelijk te maken. Wij hebben het hier dus niet over een subsidie voor een sector of over een instrument van het wapenexportbeleid. Wij willen een neutraal karakter van deze faciliteit waarborgen. Het landenplafond van Indonesië is behoorlijk vol. Het is verhoogd naar 1,5 miljard. Op het moment ben ik aan het bezien of wij de exportkredietverzekeringssportefeuille kunnen “swappen” (ruiltransactie) met een ander Europees land, waardoor er weer ruimte ten aanzien van Indonesië zal ontstaan. Wij zoeken dus naar creatieve oplossingen. De volgende informatie zal worden verschaft: informatie over ruimte onder het landenplafond Indonesië bij de EKV en informatie over premieverhogingen onder de EKV en over uitspraken regeringszijde over kostendekkendheid van dit instrument. De motie raad ik af (Artikel 56, TK: 69-4394, 2006) (Artikel 57, TK:22054, nr. 106). De motie wordt uiteindelijk verworpen (Artikel 75, TK:72-4539, 2006).

Vragen gesteld door Van Velzen en Irrnag (SP) Wapenexport met behulp van exportkredietverzekeringen (7 juni 2007)

1. Wat is uw reactie op het rapport «Financing misery with public money»?
2. Deelt u de mening dat het wenselijk is dat de financiële ondersteuning vanuit Ontwikkelingssamenwerking voor Nederlandse bedrijven niet uitsluitend ingezet zou moeten worden voor pure exportpromotie maar slechts ingezet zou moeten worden indien dit armoedebestrijding bevordert?
3. Is het waar dat 27% van de Nederlandse exportkredietverzekeringen, berekend over de periode van augustus 2002 tot augustus 2006, wordt besteed aan wapenhandel? Zo ja, deelt u de mening dat dit een disproportionele ondersteuning is van de export van militaire goederen ten opzichte van export van civiele goederen? Zo nee, wat is dan het juiste percentage en op grond van welke criteria meet u deze omvang van de militaire exportkredieten?
4. Onderschrijft u de conclusie van het rapport dat (exportkredietverzekeringen voor) militaire uitgaven en wapenexport naar ontwikkelingslanden of falende staten een coherent ontwikkelingsbeleid in de weg staan en contraproductief werken op het behalen van de millenniumdoelstellingen?
5. Onderschrijft u de conclusie van het rapport dat wapenexport met steun van exportkredietverzekeringen de schulden van arme landen verhogen?
6. Deelt u de mening dat de Nederlandse overheid een terughoudend beleid zou moeten voeren daar waar het gaat over de export van wapens en dat het verstrekken van exportkredieten daarmee niet strookt?
7. Is het waar dat militaire kredieten niet kunnen worden kwijtgescholden uit het budget van Ontwikkelingssamenwerking? Zo ja, hoe wordt vastgelegd welke exportkredieten militair en welke civiel zijn?
8. Zijn exportkredietverzekeringen op dit moment kostendekkend op het punt van de balans tussen premies, uitgekeerde vergoedingen en schuldenkwijtschelding? Zo ja, wat is dan de legitimatie van de overheidsrol hierin? Kunt u in detail aangeven welke kosten de overheid vanuit de verschillende ministeries gemaakt heeft de afgelopen 5 jaar en hoe de kostendekkendheid berekend wordt?
9. Bent u bereid om er bij de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) voor te pleiten dat exportkredietverzekeringen voor wapenuitvoer moeten voldoen aan zijn?
10. Deelt u de mening dat de criteria voor onproductieve uitgaven van de OESO uitgebreid moeten worden opdat de wapenverkoop hieronder komt te vallen?
11. Deelt u de mening dat de OESO de instellingen die exportkredietverzekeringen verstrekken zou moeten verplichten om openbaar informatie te publiceren over het soort goederen en diensten dat herverzekerd wordt, de **eindgebruiker** in het land van bestemming en de waarde van de transactie, de financier en de omvang van eventuele commissies?
12. Deelt u de mening dat bedrijven die veroordeeld zijn voor betrokkenheid bij corruptie niet meer in aanmerking moeten kunnen komen voor exportkredietverzekeringen?
13. Deelt u de mening dat voor een goed functioneren van de Europese gedragscode inzake wapenexport, het wenselijk zou zijn om geen (exportkredieten voor) militaire verkopen te voorzien van exportkredietverzekeringen als het gaat om leveranties aan falende staten, staten waar het leger stelselmatig wordt ingezet bij mensenrechtenschendingen of interne en externe conflicten?
14. Zijn er ook schulden van niet-ontwikkelingslanden die openstaan bij het Exportkredietverzekering en Investeringsgarantie (EKI)? Zo ja, welke, en worden of kunnen deze worden kwijtgescholden uit het budget voor Ontwikkelingssamenwerking?

Antwoorden staatssecretaris EZ

1. Informatief, al deel ik de conclusies en waarnemingen uit het rapport niet. In het rapport wordt de suggestie gewekt dat Europese overheden via hun Export Credit Agencies (ECA's) een actief beleid voeren waar het gaat om de export van militaire goederen. Dat is niet het geval. Voor de export van militaire goederen die voldoen aan de gestelde eisen van de exportvergunning is, evenals voor andere goederen, afdekking van de politieke- en commerciële risico's van de transactie mogelijk via de exportkredietverzekering. Deze verzekeringsdekking is voor de overheid kostendekkend. Er is dus geen sprake van actieve financiële ondersteuning.
2. De minister voor Ontwikkelingssamenwerking zet geen ontwikkelingsgeld in voor exportpromotie, maar honoreert vanuit het programma Ontwikkelingsrelevante Export Transacties (ORET) uitsluitend middelen voor deels uit Nederland en deels uit andere landen afkomstige exporttransacties die een positieve bijdrage leveren aan duurzame economische ontwikkeling en die het ondernemingsklimaat faciliteren. Hieraan werd in 2006 circa € 104 miljoen besteed.

3. Nee. Volgens mijn berekeningen ligt het percentage rond de 9%.
4. In overeenstemming met Artikel 51 van het VN-Handvest heeft iedere soevereine staat het recht op zelfverdediging. Dit geldt ook voor ontwikkelingslanden. Stabiliteit en veiligheid vormen een belangrijke voorwaarde voor duurzame ontwikkeling, en dragen bij aan een beter klimaat voor economische groei. Waar het om gaat, is dat de militaire uitgaven proportioneel moeten zijn ten opzichte van een geconstateerde, legitieme veiligheidsbehoefte, en zo min mogelijk beslag moeten leggen op de beschikbare financiële middelen.
5. Elke aankoop op krediet werkt uiteraard schuldverhogend, maar in het algemeen kan worden gesteld dat schuldposities in verhouding zouden moeten staan tot de betaalcapaciteit van een land. Bij het vaststellen van risicoprofielen wordt hier ook rekening mee gehouden door middel van schuldhoudbaarheidsanalyses. Daarenboven maakt de betaalcapaciteit en -moraliteit ook onderdeel uit van de analyse die Atradius DSB maakt van een transactie.
6. Er is sprake van een afgewogen beleid. De beoordeling van de toelaatbaarheid van de wapenexport is daarbij losgekoppeld van de verzekeringstechnische toets. De toelaatbaarheid wordt beoordeeld bij (het al dan niet verstrekken van) de exportvergunningen.
7. Ja. Kwijschelding van vorderingen die ontstaan zijn uit hoofde van militaire transacties mogen niet worden aangemerkt als ODA. In het ontwikkelingscomité van de OESO (DAC) zijn hierover in 1993 expliciete afspraken gemaakt. Nederland rekent bij kwijschelding deze vorderingen dan ook niet toe aan de door Nederland verstrekte ODA.
8. Kostendekkendheid van de exportkredietverzekeringen voor rekening en risico van de Nederlandse Staat betekent, dat de voor die verzekeringen ontvangen premies voldoende zijn om de uitvoeringskosten vermeerderd met uitgekeerde schades en verminderd met de later alsnog ontvangen betalingen (zogenaamde provenuen) op lange termijn te kunnen betalen. Om de mate van kostendekkendheid goed te kunnen bepalen, is door Nederland een model voor de bedrijfseconomische resultaatbepaling (Berb) ontwikkeld. Hierin wordt rekening gehouden met alle werkelijk gerealiseerde kasstromen (liquide middelen) en met verwachte toekomstige kasstromen (vorderingen en voorzieningen). Dat er ondanks het vereiste van kostendekkendheid van de faciliteit toch een rol is voor de Nederlandse overheid komt doordat er sprake is van markt falen. De commerciële markt verzekert dit soort risico's niet of tegen prohibitief hoge bedragen. Het voordeel dat de Staat ten opzichte van de markt heeft bij het verzekeren van exportkredieten is tweeledig. Ten eerste is de overheid in staat om langer te wachten op terugbetalingen dan de markt. Ten tweede is het voor overheden vaak makkelijker om met andere overheden afspraken te maken over staatsschulden dan voor het bedrijfsleven, waardoor de kans op recuperatie groter is.
9. In het algemeen is het maken van afspraken over de financiering – door of met steun van overheden – van wapenleveranties aan andere landen geen onderwerp van internationaal overleg. Het is zeer onwaarschijnlijk dat hierover overeenstemming tot stand komt.
10. Militaire leveranties maken al deel uit van de bestaande criteria van de OESO voor improductieve uitgaven sinds 2001. Dit blijkt onder meer uit de uitzonderingsbepaling dat deze criteria niet automatisch een verbod inhouden op leveranties die essentieel zijn voor de nationale veiligheid van het ontvangende land of die noodzakelijk zijn voor de bestrijding van drugshandel, smokkel en piraterij. Ik zie daarom geen reden de OESO-criteria op dit punt uit te breiden.
11. De Staat streeft openheid na over exporttransacties die door de Staat worden herverzekerd. Standaard zal een aantal gegevens ex post worden gepubliceerd, dus ná afgifte van de polis. Voor zover mij bekend bestaat er geen OESO-afpraak hieromtrent. Ik beschouw het als de verantwoordelijkheid van de afzonderlijke lidstaten hoe hiermee om te gaan. Vanwege concurrentiegevoeligheid is het vaak niet goed mogelijk om ex ante volledige openheid te geven over exporttransacties.
12. Het beleid ten aanzien van maatschappelijk Verantwoord Ondernemen binnen de Nederlandse exportkredietverzekering voldoet aan alle internationale afspraken. OESO verplichtingen ten aanzien van het tegengaan van omkoping en corruptie zijn neergelegd in een Recommendation on Bribery and Officially Supported Export Credits.
13. Nee. Over de samenhang tussen het beleid met betrekking tot wapenexportvergunningen en de exportkredietverzekering heb ik u eerder bericht in mijn brief aan uw Kamer (TK, vergaderjaar 2004–2005, 22 054, nr. 94).
14. Ja, er zijn ook vorderingen op niet-ontwikkelingslanden (zoals destijds bijvoorbeeld Polen en (Rus)land). Indien deze landen op de OESO/DAC lijst van ODA ontvangende landen voorkomen, kunnen bij kwijschelding deze vorderingen aan ODA worden toegerekend. Kwijschelding van vorderingen op niet-ontwikkelingslanden gebeurt echter hoogst zelden. Om voor kwijschelding in aanmerking te komen moet er allereerst sprake zijn van een onhoudbare schuld. Het land moet bovendien solvabiliteitsproblemen hebben.

Brief van de minister van Financiën vragen beantwoorden rondom de technische briefing over de exportkredietverzekering (15 oktober 2007)

Kostendekkenheid van militaire transacties.

De vraag werd gesteld of de EKV-faciliteit kostendekkend zou zijn als alleen gekeken wordt naar de transacties van militaire goederen. In internationaal verband is vastgelegd dat de EKV gemeten over een langere periode kostendekkend dient te zijn. Dit is bepaald om te voorkomen dat de markt doormiddel van exportsubsidies verstoord raakt. Om invulling aan kostendekkendheid te geven heeft Nederland een model voor de bedrijfseconomische resultaatbepaling ontwikkeld dat moet vast stellen of de Nederlandse exportkrediet verzekering over een langere periode kostendekkend is. Zoals vermeld in het Jaarverslag van het Rijk 2006 bedraagt dit cumulatieve saldo over de periode 1999–2006 circa € 50 miljoen. Dit

betekent dat de Nederlandse EKV-faciliteit kostendekkend is en dat dus geen sprake is van subsidie door de Staat aan het Nederlandse

bedrijfsleven. De exportkredietverzekering financiert in principe zichzelf. Daarbij zij aangetekend dat kostendekkendheid bij de exportkredietverzekeringen van wapenuitvoer noch in de WTO, noch in de OESO Arrangement on Officially Supported Export Credits een criterium is. De oorzaak hiervan ligt in het feit dat in het algemeen het maken van afspraken over de financiering, door of met steun van overheden, van wapenleveranties aan andere landen geen onderwerp van internationaal overleg is. Dit brengt met zich mee dat wapenexporttransacties niet meegenomen hoeven te worden in de berekening van kostendekkendheid van de EKV. Nederland doet dit wel en gaat daarmee verder dan de internationale norm.

Het aandeel van militaire transacties in de EKV-portefeuille

Tijdens de technische briefing op 5 september kwam de vraag op wat het aandeel van militaire transacties in de EKV-portefeuille is. Bij het beantwoorden van deze vraag kan theoretisch gezien zowel worden uitgegaan van nominale contractbedragen als van maximale schadevergoeding.

Allereerst dient te worden opgemerkt dat een verzekeringsportefeuille als de onderhavige wordt gestuurd door het beoordelen van risico's en niet door de aard van een goed. De faciliteit is productneutraal. Indien een exporteur een polis aanvraagt en voldoet aan alle voorwaarden (waaronder de voorwaarden die betrekking hebben op omkoping, milieu en sociale arbeidsomstandigheden) dan wordt de polis afgegeven. Op het moment van afgifte van de polis vindt geen afweging plaats over nut en noodzaak van het te exporteren goed voor het land van bestemming. De aard van het goed is echter wel relevant bij de afgifte van de wapenexportvergunning. Vergunningaanvragen voor de uitvoer van militaire goederen worden bezien in het licht van het Nederlandse wapenexportbeleid en getoetst aan de criteria van de Europese Gedragscode voor wapenexport. Een verzekerde exporteur is zelf verantwoordelijk voor het verkrijgen van deze wapenexportvergunning. Bij de exportkredietverzekering is het ontbreken van de vereiste vergunningen een uitgesloten schadeoorzaak onder de exporteurpolis. Concreet betekent dit dat de exporteur geen aanspraak kan maken op schadevergoeding als de benodigde exportvergunning niet wordt afgegeven. Het wapenexportvergunningenbeleid is daarom het geëigende instrument om het beleid ten aanzien van de uitvoer van militaire goederen vorm te geven. De exportkredietverzekering is daarentegen een financieel instrument dat los staat van en geen implicaties heeft voor het wapenexportbeleid. Het aandeel militaire transacties in de EKV is een rekenkundig feit. Het is geen beleidsvariabele waarop wordt gestuurd. Volgens berekeningen ligt het percentage van de EKV dat aan wapenhandel wordt besteed voor de periode augustus 2002 tot augustus 2006 rond de 9% ligt. In deze periode is in totaal voor € 14,2 miljard aan polissen uitgereikt, waarvan zo'n € 1,3 miljard voor transacties van exporteurs van defensiemateriaal. Voor deze berekening is uitgegaan van de verzekerde nominale contractbedragen.

Toelichting schuldkijschelding aan de ODA-prestatie

Volgens de regels van het «Development Assistance Committee» van de OESO (OESO/DAC) mogen kijscheldingen van overheidsschulden in het kader van de Club van Parijs (CvP) worden aangemerkt als ODA. Nederland past deze regel toe, net zoals nagenoeg alle andere donoren. **Militaire goederenleveranties zijn hiervan altijd uitgezonderd** (Artikel 82, TK: 31200 IXB, nr. 5, 2007).

12. Meer algemeen wapenexport

Algemeen overleg Afrika-beleid (15 april 2004)

Landen en bedrijven hebben nog steeds de vrijheid om zonder beperkingen wapens te leveren en om zonder VN-mandaat buiten hun eigen grenzen militaire operaties uit te voeren of uit te laten voeren.

De heer van Bommel hoopt dat de minister bereid is zich in te spannen voor een internationaal wapenverdrag dat een restrictief effect heeft op wapenhandel en de **transparantie** van wapentransacties verhoogt. Daarnaast vraagt de heer Bommel of de Minister bereid is zich in te spannen voor het juridisch bindend verklaren van de EU-gedragscode betreffende de wapenexporten? Wil de minister zich inzetten voor een internationaal verbod op clustermunities en om noodzakelijke initiatieven te tonen om Angola te ontminnen? De Minister van BuZa geeft aan dat de samenwerking tussen Afrika en Europa zal moeten worden vergroot. Het is wenselijk om wapentransacties wereldwijd beter te regelen. Het is volgens de Minister echter de vraag of een verdrag de oplossing is. Dit hangt af van de deelnemende landen, als essentiële landen niet mee willen doen heeft een dergelijk verdrag weinig kracht. Nederland is wel positief ten opzichte van een dergelijk verdrag. Nederland is vanaf het begin een voorstander geweest van een juridisch afdwingbare en dwingende EU-gedragscode inzake wapenexport. Binnen de EU is daar echter onvoldoende steun voor. Toch zal de regering zich hiervoor blijven inzetten. Er moet een zeer restrictief beleid zijn inzake wapentransacties met Afrika. Hierop is een gedragscode van toepassing. De Minister van BuZa moet toestemming verlenen voor export. De Veiligheidsraad overweegt een wapenembargo voor Oost-Kongo. Er is een groot aantal wapenembargo's ten aanzien van Kongo, Liberia, Libië, Sierra Leone, Somalië, Soedan en Zimbabwe. Er wordt serieus toegezien op de handhaving hiervan. De Veiligheidsraad heeft een panelrapport over de naleving van het wapenembargo tegen Somalië gemaakt. Dat is behandeld in december 2003. De secretaris-generaal heeft een panel van experts benoemd dat deze zaak moet monitoren. Het EU-voorzitterschap biedt mogelijkheden om te trachten zaken aan te scherpen. Hier zijn echter weinig voorstanders voor te vinden binnen de EU. De grote wapenproducerende landen zijn geen voorstander van verscherping van de maatregelen. Op de Grote Merenconferentie zal ook aandacht worden gevraagd van wapenhandel (Artikel 7: TK: 29237 nr.9, 2004).

RAZEB, Algemeen Overleg (9 juni 2004)

De heer van Baalen (VVD) memoreert dat er nog steeds wordt gesproken over het opheffen van het Europese Wapenembargo tegen China. Hierbij zijn met name het aanscherpen van de gedragscode en het bevorderen van de democratie van belang. Verder heeft de minister gezegd zich in te zetten om de militaire spanningen in de Straat van Taiwan te verminderen. De heer Koenders (PvdA) stelt dat het afgelopen jaar een oorlog is gevoerd in het kader van de non-proliferatie van massavernietigingswapens, maar mist een echt Europees beleid. De heer El-Baradei heeft aan aantal voorstellen gedaan. Brengt Nederland die voorstellen in ten behoeve van strategie ter zake? De nucleaire wapens die met name in de voormalige Sovjetrepublieken rondzwerven vormen een groot gevaar. Wat dat in de EU ingebracht? Ontwikkeling van kleine nucleaire wapens vormen een gevaar voor het Non-proliferatie Verdrag. Prioriteit van het Nederlandse voorzitterschap zou de kernwapenvrije zone in het Midden Oosten moeten zijn. Mevrouw Karimi (GroenLinks) wil twee punten toevoegen aan de discussie over de non-proliferatie van massavernietigingswapens. Wat zijn de belangrijkste knelpunten en welke voorstellen heeft de regering om de knelpunten weg te werken? Met betrekking tot het verscherpen van de exportcontroles wordt gezegd dat er strafbepalingen in nationale wetgeving moeten worden opgenomen. Is de illegale export van vergunningsplichtige dual-use goederen niet al strafbaar? Verder pleit de fractie voor een meldingsplicht ten aanzien van een bredere groep dual-use goederen die voor de productie van massavernietigingswapens kunnen worden gebruikt.

Minister Bot: Met betrekking tot het wapenembargo ten opzichte van **China** ligt de nadruk op de voorwaarden voor de eventuele opheffing. Op dit moment is geen toename van exporten zichtbaar. In geval van opheffing moet de gedragscode worden aangescherpt om garanties te verkrijgen. Er zijn op diverse terreinen verbeteringen zichtbaar. Rust in de Straat van Taiwan is uiteraard van groot belang. Sinds de aanname van de strategie in december 2003 is op het gebied van non-proliferatie duidelijke vooruitgang geboekt. Nieuwe lidstaten hebben zich aangesloten bij de exportcontrole regimes, de aanname van resolutie 1540 van de Veiligheidsraad, samenwerking met de IAEA en inbreng van de non-proliferatieclausules in akkoorden met derde landen. Het Nederlandse voorzitterschap: werken aan universalisering en versterking van multilaterale verdragen en de gedragscode., Verificatie van de instrumenten m.b.t. ontwapening en non-proliferatie en met een alomvattend kernstopverdrag en een conventie t.a.v. biologische en chemische wapens. Verder wordt gewerkt aan een verklaring van de ER, waarin lidstaten zich verbinden strafbepalingen in nationale wetgeving op te nemen met betrekking tot illegale proliferatie van dual-use goederen en technologie (Artikel 9, TK 21501-02, 2004 nr. 561 vanaf pagina 11).

RAZEB, Uitvoering van de verordening van de Raad van de Europese Unie betreffende Gemeenschapsmodellen houdende aanwijzing van de rechtbank voor het Gemeenschapsmodel (2 september 2004)

Mevrouw Karimi vraagt zich af wat er gedaan wordt aan wapenexport? Daarover zijn in Europees verband nog geen afspraken gemaakt. Minister van Ardenne antwoordt dat wapenexport een van de coherente thema's is. Dat staat bovenaan de agenda van het ministerie voor Ontwikkelingssamenwerking. De Europese wapenexportcode wordt herzien en waarschijnlijk nog tijdens het Nederlandse voorzitterschap afgerond. Nederland zet in op een bindende code, maar de helft van de lidstaten is het daarmee niet eens. Aangezien hier bij unanimiteit over moet worden beslist, wordt dit nog een heftig gevecht (Artikel 18, TK21501-02, nr. 578, 2004, p. 2 &8).

Begrotingsstaten Ministerie van BuZa voor het jaar 2005.

Mede door het wegvallen van grenzen is er sprake van een toenemende dreiging van terrorisme en de verspreiding van massavernietigingswapens. Het huidige VN-systeem is onvoldoende toegerust voor het geven van een effectief antwoord op alle moderne dreigingen, in het bijzonder die van terrorisme en massavernietigingswapens. De middelen voor het afdwingen van de naleving van afspraken en het optreden tegen schendingen schieten tekort. Een effectief multilateraal systeem, regionaal en mondiaal is over de hele linie van belang. Nederland zal ook in 2005 een substantiële bijdrage leveren aan activiteiten in multilateraal verband gericht op ontwapening (Artikel 17, TK 29800 nr.2, 2004).

Beleidsartikel 2: Grotere veiligheid en stabiliteit, effectieve humanitaire hulpverlening en goed bestuur

Operationele doelstelling 3: bestrijding van proliferatie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen en bevordering van ontwapening

Na te streven resultaten

Na te streven resultaten

- Succesvolle afronding van de Toetsingsconferentie van het Non proliferatieverdrag (NPV);
- Vermindering van de voorraden chemische wapens en splijtstof van de Russische Federatie;
- Zicht op een verbeterd internationaal regime inzake de splijtstofcyclus;
- Identificatie van praktische maatregelen ter verdere versterking van het Biologische Wapensverdrag;
- Verdere implementatie van de EU-non-proliferatiestrategie, waaronder introductie van non-proliferatieclausules in Gemengde Akkoorden;
- Terugdringing van proliferatie door verbeterde internationale samenwerking bij interdictie van illegale transporten van materialen die worden gebruikt.

Nederland zal zich inzetten door initiatieven in EU-kader en gelijkgezinde NAVO lidstaten voor de aanname van een consensusdocument tijdens de toetsingsconferentie van het NPV.

Verder blijft Nederland een personele bijdrage aan het Voorlopige Technische Secretariaat van de Organisatie van het Alomvattend Kernstopverdrag (CTBT) financieel ondersteunen en zal het de werkzaamheden van de (Nederlandse) Speciale Vertegenwoordiger van de Verdragspartijen voor de Spoedige inwerkingtreding van het CTBT financieren. Nederland zal een financiële bijdrage leveren aan de vernietiging van chemische wapens in de Russische Federatie en aan de vermindering, dan wel de veilige opslag, van de voorraden splijtstof aldaar. Tot slot zal Nederland blijven deelnemen aan uitwerking, inclusief oefeningen, van het Proliferation Security Initiative. In de EU-werkgroep Conventionele wapenexport (COARM) zal Nederland zich richten op een sterker «geharmoniseerd» Europees wapenexportbeleid op basis van de Gedragscode van de EU betreffende wapenuitvoer. Nederland zal zich ook inzetten voor verdere uitwisseling van expertise op het gebied van Wapenexportregulering, -beleid en -controle met de kandidaat-lidstaten Slowakije, Roemenië en Bulgarije, alsmede Oekraïne.

Operationele doelstelling 4: Goede internationale afspraken op het gebied van conventionele wapenbeheersing en een restrictief en transparant wapenexportbeleid

- Acceptatie en implementatie door zo veel mogelijk landen van Protocol V bij het Conventionele Wapensverdrag, inzake ontplofbare oorlogsresten;
- Ratificatie door Nederland en inwerkingtreding van het Protocol in 2005; verdere versterking van het Conventionele Wapensverdrag;
- Nadere internationale (regionale) afspraken over het voorkomen van illegale (tussen)handel in kleine en lichte wapens; overeenstemming over een VN-instrument inzake «marking and tracing»; versterking van de internationale afspraken ter voorkoming van de ongecontroleerde verspreiding van wapens tegen luchtdoelen, de zogenaamde Manpads (Man portable air defense systems);
- Verdere universalisering alsmede verbeterde naleving van het Ottawa Verdrag inzake anti-personeelmijnen; bestendiging van de rol van het CSE-Verdrag (Conventionele Strijdkrachten Europa); deelname van een zo groot mogelijk aantal landen, met name uit Afrika en het Midden- Oosten, aan het VN-wapenregister en verdere versterking van het register; nieuwe projecten in de OVSE ter vermindering van de risico's van surplus munitievoorraden, op basis van een Frans-Nederlands initiatief terzake;
- Restrictief en zo transparant mogelijk wapenexportbeleid; verbetering van de afstemming van het wapenexportbeleid tussen de EU-lidstaten;
- Een uit buitenlandpolitiek oogpunt verantwoord en effectief defensiematerieelbeleid.

Nederland zal zich in blijven zetten voor het Noors/Nederlands initiatief terzake onder andere in de OVSE voor een gedragscode voor betere controle op **brokering**. Te bevordering van verdere internationale afspraken over Manpads overweegt Nederland de organisatie van een seminar. Nederland zal actief betrokken blijven bij de verschillende commissies die toezien op de naleving van het Ottawa Verdrag. De regering zal projecten op het gebied wapenvernietiging, munitievernietiging en voorraadbeheer ondersteunen.

Jaarverslag en slotwet ministerie van BuZa 2004 (aangeboden 15 mei 2005)

Onder Nederlands EU-voorzitterschap werden in lijn met de EU non-proliferatiestrategie wereldwijde inspanningen ondernomen ter bevordering van de universaliteit van instrumenten als het Alomvattend Kernstop verdrag (CTBT), het Biologisch Wapenverdrag, de Haagse Gedragscode tegen de verspreiding van Ballistische raketten en de Additionele

protocollen van de IAEA Waarborgovereenkomsten. Het proces ter voorbereiding van de Toetsingsconferentie van het NPT in 2005 is in procedureel en organisatorisch opzicht ter hand genomen. Overeenstemming over inhoudelijke kwesties werd echter niet bereikt (Beleidsprestaties 1+2). Wel werd Non-proliferatie onder Nederlands Voorzitterschap een standaard onderwerp in de relaties van de Unie met andere landen. Zo werd tijdens de EU-top met China een verklaring ondertekend waarin China en de EU wederzijdse steun voor non-proliferatie, ontwapening en wapenbeheersing benadrukken en lukt het om in de tekst voor het associatieakkoord met Syrië een sterke non-proliferatieclausule op te nemen (Beleidsprestaties 1+2).

Tijdens de EU- VS top van 26 juni 2004 werden zeven verklaringen ondertekend over versterkte samenwerking en dialoog in de strijd tegen het terrorisme, non-proliferatie en bestrijding van massavernietigingswapens, het Midden-Oosten en het Mediterrane gebied, economische betrekkingen, HIV/Aids, malaria en tuberculose, Irak en Soedan.

Geoperationaliseerde doelstelling 7: Non-proliferatie en vernietiging van massavernietigingswapens.

Beleidsprestaties:

1. Versterkte non-proliferatie en ontwapeningsinstrumenten en politieke herbevestiging van het belang van verdragen;
2. Krachtige internationale en nationale handhaving van de bestaande richtlijnen exportcontrole regimes;
3. verbeterde bescherming bevolking tegen mogelijk gebruik van nucleaire, biologische, chemische of radiologische middelen;
4. Verminderde voorraden, dan wel veilige opslag oude massavernietigingswapens in de Russische federatie, zoals verdragsmatig bepaald.

Alle vier beleidsprestaties zijn gedeeltelijk gerealiseerd.

In de OVSE werd op Nederlands initiatief overeenstemming bereikt over een document inzake betere controle op de **tussenhandel** in kleine wapens.

Geoperationaliseerde doelstelling 9: Restrictieve en transparante handel in wapens

1. Toevoeging van relevante aanvullende informatie over dit beleidsterrein aan het jaarrapport wapenexportbeleid
2. Goede inhoudelijke afstemming van het wapenexportbeleid van de EU-lidstaten
3. Aangescherpt wapenexportbeleid van kandidaat-lidstaten en controle op wapenexport door deze landen in overeenstemming met de uit de EU-gedragscode voortvloeiende verplichtingen
4. Internationale overeenstemming over elementen die de basis kunnen vormen voor nationale wetgeving op het gebied van **tussenhandel** in kleine wapens.

Het nationale jaarrapport wapenexportbeleid werd uitgebreid met een overzicht van in 2003 verkocht overtollig defensiematerieel (beleidsprestatie 1). Onder Nederlands voorzitterschap kon de herziening en versterking van de EU-gedragscode vrijwel worden afgerond. Tevens kon de samenwerking tussen de EU en kandidaat-lidstaten en Noorwegen op wapenexportgebied worden versterkt. Tijdens het voorzitterschap werden de contacten op dit gebied met het Europees Parlement aangehaald (*Note Mirjam: Zoals uit eerder documenten blijkt is er nog niet geheel een goede inhoudelijke afstemming van het wapenexportbeleid, men is het er bijvoorbeeld niet over eens of de code politiek of juridisch bindend dient te zijn, daarnaast is de kwestie China van invloed op de uiteindelijke inhoud van de code, terwijl besluitvorming over deze kwestie halverwege 2005 nog steeds niet heeft plaats*) (Beleidsprestatie 1+2 realisatie: volledig).

Er kon nog geen overeenstemming worden bereikt over een nieuw EU-instrument met extra maatregelen ten aanzien van wapenexport naar post-embargolanden (**toolbox**), omdat enkele lidstaten besluitvorming ter zake en herziening van de gedragscode koppelden aan de totstandkoming van een besluit tot opheffing van het wapenembargo tegen China (*Note Mirjam: In Nederland is dit ook het geval*). In de VN werd op EU-initiatief overeenstemming bereikt op het begin van internationale onderhandelingen over betere controle op de **tussenhandel** in kleine en lichte wapens (Beleidsprestatie 4, realisatie gedeeltelijk) (Artikel 37, TK: 30100, nr. 1, 2005)).

Jaarverslag Homogene Groep Internationale Samenwerking (18 mei 2005)

Beleidsthema 2: vrede, veiligheid en conflictbeheersing

Non-proliferatie en wapenbeheersing:

- Onder het Nederlands EU-voorzitterschap is non-proliferatie een standaard onderwerp geworden in de relaties van de Unie met derde landen. In lijn met en ter bevordering van implementatie van de EU non-proliferatiestrategie werd onder Nederlands voorzitterschap wereldwijde inspanningen ondernomen ten behoeve van de universaliteit van de voornaamste ontwapenings- en non-proliferatie-instrumenten.
- Nederland heeft zich op verschillende manieren ingezet voor conventionele wapenbeheersing en bevordering van de naleving van bestaande overeenkomsten. Nederland belangrijke rol bij de onderhandelingen over een VN-verdrag inzake opsporing en tracing van kleine wapens.
- Nederland continueerde ook dit jaar zijn restrictieve beleid ten aanzien van export conventionele wapens. Onder Nederlands voorzitterschap kon de herziening en versterking van de EU-gedragscode inzake wapenexport vrijwel worden afgerond en werden de contacten met het Europees Parlement aangehaald (Artikel 38, TK:29233, nr. 4, 2005).

Wapenexportbeleid, brief staatssecretaris EZ: Zicht op de economische effecten van het Nederlandse exportcontrolebeleid van het onderzoeksbureau EIM (4 juli 2005)

Bij sommige Kamerfracties bestond de indruk dat Nederland een strikter exportcontrolebeleid voert dan andere Europese landen, wat zou leiden tot negatieve economische effecten voor het Nederlandse bedrijfsleven. Toegezegd is om te kijken of er een analyse kon worden gemaakt van dit vermeende strengere beleid en de gevolgen daarvan voor het defensiegerelateerde bedrijfsleven.

Aangezien er al een breder onderzoek hiernaar liep, zijn deze resultaten eerst afgewacht.

Het bureau Research voor Beleid constateerde dat voor de effecten van het wapenexportcontrolebeleid dat volgens de bedrijven in kwestie er in Nederland sprake is van een "guur ondernemingsklimaat" en dat de industrie minder gunstige voorwaarden ondervindt dan in andere landen. Deze constatering acht de staatssecretaris te summier en te weinig onderbouwd om een goed beeld te geven van het vermeende strengere beleid. Daarom is onderzoeksbureau EIM gevraagd om meer sprekende voorbeelden te achterhalen.

Uit het onderzoek komt een genuanceerd beeld naar voren:

- In het algemeen wordt het controlebeleid ervaren als soepel en snel. Gemist wordt door enkele bedrijven **transparantie** en rechtlijnigheid in beleid, en ervaren zij administratieve lasten en onduidelijkheid in uitvoering;
- De ondervraagden zijn verdeeld over de strengheid van het Nederlandse beleid in vergelijking met andere EU landen. Sommige stelden dat Nederland strenger is, andere dat andere landen strenger zijn;
- Bij de gevonden voorbeelden van orders die werden gemist door het Nederlandse beleid zijn er enkele die hebben bijgedragen aan de sluiting van het bedrijf in kwestie, maar zijn niet van doorslaggevende betekenis geweest voor deze sluiting.

Er is dus een verschil tussen het genuanceerde beeld van EIM en het meer negatieve beeld van Research voor Beleid. Dit kan worden verklaard doordat EIM beschikt over meer gewogen doorsnede van alle Nederlandse bedrijven die met het exportcontrolebeleid te maken hebben. RvB alleen gesproken met bedrijven waarvoor de productie van defensiemateriaal de kern van hun activiteiten vormt en die daardoor regelmatig ook exporteren naar politiek gevoelige landen. Dergelijke gevallen kunnen de nodige tijd vergen en door verandering van omstandigheden kunnen oordelen over vergunningsaanvragen wijzigen, daarnaast is de kans dat een vergunning wordt geweigerd groter dan bij export naar Navo- of EU-landen. Het bedrijfsleven ervaart dat soms als weinig transparant en inconsistent. EIM sprak ook deze bedrijven, maar ook bedrijven die voor hun omzet slechts in beperkte mate afhankelijk zijn van strategische goederen en met bedrijven die vooral exporteren naar EU- en Navo-landen. Deze bedrijven hebben veel minder "last" van bovengenoemde politieke afwegingen. Dit verklaart waarom het beeld van EIM positiever is.

Op basis hiervan concludeert de staatssecretaris dat het Nederlands exportcontrole beleid voor bedrijven soms negatieve effect heeft. Dit is echter inherent aan dit beleid. Om redenen van veiligheids- en mensenrechtenbeleid kan de Nederlandse overheid nu eenmaal bepaalde transacties niet toestaan. De Nederlandse overheid kiest ervoor relatief streng te zijn, dat betekent echter niet dat het Nederlandse controlebeleid en de uitvoering daarvan het Nederlandse bedrijfsleven structureel op achterstand zetten ten opzichte van concurrenten in andere landen, voor een dergelijk beeld is geen ondersteuning gevonden. Het verminderen van de administratieve lasten heeft de voortdurende aandacht. De minpunten die EIM signaleert zal ik in samenwerking met de betrokken instanties aanpakken. Ook zal worden gekeken naar de eventuele digitalisering van het vergunningsproces. De Nederlandse overheid blijft streven naar een Europees level playing-field, naar optimalisatie van de informatie-uitwisseling en harmonisatie van het wapenexportbeleid. Aanscherping van de criteria van de EU-gedragscode en een juridisch bindende status zou Nederland verwelkomen (Artikel 41, TK: 22054, nr. 95, 2005) (*Note Mirjam: Dit onderzoek lijkt een beetje te ontwijken, waarvoor het was bedoeld namelijk kijken in hoeverre orders worden gemist of ontbonden door het restrictieve wapenexportbeleid en dan met name in vergelijking met andere Europese landen*).

Behandeling van het verslag van een algemeen overleg met de staatssecretaris van Economische Zaken en de minister van Buitenlandse Zaken over het wapenexportbeleid (19 april 2005)

1. De Kamer verzoekt de regering om een volledige vergunningstop in te stellen ten aanzien van de export van militaire goederen aan India en Pakistan (Leden Karimi & Van Velzen).
2. De Kamer verzoekt de regering, een onderzoek in te stellen naar de wapenexporten van de vijf grootste wapenexporteurs die wapens via Nederlands grondgebied transporteren, zodat er duidelijkheid komt omtrent de aard en omvang, eindbestemming en gebruik en inzet van deze wapens (Lid Karimi).
3. De Kamer verzoekt de regering, te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om het exportkrediet aan de Dewantara (Indonesië) in te trekken (Lid van Velzen).
4. De Kamer verzoekt de regering af te zien van de leverantie van militaire goederen aan de Indonesische luchtmacht (Lid van Velzen).
5. De Kamer verzoekt de regering de totstandkoming van een wapenhandelsverdrag alsnog als een beleidsdoelstelling voor 2005 vast te leggen, zich hierover publiekelijk uit te spreken, zich in te spannen om dit onderwerp te promoten en te agenderen in verschillende internationale fora, daartoe concrete voorstellen te doen en Kamer over de voortgang te rapporteren (Leden Blom & Karimi).

Alle moties worden voldoende gesteund.

Minister Bot ontraadt de motie voor volledige vergunningstop India en Pakistan, omdat gezien de positieve ontwikkelingen in de relatie tussen India en Pakistan de verruiming van het wapenexportbeleid rechtvaardig wordt geacht. Dit beleid is in overeenstemming met andere EU-landen.

Dit geldt eveneens voor de motie om een onderzoek in te stellen naar de vijf grootste wapenexporteurs die wapens via Nederlands grondgebied transporteren. Alle grote wapenexporteurs rapporteren over de wapenexporten en daarmee zijn alle grote wapenexporteurs op de een of andere manier "gedekt".

De motie over de niet-leverantie van troepentransportschepen aan Indonesië acht ik overbodig, omdat mijn voorganger heeft gezegd dat alle exporten naar Indonesië kritisch worden getoetst.

De motie over de levering van gevechts- en trainingsvliegtuigen aan de luchtmacht van Indonesië raadt de minister ook af. De luchtmacht van Indonesië is een van de meest professionele krijgsmachtonderdelen. Zij is niet betrokken bij de schending van de mensenrechten, dit anders dan de landmacht.

De motie over de internationale wapenhandel vindt de minister interessant. De minister is voorstander van een internationale, bindende afspraak over wapenhandel met als einddoel een bindend juridisch instrument. Voor veel landen is dit vooralsnog een brug te ver.

Staatsecretaris van Gennip geeft aan dat EZ zit in een proces van **transparantie**. Het uitbreiden van de meldplicht waartoe wij anderhalf jaar geleden hebben besloten, betekent dat voor alle militaire goederen die via Nederlands grondgebied gaan een meldplicht geldt. Dat is een enorme stap in de **transparantie**. Dat betekent dat het verzoek van mevrouw Karimi om informatie in het kader van de meldplicht snelle doorvoer al is ingewilligd. Deze motie wordt eveneens ontraden. (Artikel 33 TK: 74, 2005).

Begrotingsstaten 2006

Een keerzijde van internationale samenwerking is dat grensoverschrijdende problemen toenemen virussen kunnen zich sneller dan ooit verspreiden, criminele en terroristische organisaties opereren wereldwijd, het vermogen om massavernietigingswapens te maken wordt wijder verspreid.

De dreiging van verspreiding van massavernietigingswapens blijft actueel. Besprekingen in het kader van het Non-Proliferatieverdrag in 2005 over het onder internationale controle brengen van de nucleaire brandstofcyclus en stopzetting van de splijtstofproductie voor explosie-doeleinden hebben helaas niets opgeleverd. Het is zaak dat bespreking van deze onderwerpen in andere fora wel tot resultaten leidt. Nederland zal zich hiervoor inzetten.

Beleidsartikel 2: Grotere veiligheid en stabiliteit, effectieve humanitaire hulpverlening en goed bestuur

Operationele doelstelling 3: bestrijding van proliferatie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen en bevordering van ontwapening

Versterking van het huidige multilaterale stelsel ter voorkoming van proliferatie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen en ter bevordering van wapenbeheersing en ontwapening blijft prioriteit houden. De inzet is vooral gericht op betere naleving en bevordering van universele deelname aan de bestaande regimes. Daarbinnen past ook aanscherping van de internationale exportcontroleregimes. Versterking van de internationale regimes is echter niet voldoende. Via multinationale en bilaterale kanalen zal tevens toe moeten worden bijgedragen proliferatiegevaarlijke situaties te voorkomen dan wel terug te dringen.

De outcome-indicatoren zijn verminderde risico's en een dalende trend op het gebied van proliferatie van MVW en hun overbrengingsmiddelen, zoals het aantal niet-erkende kernwapenstaten, het aantal kernwapens en het aantal staten dat beschikt over chemische en biologische wapens. Gezien de aard van het beleidsterrein zijn veel kwantitatieve gegevens niet bekend of vertrouwelijk. De cijfers over vernietiging van voorraden chemische wapens van landen, die het Chemisch Wapenverdrag hebben ondertekend, zijn voor het overgrote deel wel openbaar. In totaal is bij de Organisatie voor het Verbod op Chemische Wapens (OPCW) 69553 ton chemische wapens (categorie I) aangemeld.

Na te streven resultaten:

- Een aangescherpt internationaal nucleair non-proliferatieregime;
- Een succesvolle toetsingsconferentie van het Biologische Wapensverdrag en totstandkoming van gemeenschappelijk EU-beleid ter versterking van dit verdrag;
- Verbeterde naleving van de ontwapenings- en non-proliferatieregimes en de relevante resoluties van de VN-veiligheidsraad;
- Minder voorraden chemische wapens en splijtstof in de Russische federatie en minder voorraden chemische wapens in Albanië;
- Verdergaande implementatie van de EU non-proliferatiestrategie;
- Verdieping van de internationale samenwerking in het kader van Proliferation Security initiative, gericht op het terugdringen van proliferatie door verbod op illegale transporten van materialen die gebruikt kunnen worden in massavernietigingswapens (**dual-use**)

Nederland zal zich voor alle bovengenoemde zaken door initiatieven blijven inzetten in EU-, VN- en Navo-kader.

Operationele doelstelling 4: Goede internationale afspraken op het gebied van conventionele wapenbeheersing en een restrictief en transparant wapenexportbeleid

Nederland zal zijn restrictieve beleid ten aanzien van de export van militaire goederen voortzetten en een verantwoord en effectief wapenexportbeleid in derde landen bevorderen. De regering streeft voorts naar verbetering van de wereldwijde controle op de **tussenhandel** in kleine en lichte wapens.

Na te streven resultaten:

- Totstandkoming van nadere internationale afspraken over de implementatie van het VN-actieprogramma inzake kleine wapens; instelling van een VN-expertgroep over de **tussenhandel (brokering)** in kleine en lichte wapens;
- Een restrictief en zo transparant mogelijk nationaal wapenexportbeleid voortgaande harmonisatie van het wapenexport beleid van de EU-lidstaten, bevordering van internationale en regionale afspraken over wapenexport, toename aantal landen dat deelneemt aan VN-wapenregister;
- Een uit buitenlandpolitiek oogpunt verantwoord defensiematerieelbeleid.

Nederland zal in 2006 actief deelnemen aan de VN-herzieningsconferentie inzake kleine wapens en zich daarbij inzetten voor nadere internationale afspraken over de implementatie van het VN-actieprogramma kleine wapens. Nederlands zal zich inzetten tegen de ongecontroleerde handel in kleine wapens door financiering van projecten ter bevordering van implementatie van nationale wet- en regelgeving op het gebied van kleine wapens (export en **tussenhandel**) en verbeterde opslag en vernietiging van wapens. Nederland zal derde landen en regio's inhoudelijk blijven ondersteunen bij de verbetering van hun wapenexportbeleid en betrokken blijven bij initiatieven voor internationale afspraken over wapenexport zoals de mogelijke totstandkoming van een voldoende breedgedragen internationaal wapenhandelsverdrag (Artikel 42, TK: 30300, nr. 2, 2005).

Vaststelling van de begrotingsstaten van het ministerie van BuZa voor het jaar 2006. Verslag van vragen en antwoorden (16 november 2005)

Wat is de positie van de Nederlandse regering ten aanzien van de genoemde bronnen van spanning in Azië (Kasjmir, Noord-Korea, kwestie Taiwan)?

Voor elk conflict is een aparte benadering noodzakelijk. Ten aanzien van Noord Korea is het beleid gericht op het ondersteunen van de dialoog op het gebied van nucleaire aangelegenheden, mensenrechten en voortzetting van humanitaire hulp. China en Taiwan worden aangespoord om langs vreedzame weg tot een duurzame oplossing te komen. Ten aanzien van Kasjmir worden Pakistan en India de vredesbesprekingen voort te zetten. Nederland voert tevens een restrictief wapenexportbeleid ten aanzien van deze landen.

Op welke wijze zet Nederland zich in om de dreiging van verspreiding van massavernietigingswapens te verminderen?

De eerste verdedigingslinie zijn de internationale non-proliferatie en ontwapeningsverdragen, zoals het Non-Proliferatie verdrag, Het Biologisch Wapensverdrag en het Chemische Wapensverdrag. Deze verdragen vestigen de internationale juridische norm. Nederland blijft zich inzetten tot naleving van deze verdragen. Verder zal Nederland blijven mee doen aan de onderhandelingen in de Ontwapeningsconferentie in Geneve over een verdrag inzake een verbod op de productie van splijtstoffen voor explosiedoeleinden en voor een spoedige inwerkingtreding van het CTBT (alomvattend Kernstopverdrag).

Er is een tweede linie opgetrokken, omdat niet alle landen partij zijn bij de verschillende verdragen en de verdragen niet altijd worden nageleefd. De tweede linie omvat de exportcontrole regimes en de mede daarop gebaseerde exportcontrole wetgeving in de verschillende aangesloten landen. Deze verdedigingslinie heeft proliferatie door landen die niet zijn aangesloten bij deze regimes echter ook niet geheel weten te voorkomen

Als gevolg hiervan is een ontwikkeling zichtbaar naar een meer "hands on" aanpak van het probleem zoals met behulp van het PSI en aanneming van VN-Veiligheidsraad resolutie 1540 die lidstaten oproept maatregelen te nemen tegen de proliferatie van massavernietigingswapens naar niet-statelijke actoren. Nederland zal zich voor beiden actief blijven inzetten. Onder "hands on" valt ook een betere beveiliging van gevoelige materialen en vernietiging van bestaande voorraden mvw.

Ten opzichte van Zimbabwe bestaat een wapenembargo.

Op de Maasvlakte in Rotterdam vindt een PSI oefening plaats op 4 en 5 april 2006. Alle landen die de PSI-interdicties hebben ondertekend en een nuttige bijdrage kunnen leveren zijn welkom. Voor de oefening is een bedrag van 100.000 euro begroot.

Op welke wijze blijft Nederland betrokken bij initiatieven voor internationale afspraken over wapenexport, zoals het wapenhandelsverdrag ATT (Arms Trade Treaty, UN-verband)? Steunt Nederland de Britse inzet hierbij en welke initiatieven onderneemt Nederland om te zorgen voor een breed gedragen verdrag?

Nederland participeert in internationale en regionale bijeenkomsten van overheden, NGO's en bedrijfsleven over het ATT en brengt het onderwerp op in bilaterale contacten. De regering acht het van belang dat het initiatief breed wordt gedragen. De EU heeft zich achter het initiatief geschaard, maar juist bij grote wapenexporterende staten buiten de EU bestaat nog steeds scepsis. Om deze landen te overtuigen zal Nederland bij reguliere contacten dit veelvuldig worden opgebracht (Artikel 45, TK: 30300, nr. 19, 2005).

Wapenexportbeleid Verslag van een algemeen overleg (15 maart 2006)

Mevrouw Karimi (GroenLinks) vond het een dieptepunt toen de vraag in het overleg over het Nederlands wapenexportbeleid 2005 werd opgeworpen of er wel voldoende oog was voor de Nederlandse defensie industrie. Voor haar heeft de Nederlandse wapenindustrie geen prioriteit. De Nederlandse wapenexporten zijn veel **transpanter** geworden. Echter het doorvoerbeleid is nog niet geheel geregeld. Een aantal keuzes roept echter vragen op. De export van korvetten naar Indonesië is er een van. Het leger heeft in Indonesië nog te veel macht en te weinig respect voor de mensenrechten. Waarom verkoopt Nederland wapens aan Egypte? Aan China is een gering bedrag geleverd hoe verhoudt dit zich tot het wapenexportbeleid? De controle op exporten en de toepassing van bestaande criteria behoren tot de tekortkomingen van het Nederlands exportbeleid. Dat er via Duitsland Leopards naar Turkije gaan of F16's via de VS naar Israël. De meldingsplicht voor de doorvoer van wapens wordt verwelkomd, toch zou er nog steeds een algemene vergunningsplicht ingevoerd moeten worden. Wat doet de Nederlandse regering om de komst van een internationaal wapenhandelsverdrag te bevorderen? Het begrip politiek bindend is een leeg begrip. De EU-gedragscode is aangepast tijdens Nederlands voorzitterschap, maar is nog steeds niet bindend. Hoe staat dat daar nu mee? Er staat een conferentie over kleine wapens gepland, met welke inzet zal Nederland daar aan deelnemen?

Mevrouw van Velzen (SP) bedankt de vergaande openheid omtrent wapenexport vergeleken met eerdere kabinetten. Kan op de website van EZ ook informatie worden gegeven over sondages? De uitvoervergunning voor de levering van korvetten aan Indonesië dekt een budget van 300 miljoen, terwijl Atradius het heeft over 500 miljoen. Hoe kan het? Welke beleidslijn houdt de minister tegenwoordig aan voor wapenexporten naar Indonesië? Op China rust een wapenembargo, waarom worden er nachtkijkers aan China geleverd? Wat doet Nederland om de komst van de EU-gedragscode te bevorderen? Van de exportkredietverzekeringen die worden afgegeven betreft een derde wapens, volgens de cijfers gaat het hierbij niet aan exporten aan NAVO-landen, de SP wil dat hier een einde aankomt. De kredietverzekeringen worden dus ingezet om arme landen aan wapens te helpen. Hoe verhoudt dit zich tot het Nederlands Ontwikkelingssamenwerking beleid?

De heer Blom (PvdA) heeft eerder een motie ingediend om de regering zich te laten inzetten voor het wapenhandelsverdrag. Een soortgelijke motie zal binnenkort weer ingediend worden. Een EU-gedragscode heeft pas zin wanneer deze juridisch afdwingbaar is. Wat de doorvoer betreft is er een meldplicht voor NAVO-landen. De heer Blom wenst een aanscherping van die bepalingen en staat een vergunningsplicht voor.

De heer Kortenhorst (CDA) plaatst vraagtekens bij de omgang van Nederland met de EU-gedragscode in vergelijking met andere EU-landen. Vorig jaar heeft hij gevraagd een overzicht van punten waarop Nederland de gedragscode anders toepast dan de EU vereist (Note Mirjam: zie stuk EU-gedragscode). Op welke punten wijkt de toepassing van Nederland af dan die van andere EU-landen? Schaadt Nederland daarmee het economische belang? Mag de Kamer rekenen op een dergelijk overzicht? De CDA-fractie onderkent het voordeel van een werkelijk open Europese defensiemarkt.

Mevrouw Hamming (VVD) heeft eerder haar steun uitgesproken voor het Nederlands wapenexport beleid. Mits voldaan wordt aan de Kopenhagencriteria is het erg belangrijk dat de korvetten worden geleverd aan Indonesië.

Antwoord Minister van EZ. De kern van het wapenexport beleid is het vinden van een balans tussen de belangen van de internationale veiligheid en die van de Nederlandse defensie-industrie. Nederlandse wapenexport gaat tegenwoordig vooral om marinescheepsbouw en geavanceerde elektronica. Ook voor topbedrijven gelden de kaders van de internationale rechtsorde. Zolang het huidige kabinet er is zullen zowel het ministerie van EZ als het ministerie van BuZa een rol houden in het wapenhandelbeleid. Aan China is een warmtebeeldcamera plus toebehoren geleverd voor de politie van de provincie Tauyuan. Het betreft geen dual-use goederen. De warmtebeeldcamera in kwestie valt onder de militaire lijst, maar niet onder het Chinese wapenembargo. Voor de export van korvetten is nog geen vergunning aangevraagd. Verwacht wordt dat de eerste korvetten in september 2007 klaar zijn. Het genoemde bedrag van 300 miljoen is de verwachte waarde van de uitvoervergunningen en niet de contract waarde of de financieringskosten. De minister is blij met de positieve reacties vanuit de Kamer over de toegenomen **transparantie**. De exportvergunningen die voor dual-use zijn afgegeven worden ook gepubliceerd op de EZ website. Er moet geen schimmigheid ontstaan over het daadwerkelijk gebruik van dual-use goederen. Meer dan 90% is voor civiel gebruik en van de resterende 10% gaat heel veel naar betrouwbare afnemers. De toetsing in het kader van het wapenexportbeleid betreft dus slechts een heel klein deel dual-use leveranties. Het kabinet meent dat een bepaalde mate van extraterritorialiteit kan bijdragen aan een effectieve handhaving bij grensoverschrijdende activiteiten. Het thema moet internationaal aan de orde komen. Alleen in het geval van een inbreuk op een wapenembargo onder de sanctiewet gaat de extraterritoriale werking van de Nederlandse wetgeving verder. De minister ziet niets in een algemene vergunning voor **doorvoer**. Er wordt nu verschil gemaakt tussen langzame en snelle doorvoer. Langzame doorvoer is reeds vergunningsplichtig, met een vrijstelling van transporten naar bondgenoten. Voor de snelle doorvoer kan ook voor bondgenoten een ad hoc vergunningsplicht worden opgelegd. Een algemene vergunningsplicht voor de snelle doorvoer zou alle transporten in Nederland vertragen en een ingreep betekenen in algemene goederenstromen. Dat wil de minister niet aangezien Nederland een heel belangrijk doorvoerland is.

De minister van BuZa memoreert dat er consensus bestaat over de inhoud van de code. 24 lidstaten zijn er voorstander van, de code om te zetten in een juridisch bindend gemeenschappelijk standpunt. Één lidstaat moet nog overtuigd worden. Dat hangt samen met de besluitvorming rond China. Nederland blijft aandringen op spoedige vaststelling van de herziene gedragscode en heeft daar in januari 2006 voorzitter Oostenrijk op aangesproken. De code brengt een aantal verbeteringen: reikwijdte uitgebreid op **tussenhandel, doorvoer**, niet-tastbare vormen van overdracht van technologie en productlicenties. Het mensenrechtencriterium is aangescherpt. De code is een aanscherping van het huidige beleid. Nederland heeft inderdaad een restrictiever beleid dan andere lidstaten. De minister hoopt in de werkgroep COARM voldoende informatie in te winnen over andere landen om zich een beeld te kunnen vormen van de verhouding tussen het

Nederlandse beleid terzake en dat van andere landen. Het enige overzicht wat de minister op dit moment kan leveren, betreft **denials**, dus vergunningsaanvragen die negatief zijn beoordeeld. De minister hoopt in april een rapport voor te leggen aan de ministerraad over Indonesië. Nederland zet zich met volle kracht in voor de herzieningsconferentie inzake kleine en lichte wapens. Allereerst moet het bestaande VN-actieprogramma worden geïmplementeerd. Over de koppeling tussen de problematiek van kleine wapens en ontwikkeling heeft de VN vorig jaar een door Nederland ingediende resolutie aangenomen. De afgelopen maanden ging internationaal de aandacht uit naar het VN-actieprogramma. Om de discussie over het actieprogramma niet te bemoeilijken, is ervoor gekozen de actiefs van het wapenhandelsverdrag de komende maanden te intensiveren in afstemming met de herzieningsconferentie van het VN-actieprogramma (Artikel 62, TK: 22054, nr. 105, 2006).

Vaststelling van de begrotingsstaat van het ministerie van BuZa voor het jaar 2007

Een effectief multilateraal stelsel vereist een geloofwaardig en effectief non-proliferatieregime. Zo vormt de combinatie van terrorisme en de verspreiding van massavernietigingswapens een ernstige mondiale bedreiging die dus ook, waar mogelijk, via het multilaterale stelsel bestreden dient te worden. Nederland bepleit mede daarom op het gebied van kernenergie en nucleaire technologie ruimere inspectiebevoegdheden voor het IAEA.

Beleidsartikel 2: Grotere veiligheid en stabiliteit, effectieve humanitaire hulpverlening en goed bestuur

Het risico van een conventionele aanval tegen het Nederlandse of bondgenootschappelijke grondgebied is afgenomen. Daar zijn minder voorspelbare dreigingen voor in de plaats gekomen, onder andere als gevolg van de opkomst van internationaal terrorisme en de verspreiding van massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen daarvoor.

Operationele doelstelling 3: bestrijding van proliferatie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen en bevordering van ontwapening

Nederland zet zich in voor betere naleving van en universele deelname aan de bestaande regimes ter voorkoming van proliferatie van massavernietigingswapens (MVW) en hun overbrengingsmiddelen en ter bevordering van wapenbeheersing en ontwapening. Daarbinnen past ook aanscherping van de internationale exportcontroleregimes. Dit is echter niet voldoende. Via multinationale en bilaterale kanalen zal tevens moeten worden bijgedragen aan het voorkomen of terugdringen van proliferatiegevaarlijke situaties

Na te streven resultaten:

- Verbeterde naleving van de ontwapenings- en non-proliferatieregimes en relevante resoluties van de VN-veiligheidsraad, verbeterde internationale controle op de splijtstofcyclus en stringenter regels binnen de exportcontroleregimes;
- Bijdrage aan verdere versterking van het Biologisch Wapensverdrag;
- Bijdrage aan oplossingen voor de nucleaire proliferatiedossiers die de internationale gemeenschap zorgen baren, in het bijzonder Iran.;
- Bijdrage aan de vernietiging van chemische wapenvoorraden en splijtstof in de Russische federatie en ander voormalige Sovjet-Republieken;
- Implementatie van de EU non-proliferatiestrategie;
- Verdiepte nationale betrokkenheid bij internationale samenwerking Proliferation Security Initiative, gericht op het terugdringen van proliferatie door verbod op illegale transporten van materialen die gebruikt kunnen worden in massavernietigingswapens (**dual-use**)

Nederland zal zich door initiatieven in EU-, VN- en NAVO-kader en in exportcontroleregimes blijven inzetten voor de bevordering van nonproliferatie, kernontwapening en vreedzaam gebruik van kernenergie. Nederland zal internationaal wijzen op het belang van de start van onderhandelingen over een verdrag ter stopzetting van de productie van splijtstoffen voor explosiedoeleinden (Fissile Material Cut-off Treaty). Datzelfde geldt voor besprekingen over inwerkingtreding van het Alomvattend Kernstopverdrag (CTBT) en het Additioneel Protocol als nieuwe standaard voor verificatie en juridisch bindende negatieve veiligheidsgaranties.

Operationele doelstelling 4: Goede internationale afspraken op het gebied van conventionele wapenbeheersing en een restrictief en transparant wapenexportbeleid

Nederland zal zijn restrictieve beleid ten aanzien van de export van militaire goederen voortzetten en een verantwoord en effectief wapenexportbeleid in derde landen bevorderen. De regering streeft voorts naar verbetering van de wereldwijde controle op de **tussenhandel** in kleine en lichte wapens.

Na te streven resultaten:

- Verdere implementatie van het VN-actieprogramma inzake kleine wapens; door verankering ontwikkelingsaspecten inzake kleine en lichte wapensproblematiek in bilateraal en internationaal veiligheids- en ontwikkelingsbeleid.
- Acceptatie en implementatie door zoveel mogelijk landen van Protocol V bij het Conventionele Wapensverdrag inzake ontplofbare oorlogsresten.

- Universeel Ottawa-verdrag inzake anti-personeelmijnen. Nieuw protocol bij het Conventionele Wapensverdrag inzake anti-voertuigmijnen.
- Bestendig Verdrag inzake Conventionele Strijdkrachten in Europa (CSE-verdrag).
- Restrictief en transparant nationaal wapenexportbeleid, verdere harmonisatie van het wapenexportbeleid van EU-lidstaten, bevordering van regionale en internationale afspraken over wapenexport en een voortrekkersrol richting de totstandkoming van een internationaal wapenhandelsverdrag (ATT). (**artikel 63, TK: 30800, nr. 2**)

Vaststelling van de begrotingsstaten van het ministerie van BuZa 2007 Verslag houdende een lijst van vragen en antwoorden (17 oktober 2006)

Hoe wil de Nederlandse regering bijdragen aan het vinden van een oplossing voor de nucleaire proliferatiedossiers die de internationale gemeenschap zorgen baren, zoals Iran? Is de regering bereid daarin verstrekkende stappen te nemen, inclusief het opleggen van economische of andere

sancties, teneinde de Iraanse regering te dwingen zich te conformeren aan het Non-Proliferatie Verdrag?

Iran heeft zich, door er jarenlang een clandestien verrijgingsprogramma op na te houden, niet gehouden aan zijn verplichtingen onder de NPV Waarborgenovereenkomst met het IAEA. Het internationale vertrouwen in het vreedzame karakter van Iran's nucleaire programma is daardoor ernstig geschonden. De regering zet zich er, met EU- en andere internationale partners, voor in Iran ertoe te bewegen volledig te voldoen aan VNVR-resolutie 1696 en terug te keren naar het onderhandelingsproces, om zo een voor alle partijen bevredigende oplossing mogelijk te maken. Eenheid binnen de internationale gemeenschap is in dit kader van cruciaal belang.

Op welke wijze wil Nederland meewerken aan het **Proliferation Security Initiative (PSI)**; waar liggen de prioriteiten en aan welk soort PSI-interventies wordt daarbij gedacht?

Nederland werkt al vanaf het begin, in 2003, mee aan het PSI en neemt actief deel aan PSI-beleidsoverleg, aan internationale expertbijeenkomsten en aan oefeningen. Nederland heeft zich er sterk voor gemaakt zo veel mogelijk lidstaten van de Europese Unie bij PSI te betrekken. In april 2006 heeft Nederland in de haven van Rotterdam de PSI-oefening Topport georganiseerd, waaraan meer dan 30 landen hebben deelgenomen, waarvan een tiental EU-lidstaten. Een belangrijke functie van PSI is het vergroten van de alertheid van de deelnemende landen, om de kans op smokkel en clandestiene handel van onderdelen voor massavernietigingswapens, overbrengingsmiddelen en daarmee verbonden materialen zo klein mogelijk te maken.

Op welke manier denkt de regering een voortrekkersrol te kunnen nemen bij het realiseren van verdere implementatie van het VN-actieprogramma inzake kleine en lichte wapens, nu de recente VN-top over kleine en lichte wapens volledig is mislukt?

De VN-lidstaten die deelnamen aan de Herzieningsconferentie over het VN Actieprogramma inzake kleine en lichte wapens bevestigden hun sterke steun aan de volledige implementatie van het Actieprogramma. Daarmee blijft het programma de basis voor de mondiale inzet ter beperking van de proliferatie van kleine en lichte wapens. Nederland zal zich met name op het gebied van de **tussenhandel** actief inzetten. Nederland zal deelnemen aan de VN Gouvernementeale Expertgroep inzake de illegale **tussenhandel** in kleine en lichte wapens, die in november dit jaar van start zal gaan. Voorts zal Nederland zich in Afrika (de Grote Meren regio en de Hoorn van Afrika) inzetten voor een meer geïntegreerde aanpak van de kleine wapens problematiek. Nederland zet daarbij in op de inbedding van het kleine en lichte wapenbeleid in het bredere ontwikkelingsbeleid.

Op welke wijze wordt vormgegeven aan het streven geen wapens te leveren of door te voeren aan conflictgebieden? Houdt dit ook een aanscherping in van de huidige maatregelen met betrekking tot doorvoer?

Geldt dat ook voor de conflictgebieden in het Midden-Oosten?

Conform de Europese Gedragscode wapenexport, staan EU-lidstaten geen uitvoer van militair materieel toe waardoor gewapende conflicten worden uitgelokt of verlengd dan wel bestaande spanningen of conflicten in het land van eindbestemming worden verergerd. Ook verlenen lidstaten geen uitvoervergunning wanneer er een duidelijk risico bestaat dat het beoogde ontvangende land het bedoelde materieel voor agressie jegens een ander land gebruikt of er kracht mee wil bijzetten aan territoriale aanspraken. Ten aanzien van doorvoer van militaire goederen over Nederlands grondgebied is uw Kamer reeds eerder uitvoerig geïnformeerd. Als snelle doorvoertransacties worden gemeld die in strijd zijn met VN- of EU-embargo's, legt Nederland altijd een ad hoc vergunningsplicht op. Dit is van toepassing op elke bestemming, dus ook het Midden-Oosten.

Op welke manier denkt de regering een voortrekkersrol te kunnen nemen bij de totstandkoming van een internationaal wapenhandelsverdrag (ATT), als overeenstemming over kleine en lichte wapens al niet mogelijk is?

Nederland speelt in nauw overleg met een kerngroep die zich inzet voor het ATT een actieve rol bij het bevorderen van de totstandkoming van een ATT. Nederland probeert in overleg met de groep landen wier steun van belang is voor de totstandkoming van het Verdrag over de streep te trekken.

Nederlandse lobbyactiviteiten voor het ATT vinden ook plaats tijdens de bijeenkomst van de Eerste Commissie van de AVVN. In gesprekken met buitenlandse gezagsdragers wordt het belang van een ATT voorts consequent ter sprake gebracht (Artikel 63, TK: 30800 V, nr. 7, 2006).

Wapenexportbeleid verslag van een algemeen overleg (4 juli 2007)

Mevrouw van Velzen(SP) Nederland heeft onderdelen voor een M-60 tank geleverd die vervolgens is gebruikt bij het neerslaan van een opstand, hoe heeft dit kunnen gebeuren? Hoe kan in 2006 toestemming zijn gegeven voor de doorvoer van traangasgranaten aan Kazachstan?

Door een fout in de communicatie tussen ambtenaren heeft Nederland in 2006 ook 2800 traangasgranaten naar Oeganda doorgevoerd. In strijd met het achtste criterium van de EU-gedragscode voor wapenuitvoer is er sinds 2000 een constante stroom van wapenonderdelen te waarden van 26 miljoen naar Bangladesh. Waarom is Nederland geen voorstander van strafbaarstelling in geval van overtreding van de bepalingen in de Verordening exportcontrole van goederen van tweërlei gebruik? Wil de staatssecretaris ervoor zorgen dat de overzichten van wapenuitvoer en –doorvoer, die omwille van **transparantie** op internet worden gepubliceerd, worden bijgewerkt? **Wil hij ook een veld eindgebruiker naast eindbestemming invoegen?**

De heer Kortenhorst (CDA) geeft aan dat het goed is dat Nederland een actieve voortrekkersrol heeft in de opstelling van het internationale wapenhandels verdrag (ATT). Wat is de stand van zaken rondom dit verdrag, welke partijen liggen dwars?

De heer Van Baalen (VVD) vraagt of de bewindslieden vinden dat het wapenembargo tegen China moet worden gehandhaafd ondanks het negatieve advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken?

De heer van Dam (PvdA) merkt op dat China vanwege het wapenembargo geen wapens geleverd krijgt, omdat in het land mensenrechten worden geschonden, maar Egypte wel, zij het wapens waarmee de bevolking alleen onderdrukt kan worden zoals pantservoertuigen, terwijl in dit land ook mensenrechten worden geschonden. Dit zou vanwege het tweede criterium van de EU-gedragscode niet mogen gebeuren. Het wapenembargo is kennelijk gebaseerd op een ruimere interpretatie van dat criterium. Vinden de bewindslieden dat dit moet worden aangescherpt? Wat is de stand van zaken in het juridisch bindend verklaren van de EU-gedragscode? Hoe zit het met de extraterritoriale werking van Nederlandse regelgeving voor Nederlandse makelaars in het buitenland (**brokerings**)? Nederland moet bij de levering van componenten om een eindgebruiker verklaring moeten vragen.

De heer Vendrik (GroenLinks) vraagt wat de regering vindt van de verordening ten aanzien van handel in dual-use goederen die in de maak is. Wat is de stand van zaken? Het verbod op cluster munitie is niet totaal maar zou dat wel moeten worden.

De heer Graus (PVV) vraagt zich af of de minister bereid is minimumstraffen in te voeren voor de schending van de Verordening exportcontrole waar nu alle individuele lidstaten mogen bepalen hoe hoog die straf wordt. Is de regering bereid om desnoods unilateraal een totaal wapenexportverbod naar landen die dictatoriaal bestuurd worden in te stellen?

De staatssecretaris van EZ vindt het belangrijk dat Nederland exporteert, maar denkt wel hoe en naar welke landen dit gebeurt. Het Handvest van de VN stelt ook duidelijk dat landen recht hebben op verdediging. In 2005 was Nederland de grootste exporteur van militaire goederen door het afstoten van overtollig defensiemateriaal. Ook in 2007 en 2008 zal dit het geval zijn. De uitgangspunten voor doorvoer zijn helder: de overheid grijpt in, hetzij zodra zij vermoedt dat inbreuk wordt gedaan op wapenembargo's of denkt dat Nederland daarvoor wordt gebruikt, hetzij omdat zij van mening is dat de exportcontrole van andere landen onder de maat is, hetzij omdat informatie ontbreekt. Op 1 januari 2008 treedt de nieuwe, strengere Algemene Douane Wet (Adw) waarschijnlijk in werking. Daarin zullen nieuwe bepalingen ter vervanging van de huidige In- en uitvoerwet staan. De staatssecretaris is voornemens om geen onderscheid meer te maken tussen snelle en langzame doorvoer en om voor beide vormen een vergunningsplicht in te stellen. Voor snelle doorvoer geldt nu een meldplicht, voor langzame een vergunningsplicht. Voor doorvoer van/naar NAVO-bondgenoten en EU-partners en doorvoer zonder aanlanding wordt geen vergunningsplicht ingevoerd. Wel worden bondgenoten aangesproken op situaties waar Nederland minder blij mee is. Nederland kan de meldplicht voor bondgenoten ad hoc in een vergunningsplicht omzetten als het vermoeden rijst dat de goederen naar een andere bestemming worden doorgevoerd dan waarvoor de bondgenoot de vergunning heeft afgegeven. Dat heet omzeilen. De vergunningsplicht voor zowel snelle als langzame doorvoer is ingevoerd dankzij de lering die is getrokken uit de ongelukkige incidenten, zoals het schip met wapentuig dat vanuit België via Rotterdam naar Eritrea heeft kunnen vertrekken en de doorvoer van traangasgranaten naar Oeganda, die overigens niet door een beoordelingsfout over de uitwerking, maar een fout in de doorvoervermelding kon plaatsvinden. De staatssecretaris zegt toe, schriftelijk terug te komen op het door de ambtsvoorganger toegezegde onderzoek naar de regels voor doorvoer die andere landen, ook bondgenoten hanteren. Door een menselijke fout is ondanks een negatief advies van BuZa een vergunning afgegeven voor de leverantie van pantservoertuigonderdelen aan Thailand. Naar aanleiding van dit incident is de procedure aangescherpt en dienen verleende vergunningen tegenwoordig door twee ambtenaren te worden getekend. De op de website vermelde doorvoer van cluster munitie is toegestaan, omdat die de vernietiging of ontmanteling van cluster munitie diende. Als doorvoer van cluster munitie te allen tijde wordt tegengehouden, wordt die ook niet ontmanteld. De Europese verordening inzake dual-use goederen biedt de wettelijke basis voor het te voeren exportcontrolebeleid ten aanzien van dergelijke goederen. Daarin wordt naar een balans tussen veiligheid en handelsbelangen gezocht. Eens in de vijf jaar wordt de verordening op effectiviteit en proportionaliteit geëvalueerd. Dankzij de uitbreiding van de EU en VN-resolutie 1540 inzake non-proliferatie met specifieke aandacht voor terrorisme en thema's als **brokerings**, doorvoer en immateriële technologie overdracht wordt de verordening nu herzien. Nederland gaat op hoofdlijnen akkoord met de wijzigingen en de verhoogde aandacht voor veiligheid. Wel maakt het

kabinet zich zorgen over de exacte formulering van een aantal voorstellen en het ontbreken van duidelijke definities, waardoor effectieve implementatie en handhaving op nationaal niveau bemoeilijkt wordt. **De Nederlandse regering eist in sommige gevallen geen eindbestemmingsverklaring voor de levering van onderdelen voor wapensystemen, omdat het vaak voorkomt dat ten tijde van de vergunningaanvraag de Nederlandse exporteur nog niet weet voor welke eindgebruiker de systemen worden gemaakt waarvoor hij de onderdelen gaat leveren. Soms weet zelfs de systeembouwer dat nog niet. Eisen dat buitenlandse partijen een eindgebruikersverklaring voor de levering van onderdelen afgeven, is in die gevallen dus onmogelijk.** Bij de behandeling van een verzoek tot levering van componenten wordt wel beoordeeld of de kwaliteit van de exportcontrole toereikend is in het land waar de systeembouwer is gevestigd. Is dat oordeel positief, dan wordt de Nederlandse exporteur verzocht om een internationaal importcertificaat te overleggen, afgegeven in het land waarnaar de uitvoer plaatsvindt. Door middel van dit certificaat verplicht de importeur zich tot het bij zijn exportautoriteit aanvragen van een exportvergunning voordat hij overgaat tot eventuele herexport van de op het certificaat vermelde goederen. Verzoeken om een eindbestemmingsverklaring is voor Nederland onmogelijk. Voor de VS is dat wel mogelijk, omdat de uitgangspositie van de VS in defensiesamenwerkingsprogramma's heel anders is dan die van Nederland. Leveranties van onderdelen uit de VS hebben vaak met de productie onder licentie van Amerikaanse systemen te maken of met bepaalde «**key components**» die niemand anders kan leveren. Nederlandse leveranties zijn gemakkelijker te vervangen. Daarom moet Nederland geen extra eisen stellen.

De minister van Buitenlandse Zaken geeft aan dat sinds de EU-gedragscode is ingesteld afgewezen vergunningen moeten worden genotificeerd. Daarover moet vervolgens worden beraadslaagd. Het doel is dat door middel van benchmarks gelijkloend beleid in de afzonderlijke lidstaten ontstaat. Nederland heeft zich met het oog hierop vooral ingezet voor een eensluidende interpretatie en toepassing van de criteria uit de EU-gedragscode. Dankzij het gemeenschappelijk standpunt wordt de EU-gedragscode sterker juridisch bindend. Dit is van groot belang voor het ontstaan van een level playing field.

Het tweede criterium van de EU-gedragscode houdt in dat uitgevoerde goederen niet mogen worden misbruikt om mensenrechten te schenden. Volgens sommigen moet dat zo worden uitgelegd dat er überhaupt geen wapens worden geleverd aan landen waar mensenrechten worden geschonden, zoals Egypte. Dit impliceert dus het via een omweg opleggen van een embargo. Volgens de gebruikershandleiding bij de EU-gedragscode moet het criterium echter zo worden uitgelegd dat moet worden nagegaan of de levering van een bepaald wapen kan bijdragen aan een ernstige schending van mensenrechten.

Nederland heeft zich in VN-verband ingezet voor afspraken over wapenhandel door andere landen met klem te verzoeken om voor de resolutie te stemmen waarmee werd beoogd, een internationaal wapenhandelsverdrag ofwel het ATT op te stellen. De resolutie is aangenomen en voorziet in een proces waarin de VN-lidstaten hun visie moeten geven op de haalbaarheid, reikwijdte en gewenste inhoud van dat verdrag. Over deze visies buigt vervolgens een groep regeringsdeskundigen zich. Nederland bepleit een mondiaal wapenhandelsverdrag dat alle vormen van grensoverschrijdende wapenoverdracht omvat.

De AIV heeft geadviseerd, het door de EU aan China opgelegde wapenembargo op te heffen, maar de minister acht de tijd daar nog niet rijp voor vanwege de mensenrechtensituatie in China, de stabiliteit en veiligheid in de regio en de relaties met bondgenoten. De discussie over de EU-gedragscode en de besluitvorming over de daarbij behorende «**toolbox**» spelen hierbij bovendien een rol.

Nederland heeft de legitieme veiligheidsbehoefte van Bangladesh afgewogen tegen uitgaven die dat land elders doet en vond op grond daarvan zijn keuze om in te stemmen met de gevraagde wapenleverantie verantwoord. Er is niet jaarlijks voor 26 mln. aan wapens aan Bangladesh geleverd, maar in zes jaar tijd. De staatssecretaris zal schriftelijk ingaan op de extraterritoriale werking van de Nederlandse vergunningsplicht voor Nederlandse makelaars in het buitenland (Artikel 79, TK 22054, nr. 125, 2007).

Vaststelling van de begrotingsstaat van het ministerie van BuZa voor het jaar 2008

Nederland zal zijn verantwoordelijkheid nemen. Speciale aandacht zal er zijn voor de problematiek van de kleine wapens, onder meer in de onderhandelingen over een internationaal wapenhandelsverdrag. In afwachting van de uitkomst van het mondiale onderhandelingsproces over het gebruik van clusterprojectielen, heeft het kabinet eind juni 2007 het gebruik van clusterprojectielen door de Nederlandse krijgsmacht opgeschort. In voorkomende gevallen dat de inzet van clusterprojectielen toch noodzakelijk wordt geacht, zal het parlement hiervan tijdig op de hoogte worden gesteld.

Beleidsartikel 2: Grotere veiligheid en stabiliteit, effectieve humanitaire hulpverlening en goed bestuur

Het onderscheid tussen interne en externe veiligheid vervaagt steeds meer.

Het risico van een conventionele aanval tegen het Nederlandse of bondgenootschappelijke grondgebied is afgenomen.

Daar zijn minder voorspelbare dreigingen voor in de plaats gekomen, onder andere als gevolg van de opkomst van internationaal terrorisme en de verspreiding van massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen daarvoor. In NAVO-, VN- en EU-kader werkt Nederland aan het tot stand brengen van veiligheid en stabiliteit.

Operationele doelstelling 3: bestrijding van proliferatie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen en bevordering van ontwapening

Nederland zet zich in voor betere naleving van en universele deelname aan de bestaande regimes ter voorkoming van proliferatie van massavernietigingswapens (MVW) en hun overbrengingsmiddelen en ter bevordering van wapenbeheersing en ontwapening. Daarbinnen past ook aanscherping van de internationale exportcontroleregimes. Een afgeleid

beleidseffect van de Nederlandse inspanningen in multilateraal en bilateraal verband is het aantal lidstaten dat partij is bij een aantal essentiële verdragen zoals het Chemisch Wapenverdrag (CWC,182), het Biologisch Wapenverdrag (BTWC, 155), het Non-Proliferatie Verdrag (NPV,189) en het Alomvattend Kernstopverdrag (CTBT, 138).

Na te streven resultaten:

- Een positieve impuls, met behulp van EU-beleidsdocumenten en mondelinge bijdragen, aan het voorbereidingsproces voor de NPV Toetsingsconferentie in 2010 en bevordering van brede politieke interesse voor het NPV;
- Actieve inhoudelijke deelname van Nederlandse experts aan BTWC bijeenkomsten ten behoeve van verbetering van de implementatie van het verdrag door verdragspartijen;
- De onderhandelingen over een Verdrag betreffende een verbod op de productie van splijtstoffen voor explosiedoeleinden (FMCT) zullen van start zijn gegaan, mede als gevolg van Nederlandse inbreng;
- Het leveren van een Nederlandse bijdrage aan de vernietiging van chemische wapens in Rusland en voormalige Sovjet-republieken en het uitdragen van de doelstellingen van de CWC in relevante fora;
- Een betere naleving van ontwapenings- en non-proliferatieregimes, inclusief exportcontrole regimes, en van de in dat verband relevante resoluties van de VN-Veilighedsraad, zoals die over Iran en Noord-Korea;
- Ondersteuning door Nederland aan het uitdragen van het belang en, waar mogelijk, aan de uitvoering van activiteiten in het kader van VN-Veilighedsraadresolutie 1540 en van het Proliferation Security Initiative (PSI) en aansluiting door Nederland bij het «Global Initiative to Combat Nuclear Terrorism».

In de ogen van sommige landen is het stelsel van verdragen, afspraken en normen dat het non-proliferatieregime vormt, discriminatoir en toe aan herziening. Voor Nederland vormen de verdragen nog steeds de basis van het internationale non-proliferatie en ontwapeningsregime. Het Nederlandse beleid blijft er dan ook primair opgericht volledige uitvoering en naleving van het NPV, de CWC, de BTWC en het CTBT te bevorderen via verschillende diplomatieke kanalen, door samen te werken met partners en, waar mogelijk, de leemtes van het non-proliferatiestelsel verdragsmatig te dichten. Op nucleair gebied geldt dat Nederland in de Ontwapeningsconferentie in Genève voorstellen zal blijven doen voor totstandkoming van een verdrag betreffende een verbod op de productie van splijtstoffen voor explosiedoeleinden. Nederland verleent bovendien in bilateraal en multilateraal verband assistentie aan verdragspartijen om nationale wet- en regelgeving tot stand te brengen om verdragsverplichtingen adequaat na te kunnen leven. Verder is Nederland actief deelnemer aan inspanningen, vooral in IAEA-kader, die gericht zijn op het onder multilaterale controle brengen van de nucleaire brandstofcyclus. Het recht van landen op vreedzaam gebruik van kernenergie, de derde pijler van het NPV, wordt hierbij steeds benadrukt.

Operationele doelstelling 4: Goede internationale afspraken op het gebied van conventionele wapenbeheersing en een restrictief en transparant wapenexportbeleid

Nederland stelt zich ten doel de positieve rol die het internationaal speelt op het gebied van conventionele wapenbeheersing, te handhaven. Nederland zal zijn restrictieve beleid ten aanzien van de export van militaire goederen voortzetten en een verantwoord en effectief wapenexportbeleid in derde landen bevorderen onder meer door te pleiten voor een internationaal wapenhandelsverdrag. De regering streeft voorts naar verbetering van de wereldwijde controle op de **tussenhandel** in kleine en lichte wapens.

Na te streven resultaten:

- Verdere verankering van ontwikkelingsaspecten in het VN-actieprogramma inzake kleine en lichte wapens en in bilateraal en internationaal veiligheids- en ontwikkelingsbeleid; rapportages over leveranties van kleine en lichte wapens zullen aan de orde zijn gesteld in het kader van het VN-wapenregister;
- Totstandkoming van een bindend juridisch instrument over beperking van de humanitaire gevolgen van clustermunities, mogelijk als Vle Protocol (?) bij het Conventionele Wapensverdrag (CCW);
- Bij het Verdrag inzake de Conventionele Strijdkrachten in Europa (CSE) zal onder de Staten Partijen duidelijkheid geschapen zijn over de inhoud van de zgn. Istanbul-verplichtingen;
- Realisatie van een restrictief en transparant nationaal wapenexportbeleid, verdere harmonisatie van het wapenexportbeleid van EU-lidstaten en voortgang bij regionale en internationale afspraken over Wapenexport;
- Nederland zal aantoonbaar bijdragen aan het opbouwen van internationale steun voor een toekomstig Internationaal wapenhandelsverdrag (ATT);
- Realisatie van nadere Europese afspraken over veiligheidsaspecten binnen het Galileo-programma.

Nederland zal binnen de CCW en binnen het Oslo-proces bijdragen aan het tot stand komen van een bindend juridisch instrument dat de gevolgen van het gebruik van clustermunities moet beperken.

In NAVO- en CSE-verband zal Nederland bijdragen aan een toenadering tussen de NAVO en Rusland met betrekking tot de oplossing van de gerezen verschillen van inzicht over het CSE-verdrag en de ratificatie van het Aangepaste-Verdrag, mede vanuit zijn rol van depositaris van het CSE-Verdrag.

In lijn met de internationale inzet zal Nederland als deel van het bilaterale beleid ontwikkelingslanden assisteren bij de ontwikkeling en uitvoering van nationaal beleid inzake kleine wapens en bij de integratie ervan in wederopbouw- en ontwikkelingsstrategieën. In de aanloop naar de herziening van het VN-Wapenregister in 2009, zal Nederland de reeks regionale workshops ten behoeve van universele deelname aan en uitbreiding van het register voortzetten. Door actieve deelname aan het veiligheidsorgaan van Galileo, zal worden bijgedragen aan Europese besluitvorming en zal worden toegezien op de relevante Nederlandse veiligheidspolitieke belangen. Nederland streeft in EU-verband naar harmonisatie van de toepassing van de EU Gedragscode (Artikel 99, TK:31200, nr. 2, 2007).

Brief staatssecretaris van Defensie Wapenexportbeleid, Informeren Kamer (16 oktober 2007)

De Motie- Van den Doel van 17 december 1996 spreekt over het vooraf informeren van de Kamer over de verkoop van overtollig Defensiematerieel. In de brief van 26 juli 2007 over de verkoop van YPR-voertuigen en ander materieel aan Chili bevatte informatie over een al gesloten contract.

De regering streeft ernaar de Kamer in overeenstemming met de motie Van den Doel vooraf te informeren over de verkoop van overtollige wapensystemen van Defensie. Incidenteel komt het echter voor, uit concurrentie-overwegingen of op verzoek van de koper, dat tot contractsluiting wordt overgegaan voordat de Kamer kan worden geïnformeerd. In de verkoopcontracten wordt echter altijd een voorbehoud van instemming van de Kamer opgenomen. Door dit voorbehoud kan de Kamer ook bij informatieverstrekking achteraf haar controlerende taak op de verkoop van overtollige wapensystemen van Defensie onverkort uitvoeren. Hiermee wordt recht gedaan aan de strekking van de motie Van den Doel. Overigens wordt in de verkoopcontracten ook altijd een voorbehoud gemaakt van afgifte van een exportvergunning (Artikel 81, TK: 22054, nr. 129, 2007).

Wapenexportbeleid verslag van een Algemeen Overleg (20 december 2007)

Mevrouw Van Velzen (SP) geeft aan dat een kwart miljoen kleine wapens via Nederland op de Amerikaanse markt terecht zijn gekomen. Onlangs bleek dat de Nederlandse defensie-industrie tot de vijf belangrijkste exporteurs van grote wapensystemen ter wereld behoren. De levering aan Israël van onderdelen van Hawk raketten vindt mevrouw Van Velzen niet in lijn met het zeer restrictieve wapenexportbeleid van Nederland. Voor de industrie geldt een restrictief beleid, maar als de overheid aan wapenleveranties kan verdienen, kan het opeens wel. Nederland levert niet alleen wapens aan Israël het koopt er ook wapens en ondersteunt daarmee het Israëlische wapenindustrie.

De heer Aptroot (VVD) vindt niet dat er naar een grote omvang van de Nederlandse wapenexport moet worden gestreefd maar hij vindt het niet erg als het enig jaar veel is, aangezien het vooral gaat om het afstoten van het eigen defensiematerieel. Hij vindt het prima dat in 2006 onderdelen voor luchtafweersystemen aan Israël zijn geleverd.

De heer Kortenhorst (CDA) ziet de defensiegerelateerde industrie als een welkome component van het Nederlandse bedrijfsleven. De EU hanteert acht criteria op het gebied van de wapenexport in hoeverre houden de lidstaten zich aan de criteria? Hoe ver is men om tot een juridisch bindende acceptatie van de EU-gedragscode binnen de hele EU te komen? Volgens de heer Van Dam (PvdA) komen er nog steeds veel componenten terecht in wapensystemen waar Nederland zelf niet aan zou leveren. De heer Van Dam zou graag zien dat ook voor de levering van componenten een **eindbestemmingsverklaring** moet worden afgegeven. Mevrouw Peters (GroenLinks) geeft aan dat het proces van omzetting naar een gemeenschappelijk EU-gedragscode al twee jaar stil ligt. Men stuit op tegenstand van Frankrijk. Wat gaat de minister doen om er voor te zorgen dat er toch een Gemeenschappelijk Standpunt komt?

De staatssecretaris merkt op dat er sprake is van aanscherping van het beleid aangezien het onderscheid dat altijd gehanteerd werd tussen de snelle en de langzame doorvoer –het ene had een meldplicht het andere een vergunningsplicht- is vervallen en er nu een vergunningsplicht voor alles geldt. Er ligt een regeling voor bij de Raad van State om op dat punt het doorvoerregime aan te passen. Nederland kan niet eisen dat landen voorafgaand aan uitvoer van componenten die uit Nederland afkomstig zijn, aan Nederland laten weten wat de eindbestemming is. De staatssecretaris is wel bereid om in onderhandeling met bondgenoten over materieelsamenwerking zich sterk te maken voor een consultatieplicht voorafgaand aan een eventuele export naar derde landen. De maandstaten op de website lopen inderdaad enigszins achter. De ambtenaren die deze maandstaten maken zijn echter ook bezig met onderhandelingen in internationale gremia, hebben te maken met allerlei WOB-verzoeken en met een lange lijst van vragen van de Tweede kamer. Dat heeft voorrang gehad op de maandstaten, ze komen er echter weer aan. In 2006 is meer dan 1 miljard aan uitvoervergunningen goedgekeurd. Dat ligt boven het gemiddelde van de afgelopen tien jaar, uitschieters zijn meestal toe te schrijven aan het afstoten van overtollig materiaal.

De minister vindt het te kort door de bocht geformuleerd als wordt gezegd dat aan sommige landen geen wapens zouden mogen worden geleverd, omdat mensenrechten worden geschonden. Een voorbeeld is de levering van nachtkijkers aan het Pakistaanse leger om het terrorisme in Pakistan te kunnen bestrijden. Uiteraard gaat Nederland zeer zorgvuldig om met aanvragen voor leveringen aan conflictgebieden. Conform de Europese afspraken met betrekking tot wapenexport wordt iedere transactie op individuele basis getoetst. De minister blijft verdere harmonisatie van het wapenexport beleid van de EU nastreven. De richtlijnen voor de toepassing van de criteria zijn in juni 2007 voltooid en zijn opgenomen in de gebruikershandleiding. Hoewel er inhoudelijke overeenstemming bestaat de gedragscode in een Gemeenschappelijk Standpunt om te zetten, stemt Frankrijk er nog niet mee in. Dit heeft te maken met de besluitvorming rondom het wapenembargo ten opzicht van China. De minister zet in op de vaststelling van de herziene gedragscode inzake

wapenexport. Dat moet naar zijn mening de vorm krijgen van een juridisch bindend gemeenschappelijk standpunt (Artikel 87, TK: 22054, nr. 136, 2008).

Debat naar aanleiding van het Algemeen Overleg op 14 februari 2008 over de Raad voor Concurrentievermogen

Mevrouw Van Velzen (SP) geeft aan dat tijdens de Raad voor Concurrentievermogen een voorstel op tafel ligt om de vergunningsplicht voor de export van wapens en wapencomponenten binnen de Europese Unie af te schaffen. Wapens en onderdelen kunnen dan vanuit Nederland, zonder vergunning, aan andere Europese krijgsmachten en de Defensie-gerelateerde industrie worden verkocht. De Europese lidstaten gaan echter alle op hun eigen wijze om met de gedragscode wapenuitvoer. Door nu de richtlijnen te versoepelen kunnen Nederlandse wapens dus ook doorverkocht worden en geëxporteerd worden naar bestemmingen waar de Nederlandse regering nooit groen licht aan zou geven. Het gaat mij hier niet nadrukkelijk om doorvoer, maar om doorverkoop. Ik dien daarom de volgende motie in.

De Kamer verzoekt de regering om zich tijdens de Raad voor Concurrentievermogen van 26 februari a.s. vooralsnog uit te spreken tegen de voorgestelde versoepeling van het vergunningstelsel voor defensiematerieel;

Verzoekt de regering voorts, de Kamer volledig te informeren over de consequenties van de voorgestelde versoepeling en gaat over tot de orde van de dag.

De staatssecretaris geeft aan dat de commissie voorstellen gaat presenteren. Daarop volgt nog een heel traject; ook wij plaatsen daarbij kritische kanttekeningen; tevens hebben wij veel aanvullende vragen. Dit past vooral bij een verdere vereenvoudiging en betere regelgeving. Het is in geheel geen versoepeling van het vergunningstelsel voor defensiematerieel, zoals mevrouw Van Velzen aangeeft. Een vrije markt voor militaire goederen is een brug te ver. De Kamer zal uiteraard worden geïnformeerd zoals in de motie staat, echter van versoepeling is geen sprake. Ik zeg niet dat ik op voorhand tegen ben. Je zit dan ook niet meer aan tafel om goed te onderhandelen. Zoals gezegd gaan wij nog een heel traject in en wij zullen u uitgebreid informeren over mogelijke consequenties. Ik ontraad deze motie. Want er is geen sprake van versoepeling en besluitvorming is nog niet aan de orde. De motie wordt na stemming verworpen (Artikel 90, TK: 54-3925, 2008).

Mensenrechtenstrategie voor het buitenlands beleid Lijst van Vragen en antwoorden (1 april 2008)

Is Nederland bereid in het kader van beperking van wapenexport en de verspreiding van kleine wapens de controle op doorvoer aan te scherpen, met name ten aanzien van de EU-leden en NAVO-bondgenoten? Indien nee, waarom niet?

Op dit moment bestaat er een vergunningsplicht voor zogenaamde langzame doorvoer. «Snelle» doorvoer van militair materieel via Nederland moet worden gemeld. De staatssecretaris van Economische Zaken heeft reeds aangekondigd een algemene vergunningsplicht te zullen instellen voor alle doorvoorzendingen, met een expliciete uitzondering voor zendingen die onder effectieve controle staan van een bondgenoot. Alle bondgenoten beschikken over een deugdelijk wapenexportcontrolesysteem. Er is derhalve geen aanleiding het beleid aan te passen.

Waarom is in de passage over kleine wapens en wapenexport niet nader ingegaan op het vraagstuk van beperking en het verbod op clusterwapens. Wat is de Nederlandse stelling name in deze?

De Nederlandse regering steunt de totstandkoming, in 2008, van een juridisch bindend instrument over clusterprojectielen die onaanvaardbaar humanitair leed veroorzaakt. Dit in lijn met de aanvaarding, in Oslo op 23 februari 2007, van de zogenaamde «Oslo Verklaring». Hierbij zijn humanitaire overwegingen richtinggevend voor de Nederlandse inzet om te komen tot een verdrag over clusterprojectielen.

Wanneer is de vaststelling van de herziene Gedragscode inzake wapenexport voorzien?

Hoewel er tussen de EU lidstaten overeenstemming bestaat over zowel de inhoudelijke wijzigingen, als de omzetting van de Gedragscode in een Gemeenschappelijk Standpunt, is de herziene Gedragscode nog immer niet vastgesteld vanwege de blokkade van één lidstaat (Frankrijk). Nederland blijft zich echter, zowel bilateraal als via het EU-Voorzitterschap, inzetten voor spoedige aanvaarding van de herziene Gedragscode in de vorm van een Gemeenschappelijk Standpunt.

Op welke wijze verhoudt het Nederlandse beleid ten aanzien van de doorvoer door Nederland van wapens vanuit EU- en NAVO-landen naar landen die buiten de NAVO of EU vallen zich tot het in de mensenrechtenstrategie uitgesproken streven om wereldwijd tot een betere controle op wapenhandel te komen?

Om wereldwijd tot een betere controle op wapenhandel te komen werft Nederland actief steun voor de totstandkoming van een mondiaal wapenhandelsverdrag (ATT), onder meer door demarches en financiering van (regionale) bijeenkomsten. Dit internationaal wapenhandelsverdrag is van belang, daar er maar weinig landen zijn die beleid ten aanzien van mensenrechten en wapenexport kennen dat vergelijkbaar is met het Nederlandse. De landen die dat wel hebben, zijn juist de NAVO-bondgenoten en EU-partners. Om een sterk ATT tot stand te laten komen, met hoge normen ten aanzien van mensenrechten, werkt Nederland samen met deze landen, die allen goed ontwikkelde exportcontrolesystemen hebben (Artikel 92, TK: 31263, nr. 9, 2008).

Begrotingsstaten Ministerie van BuZa voor het jaar 2009

Er bestaat net zo min een exclusief militair antwoord op andere veiligheidsrisico's van deze tijd, zoals de proliferatie van massavernietigingswapens. Het aantal staten dat over dit soort wapens kan beschikken is toegenomen en het risico dat massavernietigingswapens in handen vallen van niet-statelijke groeperingen dient ook in 2009 serieus te worden genomen. Non-proliferatie blijft dan ook een belangrijk thema. Centraal in het non-proliferatiestelsel staan het Non-Proliferatieverdrag (NPV), het Chemische Wapenverdrag en het Biologische en Toxine Wapenverdrag. Nederland zal bijdragen aan het welslagen van de Toetsingsconferentie van het NPV in 2010. Zo zal Nederland in 2009 verdere initiatieven nemen om de discussie over het belang van een werkend non-proliferatiestelsel een nieuwe impuls te geven.

Nederland stelt zich tot doel de positieve rol die we momenteel spelen op het gebied van conventionele wapenbeheersing te handhaven. We zetten het restrictieve wapenexportbeleid voort. Indicator voor het welslagen van die inzet is (beperking van) het aantal malen dat NL gedurende een kalenderjaar besloot om vergunning te verlenen voor transacties die identiek waren aan transacties waarvoor een ander EU-land eerder een vergunning weigerde (*undercut*). Daarbij hoort ook het streven naar een verantwoord en effectief wapenexportbeleid in andere landen, onder meer door bilateraal en multilateraal een internationaal wapenhandelsverdrag (ATT) te bepleiten. Mede vanwege de samenhang met de mensenrechtenstrategie zal Nederland zich blijven inzetten voor de totstandkoming van een internationaal wapenhandelsverdrag. Wat betreft het verbod op clustermunitie streeft Nederland naar een toename van het aantal landen dat deelneemt aan het Oslo-proces (voor een verbod op clustermunitie die onaanvaardbaar humanitair leed veroorzaakt).

Beleidsartikel 2: Grotere veiligheid en stabiliteit, effectieve humanitaire hulpverlening en goed bestuur

Operationele doelstelling 3: bestrijding van proliferatie van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen en bevordering van ontwapening

Te realiseren prestaties:

- Een positieve impuls, met behulp van EU-beleidsdocumenten en mondelinge bijdragen, aan het voorbereidingsproces voor de Non-Proliferatie Verdrag (NPV)-Toetsingsconferentie in 2010. Bevordering van brede politieke interesse voor het NPV via het opzetten van een netwerk met academici, een nieuwe brochure en via internet.
- Het uitdragen van de doelstellingen van de Chemical Weapons Convention (CWC) in relevante fora en het leveren van een Nederlandse bijdrage aan de vernietiging van chemische wapens in Rusland en voormalige Sovjet-republieken.
- De onderhandelingen over een Verdrag betreffende een verbod op de productie van splijtstoffen voor explosiedoeleinden (FMCT) zullen van start zijn gegaan, mede als gevolg van Nederlandse inbreng.
- Versterking van de ontwapeningskennis en het ontwapeningsnetwerk door een cursus «technische aspecten van ontwapening» voor de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Buitenlandse Zaken (inclusief geselecteerde Nederlandse vertegenwoordigingen), Economische Zaken, Defensie en de exportcontrole diensten.

Het belangrijkste instrument bij het realiseren van deze operationele doelstelling zijn de contacten met andere landen via verschillende diplomatieke kanalen. Hierdoor willen we de bepalingen in het NPV, de CWC, het Biologische en Toxine wapenverdrag (BTWC) en het Alomvattende Kernstopverdrag (CTBT) aanscherpen en daarmee de leemtes van het non-proliferatiestelsel verdragsmatig dichten.

Met landen die kritischer staan ten opzichte van bovengenoemde regimes en verdragen zal zowel in bilateraal als in multilateraal verband een intensieve dialoog worden gevoerd. Op nucleair gebied geldt dat

Nederland in de Ontwapeningsconferentie in Genève zich actief zal inzetten voor totstandkoming van een verdrag betreffende een verbod op de productie van splijtstoffen voor explosiedoeleinden (splijtstofstopverdrag: FMCT). Nederland verleent bovendien in bilateraal en multilateraal

verband assistentie aan verdragspartijen om nationale wet- en regelgeving tot stand te brengen om verdragsverplichtingen adequaat na te kunnen leven. Verder is Nederland actief deelnemer aan inspanningen, vooral in IAEA-kader.

Nederland ijvert in de exportcontroleregimes voor aanscherping van de richtlijnen voor export van massavernietigingswapens-gerelateerde nucleaire, chemische en biologische goederen en technologieën en de bijbehorende overbrengingsmiddelen. Wat betreft raketproliferatie zal verdere ontwikkeling van het beleid plaatsvinden door uitvoering van de notitie aan de Kamer inzake Missile Defense, versterking van het

HCOC-regime (Haagse Gedragscode tegen de proliferatie van Ballistische Wapens) en interventies in de AVVN (Eerste Commissie). Naast bovengenoemde instrumenten levert Nederland een actieve bijdrage aan de uitvoering van activiteiten met betrekking tot VN-Veiligheidsraad resolutie 1540 (waarbij landen maatregelen dienen te nemen om verkrijging of ontwikkeling van massavernietigingswapens door niet-statelijke actoren te voorkomen) en het *Proliferation Security Initiative* (afspraken tussen landen om proliferatie van massavernietigingswapens te voorkomen). Om de wereldwijde capaciteit versterken om terroristische aanslagen met nucleaire wapens te voorkomen zet Nederland zich in bij het «*Global Initiative to Combat Nuclear Terrorism*». Nederland draagt bij aan de vernietiging van chemische wapens en aan het veilig verwerken en opslaan van radioactief materiaal in Rusland en de voormalige Sovjet-republieken.

Operationele doelstelling 4: Goede internationale afspraken op het gebied van conventionele

wapenbeheersing en een restrictief en transparant wapenexportbeleid

- Verdere verankering van ontwikkelingsaspecten in het VN-actie-programma inzake kleine en lichte wapens en in bilateraal en internationaal veiligheids- en ontwikkelingsbeleid; rapportages over leveranties van kleine en lichte wapens zullen aan de orde zijn gesteld in het kader van het VN-wapenregister.
- Realisatie van een restrictief en transparant nationaal wapenexportbeleid, verdere harmonisatie van het wapenexportbeleid van EU-lidstaten en voortgang bij regionale en internationale afspraken over wapenexport.
- Nederland zal aantoonbaar bijdragen aan het opbouwen van internationale steun voor een toekomstig Internationaal wapenhandelsverdrag (ATT) door het ondersteunen van regionale initiatieven gericht op het verkrijgen en behoud van draagvlak voor dit initiatief.
- Realisatie van nadere Europese afspraken over veiligheidsaspecten binnen het Galileo-programma, waaronder exportcontrole.

Nederland zal als deel van het bilaterale beleid ontwikkelingslanden assisteren bij de ontwikkeling en uitvoering van nationaal beleid inzake kleine wapens en bij de integratie ervan in wederopbouw- en ontwikkelingsstrategieën. In de aanloop naar de herziening van het VN-Wapenregister in 2009 zal Nederland in alle relevante fora steun blijven vragen voor universele deelname aan uitbreiding van het register. Door actieve deelname aan het veiligheidsorgaan van Galileo, zal worden bijgedragen aan Europese besluitvorming en zal worden toegezien op de relevante Nederlandse veiligheidspolitieke belangen(Artikel 96, TK:31700, nr. 2, 2008).